МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ
ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки та управління

ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ

Видається з 2009 р.
Виходить 2 рази на рік

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

ВИПУСК 1(8). Частина 2

Економічні науки

Миколаїв
2013

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Студентський науковий Вісник : Науково – теоретичний журнал / В. С. Шебанін (гол. ред.) та ін. — Миколаїв, 2013. Вип. 1(8). Частина 2. — с. 427

У збірнику висвітлено результати наукових досліджень з питань економіки, проблем світового господарства та зовнішньоекономічної діяльності, організації виробництва та агробізнесу, бухгалтерського обліку, аналізу та фінансів, досліджуваних ученими, аспірантами, магістрами та студентами Миколаївського національного аграрного університету.

Рекомендовано до друку вченою радою факультету менеджменту МНАУ. Протокол № 9 від 16.05.2013 р.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР: д.т.н., проф., чл. - кор. НААН України
В.С. ШЕБАНІН

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:
д.е.н., професор Шебаніна О.В.
д.е.н., професор Вишневська О.М.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Економічні науки:

д.е.н., професор Сіренко Н.М.,
к.е.н., доцент Бурковська А.В.
к.е.н., доцент Дубініна М.В.,
к.е.н., доцент Іваненко Т.Я.,
к.е.н., доцент Калюжна О.В.,
к.е.н., доцент Колесник В.М.,
к.е.н., доцент Крилова І.Г.,
к.е.н., доцент Мельник І.О.

Адреса редколегії:
54029, Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9,
Миколаївський національний аграрний університет, тел. 58-05-94
www.mnau.edu.ua

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №6785 від 17.12.2002.

© Миколаївський національний аграрний університет

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРАВА

УДК 331.522.4:631.145

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

М.А. Веремєєва, студентка

Науковий керівник: асистент Максименко А. Г.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто в статті важливість ефективного формування кадрового потенціалу в аграрних підприємствах. Цей процес є надзвичайно важливою складовою процесу вдосконалення управління в організації. Встановлено, що одним із найголовніших факторів, що впливають на формування кадрового потенціалу є те, що не на всіх українських підприємствах розуміють значущість розвитку кадрового потенціалу, але провідні світові корпорації вже визнали, що єдина стійка конкурентна перевага, яку підприємство буде мати в майбутньому – це її люди.

Ключові слова: кадровий потенціал, кадри, персонал, кількісна складова, якісна складова, формування кадрового потенціалу, трудові ресурси.

Постановка проблеми. Протягом багатьох років людському чинникові в бізнесі надавалася другорядна роль, підпорядкована фінансовим і виробничим завданням підприємства. З розвитком глобальних процесів підвищується значимість кадрового потенціалу як засобу забезпечення стратегічного розвитку аграрних підприємств.

Формування кадрового потенціалу підприємства є надзвичайно важливою складовою процесу вдосконалення управління в організації. Складність і важливість цього процесу з особливою гостротою проявляється в галузі сільського господарства, що пояснюється цілою низкою причин. По-перше, формування кадрового потенціалу є надзвичайно багатовекторним процесом, так як включає ряд складних і різних за технологією виконання дій: визначення потреби в трудових ресурсах, планування трудових ресурсів, добір і розстановка персоналу, розробка системи оплати та мотивації праці, професійна орієнтація, адаптація і навчання персоналу, оцінювання результатів трудової діяльності працівників. По-друге, значна частина складових процесу управління персоналом не мають стандартної процедури виконання, що обумовлене характером соціальної взаємодії учасників такого процесу. По-третє, соціально-економічні особливості функціонування сільського господарства в умовах становлення ринкових відносин надзвичайно ускладнюють процес управління персоналом.

Важливим напрямком досліджень щодо вдосконалення процедури формування кадрового потенціалу сільськогосподарських підприємств є пошук шляхів формалізації

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

добору і оцінки персоналу, з одного боку, та диференціація підходів в залежності від посади та очікувань роботодавця, з іншого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Проблема формування кадрового потенціалу досліджується багатьма вітчизняними і зарубіжними вченими. Результати досліджень з цього питання викладено в працях О.А. Богуцького, А.І. Кочеткової, І.С. Кравченко, О.І. Ларічєва, Д.П. Мельничука, С.І. Самигіна, Б.Ю. Сербівського, Ф.І. Хмеля, М.В. Семиткіна, В.Л. Смолюк, В.О. Горбунов, Краснокутською Н.В. та інших. Проте,можна стверджувати, що це питання досліджене недостатньо, що пояснюється його відносною новизною у зв'язку із трансформацією сільського господарства до умов ринкової економіки та складністю дослідження як проблеми, що належить не лише до сфери менеджменту, а й психології.

Викладення основного матеріалу дослідження. Кадровий потенціал - це кількісна та якісна характеристика персоналу як одного з видів ресурсів, його уміння і практичні навички можуть бути використані у визначений відрізок часу для підвищення ефективності за різними напрямами діяльності відповідно до покладених функцій і спрямовані на досягнення цілей перспективного розвитку [2].

Кадровий потенціал – це трудові можливості підприємства, здатність персоналу до генерування ідей, створення нової продукції, його освітній, кваліфікаційний рівень, психофізіологічні характеристики і мотиваційний потенціал [3].

Однією з проблем формування ефективного кадрового потенціалу в Україні є те, що не на всіх українських підприємствах розуміють значущість розвитку кадрового потенціалу, але провідні світові корпорації вже визнали, що єдина стійка конкурентна перевага, яку підприємство буде мати в майбутньому – це її люди.

Значні недоліки в управлінні персоналом на сучасному етапі розвитку зумовлені швидкими змінами як зовнішнього, так і внутрішнього середовища. В цьому аспекті можна виділити використання теорії кризового менеджменту в теорії та організації управління персоналом, знання та застосування якої можуть у значній мірі сприяти розвитку людського потенціалу, державного апарату, забезпечувати швидке прийняття ефективних рішень як основи стабільного безпечного розвитку держави.

За Краснокутською Н.В. кадровий потенціал організації повністю ототожнюється з творчим і являє собою сукупність знань, здібностей, навичок, особистої майстерності, системного мислення спеціалістів, які провадять господарську діяльність, їх творчі новаторські здібності і є базою забезпечення її інноваційного лідерства і конкурентоспроможності на ринку [5, стр. 135].

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Керування формуванням кадрового потенціалу реалізується через систему його оцінки, яка є одним з ключових елементів системи управління персоналом. Оцінка трудового потенціалу важлива, тому що вона дозволяє визначити відповідність характеристик людини вимогам робочого місця, встановити його професійну здатність й майбутню службову кар'єру. Вона тісно пов'язана практично з усіма основними напрямами в сфері кадрового менеджменту: при підборі й розміщенні кадрів, просуваннях працівників, навчанні й створенні резерву на керівну роботу. Об'єктивна, побудована на науковій основі оцінка являє собою певну систему, яка дозволяє виконати регулятивну і контрольну функції щодо персоналу підприємства.

Така система підвищує ефективність управління персоналом через наступні фактори:

- позитивна дія на мотивацію працівників: зворотний зв'язок благотворно впливає на мотивацію працівників, дозволяє їм скорегувати свою поведінку на робочому місці й домогтися підвищення якості й продуктивності праці;
- планування професійної освіти: оцінка потенціалу дає можливість виявити недоліки в кваліфікаційному рівні кожного працівника й передбачити міри щодо їх виправлення;
- планування професійного розвитку й кар'єри: оцінка трудового потенціалу виявляє слабкі й сильні професійні якості працівників, що дозволяє якісно підготувати індивідуальні плани розвитку й ефективно спланувати кар'єру;
- прийняття рішень щодо звільнення або просування: регулярна й систематична оцінка кадрового потенціалу дозволяє приймати обґрунтовані рішення щодо оптимального використання персоналу.

Основою кадрового потенціалу є його структура. Вихідна база щодо вибору структури – це характер виконуваних робіт й вимоги до ефективного їх виконання. Тому розгляд проблеми структури властивостей та якостей, якими має володіти працівник, знаходяться в тісному зв'язку з встановленням особливостей його діяльності. Встановлення цих особливостей проводиться за допомогою моделювання професійної діяльності й являє собою процес синтезу аналітичних одиниць спеціальності й формування ідеальної або реальної моделі даної діяльності. Цей процес є формою описання професійних стандартів для виконавців й управлінських стандартів для керівників, в яких вказуються оптимальні вимоги щодо всіх компонентів трудового потенціалу й критерії оцінок. Тут же відображаються й вимоги до результатів трудової діяльності.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Структура кадрового потенціалу складається з двох основних складових: кількісної та якісної [1].

Під якісною складовою працівника слід розуміти психологічні, соціально-психологічні й психофізіологічні характеристики, які притаманні тільки конкретній людині й характеризують його нахили, здібності до певного виду виробничої діяльності, спрямованість особистості. Ця, на перший погляд проста, група показників пов’язана з великими проблемами при їх доборі, формулюванні й обліку. Це обумовлено широким спектром особистісних якостей, значним суб’єктивізмом при їх сприйнятті й збільшеною ймовірністю порушення правил вибору критеріїв. На практиці використовується декілька сотень особистісних якостей й ознак. В умовах виробничої діяльності використання всього спектру особистісних показників недоцільно [1].

Кількісна складова кадрового потенціалу вимірюється такими показниками як: облікова, явочна й середньооблікова чисельність працівників.

Облікова чисельність працівників підприємств - це чисельність працівників облікового складу на певну дату з урахуванням прийнятих і звільнених на цей день працівників.

Явочна чисельність - це кількість працівників облікового складу, які з'являються на роботу без урахування тих, що перебувають у відпустці, у відрядженні або хворіють.

Середньооблікова чисельність працівників визначається шляхом ділення суми значень облікового складу за місяць на кількість календарних днів, включаючи святкові й вихідні дні.

Кількісна характеристика персоналу може бути вираженою і фондом ресурсів праці (Фрп) (у людино-днях чи людино-годинах), який визначається шляхом множення середньосписковоі чисельності працівників (Чсп) на середню тривалість робочого дня (ТРД) [6].

За дослідженнями вчених складові кадрового потенціалу працівника виглядають таким чином:

1. М.В. Семикіна: здоров’я, освіта, інтелектуальні здібності і нахили, рівень культури і трудовий менталітет, рівень кваліфікації,професійний досвід і навички, рівень компетенції, стан мотивації до трудової діяльності, здатність до інтенсивної трудової діяльності, організованість, трудова активність, мобільність, здатність до навчання і перенавчання, здатність до розробки і впровадження інновацій та прояву творчості;

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

2. В.Л. Смолюк: потенціали фізичний (стать, вік, стан здоров'я, працездатність тощо), соціально-психологічний (тип, риси характеру, емоції, почуття, активність, комунікабельність, дисциплінованість тощо), інтелектуальний(пізнавальні здібності, аналітичне мислення тощо), кваліфікаційний (освіта, професійна підготовка тощо),культурно-моральний (моральні орієнтири, загальна культура тощо), інноваційний (креатині здібності,ініціатива, здатність до висування ідей тощо);

3. В.О. Горбунов: здібності і бажання до праці, стан здоров'я, тип нервової системи, обсяг загальних та спеціальних знань людини, її трудових навичок та вмінь, здатність до певного виду діяльності, рівень свідомості,відповідальності, інтересів, потреб.

Модель компетенції - інструмент управління людськими ресурсами.

Пітер Друкер вважає, що 3 з 10 рішень про наймання працівників є помилкові. Причини прості: при підборі важко оцінити рівень компетентності фахівця, правильно розставити пріоритети в критеріях вибору. Навіть якщо вдається вибрати кращого фахівця в даній галузі, він все ж може виявитися неефективними: не адаптуватися до умов сформованої корпоративної культури, системі мотивації, стилю керівництва. Якщо керівник прагне набрати команду під себе, у відповідності зі своїм стилем керівництва, то його підстерігає інша проблема. У такій команді йому зручно працювати, але його «двійники» повторюють не тільки його успішні рішення, але і обмеження. Щоб забезпечити єдину та об'єктивну систему підбору, просування, оцінки і мотивації фахівців, компанії використовують моделі компетенції.

Компетенції - це характеристики, завдяки яким досягається висока результативність у тій чи іншій діяльності. У них інтегровані уміння, особистісні характеристики, мотивація. Головна їх особливість - вони проявляються в поведінці, і тому легко піддаються вимірюванню [5].

Модель компетенції - це перелік компетенції з конкретними показниками їх проявів у професійній діяльності. У модель включаються компетенції, найбільш важливі для компанії на цьому етапі її розвитку. Ефективна модель передбачає розробку профілів компетенції - наборів компетенції для різних рівнів менеджменту і напрямків діяльності (наприклад, виробництва, продажів, маркетингу, фінансів тощо). Завдяки моделі компетенції створюється чітко описані очікування від кандидата на певну посаду. Модель компетенції дозволяє довгостроково планувати і прогнозувати необхідні кадрові ресурси, швидко і ефективно формувати кадровий резерв.

Висновки. Проблема кадрового забезпечення сільськогосподарських підприємств є надзвичайно гострою. В процесі добору і оцінки управлінського

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

персоналу аграрних підприємств важливим і перспективним напрямом є застосування моделей компетенцій. Моделі компетенцій повинні оцінювати такі ролі керівника в процесі управління соціально - економічною системою: міжособистісні ролі, інформаційні ролі, ролі, які пов'язані з прийняттям управлінських рішень. Враховуючи широкий перелік вимог, який висувається до сучасного менеджера, перелік таких вимог та критерії їх оцінки повинні бути достатньо формалізованими і, водночас, диференційованими. Це дасть можливість найбільш точно оцінити персонал, здійснити його раціональний добір і розстановку. Виконання цих завдань можливе шляхом використання моделей компетенцій. Враховуючи, що в Україні подібні методи практично не використовуються адаптація західного досвіду і розробка вітчизняних методик з метою застосування в галузі сільського господарства є надзвичайно важливими.

ЛІТЕРАТУРА

1. Солодов В.Е. Оценка трудового потенциала работников / В.Е. Солодов // Тематический сборник научных трудов «Проблемы управления персоналом в организациях». – М. : ГУУ, 2001. – 126 с.

2. Г.М. Басько. Структура компонентів кадрового потенціалу підприємства / Г.М. Басько // Економіка & держава – 2007 – №2, 81 – 83 с.

3. Кочеткова А.І. Основи управління персоналом / А.І. Кочеткова – М. : ТЕИС, 2000. – 88 с.

4. Мельничук Д.П. Критеріальний та інтуїтивний підходи в управління добором керівних кадрів / Д.П. Мельничук // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. Ч.ІІ. – Житомир : ЖДТУ, 2005. – No1(31). – 174–180 с.

5. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник / Н.В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2003. – 135 с.

6. Семикіна М.В. Мотиваційні умови розвитку праці в умовах конкурентного середовища / М.В. Семикіна // Регіональні перспективи. – 2002. – № 3 – 4. – 234 – 236 с.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 658.8

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

В.В. Гриб, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Колесник В.М.

Миколаївський національний аграрний університет

У даній статті розглянуто основні підходи до визначення маркетингової діяльності, виділено основні показники маркетингової діяльності. Досліджено методики оцінки ефективності маркетингової діяльності на підприємствах.

Ключові слова: маркетинг, маркетингова діяльність, ефективність маркетингової діяльності, частка ринку.

Постановка проблеми. На сучасному етапі ринкових відносин, яким притаманна нестабільність і динамічність політичних, економічних, технологічних процесів, для підприємств гостро стоїть питання виділення і підтримки своїх конкурентних переваг.

Комплексний характер та складна природа конкурентоспроможності підприємства обумовлюють широкий спектр напрямів теоретичних і прикладних досліджень, спрямованих на виявлення джерел конкурентоспроможності, способів її підвищення та методів оцінки досягнутого рівня.

Сучасне підприємство все більше набуває клієнтоорієнтованого характеру діяльності. Це підвищує значущість маркетингової складової у забезпеченні ефективного функціонування й розвитку. Отже, питання оцінки ефективності маркетингової діяльності набувають високої актуальності, зокрема для вітчизняних підприємство, які не мають достатнього досвіду функціонування в ринкових умовах.

У науці постійно з’являються нові підходи до визначення ефективності маркетингової діяльності загалом, методів її оцінки, розробки заходів щодо її підвищення [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вчені вважають, що ефективність маркетингової політики стосовно конкретного підприємства або галузі складається з результатів вдосконалення виробничо-збутової діяльності за такими основними напрямами: оптимальне використання потенціалу ринку; знаходження сегмента ринку певного товару, підвищення точності аналізу ринку тощо. Дану проблему висвітлювали у своїх працях багато вітчизняних і закордонних вчених, зокрема Близнюк С..В., Бутенко Н.В., Самохвалів В.Л., Чернов Н.П., Ферапонова І.А., Балабанова Л.В.,

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Мойсєєва Н.К., Конишева М.В. та інші. Однак дане питання потребує подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою даної статті є теоретичне обґрунтування та систематизація методів оцінки ефективності маркетингової діяльності вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. У загальному розумінні ефективність маркетингової діяльності можна визначити як співвідношення результатів, отриманих від маркетингової діяльності, та інвестиціями в неї [2].

За аналізом результатів досліджень Бутенко Н.В., Старостіної А.О., Ковальчука С.В., Ілляшенка С.М., Зозульова О.В. щодо цієї проблеми можна визначити такі об'єкти оцінки ефективності [2,3,4,5,6]:

1) комплекс маркетингу (Р1 – товар (Product); Р2 – ціна (Price); Р3 – просування (Promotion); Р4 – дистрибуція (Place)

2) функції маркетингу (аналітична, виробнича, збутова, функція управління);

3) результати та мотиваційний механізм діяльності маркетологів; комерційна і комунікативна ефективність реклами, ефективність участі у виставках, ярмарках тощо;

4) процес планування;

5) організаційна структура управління маркетингом, зокрема кваліфікація маркетологів;

6) процес контролю виконання окремих функцій, логістична діяльність підприємства, довгострокові взаємовигідні партнерські відносини, системи маркетингового менеджменту, маркетингові стратегії, внутрішні зв'язки; процес контролю виконання окремих функцій маркетингу;

7) маркетингова інформаційна система (МІС – система внутрішньої звітності, система маркетингових досліджень, система збирання зовнішньої поточної інформації, аналітична система маркетингу).

Експертизу якості маркетингу здійснює міжнародна незалежна організація Marketing Quality Assurance, Ltd (MQA). Її діяльність і структура підтримується відповідно до Європейського стандарту EN 45012. MQA виконує послуги з сертифікації маркетингу компаній на відповідність систем міжнародним стандартам серії ISO 9001 [7].

Система оцінки ефективності маркетингу, закріплена у стандартах, дає змогу дати точну, об'єктивну, різнобічну оцінку маркетингу підприємств, але ця методика не розголошується, тому що є комерційною таємницею, бо така послуга за сертифікацією є платна.

Загалом усі сучасні найпоширеніші методи оцінки ефективності можна поділити на дві категорії: ті, в основі яких лежать експертні оцінки, та ті, що розраховують на основі визначення фінансової оцінки [8,9].

Перший підхід, побудований на вивченні думки експертів, використовується для таких функцій, як: дослідження ринку, сегментування ринку і вибір цільових сегментів ринку, позиціонування товару, розроблення ефективного товарного асортименту, введення на ринок нових товарів, здійснення гнучкої цінової політики, вибір ефективних каналів збуту і організація збутової діяльності, ефективна комунікаційна діяльність.

Експертну оцінку здійснюють фахівці служби маркетингу підприємства. Засобом такого оцінювання є використання спеціально розроблених анкет. Застосовуючи методи, в розрахунках використовують фінансові показники.

1) відношення результату (ефекту) від проведення маркетингових заходів до всієї сукупності витрат, необхідних для їхнього здійснення;

2) показник ефективності комплексу маркетингу (маркетинг-міксу), який може вимірюватися у натуральних (речовинних і нематеріальних) і вартісних формах;

3) економічна ефективність реклами може визначатися співвідношенням між результатом, одержаним від реклами, і розміром витрат (матеріальних, фінансових) на здійснення рекламних заходів за фіксований проміжок часу [10,11].

Другий підхід стверджує, що у сучасних умовах у якості універсального показника ефективності діяльності компанії повинна виступати вартість бізнесу як результуючий вимірник багатства власника.

За сучасним підходом до аналізу маркетингової програми велике значення має поняття Brand Equity, що перекладено як “капітал бренда”. Капітал бренда визначається як комплекс поняття про ринкові можливості фірми, що має розглядатися як додатковий актив, який повинен збільшити вартість бізнесу. Вплив маркетингових програм є двоїстим: з одного боку, маркетингові програми покликані підвищити поточний прибуток компанії, а з іншого – вони сприяють зміцненню іміджу фірми, отже, створюють певний інтегральний ефект, що триває протягом декількох років [12,13].

Важливим є оцінювання ефективності маркетингових програм, що побудована на ключових показниках маркетингової діяльності. Ця концепція виходить із загального підходу KPI (Key Performance Indicators – ключові показники ефективності).

Їх використання дає організації можливість оцінити свій стан і допомогти у формуванні стратегії. KPI уможливлює контроль ділової активності в реальному часі.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Дуже часто показники ефективності застосовують, щоб оцінити отримання вигоди від складних величин, наприклад, таких як розвиток лідерства, зобов'язання, обслуговування та задоволення.

Технології постановки та контролю цілей лягли в основу окремої концепції, яка стала підґрунтям сучасного менеджменту. Управління за цілями – метод управлінської діяльності, що полягає у передбаченні можливих результатів діяльності та плануванні шляхів їх досягнення. Основоположником управління за цілями є Пітер Друкер. Пітер Друкер також є засновником системи оцінювання ефективності досягнення результатів – мети – через KPI.

Успішності тієї чи іншої торгової марки доволі складне. Визначивши, що є критерієм успіху, можна буде з'ясувати й пріоритети у створенні та просуванні бренда. Успішність можна знайти як відношення отриманого результату до затрачених ресурсів.

Визначаючи показник успішності бренда, слід врахувати сукупність параметрів [13]:

1) показники активності торгової марки:– ступінь лояльності; – ступінь обізнаності про бренд; – рентабельність бренду;

2) показники суттєві: – час, необхідний на виведення нового товару під брендом; – динаміка показника бренду.

Третій підхід щодо оцінки ефективності маркетингу, що базується на аналізі показника рентабельності маркетингових інвестицій (PMI), було докладно описано Джорджем Деєм [14].

Процес вибору й визначення пріоритетності маркетингових інвестицій істотно відрізняється від аналогічного процесу для капітальних вкладень, що вимагає іншого підходу до аналізу рентабельності й дозволяє більш творчо використовувати показник рентабельності інвестицій. Припущення, які впливають на значення PMI, регулярно корегуються зі зміною конкурентного середовища, потреб клієнтів і видатків на маркетинговий канал. Тому процедури виміру PMI є гнучкими й динамічними, фокусуються на кожному конкретному рішенні про додаткові інвестиції.

Висновки. Більшість з описаних методичних підходів до оцінювання ефективності маркетингової діяльності не охоплюють маркетингову діяльність загалом, а досліджують ефективність її окремих складових. Оцінювання ефективності маркетингової діяльності повинно враховувати зовнішні та внутрішні чинники, що впливають на підприємство, маркетингові стратегічні та тактичні заходи.

Завданням дослідника є обґрунтування умов застосування того чи іншого методу оцінки ефективності маркетингової діяльності або їх комбінування з урахуванням цілей такої оцінки. Перспективи подальших досліджень полягають в оцінці сучасного стану розвитку маркетингової діяльності вітчизняних підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Близнюк С.В. Маркетинг в Україні: проблеми становлення та розвитку / С.В.Близнюк. — К. : ІВЦ Видавництво «Політехніка», 2009. — 383с.

2. Бутенко Н.В. Маркетинг: [підручник] / Н.В.Бутенко. — К. : Атіка, 2008. — 299с.

3. Маркетинг: [підручник] / за ред. А.О.Старостіної. — К.: Знання, 2009. — 1070с.

4. Маркетинг: [навчальний посібник] / за ред. С.В.Ковальчук. — Львів : Новий Світ-2000, 2010. — 678с.

5. Маркетинг: баклаврський курс: [підручник] / за ред. С.М.Ілляшенка. — Суми: Університетська книга, 2009. — 1133с.

6. Зозулев А.В. Маркетинг: [учебное пособие] / А.В.Зозулев, Н.С.Кубышина; под ред. С.А.Солнцева. — М. : Рыбари, 2011. — 421с.

7. Маркетинг: энциклопедия / под ред. М.Бейкера. — СПб : Питер, 2002. — 1198с.

8. Маркетинг для магістрів: [навчальний посібник] / за ред. С.М.Ілляшенка. — Суми: Університетська книга, 2008. — 927с.

9. Пичурин И.И. Основы маркетинга: теория и практика: [учебное пособие] / И.И.Пичурин, О.В.Обухов, Н.Д.Эриашвили. — М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2011. — 381с.

10. Маркетинговий аналіз: [навчальний посібник] / за ред. В.В.Липчука. — К. Академвидав, 2008. — 214с.

11. Мельник М.В. Маркетинговый анализ: [учебник] / М.В.Мельник, С.Е.Егорова. — М. : Рид Групп, 2011. — 383с.

12. Ричи Крис Маркетинг / Крис Ричи. — М. : Дело и ервис, 2010. — 224с.

13. Макашева З.М. Брендинг : [учебное пособие] / З.М.Макашева. — СПб : Питер, 2011. — 283с.

14. Дэй Джордж Стратегический маркетинг / Джордж Дэй. — М. : ЭКСМО-Пресс, 2002. — 632с.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 631.11:658.5

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

В.А. Григорян, студент

Науковий керівник: д.е.н.,доцент В.В. Клочан

Миколаївський національний аграрний університет

У статті представлені актуальні проблеми удосконалення системи управління виробництвом, досліджено суть та необхідність удосконалення системи управління виробництвом, наведено шляхи ефективного вдосконалення системи управління виробництвом і стратегія їх впровадження на підприємстві.

Ключові слова: система управління, координація, виробництво, ефективність, економічний аналіз.

Постановка проблеми. Найважливішим аспектом стабілізації економічного стану підприємства є визначення перспективних напрямів його розвитку з врахуванням спеціалізації виробництва, технологічних і ресурсних можливостей. Ринкові умови зумовлюють вдосконалення системи управління виробничо-господарською діяльністю підприємства шляхом організації підрозділів, що забезпечують в умовах постійних змін ринкової кон'юнктури здійснення випуску конкурентної продукції.

Система управління ґрунтується на теоретичних засадах вчення про системи, системний підхід. У своєму складі вона має керуючу і керовану системи. Керуюча (суб'єкт управління) є сукупністю органів управління і управлінських працівників, яка характеризується відповідними масштабами діяльності, компетенцією і специфікою виконуваних функцій, їй властива ієрархічна побудова, наявність кількох рівнів управління. Між рівнями існує певна підпорядкованість, а вся система здатна змінювати свій стан під впливом організуючих і дезорганізуючих факторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження наукових праць М. Баканова, Т. Ковальчука, Ю. Кабакова, В. Савчука, В. Самборського, М. Макаренка, Г. Савицької, А. Мищенка, А. Шеремета, М. Яцкова та інших і діюча практика ролі аналізу в інформаційному забезпеченні управління свідчать про те, що є цілий ряд принципово важливих проблем, які потребують удосконалення.

Постановка завдання. Метою даного наукового дослідження є аналіз проблеми удосконалення системи управління виробництвом, визначення суті та необхідності удосконалення системи управління виробництвом на сільськогосподарському підприємстві.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Виклад основного матеріалу дослідження. Система управління виробництвом демонструє високу ефективність не лише тоді, коли менеджери підприємств, які приймають управлінські рішення та встановлюють форми контролю, і працівники, які беруть на себе відповідальність за виконання рішень, діють злагоджено, але й тоді, коли між рівнями управління (інституційним, управлінським та операційним) налагоджений зрозумілий і чіткий алгоритм взаємовідносин. Відсутність такого механізму між рівнями управління знижує управлінську ефективність усієї системи.

Серед українських науковців розробкою шляхів вдосконалення системи управління виробництвом займалися: Й. Ситник, М. Баканов, В. Павлик, В. Савчук, Ю. Кабаков та інші. Водночас, в науковій літературі не нагромаджено в достатній мірі результативних досліджень, тому проблематика формування ефективної системи управління виробництвом потребує подальшої розробки.

Удосконалення системи управління виробництвом має відбуватися за такими основними напрямами:

— удосконалення організаційної структури управління виробництвом;

— оптимізація організації менеджменту і бізнес-процесів через поліпшення системи планування, обліку і контролю за основними показниками діяльності підприємства;

— удосконалення управління виробничими ресурсами і запасами;

— підвищення ефективності управління інноваційними процесами на підприємстві, поліпшення якості вироблюваної продукції [1].

Однією з функцій і особливих інтегруючих форм організації управління виробництвом виступає координація. Під координацією розуміють правила взаємодії підрозділів підприємства, що забезпечують узгодження їх дій з реалізації загальної мети функціонування підприємства загалом. Аналіз тенденцій світового виробництва показує, що під тиском ринку підвищуватиметься роль оперативного планування у зв'язку із зміною призначення, конструкції і технології продукції, що випускається.

Вирішуючи завдання вдосконалення управління виробництвом на вітчизняних підприємствах, потрібно у кожному конкретному випадку здійснювати діагностичний аналіз середовища, цілей, технології, техніки, регіональних, соціальних умов, з яких повинні випливати вимоги до системи управління. Для підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності в умовах функціонування ринкових відносин потрібно вирішити комплекс організаційно-економічних завдань:

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

— розробка методів і моделей техніко-економічного обґрунтування доцільності випуску продукції на основі оцінки і аналізу чинників ринкового середовища і потенційних можливостей підприємства;

— розробка моделей та методів оперативного планування виробництва у взаємозв'язку із стратегією розвитку підприємства, що передбачають широке використання інформаційних технологій;

— розробка методів оперативного регулювання виробництва з метою координації всіх підрозділів підприємства з виконання замовлень споживачів і забезпечення їх конкурентоспроможною продукцією;

— використання принципів маркетингу в управлінні підприємством на всіх рівнях: стратегічному, поточному і оперативному;

— вдосконалення організації управління виробничо-господарською діяльністю підприємств в умовах постійних змін ринкової кон'юнктури шляхом організації підрозділів;

— вдосконалення методів підготовки і ухвалення управлінських рішень, спрямованих на підвищення їх якості [2].

Треба зазначити, що саме остаточний результат виробничо-господарської діяльності є критерієм вдосконалення управління. Він має бути виражений не лише в зростанні кількісних, а швидше в поліпшенні якісних показників, націленості на задоволення потреб у виробленій продукції і наданих послугах, але одночасно в підвищенні ефективності виробництва і якості управління.

Таким чином, вдосконалення організаційно-економічного механізму управління виробництвом спрямоване на вирішення завдань стратегічного, поточного і оперативного управління, заснованих на здійсненні дослідження ринкового середовища і внутрішніх можливостей підприємства на базі розроблення і широкого застосування економіко-математичних методів та інформаційних технологій, прийняття управлінських рішень для досягнення конкурентних переваг на ринку.

Аналіз вертикального розрізу дає змогу встановити ступінчастість, ієрархію субпідрядності і субординацію управління. Тут виявляються причинно-наслідкові зв'язки між різними структурними одиницями ієрархії, ланками і працівниками апарату управління.

Між горизонтальними і вертикальними структурами системи управління неминуче виникатимуть суперечності, для згладжування яких необхідно максимально використати зацікавленість керівників і виконавців робіт у наслідках, інтерес власності і власників.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Висновки. Отже, стратегія удосконалення системи управління виробництвом зосереджується на:

— цілях розвитку і порядку удосконалення комплексної системи управління і його складовими частинами для забезпечення ефективних рішень і взаємного погодження інформаційних потоків і процесів прийняття рішень, а також організаційних, кадрових і технічних рішень;

— впровадження сучасних засобів і методів керування в межах вибраної комплексної концепції системи керування (інтегроване керування автоматизованим процесом виробництва);

— удосконалення організаційних структур керування підприємством головним чином шляхом використання сучасних гнучких форм (адаптивні, програмно-цільові та інші структури);

— покращення інформаційної системи для керування підприємством з метою покращення якості інформаційного масиву і розширення можливостей його швидкого використання;

— використання світового досвіду, а також співпраця всередині країни з іноземними партнерами для забезпечення необхідного рівня якості розвитку системи управління виробництвом на підприємстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Макаренко М.В. Формування механізму управління ефективним функціонуванням підприємства // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — №1. — С. 126-135

2. Кабаков Ю. Напрямки удосконалювання систем управління: стандарти, методи або цілі підприємства? // Стандартизація. Сертифікація. Якість. — 2009. — № 2. — С. 39-42

3. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности АПК. — Мн.; Новое знание, 2008. — 687с.

4. Савчук В.К. Аналіз господарської діяльності сільськогосподарських підприємств . — К. : Урожай, 2008. — 328с.

УДК 737.1:930.2(477)

ГРОШОВА СИСТЕМА КИЇВСЬКОЇ РУСІ

В.С. Заверюха, студентка

Науковий керівник: асистент кафедри Павлюк А. Н.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто процес становлення грошової системи Київської Русі. Визначено основні грошові одиниці закріплені історичними джерелами.

Ключові слова: грошова система, грошова одиниця, монета, гривня, «куна», «ногата», «векша».

Постановка проблеми. Розширення міжнародних зв'язків, торгівлі в Київський державі призвели до появи грошей – універсального товару. Гроші мали постійну вартість. Цей товар міг ділитися на різні частини, що не змінювали своєї купівельної спроможності, що особливо було зручно при здійснені дрібних торгових операцій. Перші монети на території України відносяться до II – III ст. Це були римські монети, але вони не набули поширення в Україні. У VI – VII ст. з'явилися сасанідські монети. Про наявність власної грошової одиниці на київських землях свідчать археологічні знахідки та приватні колекції.

Аналіз досліджень і публікацій. Письмові джерела містять низку термінів, що могли використовуватися для позначення грошових одиниць або хутрових товаро-грошей: куна, векша (вивериця), скот та ін. Саме тому розгорілася дискусія між дослідниками – так званими хутровиками та металістами. Перші з них доводили, що грошові одиниці «куна», «ногата», «векша» були шкірками відповідних звірів, які використовувалися в обігу на грошовому ринку. Цієї точки зору дотримувалися відомі історики та економісти М. Карамзін, В. Трутовський, В. Свєтловський, С. Усов, Ф. Михайловський, археолог А. Монгайт та ін. Останній, зокрема, стверджував, що арабські срібні дірхеми, які у великій кількості завозились на руські землі, здебільшого слугували сировиною для ремісників-ювелірів. У повсякденному обігу перебувала лише незначна їх частка, а переважали на ринку товаро-гроші – хутра. Іншої точки зору дотримуються Д. Прозоровський, М. Лучинський, І. Спаський, В. Янін, М. Котляр. Вони доводять, що давньоруська грошова термінологія своїм корінням сягає сивої давнини, коли хутрові товаро-гроші широко використовувались як один із еквівалентів вартості [1].

Постановка завдання. Метою статті є аналіз грошової системи і грошових одиниць Київської Русі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Грошові системи Київської Русі відзначалася загальноєвропейськими процесами, але з урахуванням характерних

особливостей та традицій лічби. До виникнення власних монет у Русі функцію платіжних засобів виконували іноземні монети. Найбільш численну групу серед них складають куфічні дирхеми. У грошовому обігу брали участь також візантійські монети та західноєвропейські денарії Однак вони зустрічаються у знахідках значно рідше, що вказує на менш значну їх роль у формуванні грошової системи на території східних слов'ян.

Формування грошового обігу у Давній Русі безпосередньо пов'язане з проникненням на її територію східних монет, а саме дирхемів арабського Халіфату. Куфічні дирхеми – срібні монети діаметром 20–25 мм, аверс та реверс яких вкриті арабським письмом куфі.

Саме куфічні дирхеми заклали основу давньоруської грошово-вагової системи з її основними лічильними одиницями: лічильна гривня = 20 ногатам = 25 кунам = 50 резанам, де кунами виступали звичайні арабські дирхеми.

Особливість грошового обігу Давньої Русі полягала в тому, що монети, які надходили зі Сходу, втрачали роль міжнародної грошової одиниці та слугували не лише внутрішньою грошовою одиницею, а й сировиною для ремісничого виробництва. Існує думка, що східні монети приймали на вагу, а не лічили, оскільки в монетних скарбах Русі часто зустрічаються уламки та обрізані монети. Відомі й свідчення арабських авторів про звичай розрізати монети на дрібні платіжні одиниці.

Вага лічильної гривні була різною за північною та південною грошово-ваговими системами. Вага північної гривні становила 51,19 г = 20 ногатам (по 2,56 г) = 25 кунам (по 2,05 г) = 50 резанам (по 1,02 г). Вага південної гривні дорівнювала 81,86 г = 20 ногатам (по 4,09 г) = 25 кунам (по 3,27 г) = 50 резанам (по 1,64 г) [4].

Довгий час карбування монет у Київській Русі було не підтверджене знахідками, але 1792 р. стала відома перша давньоруська монета – срібник Ярослава Мудрого. Знайдений він був колекціонером у Києві серед церковних привісок до ікони. Писемні пам'ятки давньоруського права та літописні джерела неодноразово згадують грошові одиниці, якими користувалося населення Русі: гривна, ногата, куна, рєзана, векша або вивериця. У Короткій редакції «Руської Правди» саме в них вівся підрахунок штрафів. Так, 28 стаття цього законодавчого збірника, регламентуючи відшкодування за втрату худоби, гласить: «А за княжого коня, якщо він з плямою, 3 гривни, а за смердового 2 гривни, за кобилу 60 рєзан, а за вола гривну, а за корову 40 рєзан, а за трирічного лошака 15 кун, а за річне лоша пів гривни, а за теля 5 рєзан, за ягня ногата, за барана ногата». Аналіз цього та інших історико-правових документів дає змогу відтворити давньоруську монетно-грошову систему X ст., при якій 1 гривна = 20

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

ногатам = 25 кунам = 50 резанам = 150 векшам. При цьому досі ведуться дискусії щодо встановлення співвідношення між рєзаною та векшею. Окремі дослідники стверджують, що векша = 1/4 рєзани, ще інші прирівнюють її до 1/3 куни [1].

Писемні джерела Київської Русі називають п'ять елементів грошової системи: гривню, куну, ногату, резану, виверицю (векшу) [3]. Дослідники й досі не дійшли згоди з приводу того, які конкретні засоби обігу відповідають усім цим елементам та їх видам. Так, куну ототожнюють з основними срібними монетами грошового обігу: арабським дрихемом, візантійським, міліарісієм, давньоруським сріблянником та західноєвропейським денарієм. Ногату найчастіше виводять від арабського «нагд» – дзвінка, повноцінна, відбірна монета і пов'язують з окремою групою якісних повноцінних арабських дирхемів. Резану поєднують з обрізками кун, фрагментами арабських дирхемів, які часто знаходять у давньоруських скарбах. Інші дослідники, аналізуючи писемні джерела, вбачають у розмінних номіналах лічбу хутра куниць і білок (куна, вивериця). З фінським «ногать» (нохат), що означало шкіра, хутро, пов'язують і ногату.

Першою спробою вироблення системи власної валюти стало карбування під керівництвом князя Володимира Великого київських злотників та срібняків. Нині відомо багато зразків цих княжих монет. Злотник Володимира мав вагу 4,4 г., срібняк – довільну вагу від 1,73 до 4,68 г. На лицьовому боці (аверсі) цих монет звичайно карбувалися зображення самого князя, на зворотному (реверсі) – княжий родовий знак (тризуб). Саме зображення на срібняках Володимира стало основою для створення у 1917–1918 рр. сучасного державного герба України. Мета випуску золотників і срібників була суто пропагандисткою та політичною – проголосити на весь світ суверенність Давньоруської держави.

У кунній системі існувала така одиниця як «гривня кун». Золота київська гривня дорівнювала 50, а срібна – 7,5 гривням кун. Сучасні етимологи виводять походження назви «гривня» від старослов'янського «гривьна» «намисто, браслет». Дійсно, у побуті населення Київської Русі існувала прикраса «шийна гривна» – золотий, оздоблений коштовним камінням обруч, що носився на шиї. «Гривнами» іноді називали також металеві амулети (медальйони), що також носилися на шиї. Слово «гривня» вочевидь Утворилося від праслов'янського кореня «грива» – «шия», який залишився в сучасній українській мові лише для означення відповідної частини тіла деяких тварин (коня, лева). На думку етимологів, первісне значення слова «гривна» – «шийна прикраса» – доповнилося значенням «грошова одиниця» внаслідок звичаю

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

робити шийні прикраси з монет. Цей звичай мав поширення в Україні і зберігся фактично до наших днів [5].

У XII ст. з обігу давньоруських земель майже зникла карбована монета, і гривня стає основним елементом грошової системи Давньої Русі. У XIII ст. з'явилися також карбованці – срібні злитки, вагою удвічі менші за гривню. Ця грошова одиниця недовго існувала на українських землях.

Іншою металевою грошовою одиницею Київської Русі X – XI ст. була ногата – відповідник арабського диргема. Первісно, як вважає більшість дослідників, ногата (диргем) X ст. мала вагу 3,41 г. У другій половині цього ж століття вона поділилася на два різновиди: північний – 2,56 г та південний – 4,56 г.

Інші, дрібніші грошові одиниці Київської держави були, на думку історика В. Шугаєвського, так званими «шкіряними» грошима, тобто загальної вартості грошей тоді набули шкури хутрових тварин. Так, «куна» (1/25, а пізніше 1/50 частина гривні) являла собою, вочевидь, шкуру куниці. У XI – X ст. назва «куна» застосовувалася щодо арабського диргема вагою 2,73 г, у першій половині XI ст. – до диргема вагою 3,28 г. З другої половини XI ст. до середини XII ст. куною називався західноєвропейський динарій вагою 1,02 г. Нарешті, у другій половині XII ст. металева куна остаточно витіснила з обігу шкурку куниці, що вживалася в Україні, але поступово замінювалась срібними грошима аж до початку XV ст.

Одиниця «резана» існувала лише до XII ст. Первісно це була назва половини срібного арабського диргема, у першій половині XI ст. – динарія вагою 1,02 г (пізніше, як уже зазначалося, ця монета називалася «куною»).

«Виверицею» або «векшею», що дорівнювала сотій частині гривні, була вочевидь шкурка білки (у деяких регіонах України білку й досі називають «векшею» або «вивіркою»).

Наприкінці XII ст. кунна система в Київській Русі зазнала занепаду. її почали замінювати київські та чернігівські гривні. Однак окремі залишки кунної системи збереглися аж до початку XV ст. [5]. Період з кінця XIII до середини XIV ст. в історії прадавньої України вчені називають «безмонетним», бо постійні військові змагання та систематичні грабунки місцевих жителів призвели до зубожіння слов'янських земель, що підтверджується майже повною відсутністю монетних скарб [2].

Висновок. Становлення грошової системи Київської Держави проходив під впливом різних країн, що свідчить про активний економічний розвиток держави. Складність системи, різноманіття її елементів пояснювалося складними процесам, що межували із тенденціями запозичення грошових одиниць та формування власних.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Перша поява гривні в Україні свідчить про високий рівень концентрації багатства в руках панівної верхівки і виникнення особливих форм виробничих відносин і обміну, а також це є одне з перших свідчень про виникнення державного гербу – тризубу. Перші срібні Українські гроші мали такий вигляд: На одному боці монети зображення князя Володимира на престолі, а на другому – державний герб тризуб.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шуст Р. Нумізматика. Історія грошового обігу та монетної справи в Україні / Роман Шуст – К. : Вид. Знання, 2007. – 371 с.
2. Лановик Б.Д. Історія господарства: Україна і світ / Б.Д. Лановик. – К. : Вища школа, 1995. – 480 с.
3. Карский Е.Ф. Русская Правда. По древнейшему списку. – Ленинград; Изд-во Академии наук, 1930.
4. Дубіцька В. Гроші Київської Русі [Електронний ресурс] / Валентина Дубіцька. – // Мислене древо. – Режим доступу : http://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/History/Kupola/Vol03/KyivRusMoney.html
5. Булгакова С. О. Казначейська система виконання бюджету: Підручник / Булгакова С. О., Базанова Н. В., Чечуліна О. О., Шаповал Т. А. – К. : КДТЕУ, 2000. – 249 с.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК: 352.331.5

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАДРОВЫХ АГЕНТСТВ

В.Е. Касарига, студентка

Научный руководитель: ассистент Павлюк А. Н.

Николаевский национальный аграрный университет

Розглянуто систему регулювання діяльності кадрових агентств в Україні, наведено приклади досвід зарубіжних країн. Проаналізовано участь приватних посередників на ринку занятості населення в Україні.

Ключові слова: кадрова агенція, зайнятість населення, рекрутінг, ринок праці, аутстаффінг, аутсорсинг, персонал.

Постановка проблемы. Необходимым условием успешной деятельности любой организации является эффективная работа персонала, поэтому повышается внимание к проблемам подбора и управления персоналом. Руководство предприятий и кадровые службы изучают опыт отечественных и зарубежных предприятий и внедряют лучшие достижения в этой сфере. К новым направлениям работы с персоналом относится лизинг и аутстаффинг персонала. В настоящее время на рынке труда при наблюдающемся увеличении количества посреднических организаций отсутствуют эффективные рычаги управления их деятельностью. Активное участие кадровых агентств в процессе разработки и реализации политики занятости позволит усилить их роль на рынке труда.

В этой связи актуальными проблемами являются согласование интересов трудовых посредников на рынке труда, вовлечение кадровых агентств в процессы регулирования занятости населения, реализацию активной политики занятости населения, увязка их целей и задач по развитию инфраструктуры системы регионального рынка труда. Оценка перспектив развития кадровых агентств как составной части системы рынка труда даст возможность достижения эффективной занятости.

Анализ исследований и публикаций. Проблемы комплектации персонала предприятий рассматривались в работах отечественных и зарубежных ученых, среди которых И. Геращенко, В. Гринько, Г. Домбровская, В. Кичор, Н. Селюченко, А. Сергеева, Т. Сивашенко, А. Тимохина и другие. Значительный вклад в развитие данного направления исследований внесли В. Адамчук, В. Былков, Ю. Винслав, И. Заславский, П. Костин, А. Котляр, И. Маслова, Е. Медведева, Д. Некипелов, А. Рофе, Э. Саруханов и др.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Ряд исследователей изучают функционирование кадровых агентств с позиции управления персоналом. Их исследования направлены на изучение процедуры найма в системе управления персоналом через кадровые агентства. Среди специалистов занимающихся этими вопросами, можно отметить О. Виханского, П. Журавлева, А. Наумова, Ю. Одегова, С. Шекшню и др. Определенные аспекты функционирования агентств затрагивают работы Ю. Пасса, В. Полякова, А. Рощина, К. Торшиной и др.

Постановка задачи. Целью данной статьи является анализ современных подходов к понятию «кадровое агентство», выявление значения кадровых агентств в регулировании рынка труда и изучение зарубежного и отечественного опыта в регулирование деятельности кадровых агентств.

Изложение основного материала исследования. Рынок труда – это неотъемлемая часть экономики любой страны. Он регулирует объем спроса и предложения рабочей силы, ее распределение между отраслями экономики, способствует повышению профессиональной и географической мобильности рабочей силы [1]. В экономически развитых странах регулируется не общая занятость, а количество и качество квалифицированных специалистов по конкретным видам деятельности. В Украине рынок труда пока не обеспечивает эффективную реализацию своих функций, о чем может свидетельствовать достаточно высокий уровень безработицы и низкая стоимость труда. Одним из субъектов регулирования этих отношений являются кадровые агентства.

Кадровые агентства – это предприятия, предоставляющие услуги по привлечению, подбору и отбору персонала за определенную плату. Зачастую в комплексе с этими услугами такие компании оказывают ряд других услуг [3]. Сотрудничество с кадровыми агентствами имеет свои положительные и негативные стороны. К первым можно отнести: 1) Заполненная анкета попадает в базу данных соискателей. Это похоже на подписку на газеты, только вместо печатного издания соискатель будет получать список подходящих вакансий; 2) Кадровое агентство проводит не только подбор персонала. Помимо этого там научат грамотно составлять резюме, подготовят к собеседованию, проконсультируют по вопросам, которые касаются трудоустройства; 3) В кадровом агентстве в случае проблем с поиском могут предложить трудоустроиться в смежной отрасли. Путем проведения обучения происходит переквалификация кадров.

Не смотря на все положительные стороны деятельности кадровых агентств, не следует забывать и о негативных аспектах. Среди них: предложение (на платной основе) несуществующих вакансий; предоставление недостоверной информации о

специфике работы и размере оплаты труда; завышение расценок за услуги или получение оплаты как с кандидата на трудоустройство, так и с работодателя и др.

Механизм оказания помощи в трудоустройстве требует вмешательства со стороны органов государственной власти. Государственная служба занятости не обеспечивает решение проблемы занятости в полной мере, сохраняется необходимость в кадровых агентствах. Основной проблемой в работе центров занятости является то, что работодатели часто не предоставляют центру занятости необходимую информацию о вакансиях. При этом государство не должно излишне регламентировать и усложнять работу частных агентств, поскольку это только стимулирует переход их деятельности в теневой сектор.

В контексте необходимости установления эффективного правового регулирования работы кадровых агентств в Украине, интересен опыт других государств в этом вопросе. Так, на рынке труда Российской Федерации складывается ситуация, в которой рекрутинг как самостоятельный вид предпринимательской деятельности существует и успешно развивается уже шестнадцать лет, но при этом его специальная правовая регламентация отсутствует. Существовавшая до начала 2000-х годов система лицензирования данного вида деятельности отменена. В настоящее время кадровые агентства действуют под руководством Ассоциации консультантов по персоналу [4].

В Гонконге деятельность кадровых агентств регламентируется крайне детально (Закон «О занятости», ст. 57). Каждое агентство должно быть за легализировано. Оно обязано подавать сведения о вакансиях и желающих получить работу Гонконгской службе занятости. Оплата работы посредника – не более 10% от заработной платы первого месяца работы соискателя. Несоблюдение требований закона, влечет уголовную ответственность и аннулирование лицензии [3].

В Германии функции государственных служб занятости дополняются бесплатными посредническими услугами частных служб. На законодательном уровне здесь предусмотрены строгие требования к физическим и юридическим лицам, которым разрешается посредническая деятельность на рынке труда: надежность, профпригодность, надлежащее имущественное состояние, наличие служебного помещения. Лицензия кадровому агентству впервые выдается на три года и может быть продлена без указания срока. Оплату агентство получает от работодателей, соискателям список вакансий предоставляется бесплатно. Исключение составляют лишь такие профессиональные группы, как художники, спортсмены, модели, артисты. От них агентство имеет право брать вознаграждение (однако его размер не должен

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

превышать определенного максимума – 10% от размера первой заработной платы) [4; 5].

В Японии посредническая деятельность частных агентств жестко регламентируется. В перечне профессий и занятий, для представителей которых рабочие места могут подбираться частными компаниями, получившими лицензию от министерства труда, имеется лишь 30 позиций. С 1986 г. разрешена лизинговая деятельность частных компаний, распространяющаяся на работников «непрестижных» профессий, то есть рабочих специальностей. [5]

В Украине Верховной Радой был принят Закон Украины «О занятости населения» (далее – Закон) , вступивший в действие с 1.01.2013 года. Этот закон вводит такие правовые категории, как «рекрутинг» (деятельность компаний, которые предоставляют посреднические услуги в сфере трудоустройства), «аутстаффинг» персонала (перевод сотрудников за штат компании-работодателя) и «аутсорсинг» (деятельность компаний, которые нанимают сотрудников для работы у другого работодателя). Одна из целей закона – оставить на рынке труда рекрутинговые агентства, предоставляющие качественные услуги [2].

До принятия Закона в Украине работало два вида посредников: кадровые агентства (услуги которых оплачивались потенциальным работником) и рекрутинговые компании (услуги оплачивались работодателем). Согласно Закону, деятельность посредников, зарабатывающих на соискателях, запрещена. В Законе, однако, существует ряд положений, которые нуждаются в разъяснениях. К примеру, отсутствует механизм проверки качества предоставляемых посреднических услуг; запрещено направлять работников к работодателя, у которого в течение года сократился штат; обязанность работодателя заключать дополнительные трудовые договора с временными работниками и выплачивать им заработную плату не ниже, чем получают штатные сотрудники за выполнение аналогичной работы.

Проблемой остается и надлежащая реализация норм принятого закона. Автором проведено исследование требований к соискателям ряда кадровых агентств города Николаева. 100% агентств на николаевском рынке занятости нарушают требования закона о запрете взымать плату с лиц, ищущих работу. Агентства в открытую продолжают вести свою деятельность, выкладывают информацию на своих интернет-сайтах. В каждом агентстве предусмотрена плата с соискателя в размере от 50 до 70 грн в среднем плюс 10% от первой заработной платы.

Вывод. Рынок труда регулирует объем спроса и предложения рабочей силы, ее распределение между отраслями экономики, способствует повышению

профессиональной и географической мобильности рабочей силы. Одним из субъектов регулирования этих отношений являются кадровые агентства. Зарубежный опыт показывает, что качественное регулирование деятельности кадровых агентств способствует росту занятости населения. В Украине регулирование посреднической деятельности на рынке труда формально. Частные агентства открыто, свободно и безнаказанно осуществляют деятельность, запрещенную законом. Необходимым шагом к стабилизации рынка труда в Украине представляется обеспечение реального исполнения законодательства о занятости населения, а также гарантий трудовых прав лиц, ищущих работу.

ЛИТЕРАТУРА

1. Рыбачук Ю. Как профстандарты повлияют на рынок труда [Электронный ресурс] / Юрий Рыбачук, Григорий Никонов // Комментарии: comments.ua. – Режим доступа : http://comments.ua/life/367786-profstandarti-povliyayut.html. – Название с экрана.

2. Про зайнятість населення [Текст]: Закон України 05.07.2012 №5067-VI [Электронный ресурс] // Ліга-Закон – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T125067.html.

3. Кадровые агентства – что это и как работают [Электронный ресурс] // Мистер HR делится опытом. Режим доступа : http://mr-hr.ru/2010/02/kadrovye-agentstva-plyusy-i-minusy/.

4. Балханов А. М. Частные агентства занятости: регулирование деятельности в России / А. М. Балханов // «Российское предпринимательство». – 2012 г. – №1.

5. Labour and Employment Law [Электронный ресурс] // China law and practice. – Режим доступа : http://www.chinalawandpractice.com/Channel/9931/Labour-and-Employment-Law.html

6. HR-Лига. Сообщество кадровиков и специалистов по управлению персоналом [Электронный ресурс] – Режим доступа : http://www.hrliga.com/

7. Руководство для частных агентств занятости. Регулирование, контроль и исполнение. – Женева, Международное бюро труда, 2007. – 107 с.

УДК 657.012.32

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

О.В. Коврига , студент

Науковий керівник: д.е.н., доцент Клочан В. В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті представлені актуальні проблеми удосконалення управління персоналом, досліджено суть та необхідність удосконалення системи управління персоналом, наведено шляхи ефективного вдосконалення системи управління підприємством і стратегія їх впровадження на підприємстві.

Ключові слова: економіка підприємства, менеджмент, управління персоналом.

Постановка завдання. Управління персоналом демонструє ефективність не лише тоді, коли менеджери підприємств, які приймають управлінські рішення та встановлюють форми контролю, і працівники, які беруть на себе відповідальність за виконання рішень, діють злагоджено, але й тоді, коли між рівнями управління (інституційним, управлінським та операційним) налагоджений зрозумілий і чіткий алгоритм взаємовідносин. Відсутність такого механізму між рівнями управління знижує управлінську ефективність усієї системи.

Постановка проблеми. Одним з найважливіших елементів загальної системи управління є вибір та постійне удосконалення організаційної структури управління підприємством. Це питання є досить важливим і актуальним на підприємствах України, так як в період переходу до ринкових відносин змінюється форма власності, а отже, і підхід як до побудови організації і системи управління нею, так і до повноважень, функцій, обов'язків працівників, особливо керівництва.

Характерною рисою сучасного етапу розвитку економіки є глибокі зміни в усіх її сферах, що впливають на систему управління. Управлінську систему підприємства необхідно розглядати як динамічний процес, бо її форми, методи і функції перебувають під впливом багатьох факторів: масштабу підприємства, рівня прибутковості і конкурентоспроможності і т.д.

Аналіз досвіду підготовки кадрів дозволяє констатувати прагнення до підвищення рівня знань з основ ринкової економіки, економіки праці, персоналу підприємств (зокрема з менеджменту, економічного права, управління, фінансового менеджменту), наявність значної кількості структур, що займаються підготовкою персоналу на промисловому підприємстві, недостатню ефективність інвестицій у людський капітал. Відмічаємо новий етап удосконалення управління підготовкою

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

інженерно-технічних і управлінських кадрів, головною особливістю якого є орієнтація на вирішення конкретних завдань підприємств у галузі інвестицій та інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед українських науковців розробкою шляхів вдосконалення системи управління підприємством: Й.Ситник, Р.Задорожна, В.Павлик, В.Перебийніс, Ю.Кабаков та ін. Водночас, в науковій літературі не нагромаджено в достатній мірі результативних досліджень, тому проблематика формування ефективної системи управління підприємством потребує подальшої розробки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність діяльності підприємства залежить від багатьох параметрів − ступеня розвиненості виробництва, поділу і кооперації праці, використання результатів науково-технічного прогресу, економічних ресурсів, форм стимулювання високопродуктивної праці тощо, але в першу чергу — від ступеня інтегрування зазначених факторів під час їх використання. Застосування того чи іншого фактора поза зв'язком з іншими ще не забезпечує оптимального економічного розвитку підприємства. Потрібне інтегроване їх використання. Хто ж відповідальний за це, хто займається координуванням різних видів діяльності і спрямовує їх на виявлення потреб ринку в продукції підприємства і відповідно організовує її виробництво в необхідній кількості і якості її у необхідний термін, на визначення технічної й економічної політики розвитку підприємства, створення відповідних соціальних і здорових умов праці, екологічний захист та інше? Зазначені функції виконуються за допомогою процесу управління підприємством [5].

Управління − це вплив на працівників з метою досягнення цілей, що стоять перед підприємством і його працівниками. Воно базується, з одного боку, на багатьох галузях знань, таких, як економіка і політологія, соціологія і психологія, інженерні дисципліни, статистика, а з іншого боку – на безпосередньому узагальненні досвіду управління різними підприємствами, організаціями і компаніями у ході тривалої історії розвитку людської діяльності. Та обставина, що управління виробничо-господарськими процессами врешті-решт зводиться до управління людьми, передбачає свідоме регулювання діяльності колективу − форм його організації, мотивації дій і характеру взаємовідносин між його членами. У зв'язку з цим і виникає потреба виявлення механізму міжособистісних відносин та вивчення закономірностей формування у працівників ціннісних орієнтацій. Однак колектив не тільки об'єкт, а одночасно і суб'єкт управління, оскільки працівники мають брати активну участь у здійсненні управлінської діяльності. Тому важливо

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

правильно розуміти процес формування управлінських впливів і способи взаємодії людей у цьому процесі [4].

Для більш повного з'ясування сутності управління в роботі характеризується та уточнюється сутність багатьох економічних категорій, що характеризують процес управління як основну функцію діяльності підприємства.

Одним з найважливіших елементів загальної системи управління є вибір та постійне удосконалення організаційної структури управління підприємством. Це питання є досить важливим і актуальним на підприємствах України, так як в період переходу до ринкових відносин міняється форма власності, а отже, і підхід як до побудови організації і системи управління нею, так і до повноважень, функцій, обов'язків працівників, особливо керівництва.

Удосконалення системи управління підприємством має відбуватися за такими основними напрямами:

- удосконалення організаційної структури управління підприємством;
- оптимізація організації менеджменту і бізнес-процесів через поліпшення системи планування, обліку і контролю за основними показниками діяльності підприємства;
- удосконалення управління виробничими ресурсами і запасами;
- підвищення ефективності управління інноваційними процесами на підприємстві, поліпшення якості вироблюваної продукції.

Удосконалення організаційної структури підприємства означає насамперед необхідність встановлення оптимальної чисельності та структури управлінського апарату підприємства, а також чисельності працівників виробничих відділів та підрозділів згідно з діючими нормами, нормативами та реальними потребами підприємства з урахуванням сучасних ринкових умов тощо [3].

Поліпшити систему планування, обліку і контролю за основними показниками діяльності підприємства можна за допомогою впровадження ефективної системи внутрішнього контролю, широкого і всебічного впровадження обчислювальної техніки, розвитку комп’ютерних мереж зв’язку, застосування сучасних програмних засобів: технологій управління та інформаційних технологій. Насамперед це стосується системи організації фінансового менеджменту, бюджетування, управління фінансовими потоками та витратами.

Удосконалення управління виробничими ресурсами і запасами означає раціональне використання всіх видів матеріальних ресурсів, застосування

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

енергозберігаючих технологій, регулювання використання виробничих запасів згідно з прогресивними нормами.

Одним з напрямків удосконалення управління є об'єктно-цільовий підхід із закінченим циклом управління при визначенні організаційної структури, нових прав і обов'язків працівників, а також міри відповідальності за свої посадові функції керівників і фахівців різних рівнів. Організація автоматизованої системи збирання і обробки економічної інформації також є одним із напрямків удосконалення системи управління, що сприяє побудові раціональної структури апарату управління підприємством і більш ефективному його використанню для виробничих цілей [1].

Функціонування зазначеної системи створює умови для підвищення культури управління, а також звільняє керівників і фахівців різних рівнів від ручної праці по збиранню і обробці інформації, скорочує строки прийняття управлінських рішень, поліпшує їх якість тощо.

Отже, стратегія удосконалення управління персоналом зосереджується на:

- цілях розвитку і порядку удосконалення комплексної системи управління підприємством і його складовими частинами для забезпечення ефективних рішень і взаємного погодження інформаційних потоків і процесів прийняття рішень, а також організаційних, кадрових і технічних рішень;
- впровадження сучасних засобів і методів керування в межах вибраної комплексної концепції системи керування (інтегроване керування автоматизованим процесом виробництва);
- удосконалення організаційних структур керування підприємством головним чином шляхом використання сучасних гнучких форм (адаптивні, програмно-цільові та інші структури);
- покращення інформаційної системи для керування підприємством з метою покращення якості інформаційного масиву і розширення можливостей його швидкого використання;
- використання засобів автоматизації і обчислювальної техніки для вдосконалення техніко-економічного рівня і якості виробництва (роботизація, гнучкі виробничі ділянки);
- використання світового досвіду, а також співпраця всередині країни з іноземними партнерами для забезпечення необхідного рівня якості розвитку системи управління на підприємстві.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Висновки. Кожна організація представляє собою досить складну техніко-економічну і соціальну систему, що відображає її індивідуальність і специфіку. Описати цю систему можливо, якщо визначити характер взаємодії підрозділів.

Способи взаємодії сторін характеризують аналізовану систему певним чином і дозволяють судити, наскільки ефективно вона справляється зі своїм головним завданням − організацією гармонійної взаємодії між індивідом і зовнішнім середовищем. Важливе місце в цьому займає структура організації, за допомогою якої або через яку ця взаємодія здійснюється.

Ідея пристосування до принципово нових умов − ось те головне, що повинно вийти на перший план. Основна маса існуючих працівників управління − це дуже цінний потенціал людей, які знають реальність, мають чималу професійну підготовку, привчених до дисципліни, наполегливій цілеспрямованій праці, що володіють почуттям відповідальності. З цими людьми необхідно уважно, вдумливо працювати, забезпечувати їх правильну розстановку в нових умовах, навчання, перекваліфікацію. Потрібно створити їм стимули до ефективної праці, захист їх прав, нарешті, сформувати активне середовище соціального відбору керівників і фахівців нового типу, в якій досягнуть успіху саме ті, хто швидше і краще пристосується до нових умов.

З огляду на все вище згадане можна назвати основні шляхи покращення управління підприємством :

а) покращувати організаційну структуру управління, долати недоліки та зміцнювати переваги структури, що використовує підприємство;

б) приділити увагу сфері управління персоналом;

в) створювати та впроваджувати новітні інформаційні технології, що дозволяють автоматизувати керування підприємством, та полегшать контроль.

ЛІТЕРАТУРА

1. Економіка підприємства / Гетьман О.О. / Навч. посіб. — 2-ге видання. — К. : Центр учбової літератури, 2010. — 488 с.

2. Економіка підприємства / Примак Т.О. / Навч. посіб. К. : “Вікар” 2009 р. – 342 с.

3. Економіка підприємства / Покропивний С.Ф. / Підручник. К. : «Мить», 2008 р. – 312 с.

4. Організація і планування виробництва: теорія і практика / Хлопчан М.І. / Навч. посіб. К. : Тернопіль, «Витоки» 2010 – 412 с.

5. Економічний аналіз. Практикум / Бутинець Ф.Ф. / Навч. посіб. для студентів - Житомир: ЖІТІ, 2009. - 416 с.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК: 330.332:338.43(477.73)

ІНВЕСТИЦІЇ В АГРАРНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ, ЯК ЕЛЕМЕНТ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

В.Л. Коляда, магістр

Науковий керівник: асистент Максименко А.Г.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто сучасний стан залучення інвестицій в аграрний сектор Миколаївщини. Наведено основні можливості інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств та шляхи підвищення їх інвестиційної привабливості.

Ключові слова: інвестиції, інноваційний розвиток, інвестиційна привабливість, інновації, сільське господарство.

Постановка проблеми. На сьогодні інноваційний шлях розвитку є невід'ємною або навіть визначальною складовою економічного зростання Миколаївської області. Досвід інших країн засвідчує, що лише за умови широкого впровадження інноваційних розробок можливе виробництво конкурентоспроможної продукції. Натомість, на багатьох аграрних підприємствах Миколаївщини спостерігається зовсім інша ситуація: замість високотехнологічної наукоємної продукції на ринку представлений досить великий відсоток неякісної, низько технологічної продукції, що в свою чергу, є найяскравішим доказом нераціонального використання природних багатств. У зв'язку з цим вкрай необхідним і доцільним є використання інновацій у діяльності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам інноваційного розвитку аграрних підприємств присвячені праці багатьох українських та іноземних вчених: Ж.А. Говорухи, М.В. Давідової, О.І. Марченко, Л.Г. Смоляр, Т.Й. Товта, К.В. Філіпової та інших, які наголошують на необхідності державної підтримки інноваційної діяльності. Однак статистичні дані, вказують на мізерний рівень державного фінансування регіональних і галузевих інноваційних проектів, що й змушує підприємства шукати альтернативні джерела фінансування. Саме тому актуальною є проблема визначення та аналізу тих умов, за яких підприємства мали б змогу активно залучати кошти інвесторів.

Постановка завдання. Метою статті є розглянути сучасний стан залучення інвестицій в аграрний сектор Миколаївщини та визначити вплив залучення інвестицій на інноваційний розвиток сільськогосподарських підприємств Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективним способом конкурентної боротьби в XXI ст. є зростання підприємства на основі інноваційної

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

діяльності, яке передбачає активне впровадження результатів наукової діяльності у виробничо-комерційне використання. Розвиток національної економіки будь-якого типу визначається активністю інноваційних процесів, економічною ефективністю нововведень, тобто результативністю перетворення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт в інноваційний продукт, такий як нова техніка та прогресивні технології, які сприяють зменшенню собівартості продукції та підвищенню її конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках [3].

Тому стає очевидним, що в сучасних умовах стрімкого розвитку науки і техніки основним чинником, який негативно впливає на конкурентоспроможність аграрних формувань Миколаївської області є недостатній ступінь використання інновацій. На думку українських вчених пояснюється це належною інвестиційною підтримкою інноваційних процесів.

Обмеженість економічних ресурсів поставила господарства області перед проблемою пошуку додаткових джерел фінансування. Одним з них є прямі іноземні інвестиції, що дають ряд переваг у порівнянні з національними джерелами капіталу, оскільки дозволяють забезпечити організацію фірм, упровадження ноу-хау й нових форм менеджменту, створення нових робочих місць і активізацію виробничого циклу, а також стимулюють розвиток малого бізнесу [1].

Для проведення аналізу зовнішніх джерел формування фінансових потоків в інноваційній діяльності вважаємо за доцільне розглянути показники приросту прямих іноземних інвестицій в сільське господарство Миколаївщини (табл.1). За даними офіційної державної статистики за останні роки спостерігається тенденція до позитивних зрушень у сфері іноземного інвестування, але, як видно з таблиці 1, приріст прямих іноземних інвестицій характеризується певними нерівностями в обсягах інвестованих коштів.

Таблиця 1

Динаміка суми прямих іноземних інвестицій в сільське господарство Миколаївщини за 2002-2011 роки млн. дол.*

Показник	2 002р.	2 003р.	2 004р.	2 005р.	2 006р.	2 007р.	2 008р.	2 009р.	2 010р.	2 011р.
Сума прямих інвестицій	0,5	0,45	2,27	1,21	1,73	1,47	2,19	3,56	3,2	4,8

* Джерело: Статистичний збірник Миколаївської області

Статистичні дані свідчать, що найбільший обсяг інвестованих коштів припадає на 2011 рік — 4,8 млн.дол, а найменша на 2002 рік — 0,5 млн.дол..

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Для більшого висвітлення динаміки прямих іноземних інвестицій в сільське господарство будуємо графік (Рис 1).

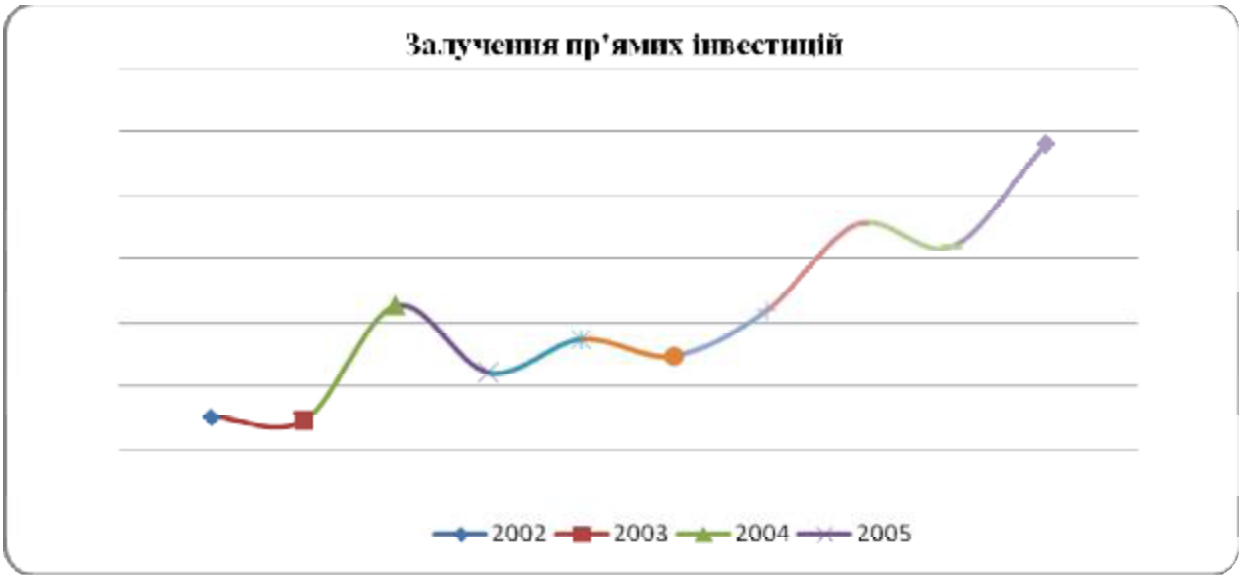

Рис. 1. Динаміка залучення прямих інвестицій у Миколаївську область

Обсяги впроваджених інновацій прямо залежать від залучення інвестицій в сільськогосподарських підприємствах. Проведемо порівняльний аналіз суми залучених інвестицій у Миколаївській області з середнім значенням даного показника по Україні (в розрахунку на 1 область) (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка та структура прямих інвестицій в сільське господарство України та Миколаївської області*

Роки	Прямі інземні інвестиції в сільське господарство	Прямі іноземні інвестиції в сільське господарство Миколаївщини	Питома вага прямих іноземних інвестицій в сільське господарство Миколаївської області в структурі по Україні, %
2002	50,1	0,5	1,00
2003	64,3	0,45	0,70
2004	174,9	2,27	1,30
2005	74,8	1,21	1,62
2006	123,7	1,73	1,40
2007	113	1,47	1,30
2008	136,8	2,19	1,60
2009	161,8	3,56	2,20
2010	172,9	3,2	1,85
2011	184,1	4,8	2,61
В середньому	125,64	2,138	1,70

* Розраховано за даними Держкомстату України в Миколаївській області

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Аналізуючи динаміку та структуру прямих інвестицій в Україну можна відмітити, що питома вага іноземних інвестицій в сільське господарство Миколаївщини досить мала. Проте спостерігається тенденція до збільшення. Так найменше значення частки інвестицій у Миколаївську область була у 2004 році — 0,45% , а найбільше у 2011 відповідно 2,61 %.

Миколаївська область є привабливим для інвестування регіоном на півдні України завдяки значному науково-технічному потенціалу, вигідному географічному положенню, розвиненій транспортній інфраструктурі, високому освітньому рівню населення, висококваліфікованим трудовим ресурсам, наявності природних багатств, доступності до ринків країн СНД, Європи, Азії та Африки [4].

Оцінивши стратегічні перспективи розвитку інвестиційної діяльності можна стверджувати, що середовище, в якому діють іноземні інвестори в економіку аграрних підприємств досліджуваного регіону в більшій мірі є сприятливим. Однак існує ряд проблем, що потребують усунення, серед яких:

1. Політична нестабільність, що супроводжується формуванням економічних кланів, які лобіюють власні інтереси і не допускають присутності іноземних фінансових ресурсів у підконтрольній галузі народного господарства.

2. Розвиток логролінгу, як форми політичного спекулювання з приводу встановлення контролю в межах певного економічного простору.

3. Неузгодженість грошово-кредитної та бюджетно-податкової політики із завданнями інвестиційної стратегії в умовах економічної нестабільності.

4. Відсутність стимулювання іноземних капіталовкладень в реконструкцію, оновлення та створення виробничої інфраструктури.

5. Відсутність забезпечення прозорості процесів надання податкових стимулів іноземним інвесторам.

6. Недосконаліть законодавчого підґрунтя для здійснення іноземних інвестицій в національну економіку.

7. Відсутність надання правового та методичного сприяння утворенню та розвитку малого та середнього бізнесу, що знаходиться в площині активного формування іноземних фінансових потоків.

8. Незацікавленість вітчизняних страхових компаній у страхуванні ризиків іноземних інвесторів.

Безумовно, всі ці фактори негативно впливають на інвестиційний клімат в цілому по Україні та в Миколаївській області, зокрема значно зменшуючи його привабливість, але використання іноземного капіталу при формуванні фінансових

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

потоків в інноваційній діяльності є логічним явищем, що має місце в умовах формування відкритої економіки та світової глобалізації і при цьому враховує всі особливості здійснення інноваційної діяльності, серед яких головними варто виділити рівень прибутковості від комерціалізації самих інновацій та їх узгодженості у часовому просторі.

Окрім проблем із залученням інвестицій існують також проблеми, і при впровадженні інновацій. Серед яких можна виділити такі:

- відсутність науково-технічної інформації щодо самих розробок і їх впровадження на підприємствах області;

- невиправдано довга і складна процедура розгляду інноваційних проектів з метою надання їм певних пільг;

- відсутність ефективної системи фінансово-кредитної підтримки інноваційної діяльності з урахуванням і збереженням спеціалізації підприємств;

- високий економічний ризик у зв'язку зі значними витратами виробництва на нововведення і невизначеністю ринку збуту;

- певні труднощі в одержанні пільгових кредитів;

- невідповідність існуючої в Україні нормативної бази сучасному рівню розвитку світової техніки; нестача обігових коштів;

- відсутність кваліфікованих кадрів [1].

Досвід індустріально розвинених країн, особливо Японії, підтверджує, що прорив на передові рубежі і реалізація інноваційних рішень – це прерогатива великих фінансово-промислових груп. Тому використання досвіду світових лідерів в інноваційній діяльності шляхом придбання права власності на винаходи високої якості дозволяє економити кошти і час на створення власних досліджень та розробок, скорочує терміни освоєння новітніх технологій, забезпечує високий рівень виробленої продукції. Придбання принципово нових технологій, передових технічних досягнень, а також впровадження їх у виробництво дає змогу підприємствам виробляти інноваційну високотехнологічну продукцію. Одночасно з високотехнологічними інноваціями слід забезпечити широке впровадження організаційно-інноваційних розробок, пов'язаних із земельною реформою і введенням вартості землі в економічний оборот, створенням на місцях кредитних спілок та інноваційних формувань.

Високотехнологічний розвиток сільського господарства Миколаївської області потребує насамперед:

- агрегатів тракторів середньої потужності, кормозбиральної та бурякозбиральної техніки;

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

- біодобрив;

- новітніх засобів захисту рослин і тварин;

- обладнання для глибинної переробки рослинної та тваринної продукції;

- сучасних технологій зберігання сільськогосподарської продукції;

- матеріалів, технологій та обладнання для фасування, пакування і маркування продуктів харчування та напоїв;

- екологічно чистих харчових продуктів та продуктів з високими оздоровчими властивостями з овочевих та зернових культур.

Висновки. Економічний розвиток сільськогосподарського виробництва, з сучасної наукової точки зори є інноваційним процесом, пов'язаним з упровадженням у сферу її функціонування різного роду нововведень. Проте інноваційний розвиток прямо залежить від суми інвестиційних коштів.

Як результат впровадження інвестицій є подальший розвиток науково технічного процесу сільського господарства, що дасть змогу покращити показники його функціонування. Забезпечити стабільний, конкурентоспроможний і сталий розвиток агропродовольчої сфери Миколаївської області можна лише в тому випадку, коли буде створено найбільш сприятливий інвестиційний клімат в аграрній сфері області та вжито заходів щодо активізації залучення коштів іноземних інвесторів. Крім того, розроблення регіональної системи страхування інвестицій, надання спеціальних пільг і гарантій для інвестиційних проектів бажаної спрямованості на рівні регіону є об'єктивною необхідністю для стимулювання залучення прямих інвестицій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бражко, О. В. Особливості формування оцінки інвестиційної привабливості економіки [Текст] / О. В. Бражко // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 12. – С. 16 –20.

2. Гайдуцький, А. П. Прямі іноземні інвестиції в аграрному секторі економіки України [Текст] / А. П. Гайдуцький // Економіка АПК. – 2009. – № 12. – С. 91–95.

3. Ривак, О. С. Інвестиційна діяльність в агропромисловому комплексі України [Текст] / О. С. Ривак // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 1. – С. 12–17.

4. «Головне управління статистики у Миколаївській області» Режим доступу: http://www.mk.ukrstat.gov.ua/

5. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики України. Режим доступу: www.minagro.gov.ua

УДК (331.101.3)

ВПЛИВ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ НА МОТИВАЦІЮ ПРАЦІ

А.О. Лазаренко, магістр

Науковий керівник: к.п.н., доц. Каращук Л.М.

Миколаївський національний аграрний університет

Визначено поняття мотивації праці в організації та її значення. Визначено сутність поняття організаційної культури та її функцій. Виявлено вплив організаційної культури на мотивацію праці.

Ключові слова: мотивація праці, організаційна культура, персонал, функції організаційної культури.

Постановка проблеми. В умовах постійних змін у конкурентному середовищі, законодавчій базі, розвитку науки і техніки, міжнародній інтеграції і постійних змін на ринку праці все більшої значущості набирає питання трудової мотивації працівників. На даному етапі розвитку вітчизняної економіки вирішальну роль у мотивації праці, на нашу думку, має матеріальне заохочення. Проте значний вплив на трудову мотивацію має також організаційна культура.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зарубіжні науковці вивчають різні аспекти організаційної культури, в основному це стосується таких питань як: оцінка та управління організаційною культурою (Денісон Д., Діл Т., Камерон К., Куїнн Р., Хенді Ч., Хофстеде Г., Шейн Е.), оцінка впливу національних особливостей на організаційну культуру та управління полікультурними організаціями (Дистефано Дж., Лейн Г., Тромпенаарс Ф., Хамптед-Тернер Ч., Хайяши К., Хофстеде Г.).

В Україні дослідженням проблеми організаційної культури займаються такі науковці як: Дмитренко Г., Кириченко В., Максименко Т., Оборська С., Шершньова З., Шарапова Е., Усачева В., Хаєт Г.та інші.

Постановка завдання. Метою статті є визначення суті таких понять як мотивація праці, організаційна культура підприємства та її функції, а також визначення впливу організаційної культури на мотивацію праці в організації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мотивація праці є центральним завданням розвитку стратегічного управління персоналом. Якщо оцінити державний підхід до проблем мотивації, то він у більшості випадків зводиться до формальної теоретизації даної проблеми і тільки у сфері матеріальної мотивації має певні позитивні зрушення. Механізм мотивації включає комплекс економічних прийомів та засобів

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

соціально- і морально-психологічного характеру, які є спонукальними мотивами до праці. Проблеми мотивації трудової діяльності багатовекторні і залежать від впливу державної політики щодо регулювання ринку праці та політики, яку проводять бізнес-структури.

Мотивація праці, як і її стимулювання, має свою межу, досягнення якої не створює додаткових мотивів до праці. Кожен менеджер мусить виважено ставитися до визначення факторів мотивації, рівня мотивації, та сили впливу факторів мотивованості самого працівника. При правильно розробленій мотиваційній моделі, робітник не тільки самореалізує свої внутрішні запити, але й задовольняє повністю або частково свої потреби (первинні, вторинні, ближньої, дальньої мотивації) [1].

Мотивація праці — це одна з найважливіших функцій менеджменту, що являє собою стимулювання групи працівників, до діяльності щодо досягнення цілей підприємства через задоволення їх власних потреб. Головні важелі мотивації — стимули і мотиви. Під стимулом розуміється матеріальна винагорода певної форми, наприклад заробітна плата. На відміну від стимулу, мотив є внутрішньою спонукальною силою: бажання, потяг, орієнтація, внутрішні цільові установи та ін. [2].

Як свідчить історичний досвід, вимоги до публічної та внутрішньої комунікацій в кожній організації розвиваються паралельно, акцентуючи прозорість та відкритість дій, інформування, консультування й участь громадськості та персоналу в прийнятті рішень стосовно розвитку організації. Таким чином формується певна організаційна культура як унікальна цілісність. Вона включає особливий набір цінностей, принципів та норм, які поділяються людьми та визначають їх поведінку і взаємовідносини.

Організаційна культура в сучасних умовах господарювання виступає суттєвим чинником мотивації працівників. Шляхи досягнення цілей та умови трудової діяльності є потужним інструментом як стимулювання діяльності та актуалізації потенційних можливостей, так і створення іміджу організації. Керівники мають усвідомлювати свою відповідальність за розвиток організаційної культури, мають самі демонструвати належні зразки поведінки, створювати умови, в яких працівники будуть дотримуватися офіційно проголошених цінностей та правил. Тому поряд з жорсткою кадровою політикою та чіткими межами відповідальності, в організації повинні гарантуватися законність та захист прав людини, прав працівника. Довіра і контроль мають бути збалансовані.

Культуру підприємства, її організаційну структуру формують зазвичай лідери або важливі завдання, події, чи нагальна потреба підтримувати ефективні робочі

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

відносини серед членів організації чи установи. В залежності від цього можна виділити кілька рівнів класифікації організаційної культури:

— Органічна – яка виникає на ґрунті спільної взаємодії працівників, які абсолютно довіряють своєму керівнику, підтримують його бачення майбутнього організації. При ньому дотримуються принципи колективізму, рівності кожного члену колективу та оцінювання за результатами особистого вкладу кожного.

— Бюрократична – при якій існує беззаперечне підпорядкування всіх членів колективу адміністратору, менеджеру, яке базується на страху застосування санкцій. Тут існує подвійність етичних норм: «Мораль верхів і мораль низів». На вершині зосереджені владні функції і відповідальність. Нормативне регулювання здійснюється на основі офіційних законів і кодексів.

— Підприємницька – це спільно-індивідуальний тип діяльності, при якій індивідуальні інтереси ставляться вище групових. Керівник задає контекст і мету, інші втручання мінімальні. Цілі досягаються за рахунок високої мотивації співробітників до отримання максимального прибутку для себе. Така організація нестабільна і в кризових ситуаціях розпадається на малі групи.

— Партисипативна – спільно-творча діяльність, орієнтована на якісне вирішення завдань. Зростає роль моральної регуляції. Ключовими нормами стають принципи справедливості, об’єднання особистих цілей співробітників з цілями організації, установи. [3].

Організаційна культура пронизує всю організацію як по вертикалі, так і по горизонталі, є одночасно і продуктом життєдіяльності підприємства, і фактором, який обумовлює параметри ефективності такої діяльності. Таким чином, вона впливає як на внутрішні економічні та соціальні процеси підприємства, так і на його позиціювання у суспільстві.

Роль та значення організаційної культури в концентрованому вигляді проявляється в її функціях. Контент-аналіз публікацій з цієї тематики дозволяє зробити висновок, що організаційна культура виконує цілу низку важливих функцій, які можна поділити на зовнішні і внутрішні.

До внутрішніх можна віднести:

1. Ціннісну функцію, яка випливає з самого визначення організаційної культури, як системи цінностей і норм, які поділяються більшістю персоналу підприємства. Вона дає можливість визначити пріоритети у розвитку організації, формує цілі, місію і стратегію підприємства. Впливає на особисті цілі працівників та рівень їх домагань;

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

2. Інтеграційну функцію, яка забезпечує співпрацю в колективі, формує почуття причетності до загальної справи, лояльність та гордість персоналу. Відчуття причетності до організації, до її результатів, в свою чергу, підвищує рівень мотивації працівників;

3. Пізнавально-інформаційну функцію, завдяки якій комунікації між членами організації відбуваються відповідно до норм організаційної культури, що в свою чергу сприяє ефективному обміну інформацією, навчанню персоналу, розширенню знань, підвищенню рівня компетенції і розвитку трудової кар'єри;

4. Мотиваційну функцію, яка найбільш повно відображає практичну цінність концепції організаційної культури, так як вказує на можливість досягнення конкретного економічного результату, отже створює умови для кількісного вимірювання рівня ефективності організаційної культури, рівня окупності витрат на її формування і зміну;

5. Інноваційну функцію, яка стимулює пошук нових моделей професійної діяльності, зростання ефективності організації праці, вдосконалення методів управління, з метою найбільш повної відповідності сучасним умовам зовнішнього середовища;

6. Контрольно-регулятивну функцію, яка полягає в тому, що норми і цінності організаційної культури обумовлюють створення методів і критеріїв оцінки діяльності персоналу, забезпечують вибір і закріплення прийнятних для даної організації форм поведінки, типів комунікації, способів вирішення конфліктів та інше.

До зовнішніх функцій слід віднести:

1. Адаптаційну функцію, яка забезпечує організації можливість виживання у неперервно змінюваному зовнішньому середовищі, що постійно змінюється, як за рахунок забезпечення внутрішньої стійкості, так і за рахунок створення певних бар'єрів, які зменшують вірогідність негативних зовнішніх впливів;

2. Іміджеву функцію, яка проявляється в тому, що тільки на основі ефективної організаційної культури може бути сформовано привабливий імідж підприємства, який буде відрізняти його від будь-яких інших.

Всі функції організаційної культури тісно взаємопов'язані між собою. Однією з найважливіших функцій є мотиваційна, яка забезпечує підвищення ефективності використання людських ресурсів та економічної ефективності підприємства в цілому.

Основу мотивації поведінки працівника складають потреби і цінності, які спонукають людину до певних дій, тому саме організаційна культура може створити мотиваційне поле, здатне об'єднати персонал навколо значимих цілей, спонукати

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

працівників працювати творчо і ефективно як для власного блага, так і на користь організації.

Фактично всі прояви організаційної культури, як матеріальні, так і ціннісно-нормативні, здійснюють суттєвий вплив на мотивацію персоналу та досягнення економічної ефективності. При цьому можливості мотиваційного впливу засобами організаційної культури є надзвичайно широкими, адже вони включають, крім традиційного стимулювання праці, інші інструменти, які справляють опосередкований, але при цьому не менш сильний вплив [4].

Побудова системи мотивації праці на основі організаційної культури підприємства, узгодження традиційних засобів стимулювання праці з цінностями, нормами, місією фірми, орієнтація системи на довгострокову перспективу дають можливість не лише отримати конкретний економічний результат, але й запустити внутрішній механізм мотивації – мотивацію самою працею. В кінцевому результаті це дає можливість надати персоналу не просто адекватну винагороду за працю, а забезпечити якість трудового життя.

Соціально-економічний механізм реалізації мотиваційної функції організаційної культури ґрунтується на системі цінностей та норм, які поділяються більшістю членів даної організації та на створюваних на цій основі артефактів. Місія, цілі і стратегія фірми можуть ефективно визначатись та реалізовуватись лише в контексті ціннісної орієнтації, розуміння призначення і відповідальності фірми перед персоналом і суспільством в цілому. Ціннісно-орієнтоване управління у поєднанні з цільовим дає можливість забезпечити постановку і досягнення цілей в межах злагодженої системи. Визначення та узгодження цінностей і цілей компанії є важливим саме по собі, проте в повній мірі його мотиваційна функція проявляється тоді, коли персонал знає і поділяє уявлення про призначення та стратегію фірми [5, с 141].

Важливим мотиваційним засобом є також створення фірмових традицій, ритуалів, організація свят, відпочинку, змагань. Подібні заходи можуть нести в собі не лише духовне навантаження, а й служити засобом транслювання цінностей компанії співробітникам, стимулювати внутрішню конкуренцію окремих працівників і підрозділів, бути засобом оцінки персоналу, способом виявлення поваги, визнання заслуг співробітників.

Мотивуюча функція організаційної культури може бути реалізована також за допомогою стилю управління та лідерства в рамках ситуативного підходу. Численними дослідженнями доведено, що найбільш ефективним є поєднання стилів лідерства та застосування їх в залежності від умов конкретної ситуації: цілей, соціально-

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

психологічного клімату колективу, ступеня зрілості виконавців, структурованості завдань, обсягу посадових повноважень та інше. Мотивація персоналу за допомогою стилю лідерства можлива лише в атмосфері довіри в колективі, тобто в умовах, коли керівник демонструє підлеглим порядність, компетентність, послідовність, лояльність і відкритість[6].

Імідж підприємства, його бренд як роботодавця й товаровиробника є одночасно продуктом організаційної культури і засобом реалізації її мотиваційної функції. Імідж і бренд компанії тісно пов'язані із цілями, цінностями, місією фірми і фактично транслюють їх за допомогою певної знакової системи як у внутрішнє, так і у зовнішнє середовище. Саме бренд дає можливість персоналу і споживачам відчути свою значущість, підтвердження важливості і правильності власної системи сприйняття дійсності [4].

Висновки. Отже, організаційна культура виступає одним із найважливіших факторів впливу на мотивацію праці в організації. Реалізація її функцій дає можливість не просто досягти результату, а й закріпити його у довгостроковій перспективі, та забезпечити якість трудового життя колективу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комариця Л.Л. Мотивація праці на підприємствах України / Л.Л. Комариця, З.І. Кобеля — [Електронний ресурс] — Режим доступу : http://www.rusnauka.com

2. Іванілов О.С. Економіка підприємства: підручник / О.С. Іванілов — К. : Центр учбової літератури. — 2009. — 728 с.

3. Майсюра О.М. Організаційна культура в управлінні персоналом / О. М. Майсюра // Економіка та держава. — 2011. — № 9. — С. 34-36.

4. Харчишина О.В. Організаційна культура як фактор мотивації персоналу підприємств / О.В. Харчишина // Вісник Державного агроекологічного університету. — 2008. —№ 1. — С. 226-235.

5. Хьюзлид М. Оценка персонала: как управлять человеческим капиталом, чтобы реализовать стратегию: пер. с англ./ М. Хьюзлид, Б. Беккер, Р. Битти — М. : ООО «И.Д. Вильямс». — 2007. — 432 с.

6. Роббинз Ст. П. Основы организационного поведения: Пер. с англ. - 8-е изд / Ст.П. Роббинз — М.: Изд. Дом «Вильямс». — 2006. — 448 с.

УДК 005.95:334.716

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

А.І. Легашвілі , студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент В. В. Клочан

Миколаївський національний аграрний університет

Розкрито головні передумови стабілізації та покращення ситуації щодо формування і розвитку кадрового потенціалу.

Ключові слова: кадрова політика, кадровий потенціал, управління персоналом.

Постановка проблеми. Корінні зміни, що сталися в системі функціонування вітчизняних підприємств та всього народного господарства України в цілому, створили велику потребу в нових управлінських знаннях, посилили інтерес до системи формування персоналу з високими професійно-кваліфікаційними характеристиками, орієнтованого на досягнення кінцевої мети.

Підготовка компетентного персоналу, здатного до продуктивної роботи в ринкових умовах, його раціональне структурне і просторове розміщення, зміна культури управління підприємства, врешті-решт, залежить від ефективності функціонування служби управління персоналом і є запорукою досягнення успіху підприємством. Без мотивованих і кваліфікованих співробітників жодна організація не в змозі створити добре працюючі системи маркетингу, продажу, фінансів або бухгалтерського обліку. Управління персоналу особливо важливий у сучасних умовах глобальної конкуренції і стрімкого науково-технічного прогресу, коли продукти, технології, операційні методи і навіть організаційні структури старіють з нечуваною швидкістю, а знання та навички співробітників компанії стають головним джерелом тривалого розквіту будь-якої компанії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання управління персоналом знайшли своє відображення в працях таких зарубіжних і вітчизняних дослідників, як А.Я. Кібанова, Є.В. Маслова, В.С. Дієсперова, В.В. Юрчишина, О.М. Бородіної, О.Г. Шпикуляка, М.Х. Мескона, Ф. Хедоури, В.О. Храмова, Ю.А. Ципкіна, В.И. Шкатулла, Г.В. Щокіна та інших.

Виклад основного матеріалу дослідження. Метою керівництва є успіх на ринку і одержання максимального прибутку, а метою персоналу підприємства – одержання матеріальної винагороди і задоволення від роботи, то між ними існують протиріччя.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Керівництво підприємства намагається одержати максимум прибутку при мінімумі витрат (у тому числі й на оплату праці). Персонал підприємства намагається одержати більшу матеріальну винагороду при меншому обсязі виконуваних робіт. У компромісі між очікуваннями персоналу підприємства і метою керівництва полягає сутність стимулювання праці.

Від того, наскільки ефективно поставлені робота з добору персоналу, у значній мірі залежить якість людських ресурсів, їхній внесок у досягнення цілей організації і якість виробленої продукції чи наданих послуг.

Пошук і добір персоналу є продовженням кадрової політики, реалізованої підприємством, і одним із ключових елементів системи управління персоналом, тісно ув'язаним практично з всіма основними напрямками роботи в цій сфері. На мій погляд, основну увагу у сфері управління персоналом в сучасних умовах підприємству необхідно, в першу чергу звернути саме на питання добору висококваліфікованого персоналу. Адже без нього неможливо закріпитись на ринку, а тим паче досягти завоювання більшої частки ринку.

Підприємству слід інтенсифікувати власні зусилля у таких напрямках роботи з персоналом:

1) Кадрове планування: визначає політику і стратегію організації, звернути увагу на якісну і кількісну потребу в персоналі. Кадрове планування задає чіткі орієнтири, що стосуються професійної приналежності, кваліфікації і чисельності організації працівників, що вимагається.

2) Аналіз роботи, нормування праці й оцінка виконання: дозволяють виробити вимоги і критерії, відповідно до яких будуть відбиратися кандидати на конкретні вакантні посади. З іншого боку, оцінка робочих показників нових працівників після деякого періоду їхньої роботи в організації дозволяє визначити ефективність самого процесу добору.

3) Система стимулювання: дає можливість виробити політику стимулювання праці і набір стимулів, спрямованих на залучення кандидатів, що відповідають усім необхідним вимогам, а також сприяє утриманню вже найнятих працівників.

4) Оргкультура: порядки, норми поводження і трудові цінності, які культивуються в організації, враховуються при встановленні критеріїв, використовуваних при пошуку і доборі нових працівників. Укомплектувати організацію працівниками, здатними прийняти діючі в ній норми, цінності, правила, не менш важливо, ніж знайти професіоналів, що володіють необхідними знаннями, досвідом, навичками і діловими якостями. Досвід багатьох всесвітньо відомих фірм, що домоглися видатних успіхів у

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

своїй сфері бізнесу, показує, що успіх організації залежить від уміння знайти людей з потрібним складом розуму, з потрібним відношенням до справи, готових з повною віддачею працювати для досягнення організаційних цілей.

5) Система заходів для адаптації нових працівників до роботи в організації і до трудового колективу: є прямим продовженням процесу пошуку і добору кадрів. Важливо не тільки відібрати кращих працівників, але і забезпечити їх первинну адаптацію й в організацій і швидкий вихід на необхідний рівень робочих показників.

6) Навчання – це продовження процесу добору й адаптації нових працівників: воно спрямовано як на освоєння новачками необхідних для успішної роботи знань і навичок, так і на передачу їм установок і пріоритетів, що складають ядро організаційної культури.

Однак для того, щоб зв'язок між основними функціональними напрямками процесу управління персоналом і роботою з пошуку і добору персоналу для заповнення вакансій, що маються в організації, не була декларована лише на папері, необхідна визначена структура служби управління персоналом. Гарні результати дає досвід багатьох українських підприємств, коли в єдину службу управління персоналом поєднуються відділ кадрів, відділ праці, відділ навчання і психологічна служба. Ефективність діяльності з пошуку і добору нових працівників підвищується, якщо цей напрямок роботи здійснюється під єдиним керівництвом і координується з іншими сферами діяльності, пов'язаними з управлінням персоналом, починаючи від ведення кадрової документації і закінчуючи питаннями нормування і соціального захисту. Це дозволяє не тільки дотримуватися більш чітких критеріїв і процедур при пошуку і доборі кадрів, але і забезпечує високі результати в професійній і соціальній адаптації нових працівників.

При пошуку і доборі кадрів аналізованому підприємству важливо дотримуватися декількох принципів, що не тільки дозволять вибрати кращих кандидатів на заповнення наявних вакансій, але і будуть сприяти їх більш легкій адаптації входженню в організації і швидкому виходу на рівень робочих показників, що відповідають в установленим вимогам.

Необхідно приймати до уваги не тільки рівень професійної компетентності кандидатів, але і, те, як нові працівники будуть вписуватися в культурну і соціальну структуру організації. Організація більше втратить, ніж придбає, якщо найме на роботу технічно грамотну людину, але не здатну встановлювати гарні взаємини з товаришами по роботі, з клієнтами чи постачальниками, що підриває встановлені норми і порядки.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Керівництву підприємств слід також більше уваги приділяти такому заходу як планування кар'єри робітника. Планування кар'єри – один з напрямків кадрової роботи в організації, орієнтоване на визначення стратегії й етапів розвитку і просування фахівців.

Для розуміння специфіки конкретного підприємства необхідно проаналізувати елементи, з яких складається організація: мети, структуру, керування, фінанси, персонал, технологію. Всі елементи організації повинні відповідати один одному, проблеми організації – тим більше, ніж у більшому дисонансі знаходяться елементи організації. Знаючи мету, ми можемо вибрати адекватну технологію, орієнтуючись на наявні ресурси (як фінансові, так і людські), а також систему управління.

Життя організації протікає по визначених законах: стадію формування переміняє стадія інтенсивного зростання, що може перейти в стадію стабілізації, а потім – спаду. Якщо організації вдається закріпитися на ринку, то вона може пройти кілька циклів свого розвитку, більш тривалих періодів, що відрізняються один від одного ціннісними установками й орієнтацією організації. Для першого циклу характерно особлива увага до внутрішньої атмосфери, створенню сприятливого (сімейного) укладу, для наступного – прагнення до максимальної формалізації, потім – орієнтація на створення підприємницького потенціалу, а далі – прагнення до максимальної якості продукції.

Варто зазначити, що система управління персоналом більшості сільськогосподарських підприємств взагалі не відповідає вимогам сьогодення. Вона є недієвою та неефективною. Тому одним із завдань менеджменту сільськогосподарських підприємств є стабілізація та покращення ситуації по відношенню до формування і розвитку кадрового потенціалу. Головними передумовами вирішення даного завдання повинні стати:

- підвищення кваліфікації кадрів сільськогосподарських підприємств, необхідність якої визначається виходячи з оцінки наявних на підприємстві технічних засобів і особливостей технології, а також системи організації виробничих процесів. Стимулом до підвищення кваліфікації має виступати можливість отримання більш високої винагороди за виконану роботу, а саме, підвищеної до рівня прожиткового мінімуму оплати праці, а також просування по службі;

- перепідготовка персоналу за рахунок коштів роботодавця, а також залучення молодих спеціалістів, що повинно стати пріоритетом кадрової політики адміністрації;

- створення відповідних соціально-економічних умов праці в сільському господарстві, дотримання принципу взаємної відповідальності сторін у відносинах роботодавець-працівник;

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

- широке застосування планування кадрового потенціалу, враховуючи особливості технології виробництва, стан матеріально-технічної бази, а головне - соціально-економічний стан та фінансові можливості підприємства стосовно їх спроможності виділяти кошти на навчання і перепідготовку працівників. При плануванні потрібно обов'язково враховувати норму керованості та фактор сезонності виробництва, який впливає на повноту використання кадрового потенціалу підприємства;

- перехід від старої системи залучення кадрів керівної ланки і спеціалістів, при якій першочерговою умовою була наявність диплому, до залучення через практичну оцінку професійно-кваліфікаційних здібностей кандидатів на заміщення посад.

Узагальнюючи викладене слід зазначити, що пропоновані заходи сприятимуть збереженню та покращенню, а в довгостроковому періоді й стабілізації кадрового потенціалу сільськогосподарських підприємств, що на сьогоднішньому етапі їх розвитку слід вважати прерогативою.

Система управління персоналом є складним механізмом, між елементами якого існує тісний та нерозривний взаємозв’язок. Кожна її складова повинна бути глибоко вивчена та вміло скерована на практиці. Всі аспекти, що входять в діапазон починаючи від визначення потреби підприємства в кадрах, закінчуючи системою їх внутрішньо-організаційного розвитку мають бути глибоко виваженими та продуманими.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кибанов А. Я. Управление персоналом: регламентация труда: Учеб. пособие - 3-е изд., перераб. и доп. / А. Я. Кибанов, Г. А. Мамед-Заде, Т.А.Родкина. – М. : Издательство «Экзамен», 2003. – 480 с.

2. Маслов Е. В. Управление персоналом предприятия: Учебное пособие / Маслов Е. В; под ред. П. В. Шеметова. – М. : ИНФРА-М; Новосибирск: НГАЭиУ, 2001. – 312 с.

3. Дієсперов В. С. Сільськогосподарська праця в нових умовах / Дієсперов В. С. – К. : Інститут аграрної економіки УААН, 2000. – 184 с.

4. Юрчишин В. Деякі методологічні засади кадрового забезпечення управління сільськогосподарськими підприємствами / Юрчишин В., Бородіна О. // Економіка України. – 1996. – №1. – С. 48–55.

5. Шпикуляк О. Г. Кадровий потенціал та його формування в аграрних підприємствах / Шпикуляк О. Г. // Економіка АПК. – 2004. – №1. – С. 155 – 159.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 331.108.43

ОЦІНКА ПЕРСОНАЛУ ЯК ШЛЯХ ЙОГО РОЗВИТКУ

В.Є. Логунова, студентка

Науковий керівник: асистент Максименко А.Г.

Миколаївський національний аграрний університет

Проаналізовано термін «Оцінка персоналу». Розглянуто систему оцінювання персоналу. Побудовано схему складових оцінки персоналу. Виділено класифікацію методів оцінки персоналу. Розглянуто сучасні методи оцінки персоналу, виявлено їх переваги та недоліки.

Ключові слова: персонал, оцінка персоналу, зміст оцінки, складові оцінки персоналу, методи оцінки персоналу.

Постановка проблеми. Оцінка персоналу обумовлена великою її практичною значимістю і водночас недостатньою теоретичною розробленістю системи оцінки персоналу. Персонал є головним ресурсом будь-якої організації. Саме від його професійного розвитку, рівня кваліфікації, здібностей та вмінь залежить розвиток та ефективність роботи підприємства. Але, на жаль, досить складно лише за документами про освіту визначити здібності персоналу до праці та його професіоналізм. Тому на підприємствах застосовують оцінку персоналу, яка служить критерієм професійних здібностей персоналу, показує особисті якості та перспективні можливості співробітників. Об'єктивно проведена оцінка діяльності не тільки дає можливість працівникові мати уявлення про те, як було оцінено виконану ним роботу, а й значною мірою впливає на мотивацію його дальшої трудової діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Відповіді, що стосуються теоретичних і методологічних питань з оцінки персоналу, можна отримати звернувшись до наукових праць зарубіжних та вітчизняних вчених таких як: Десслер Г., Брайан Е., Ульріх Д., Єгоршин А.П., Виноградський Н.Д, Колот А.М., Лук'янихін В.О., Данюк В.М., Петюх В.М., Осовська Г.В., Крушельницька О.В., Кібанов А.Я. Серед зарубіжних вчених найбільш відомими в галузі управління персоналом є роботи М.Х. Мескона, Г. Мінцберга та П. Друкера.

Постановка завдання. Проаналізувати термін «Оцінка персоналу» та розглянути систему оцінювання персоналу; розглянути сучасні методи оцінки персоналу, виявити їх переваги та недоліки; визначити сутність та основні проблеми процесу оцінки персоналу.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінка персоналу розглядається як елемент управління і як система атестації кадрів, що застосовується в організації в тій чи іншій модифікації. В той же час це необхідний засіб вивчення якісного складу кадрового потенціалу організації, його сильних і слабких сторін, а також основа для удосконалення індивідуальних трудових здібностей працівника і підвищення його кваліфікації [1, с. 214]. Тож, оцінка персоналу — процес визначення ефективності виконання працівниками організації своїх посадових обов'язків і реалізації організаційних цілей [1, с. 215], інші автори вважають, що оцінка персоналу — це цілеспрямований процес визначення відповідності якісних характеристик персоналу (здібностей, умінь, мотивів) вимогам посади або робочого місця [2].

Оцінка результатів діяльності служить переважно трьом цілям: адміністративній, яка полягає в прийнятті кадрових рішень на об'єктивній і регулярній основі (розміщення кадрів, їх переміщення, підвищення, переведення, оплата праці тощо); інформативній — забезпечення керівників необхідними даними про кількісний та якісний склад персоналу; мотиваційній — орієнтація працівників на покращення трудової діяльності в потрібному для організації напрямку [3].

У загальному вигляді система оцінювання персоналу містить чотири блоки: I. Зміст оцінки — це об'єкт аналізу, конкретні якості людини, її поведінка, результати її праці; II. Система критеріїв оцінки та їх вимірювання; III. Система способів, методів та інструментів оцінювання; IV. Процедура оцінювання: визначається порядок оцінювання, місце проведення, суб'єкти оцінювання, терміни і періодичність оцінки, технічні та організаційні засоби, що використовуються під час оцінювання персоналу.

Оцінка персоналу може повноцінно функціонувати за умов дотримання таких принципів [4, с.79]:

– *об'єктивності* – використання достовірної інформаційної бази та повної системи показників для характеристики працівника, його діяльності, поведінки;

– *гласності* – всебічне ознайомлення працівників з порядком і методикою проведення оцінки, доведення її результатів до всіх зацікавлених осіб через пресу, накази, розпорядження;

– *оперативності* – своєчасність і швидкість оцінки, регулярність її проведення;

– *демократизму* – участь членів колективу в оцінці колег і підлеглих;

– *єдності* вимог оцінки для всіх осіб однорідної посади;

– *простота,* чіткість і доступність процедури оцінки, обов'язковості;

– *результативності* – обов'язкове й оперативне прийняття відповідних заходів за результатами оцінки.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Важливим завданням оцінки є забезпечення зворотного зв'язку: працівник має знати, як оцінюються результати його діяльності, бажання якісного виконання його роботи з боку керівництва. Оцінка повинна розглядатись відкрито, повинні обговорюватися досягнення працівника та вибиратися шляхи покращення його діяльності. Працівники мають знати, які помилки були з їхньої вини, а які залежать від внутрішніх умов підприємства. Це дозволяє скорегувати як поведінку працівників, так і умови їх роботи.

Серед існуючих методів оцінки персоналу відзначимо, на наш погляд, найдієвіші:

1. Оцінка за результатами. Цей метод оцінки персоналу розглядається як комунікаційний механізм, за допомогою якого керівник і підлеглий зацікавлені в досягненні виробничих результатів і рівня винагород, що задовольняють обидві сторони. Керівник виконує роль консультанта, а не оцінювача, зосереджуючи увагу не тільки на результатах, що досягненні, але й на розвитку здібностей, підвищенні кваліфікації, зацікавленості працівника [5].

2. Метод порівняння. При його використанні керівник порівнює роботу одного співробітника свого підрозділу з результатами інших. При ранжуванні керівник «виставляє» своїх співробітників в умовний ланцюжок – від кращого до гіршого за результатами праці в атестаційний період [6].

3. Інтерв’ю – це найбільш простий і поширений метод оцінки при прийомі на роботу. Інтерв'ю дає можливість отримати інформацію про наступні компоненти і характеристики особистості: інтелектуальна сфера; мотиваційна сфера; темперамент, характер; професійний і життєвий досвід; здоров'я; сімейний стан; дитячий сад; школа; професійне навчання; служба в армії; ставлення до роботи на фірмі [6].

4. Метод анкет та порівняльних анкет. Включає набір питань чи описів поведінки працівника. Оцінювач проставляє відмітку навпроти опису тієї риси характеру, яка, на його думку, властива працівникові, в іншому випадку залишає пусте місце. Сума позначок дає загальний рейтинг анкети даного працівника. Використовується для оцінки керівництвом, колегами та підлеглими.

5. Метод "360 градусів". В рамках програм розвитку співробітників проводиться так звана оцінка за методом "360 градусів". Даний вид оцінки використовується і для поліпшення внутрішньої комунікації, розвитку корпоративної культури. Це погляд на працівника з різних сторін. Інформацію одержують шляхом бесіди з самим співробітником, його безпосереднім керівником, колегами, підлеглими, а в окремих випадках і клієнтами оцінюваного [6].

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

6. Метод алфавітно-числової шкали. Цим методом оцінюється вплив важливих факторів на трудову діяльність персоналу. Ступінь прояву кожного фактору визначається у числовому і мовному вимірі. Найчастіше даним методом вимірюються такі фактори, як цілеспрямованість, відповідальність, ініціативність, уміння працювати в колективі. Основу алфавітно-числової оцінки персоналу складає шкала. Відповідно до неї зіставляються трудові досягнення й особисті якості працівника. У даний час застосовують системи з досить доцільною шкалою оцінок з різними рівнями і підрівнями. Метод алфавітно-числової шкали дозволяє глибоко проаналізувати трудову діяльність, проте має деякі недоліки: суб'єктивізм в оцінюванні особистісних якостей працівників, невизначеність змісту та числових значень критеріїв [6].

7. Метод незалежних суддів. Незалежні члени комісії – 6-7 осіб – задають співробітнику, що атестується різноманітні питання. Процедура нагадує перехресний допит за різними сферами діяльності працівника. Перед суддею розташовується комп'ютер, на якому він натискає клавішу "+" в разі правильної відповіді і, відповідно клавішу "-" – у разі неправильної відповіді. По завершенні процедури програма видає висновок. Можлива і ручна обробка відповідей працівника, тоді правильність відповідей заноситься у попередньо складений бланк [6].

6. Метод центрів оцінки. Ассісмент-центр – це стандартизована багато-аспектна оцінка персоналу. Вважається, що дана форма оцінки є найповнішою та найоб'єктивнішою, оскільки дозволяє оцінити працівників в умовах, максимально наближених до реальних умов їх роботи [6].

На результатах оцінки" ґрунтується ряд управлінських рішень з проблем: підбору і розстановки кадрів, вияснення вкладу кожного працівника в діяльність підприємства; просування працівників як по вертикалі, так і по горизонталі; покрашення структури, стилю, методів управління персоналом; зміцнення взаємозв'язків адміністрації і профспілки, керівників і підлеглих.

Регулярна і систематична оцінка персоналу забезпечує керівництво інформацією для прийняття обґрунтованих рішень з підвищення рівня заробітної плати, підвищення на посаді, присвоєння кваліфікації тощо. Будь-яка оцінка є порівнянням якогось об'єкта з певними еталонами, нормативними вимогами, загальноприйнятими параметрами. У соціально-економічній літературі та на практиці розрізняють два види оцінки персоналу: самооцінку й зовнішню оцінку. Оцінка персоналу допомагає вирішувати управлінські і стратегічні задачі організації, оскільки вона: надає об'єктивні дані для планування діяльності підприємства; дозволяє удосконалювати процес управління

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

персоналом; забезпечує контроль якості виконання роботи; сприяє розробці ефективної системи мотивації працівників.

Висновок. Таким чином, оцінка персоналу, як головний показник ефективного управління персоналом і ключовий момент сертифікації кадрів, представляє собою процес визначення ефективності виконання працівниками організації своїх посадових обов'язків і реалізації організаційних цілей. До того ж, вона є одним з найважливіших засобів оцінки ефективності витрат на персонал.

Проблеми, що виникають в процесі оцінки персоналу. Вони полягають в: недостатньому досвіді і рівні професіоналізму оцінювача, недостатній гнучкості оцінюваних процедур і методик оцінювання, низькому рівні автоматизації оцінних процедур, відсутності зворотного зв'язку, необ'єктивності, нерегулярності, недостатній інформованості працівників з порядком і методикою проведення оцінки, складності процедур оцінки, відсутності зв'язку між результатами оцінки та прийняттям відповідних рішень з питань персоналу.

Вирішення цих проблем сприятиме розробці дієвої системи оцінки персоналу, що дозволяє визначати ефективність системи управління персоналом, виявляти слабкі місця і давати рекомендації з їх усунення, впливати на ефективність функціонування підприємства або організації в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградський М.Д. Управління персоналом. 2-ге видання. Навч.посіб. / М.Д. Виноградська, А.М. Виноградська, О.М. Шканова — К. : Центр учбової літератури, 2003. – 502 с.

2. Шостак О.В. Організація оцінки персоналу / О.В. Шостак. [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://masters.donntu.edu.ua/2011/iem/shostak/diss/indexu.htm.

3. Данюк В. М. Менеджмент персоналу: навч. посіб. / В. М. Данюк, В. М. Петюх, С. О. Цимбалюк та ін.; За заг. ред. В. М. Данюка, В. М. Петюха. – К. : КНЕУ, 2004. – 398 с.

4. Губенко А.В. Значення трудового потенціалу для економічного розвитку підприємства / А.В. Губенко // Економіка і маркетинг в XXI сторіччі. —Ч.1. —2006. — С. 78—80.

5. Дідур К.М. Сучасні методи оцінки персоналу / Ефективна економіка [Електронний ресурс] : Режим доступу : http://www.economy.nayka.com.ua/index.php.

6. Таран М. Аттестация и оценка персонала / М. Таран // Кадровик України – №2 (лютий). – 2008. – С.112-122.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 331.522.4:334.72

ПРОБЛЕМИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА

А.І. Осадча, магістр

Науковий керівник: асистент Максименко А.Г.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто систему кадрового забезпечення підприємства, проаналізовано вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на кадрове забезпечення підприємства, коротко охарактеризовано кожен фактор, виділено проблеми кадрового забезпечення у аграрному секторі економіки.

Ключові слова: кадри, кадровий потенціал, кадрове забезпечення, фактори кадрового забезпечення, методи державного регулювання кадрового забезпечення.

Постановка проблеми. У період заміни старих методів управління методами ринкового регулювання система економічних відносин, що включає й відносини, пов'язані з управлінням кадрами, випробовувала на собі вплив, з одного боку, колишніх умов і традицій, а з іншого боку - нових процесів. Система управління персоналом на підприємстві змінюється, на рівні кадрового забезпечення.

Сучасна система управління кадрами в умовах ринкової економіки представляє можливості розробки нової, більш гнучкої стратегії розвитку кадрового потенціалу підприємств, що приводить до радикальних змін у системі управління кадрами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наявний цілий ряд робіт вчених (В.А. Архипов, Л.О. Кості, Е.В. Маслов та ін.), у яких досліджувалася сутність поняття – „кадрове забезпечення підприємств”. Дослідженню проблем кадрового забезпечення підприємств присвячені праці Щёкина Г.В., Богині Д. П., Рудченка О. та ін.

Постановка завдання. В умовах переходу до ринку сутність раціонального використання кадрів аграрного підприємства, на нашу думку, вкладається в більш повному виявленні й реалізації здатностей кожного працівника підприємства, посиленні творчого й змістовного характеру праці, піднятті професійно-кваліфікаційного рівня працівників з врахуванням його всебічного стимулювання й відповідної оцінки внеску кожного працівника в кінцеві результати діяльності підприємства. Навіть якщо підприємство має досконалу матеріально-технічну базу виробництва, має в розпорядженні новітню техніку й технологію, виробничий процес не може здійснюватися нормально у випадку нераціонального використання кваліфікаційних і інших здатностей працівників.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування кадрового потенціалу розглядається вітчизняними авторами як у кількісному відношенні, так і в якісному. З кількісної точки зору наявність (достатність) кадрів по кожному структурному підрозділу й підприємству в цілому визначається виходячи з обсягів виробничих завдань і потенційних можливостей, якими розташовують кадри, а з якісної – рівнем відповідності професійно-кваліфікаційного рівня працівників складності виконуваних робіт [1]. В умовах гострої конкуренції підприємств-виробників на ринку товарів і послуг наслідками невідповідності в першому й у другому випадках є наступні небажані явища: брак з вини працівника, невиконання договірних зобов'язань, незадовільне обслуговування устаткування й неповна зайнятість наявного парку устаткування, висока плинність кадрів та ін. Для запобігання таких негативних явищ необхідно проводити на підприємстві регулярний аналіз порівняння розряду робіт і рівня кваліфікації працівників. Це дозволяє оцінити використання працівників з врахуванням їхніх потенційних можливостей і забезпечити раціональне розміщення працівників по конкретних робочих місцях і структурних підрозділах, по періодах зайнятості протягом зміни або року.

З метою ефективного кадрового забезпечення підприємство повинне [5]:

– встановлювати науково обґрунтовані норми праці й у міру поліпшення організаційно-технічних умов виробництва переглядати їх;

– проводити атестацію й раціоналізацію робочих місць, визначати їх необхідну кількість і скасовувати зайві робочі місця;

– встановлювати формули організації праці працівників і розрядів робіт, присвоювати розряди робітникам, організовувати впровадження передових прийомів і методів праці;

– встановлювати режими роботи підприємства, вводити гнучкі графіки, дозволяти роботу з неповним робочим днем, організовувати надомну працю тощо.

Таким чином, на кадрове забезпечення підприємства впливає ціла система зовнішніх і внутрішніх (стосовно самого підприємства) факторів. Фактори кадрового забезпечення підприємства - це зовнішні й внутрішні умови середовища, у яких здійснюються процеси формування й використання кадрів підприємства. Під зовнішніми факторами нами розуміються умови, які підприємство не може змінити, але повинне враховувати при формуванні власних кадрів. Внутрішні ж фактори представляють умови, які в значній мірі піддаються керуючому впливу з боку підприємства [2].

Фактори формування діляться на зовнішні й внутрішні стосовно аграрного

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

підприємства. Розглянемо тільки зовнішні фактори:

Суспільно-політичні фактори. Тривалий час проведеній в нашій країні, політиці, зайнятості, були властиві екстенсивні тенденції (спрямованість на максимальне збільшення попиту на робочу силу, розширення суспільного фонду робочого часу й ін.), які найчастіше заважали підприємствам правильно підбирати працівників на робочі місця. При цьому, на наш погляд, не враховувалися інтереси, як підприємства, так і його працівників. Зміцнення ж позиції приватної форми власності в 1990-і рр. в Україні, інтенсивність руху працівників на зовнішньому ринку праці, надання державної підтримки незайнятому населенню створюють об'єктивні передумови для якісного кадрового забезпечення підприємств.

Державне регулювання. При переході до ринку не слід забувати, що, незважаючи на загальне визнання ринку як, до системи, що самоорганізується, його ефективне функціонування неможливо без державного втручання. Державне регулювання кадрового забезпечення підприємств на сьогоднішній день здійснюється трьома основними групами методів [4]:

– законодавчі, що закладають загальну інституціональну основу розвитку будь-якого соціально-економічного процесу (при вирішенні питань кадрового забезпечення підприємства варто враховувати питання трудового законодавства, його можливості зміни в доступному для огляду майбутньому, особливості законодавства в галузі охорони праці, зайнятості й т.д.);

– адміністративні, за допомогою яких затверджуються та вводяться в дію будь-які адміністративні норми й нормативи, положення, інструкції, рекомендації і т.д.;

– економічні методи, за допомогою яких держава стабілізує ситуацію на ринку (ціноутворення, оподатковування, встановлення соціально-економічних норм і нормативів, а також мінімальних соціальних гарантій і т.п.).

Ринкова ситуація як мережа рівноправних відносин, заснована на купівлі-продажу продукції й послуг, відносинах власності, рівновазі інтересів продавця й покупця, власника й найманого робітника. При переході до ринку на підприємствах спостерігається поступовий відхід від твердої системи адміністративного впливу на кадри до ринкових взаємин, відносин власності, що базується на економічних методах.

Тому необхідна розробка принципово нових підходів до кадрового забезпечення на основі зміни пріоритетів. У сучасних умовах головне в середині підприємства - це кадри, а за його межами - споживачі продукції, що випускається (або послуг, що надаються). Через ефективно діючу систему управління кадрами необхідно повернути свідомість кожного найманого робітника до споживача, а не до начальника; до

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

кінцевого результату діяльності підприємства, а не до марнотратства; до ініціативного висококваліфікованого продуктивного працівника, а не до бездумно-безликого виконавця. Будь-які зміни на ринку товарів або робочої сили повинні знаходити негайне відбиття в процесах формування кадрів підприємства і їх використань.

Соціально-демографічна обстановка характеризує склад і структуру, а також форми й інтенсивність руху кадрів підприємства як в середині нього, так і за його межами. В умовах переходу до ринку для підприємства стає досить актуальним збереження, розвиток і максимально ефективне використання вже наявних кадрів і забезпечення припливу молодих, ініціативних і високо кваліфікованих "свіжих" сил з наявних трудових ресурсів.

Досягнення науково-технічного прогресу (НТП). Введення нових технологій і нового обладнання, освоєння нових видів продукції в умовах гострої конкурентної боротьби обумовлюють постійне відновлення теоретичних і особливо практичних знань працівників підприємства у зв'язку зі зміною обсягу й змісту виконуваних функцій. Це враховується при наборі нових співробітників на роботу або при розробці систем стимулювання праці, а також просування по службовим сходам на основі росту професійної майстерності, знань, досвіду роботи кадрів підприємства.

Стан національної системи освіти. Доступність державних і недержавних освітніх установ, утримування професійних освітніх програм, переваги й недоліки форм професійного навчання в країні, вартість професійного навчання, - з одного боку, а також моделі службової кар'єри, положення про навчання кадрів, плани підвищення кваліфікації кадрів, зміст контрактів про найм, модель робочих місць (посад), прийнятність умов прийому й навчання в коледжах і вузах, - з іншого боку, впливають на рішення керівництва підприємства про наймання нових, тих хто відповідають всім пропонованим вимогам співробітників або про вкладення коштів підприємства в розвиток кадрового потенціалу постійних кадрів.

Морально-культурні фактори. Вироблювані суспільством, групою людей спільні цінності, соціальні норми, установки поведінки, які регламентують дії працівника й змушують його поводитися так, а не інакше, без якого-небудь видимого примусу, спричиняються в нових умовах перехід до соціальних норм, що базується на здоровому економічному змісті, не забуваючи про моральну сторону в управлінні кадрами й процесами кадрового забезпечення підприємства [3].

Престиж галузі. Ні для кого не секрет, що в сучасних умовах в окремих галузях національної економіки практично відсутні проблеми, пов'язані з кадровим забезпеченням, через досить стабільний кадровий склад працівників даних галузей, а

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

також через вигідні умови праці на підприємствах цих галузей (наприклад, у добувних галузях, електроенергетиці, телекомунікаціях й ін.).

Висновки. Отже, виділимо основні кадрові проблеми аграрного підприємства.

Складності з підбором професіоналів з гарною освітою і високою кваліфікацією, здатних освоїти найсучасніші технології й здатних швидко застосовувати все нове в бізнесі, а також управляти сучасним устаткуванням.

З іншого боку, спостерігається дефіцит некваліфікованих кадрів, що виконують чорнову роботу.

Незадоволеність персоналу соціальним пакетом і умовами праці, оскільки соціальний пакет вимагає значних фінансових вкладень. На більшості сільськогосподарських підприємствах надають перевагу вкладенню коштів в розвиток виробництва й у нові проекти, ніж у соціальні програми.

Необхідність підтримки заробітної плати на досить високому рівні, з урахуванням її індексації, а також росту інфляції, і підвищення рівня життя в суспільстві. Росте рівень інфляції, а зарплата залишається колишньою. У зв'язку із цим, персонал починає підшукувати краще оплачувану роботу, що могла б забезпечити зростаючі потреби. До того ж, іде постійне порівняння, скільки за ту саму роботу платять в одній компанії, і скільки в іншій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богиня Д. П. Управління потенціалом підприємства / Д.П. Богиня. — К., 2002. — 258 с.
2. Кириллов Л. Как заставить сотрудников "гореть" на работе / Л. Кирилов // Управление персоналом. — 2000. — № 6. — С. 26 - 31.
3. Колпаков В.М. Управление развитием персонала: Учебное пособие для студентов вузов / В.М. Колпаков. — К. : МАУП, 2006. — 712 с.
4. Рудченко О. Підвищення ефективності використання трудового потенціалу на підприємствах різних форм власності в умовах роздержавлення / О. Рудченко, О. Пономарьова // Україна: аспекти праці — 2003. — № 1. — С. 35 – 40.
5. Табахарнюк М. До оцінки стану і досвіду використання сучасних мотиваційних технологій керівниками українських підприємств та організацій / М. Табахарнюк, В. Петренко // Регіон. економіка. — 2001. — № 3. — С. 100 - 107.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 631.158

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ФЕРМЕРСЬКИМ ГОСПОДАРСТВОМ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

А.О. Оставненко, студент

Науковий керівник: асистент Максименко А.Г.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено сучасний стан фермерських господарств, виявлено проблеми в управлінні фермерським господарством та їх причини, запропоновані шляхи покращення управління фермерським господарством.

Ключові слова: фермерське господарство, управління, діяльність фермерського господарства, фермерський кооператив.

Постановка проблеми. У ході реформування вітчизняного аграрного сектору фермерські господарства практично стали засновниками нової системи господарювання. Проте, незважаючи на досить сприятливі умови становлення фермерства, особливо на початковому етапі, внутрішні можливості його розвитку розкриті ще далеко не повністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам управління та розвитку фермерських господарств присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених: Беккера М., Блюма А., Власова В.Д., Грищенко О.В., Єрмакова О.Ю., Збарського В.К., Ігнатова В.Д., Крисального О.В., Саблука П.Т., Скрипник С.В., Топіхи І.Н., та ін.

Постановка завдання. Одним із перспективних напрямів створення конкурентно-ринкового середовища є розвиток малого підприємництва, найбільш вагомою складовою якого в сільському господарстві є фермерські господарства. Суть та значення фермерства полягають у тому, що воно є рушійною силою аграрного сектора економіки; становить основу дрібнотоварного виробництва; визначає темпи економічного розвитку, структуру та якісну характеристику валового продукту АПК; забезпечує насичення ринку продовольчими товарами, реалізацію інновацій, додаткові робочі місця; має високу мобільність, раціональні форми управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фермерські господарства України беруть активну участь в економічній діяльності країни, забезпеченні продовольчої безпеки. За дослідженнями, фермерські господарства, що функціонують у галузі сільського господарства, займають вагому частку у загальній кількості фермерських господарств України (таблиця 1).

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Одною із найважливіших проблем управління та розвитку фермерських господарств є його технічне забезпечення. Фермер вирішує скільки потрібно мати тракторів і яких марок; чи доцільно купувати комбайн і вантажний автомобіль; скільки потрібно мати інших сільськогосподарських машин, механізмів і обладнання; що є більш ефективним – купувати нову техніку чи ту, яка була в експлуатації. При недостатньому технічному забезпеченні фермерських господарств роботи виконуються несвоєчасно, тому зменшується обсяг виробництва продукції, а отже, і величина прибутку (доходу). За надмірного технічного забезпечення величина прибутку також буде знижуватися внаслідок високої собівартості продукції. Господарство може придбавати необхідні матеріально-технічні ресурси в системі державних постачальницьких організацій в порядку передбаченому для сільськогосподарських підприємств, у будь-яких підприємствах і організаціях, на біржах, у населення.

Таблиця 1

Кількість фермерських господарств України*

Роки	Кількість фермерських господарств в Україні всього, од.	у т.ч. у галузі сільського господарства, од.	% фермерських господарств галузі сільського господарства у загальній кількості фермерських господарств
2010	49764	41726	83,8
2011	49514	41488	83,8
2012	49181	43590	88,6
2013	49050	43018	87,7

* На основі статистичної інформації [http://www.ukrstat.gov.ua/]

Фермерські господарства можуть брати технічні засоби в оренду, напрокат, користуватися послугами інших сільськогосподарських підприємств або машинно-технологічних станцій, створювати кооперативи для спільного використання техніки.

Для здійснення розрахунків і зберігання коштів фермерське господарство може відкривати в банку розрахунковий та інші рахунки, включаючи валютний. За нестачі коштів господарство має право одержувати в установах банку кредити на підставі укладеного кредитного договору. В кредитному договорі зазначають суму, строк повернення кредитових коштів, умови забезпечення кредиту, права і обов’язки сторін. Зобов’язання фермерського господарства щодо повернення одержаного кредиту і сплати відсотків за його використання забезпечується заставою майна господарства, гарантіями та ін. Гарантом одержання фермерами кредитів в установах банків може виступати Український фонд підтримки фермерських господарств.

Ремонт і технічне обслуговування тракторів, сільськогосподарських машин, вантажних автомобілів у фермерських господарствах, його агрохімічне, ветеринарне,

транспортне обслуговування, штучне осіменіння худоби, страхування, професійне, правове, обліково-фінансово-економічне консультування, інформаційне і наукове забезпечення здійснюється агросервісними та іншими підприємствами і організаціями за цінами, розцінками і тарифами, які обумовлені в укладеному договорі між сторонами.

Фермерське господарство має право реалізувати свою продукцію і надавати послуги підприємствам, організаціям і громадянам за цінами і тарифами, що встановлюються ним самостійно або на договірній основі. Одержані від реалізації продукції і надання послуг кошти використовуються для відшкодування поточних витрат, виплат податків і платежів, на розширення виробництва, накопичення та на утримання сім'ї фермера і благодійні цілі.

Оподаткування фермерських господарств здійснюється у порядку, встановленому законодавством для сільськогосподарських товаровиробників. Частина їх як суб'єкти малого підприємництва за бажанням можуть перейти на спрощену систему оподаткування, обліку і звітності.

Підставами для припинення діяльності фермерського господарства є його реорганізація або ліквідація, визнання господарства банкрутом. Майно фермерського господарства, яке припиняє свою діяльність, використовується в першу чергу для задоволення вимог кредиторів. Майно, що залишилося після вимог кредиторів, розподіляється між членами господарства відповідно до його Статуту.

Фермерський кооператив – це добровільне об'єднання фермерів, які на пайових засадах спільно займаються певним видом господарської діяльності. Основне призначення фермерських кооперативів – надання послуг його членам. Вони централізовано виконують такі функції:

- постачання засобів виробництва (мінеральних добрив, засобів захисту рослин, насіння, пального, кормів, запасних частин, сільськогосподарської техніки і обладнання тощо);
- переробка сільськогосподарської (м'яса, молока, птиці, зерна, цукрових буряків, овочів, фруктів) і несільськогосподарської продукції (глини, дерева та ін.);
- підготовка до реалізації та реалізація продукції (зберігання, пакування, маркерування, рекламування, оптова і роздрібна реалізація, маркетингове обслуговування);
- фінансування і кредитування фермерських господарств;
- придбання і спільне використання складної і дорогої техніки;

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

- професійного, правового, фінансово-економічного консультування та інформаційного забезпечення.

Кооперативи подають послуги своїм членам по собівартості, розподіл їх постійних витрат на більші обсяги виробленої продукції значно здешевлюють її собівартість. Крім того, кооперативи дають змогу фермерам отримувати прибуток не тільки від виробництва, а і з подальших стадій руху виробленої ними продукції (зберігання, переробка, транспортування, оптової торгівлі, роздрібної торгівлі). Кооперативні формування можуть створюватись як на місцевому так і регіональному та національному рівнях.

Висновок. Зарубіжний досвід розвитку сільськогосподарської кооперації свідчить, що її здійснення вимагає відповідної організаційної, юридичної та економічної культури, чітких законодавчих гарантій. Корисним для агропромислового виробництва України може бути кооперативна діяльність Скандинавських країн у сфері переробки і реалізації продукції. Так у Швеції через кооперативи реалізується 98% молока, виробленого фермерськими господарствами, 80 – птиці і тварин, понад 80 – зерна, 75 – яєць, забезпечується до 60% постачання засобів виробництва. У зарубіжних країнах функціонують і змішані форми кооперативних структур, які здійснюють постачальницьку і збутову діяльність (Швеція, Данія, Фінляндія, Норвегія та інші країни). Тут молочні кооперативи не лише переробляють продукцію, а й постачають у господарства своїх членів різне обладнання – доїльну техніку, холодильники-цистерни, сепаратори тощо. Збутові кооперативи, що об’єднують спеціалізовані рослинницькі господарства, постачають фермерам також насіння, засоби захисту рослин, мінеральні добрива тощо.

Лише шляхом об’єднання фермерські господарства можуть протистояти монополістам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мельник Л.Ю. Розвиток фермерського землекористування / Л.Ю. Мельник, П.М. Макаренко, Л.Л. Мельник // Економіка АПК. — 2009. — № 9. — С. 15 – 21.

2. Месель-Веселяк В.Я. Напрями забезпечення конкурентоспроможності аграрного виробництва / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. — 2009. — № 10. — С. 7 – 14.

3. Розвиток фермерських господарств в Україні [Електронний ресурс] : [сайт]. — Режим доступу : http://agroua.net/economics/documents/category-95/doc-94.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 631.11:631.152

РОЗВИТОК СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ ЯК ОСНОВНОГО НАПРЯМУ ПІДВИЩЕННЯ ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

О.А. Піднебесний, студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент Колесник В.М.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто різні точки зору до визначення сутності стратегічного управління підприємствами. Досліджено підходи щодо процесу його здійснення. Проаналізовано стан розвитку стратегічного управління у конкретному підприємстві

Ключові слова: стратегічне управління, процес стратегічного управління підприємством, стратегія стратегічний аналіз.

Постановка проблеми. Рішення проблеми макроекономічної стабілізації не може зводитися до простого реагування на зміни, що відбуваються. Усе ширше визнається необхідність застосування нової системи управління, яка містить інноваційну, конкурентну та підприємницьку реакції на зміни у зовнішньому середовищі. Вона дозволяє керувати цими змінами на основі наукових методів їхнього прогнозування для досягнення цілей підприємства. Крім того, володіючи економічною самостійністю, цілком відповідаючи за результати господарської діяльності в умовах ринкової економіки, підприємство зобов'язане сформувати таку систему управління, яка б забезпечувала йому стабільну ефективність, високу продуктивність і стійкість положення на ринку. Такою системою є стратегічне управління.

На теперішній час актуальною для менеджерів проблемою є пошук таких ринкових позицій, за яких вони можуть досягати бажаних результатів (підвищення розміру прибутку, заданої віддачі на інвестований капітал, розширення кола споживачів тощо) при оптимальних витратах. Вона може бути вирішена на основі знаходження певного балансу інтересів між суб'єктами мікросередовища підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес стратегічного управління підприємствами досліджували багато закордонних вчених, зокрема, І.Ансофф, Д.Кенуелл, А.Томпсон, Дж.Сазерленд, А.Стрікленд, Дж.Хангер, В.А.Барінов, В.Р.Веснін, О.С.Віханський, О.Л.Гапоненко, О.П.Панкрухін, А.М.Петров, Р.А.Фатхутдінов, В.Л.Харченко та інші. Також здійснюються дослідження щодо зазначеної проблеми вітчизняними науковцями. Дане коло вчених формують В.О.Василенко, З.І.Галушка, Г.І.Кіндрацька, І.Ф.Комарніцький, О.М.Скібіцький, О.М.Сумець, Т.І.Ткаченко та інші.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Постановка завдання. Метою даної статті є обґрунтування поняття «стратегічне управління» та аналіз його розвитку в сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегічне управління базується на вивченні відносин, які можна охарактеризувати за допомогою системи «середовище - організація». Більшість серед існуючих сьогодні концепцій управління розглядає організацію як відкриту систему, котра постійно взаємодіє з окремими елементами зовнішнього середовища: іншими організаціями, банками, організаціями, що належать до соціально-політичних та економічних інституцій держави, місцевих органів тощо і дає змогу організаціям підтримувати більш-менш стійке становище, виживати в умовах, що постійно змінюються.

Залежно від умов комерційної діяльності кожна організація використовує відповідну теорію управління. Найпрогресивнішою є теорія стратегічного управління. Світова практика бізнесу показує, що більшість організацій, які досягли значних результатів в бізнесі, завдячує саме впровадженню системи стратегічного управління.

Стратегічне управління – це реалізація концепції, в якій поєднуються цільовий та інтегральний підходи до діяльності організації, що дає можливість встановлювати цілі розвитку, порівнювати їх з наявними можливостями (потенціалом) організації та приводити їх у відповідність шляхом розробки та реалізації системи стратегій («стратегічного набору»). Концепція стратегічного управління лежить в основі стратегічного мислення і знаходить вираз у характерних рисах її застосування .

Як вважають Василенко В.О. та Ткаченко Т.І., стратегічне управління – це динамічний процес аналізу, вибору стратегій, планування, забезпечення та реалізації розроблених планів організацією. До завдань стратегічного управління входять: визначення сфери діяльності та формулювання стратегічних установок; встановлення стратегічних цілей і завдань для їхнього досягнення; формулювання стратегії для досягнення поставлених цілей і результатів діяльності; реалізація стратегічного плану; оцінювання результатів та зміна стратегічного плану, а також методів його реалізації у разі необхідності [1].

У науковій літературі представлена достатня кількість варіантів визначення стратегічного менеджменту, які акцентують увагу на тих чи інших аспектах усього складного управлінського процесу. Відповідно до досліджень Зуб А.Т. вони зводяться до одного з трьох підходів [2]:

1) підхід, який акцентує увагу на параметрах організаційного оточення (аналіз оточення);

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

2) підхід, який ґрунтується на визначенні довгострокових цілей організації і шляхів їх досягнення (до нього відноситься дослідження з даної проблеми Стрікленда, Томпсона);

3) підхід, де головним є діяльність щодо реалізації стратегії; він акцентує увагу на послідовності дій для здійснення стратегічного управління, а тому об'єднує перший та другий підхід (з такої точки зору дану проблему вивчає О.С.Віханський [3]).

На нашу думку, в результаті проведених досліджень зазначені підходи ми можемо доповнити наступними:

1) підхід, який розглядає здійснення стратегічного управління як управлінського процесу, тобто він являє собою замкнений цикл, що включає такі етапи: стратегічний аналіз (портфельний аналіз, аналіз внутрішніх та зовнішніх чинників, аналіз виконання директив); стратегічне планування та організація реалізації стратегії (місія, стратегічна концепція розвитку, „дерево цілей", корпоративні та функціональні стратегії); система мотивації реалізації стратегічних завдань; контроль виконання та корегування стратегічного плану (моніторинг реалізації стратегічних управлінських рішень, моніторинг виконання директив, корегування директив та стратегічного плану). Після останнього етапу знову відбувається перший – стратегічний аналіз. Крім того, у даному процесі важлива роль належить розробці управлінської документації, до складу якої входять первинні звіти (надають інформацію про фактичні показники діяльності підприємства), плани та аналітичні звіти (надають інформацію про виконання запропонованих заходів та пропозицію щодо їх корегувань) (Карпов А.Є) [4];

2) відповідно до досліджень В.В.Пастухової модель стратегічного управління включає чотири блоки: блок визначення цільових орієнтирів; аналітичний блок (стратегічний аналіз); блок розробки стратегії та блок реалізації стратегії (реалізація стратегії та стратегічний контроль) [5]. Тобто даний автор перше місце відводить розробці місії та стратегічних цілей підприємства потім – проведення стратегічного аналізу.

Необхідно зазначити, що за більшістю досліджень як вітчизняних, так й закордонних вчених, процес стратегічного управління підприємством має наступну послідовність здійснення стратегічного аналізу, проведення стратегічного вибору та реалізація портфеля стратегій. Проте, кожний етап по-різному трактується. Так, за дослідженнями російського вченого Зуб А.Т. реалізація стратегії включає вибір структури, конфлікти, політика і зміни, управління людьми і ресурсами, а також приведення у відповідність стратегії, структури, культури і методів управління організацією [2]. Натомість за розробками Калініченко З.Д. у процесі стратегічного

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

управління виділяється окремо етапи «Реалізації стратегії», «Планування, координація» та заключний етап «Оцінка, стратегії», який пов'язаний з першим етапом «Місія підприємства». Етап «Реалізації стратегії» складається з тактики, політики, процедур та правил, а етап «Планування, координація» містить бюджетування, управління за цілями та управління за результатами [6].

В Україні теорія і практика стратегічного управління ще не зайняли належного місця. У практиці сучасного господарювання лише 10% підприємств повністю реалізують власну стратегію, 5% виконавців розуміють стратегію і пов'язують її з власною діяльністю, у 40% підприємств існує зв'язок між бюджетом і стратегією. Українським підприємствам значно важче застосовувати стратегічне управління, зважаючи на складні умови господарювання, брак коштів для впровадження інноваційних процесів, особливо у сільськогосподарському виробництві [7].

Більш глибокі дослідження оцінки сучасного стану стратегічного управління було здійснено для сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю «Вікторія» Жовтневого району шляхом анкетного опитування. Перелік питань було розроблено нами особисто. В результаті анкетування було з'ясовано, що спеціалісти даного підприємства знають сильні та слабкі сторони свого господарства. Місія сільськогосподарських підприємств сформована у бізнес-плані, проте перед колективом не визначаються цілі на перспективу. Плануванню та системі контролю за виконанням планів приділяється велике значення і є необхідність розробки стратегії діяльності підприємства. Планування діяльності в середньому здійснюється на один рік.

Найбільш суттєвими причинами, які перешкоджають стратегічному управлінні на підприємстві є наявність швидкоплинних змін у зовнішньому середовищі, що не дозволяє розроби фінансові, цінові прогнози для підприємства. Існує необхідність підвищення кваліфікації персоналу у сфері стратегічного управління, а посилення стратегічної спрямованості підприємств передбачено в перспективі.

Більшість спеціалістів вважають, що їх підприємству притаманний авторитарний стиль управління. Стратегічні рішення в основному приймаються в економічній сфері та сфері організації управління. Серед стратегічних проблем найбільше впливає на розвиток підприємства фінансові проблеми. В процесі прийняття стратегічно важливих рішень на підприємстві беруть участь керівники відділів та керівництво підприємства, а прийняття рішень здійснюється на підставі поєднання інтуїції та результатів аналітичної роботи. Періодичний збір та обробка стратегічної інформації необхідні для прийняття обґрунтованих стратегічних рішень. Серед зовнішньої інформації

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

спеціалісти найбільш потребують економічної інформації. А серед каналів отримання інформації найпоширенішими є особисті контакти та друковані видання, вісники.

Отже аналізуючи проведене анкетування можна зробити висновок, що на сільськогосподарському товаристві з обмеженою відповідальністю «Вікторія» Жовтневого району не сформована середньо- та довгострокова планова діяльність, серед стратегічних проблем переважають фінансові, та нерозвинена маркетингова діяльність. Все це зумовлює потребу в розробці стратегічної діяльності господарства та впроваджені стратегічного управління. А більшість спеціалістів бажають посилити стратегічну спрямованість свого господарства на перспективу.

Необхідно відмітити, що здійснювати ефективні стратегічні зміни у межах поточної діяльності підприємства практично не можливо. Тому у багатьох випадках керівники намагаються обмежитися лише локальними змінами, витрачаючи більше часу та зусиль на операційну діяльність, ніж на стратегічну.

Висновки. Стратегічне управління для вітчизняних підприємств є надзвичайно важливим і повинно здійснюватись шляхом проведення стратегічного аналізу, розробки стратегії та заходів щодо її реалізації, використовуючи принципи комплексності, пріоритетності, поетапності. Перспективи подальших досліджень полягають у проведенні стратегічного аналізу сільськогосподарських підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василенко В.О. Стратегічне управління: [навчальний посібник] / В.О.Василенко, Т.І.Ткаченко. — К.: ЦУЛ, 2003. — 396с.

2. Зуб А.Т. Стратегический менеджмент: [учебник] / А.Т.Зуб. — М.: Проспект, 2008. — 432с.

3. Виханский О.С. Стратегическое управление: [учебник] / О.С. Виханский. — М.: Экономист, 2008. — 293 с.

4. Карпов А.Е. Стратегическое управление и эффективное развитие бизнеса / А.Е.Карпов. — М.: «Результат и качество», 2005. — 512с.

5. Пастухова В.В. Стратегічне управління підприємством: філософія, політика, ефективність: [монографія] / В.В.Пастухова. — К.: КНТЕУ, 2002. — 302с.

6. Калиниченко З.Д. Стратегическое управление предприятием / З.Д.Калиниченко. — Донецк: ГВУЗ «ДонНТУ», 2011. — 382с.

7. Довгань Л.Є. Стратегічне управління: [навчальний посібник] / Л.Є.Довгань, Ю.В.Каракай, Л.П.Артеменко. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 439с.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 331.101.262:1

ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВ

Ю.С. Резніченко, магістр

Науковий керівник : к.е.н., доцент Шемчук Р.С.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто використання трудового потенціалу сільськогосподарських підприємствах. Запропоновано шляхи покращення результатів праці персоналу на основі підвищення кваліфікації працівників.

Ключові слова: трудовий потенціал, трудовий колектив, підготовка кадрів, підвищення кваліфікації, робітники.

Постановка проблеми. Одним із найвпливовіших внутрішніх факторів забезпечення конкурентних переваг підприємств – це персонал. Досвідчений та висококваліфікований персонал підприємств завжди сприяє його розвитку, а недостатня кваліфікація може негативно впливати на розвиток підприємств. Відсутність кваліфікованих квадрів, які використовують у своїй роботі сучасне обладнання, затримує інвестиційні внески у сільськогосподарських підприємствах. Одна з причин на сьогоднішній день сільськогосподарські підприємства функціонують та розвиваються у складних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасній економічній літературі теоретичними та практичними проблемами використання трудового потенціалу та підвищення кваліфікації працівників підприємств приділяється велика увага у наукових дослідженнях: І.В.Думенко, О.А.Бескорса, Н.В.Бурда, О.С.Власенко, Є.О.Дробот, А.М.Коваль, В.А.Шпак та ін. Проте більшість теоретичних, методологічних і практичних аспектів цієї проблеми на сучасному етапі розвитку сільськогосподарських підприємств практично не розроблені.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення особливостей використання трудового потенціалу та підвищення кваліфікації працівників підприємтсв.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі розвитку економіки України, ситуація з кадрами у сільських господарствах є складною, адже «старі спеціалісти» пішли, а приплив нових за останні роки зменшився.

На сьогодні особливого значення набуває проблема формування трудового потенціалу, яке спроможне забезпечити ефективне управління підприємством, зростання конкурентоспроможності функціонування суб'єктів його господарської

діяльності. Особливої актуальності набуває підвищення ефективності використання трудового потенціалу з метою розвитку стратегічного потенціалу підприємства загалом, а також досягнення максимальних кінцевих результатів його діяльності у коротко- та довготерміновій перспективах.

Забезпечення ефективного функціонування підприємства значною мірою залежить від трудового потенціалу. Трудовий потенціал трактується, як інтегральна оцінка кількісних та якісних характеристик, здібностей і можливостей економічно активного населення, які реалізуються в межах і під впливом системи відносин. Він залежить від демографічних, професійно-кваліфікаційних, соціально – економічних факторів. До нього входять такі компоненти: здоров'я, освіта, моральність, умотивованість, уміння працювати в колективі, творчий потенціал, активність, організованість, професіоналізм та ресурси робочого часу [1].

Трудовий потенціал працівника – це його можлива трудова дієздатність, його ресурсні можливості у сфері праці, які формуються на основі природних даних (здібностей), утворення, виховання і життєвого досвіду.

Трудовий потенціал підприємства являє собою сукупну кваліфікацію та професійні здібності всіх працівників підприємства, а також досягнення підприємства в ефективній організації праці та розвитку персоналу [2].

Науково-технічний прогрес та вдосконалення форм організації праці зумовлює потребу в систематичному вдосконаленні форм і методів підготовки, підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів робітничих професій. Навчання працівників є ключовим інструментом розвитку персоналу підприємства.

Підготовка кадрів — це формування у працівників знань та навичок в окремій професійній сфері, тобто навчання осіб, які не мають професії. Підготовка кадрів робітничих професій здійснюється у професійно-технічних навчальних закладах, навчальних комбінатах, безпосередньо на виробництві та в загальноосвітніх школах. У цих школах молодь ознайомлюється з видами виробництва, змістом праці за різними професіями. Стаціонарну підготовку кадрів робітничих професій здійснюють професійно-технічні навчальні заклади. Професійно-технічні навчальні заклади здійснюють підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації громадян за державним замовленням, а також за договорами з підприємствами, установами, організаціями, окремими громадянами. Професійно-технічні навчальні заклади, які найсуттєвіше відповідають вимогам науково-технічного прогресу до підготовки кваліфікованих робітників для створення та експлуатації нової техніки, автоматизованих виробництв із застосуванням ЕОМ, роботів, мікропроцесорних

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

засобів мають такі завдання: підготовка для галузей народного господарства всебічно розвинутих, технічно освічених, кваліфікованих робітників, які володіють професійною майстерністю, глибокі знання основ виробництва, відповідають вимогам НТП і є конкурентоспроможними на ринку праці; одночасне забезпечення професійної та загальної середньої освіти молоді; естетичне та фізичне виховання учнів [3].

Підготовка кадрів робітничих професій на виробництві має свої переваги, оскільки навчає безпосередньо в цехах, на справжньому обладнанні. Це надає навчанню предметного характеру та скорочує термін навчання. Крім того, навчання безпосередньо на робочому місці має оперативний характер, завжди є конкретним, оскільки орієнтоване на освоєння конкретного трудового процесу, виконання конкретної роботи. Воно не потребує великих витрат на навчання, скорочує період адаптації робітника. Слабкими сторонами такого навчання є недостатність систематичної загальнотеоретичної освіти, застаріла орієнтація на вузький профіль підготовки. Швидке старіння знань в умовах науково-технічного прогресу зумовлює необхідність їх постійного оновлення і підвищення кваліфікації.

Підвищення кваліфікації — це процес поглиблення теоретичних знань, удосконалення вмінь і практичних навичок у межах професій та спеціальностей або розширення кваліфікаційного профілю працівників через набуття інших суміжних професій. Основними формами підвищення кваліфікації кадрів робітничих професій на виробництві є: виробничо-технічні курси; курси цільового призначення; курси навчання суміжним професіям; школи з вивчення передових методів праці; школи майстрів та бригадирів. Вибір форм підвищення кваліфікації здійснюється згідно з планами підвищення кваліфікації та реальними потребами підприємства у працівниках більш високої кваліфікації.

Виробничо-технічні курси організуються для поглиблення знань, набуття додаткових навичок та умінь робітниками за професією до рівня, відповідного вимогам виробництва і його технологічного розвитку. Навчання об’єднує теоретичні та практичні заняття. Строк навчання з трьох місяців з відривом від виробництва до шести місяців (без відриву від виробництва). Навчання завершується складанням кваліфікаційних іспитів та присвоєнням відповідного розряду залежно від теоретичної і практичної підготовки.

Курси цільового призначення створюються для вивчення нового устаткування, матеріалів, технологічних процесів, засобів механізації та автоматизації виробництва, правил та умов безпеки експлуатації устаткування, технічної документації [2].

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Школи з вивчення передових методів праці організуються з метою масового освоєння нових методів праці. Навчання у таких школах є важливим джерелом підвищення продуктивності праці, зростання професійної майстерності робітників.

Підвищення кваліфікації робітників на курсах з оволодіння суміжними професіями проводяться з метою розширення їх виробничого профілю. Висока кваліфікація робітників, яка дозволяє володіти кількома професіями, дає можливість поліпшувати обслуговування устаткування, знижувати простої, виконувати допоміжні та ремонті роботи власними силами. Вибіркові дослідження свідчать, що підвищення кваліфікації робітників на один розряд збільшує продуктивність праці на 6—8 %.

Висновки. Для підвищення організаційного рівня функціонування персоналу потрібно здійснити вищий ступінь формалізації процесів управління, передбачити порядок, при якому роботи виконувались би за відповідними правилами. Ідею розробки відповідних правил функціонування апарату управління доцільно реалізувати на усіх рівнях управління. Насамперед слід встановити повноваження кожної організації у розв’язанні завдань менеджменту, розробити процедури вирішення найбільш важливих проблем підприємництва.

Підвищення кваліфікації на підприємстві - практично безперервний процес, який може містити в собі нові концепції і стандартні підходи. Особливу увагу слід приділити тісному зв'язку мотивації персоналу з підвищенням його кваліфікації. Сучасне виробництво ставить високі вимоги до оновлення конкретних знань і навичок не лише робітників, але й інших категорій персоналу. Головне завдання підвищення кваліфікації - забезпечити швидку реалізацію нових наукових, технічних, організаційних та економічних ідей в практику діяльності підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурда Н.В. Роль підвищення кваліфікації персоналу підприємства в його ефективному використанні / Н.В.Бурда // Інноваційна економіка. — 2012. —№4. – С.90-94.

2. Бескорса О.А. Підвищення трудового потенціалу працівників як інструмент забезпечення конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств / О.А.Бескорса // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=13465

3. Власенко О.С. Методичний підхід до регулювання оплати праці на підприємствах морського транспорту / О.С. Власенко // Розвиток методів управління та господарювання на транспорті. – 2011. — № 37. — С.47—58.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 658.8 : 664.7

МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

М.І Розкладай магістр групи Е 5/1

Науковий керівник: к.е.н., доцент Колесник В.М

Миколаївський національній аграрний університет

Розглянуто сучасний стан хлібопекарської промисловості України. Виділено особливості даної галузі в Миколаївській області. Акцентовано увагу на необхідності впровадження маркетингу на вітчизняних хлібозаводах та хлібопекарнях.

Ключові слова: хлібопекарська галузь України, маркетингова діяльність, продовольча безпека, конкурентні переваги, система збуту, диверсифікація асортименту, комунікаційна політика

Постановка проблеми. За сучасних умов розвитку економіки України, коли ринкові відносини стають реальністю нашої держави, маркетингова орієнтація виробництва стає невід'ємною складовою кожного хлібопекарського підприємства, як самостійного суб'єкту господарювання, оскільки кожен виробник хлібобулочної продукції прагне завоювати якомога більшу частку певного ринку. За створених соціально-економічних умов покупець стає господарем становища, що спонукає виробників хлібобулочних виробів займатися вивчення особливостей функціонування споживчого ринку, а також поведінки самих споживачів з метою оптимізації збутової діяльності свого підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемами діяльності хлібопекарських підприємств займались як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема В.В.Белік, В.В.Бурцев, О.В.Васильченко, А.О.Воронова, М.В.Вачевський, А.О.Заїнчковський, В.Г.Скотний та інші. Питання маркетингу як активного процесу, спрямованого на удосконалення виробничо-збутової діяльності за умов ринкової економіки висвітлено у працях В.Н. Амітана, Г.П.Абрамова, Л.В.Балабанова, А.В.Войчака, Н.В.Волохової, В.Г.Герасимчука, В.І.Голікова, Є.П.Голубкова, Л.О.Костенко, П.Г.Перерва, А.Н.Романова, І.О.Соловйова, О.О.Шубіна.

Постановка завдання. Метою даної статті є детальне обґрунтування необхідності використання маркетингової діяльності на хлібобулочних підприємствах України для ефективної та конкурентоспроможної їх діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Маркетинг як основа ринкового управління впроваджений у діяльність значної частки підприємств України. В умовах

інтенсифікації глобалізаційних процесів, посилення конкуренції на міжнародному рівні, скорочення життєвих циклів товарів і послуг, розвитку і швидкій передачі нових технологій однією з основних умов формування конкурентної стратегічної перспективи підприємства стає стратегічний маркетинговий підхід до ведення ринкової діяльності [1].

Сутність маркетингу як управлінської діяльності полягає в тому, що ця діяльність спрямована на орієнтацію виробництва, створення видів продукції, яка відображає вимоги ринку. Під нею розуміють, насамперед, вивчення поточного і перспективного попиту на продукцію на певному ринку і вимог споживачів до таких характеристик товару, як якість, новизна, техніко-економічні й естетичні показники, ціна. Виходячи з комплексного врахування ринкового попиту, складається програма маркетингу товару; встановлюється верхня межа ціни і рентабельності його виробництва. Далі на основі програми маркетингу розробляється інвестиційна політика підприємства, проводиться розрахунок повних витрат виробництва і визначається кінцевий результат господарської діяльності підприємства (валовий прибуток і чистий прибуток) [2].

Український хлібний ринок сформувався під впливом радянської системи з метою «нагодувати народ хлібом». Тоді замість пекарень будували хлібозаводи, а великотоварне виробництво було зорієнтоване на великі обсяги продукції. Сучасні тенденції розвитку підприємств хлібопекарської галузі ознаменувалися появою приватних підприємств з малим асортиментом та скороченням обсягів споживання хліба [3]. На сьогодні хлібопекарська галузь України є високо конкурентною: працює близько 400 великих хлібозаводів, 500 невеликих підприємств та понад 1000 міні-пекарень. Найбільші виробничі потужності хлібопекарської промисловості також головним чином зосереджені у найбільших промислових містах, включаючи Київ, і в обласних центрах. Найбільша питома вага виробничих потужностей від загального обсягу випущеної продукції припадає на такі регіони: Донецька обл. і м. Київ - приблизно по 11-12%, Дніпропетровська обл. - близько 10%, Харківська - 5-6%, Луганська та Одеська - по 5%, Запорізька та АР Крим - по 4% [4].

Серед учасників ринку хлібобулочних виробів Миколаївської області безперечно найвагомішим є ВАТ МиколаївХліб. Завод має великі виробничі потужності, налагоджену систему господарських зв’язків. В асортименті підприємства близько понад 55 хлібобулочних виробів. Досягнення заводу зумовлені здатністю пропонувати споживачам різноманітні види продукції, спроможні задовольняти найвибагливіші смаки в результаті виготовлення продукції

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

з натуральної екологічно чистої речовини за традиційними технологіями, без додавання хімічних розпушувачів, консервантів, збагачувачів та інших домішок. Фахівцями заводу забезпечується постачання споживачам високоякісної продукції власним транспортом що важливо для збереження смакових властивостей, забезпечення продажу безпосередньо споживачам через фірмові магазини та постійних дилерів. Крім стандартизованої продукції завод випускає хліб, булочні та кондитерські вироби за бажанням замовника.

ВАТ Миколаїв Хліб притаманні всі важливі характеристики підприємства з ринковою орієнтацією: посилення ключових компетенцій, їхнє співвідношення зі споживчою цінністю та поліпшення показників діяльності. Цінність продукції заводу у свідомості споживачів позиціонується з якісними хлібом і хлібопродуктами що мають високі смакові властивості та помірні ціни.

За останні роки на ринку міста Миколаєва також розширилася діяльність виробників хлібобулочних виробів з інших регіонів. Передусім це хлібозаводи Херсона, що пропонують подібну або кращу за якістю продукцію переважно за нижчою ціною. Одеські й київські виробники пропонують продукцію, розраховану на вужчі цільові групи. Основну частину їх пропозиції становлять “елітні” види хліба з різними добавками, про якість яких виробники сигналізують високою ціною. Зважаючи на обмеженість цільового сегмента, їх частка незначна — близько 10%. Окремою групою учасників ринку є дрібні пекарні та міні-пекарні в супермаркетах. Вони постачають на ринок або специфічні види хліба високої якості або ж звичайний хліб за нижчими цінами.

Стабільний ринок хлібобулочних виробів виступає одним із головних компонентів державної продовольчої безпеки. Проте збільшення числа його учасників не завжди приводить до якісних змін на ньому. Зростає конкуренція, певним чином активізується маркетингова діяльність, але на жаль вона має стихійний характер і переважно тактичне спрямування. Формування ринкових відносин сприяє кардинальним змінам у діяльності та поведінці всіх учасників ринку. Стабільне становище на ринку товарів і послуг, робота з покупцем на довгострокових засадах, коли задоволений покупець після здійснення купівлі знову повертається до того ж продавця, потребує від виробників розробки та впровадження комплексу маркетингових заходів. Зокрема, для ринку хлібобулочних виробів упровадження маркетингу обумовлено постійними змінами, що відбуваються, з одного боку, на цьому ринку, а з іншого боку - змінами потреб і мотивів самих споживачів. Звідси вирішення тих чи інших маркетингових проблем сприяють появі нових управлінських рішень

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

щодо удосконалення виробничо-збутової діяльності, завдяки яким хлібопекарські підприємства досягають певних конкурентних переваг на ринку хлібобулочних виробів [5].

Успіх діяльності будь-якого підприємства на ринку хлібобулочних виробів істотно залежить від налагодженої системи збуту. Зважаючи на значні капіталовкладення, яких потребує створення власної мережі торгових точок, слід найефективніше використовувати наявні. Тобто маркетолог у такому випадку має враховувати не лише вподобання споживача, а й прихильність реалізатора-посередника. Серед характерних для хлібобулочних виробів особливостей реалізації – чіткий графік доставки, можливість та умови повернення непроданої продукції, сприяння в оформленні торгової точки, відстрочка платежу.

Перспективним напрямом маркетингової діяльності на підприємствах хлібобулочної галузі є розширення асортименту за рахунок корисніших для здоров'я видів хліба, ціна і рентабельність яких зазвичай вища. Це може бути хліб, вироблений без дріжджів, з альтернативних видів зерна та їх сумішей. Крім цього виробникам необхідно уніфікувати асортимент, виключивши з нього неперспективні й просто зайві позиції [6,7].

Розвиток комунікаційної політики на ринку хлібобулочних виробів безперечно відіграє важливу роль. Більшість керівників розуміють, що у сучасному конкурентному середовищі недостатньо виготовити якісну і продукцію - необхідно ще й донести інформацію про неї до споживача. Тому певні кошти вкладаються в рекламування своєї продукції, але зазвичай це робиться традиційними методами: друковані рекламні матеріали, публікації у фахових і загальнонаціональних ЗМІ, проведення рекламних акцій. Недостатньо використовується одне із загальновизнаний найдоступніших джерел інформації сьогодення - мережа Інтернет. Не беруться до уваги такі унікальні й мало витратні його можливості, як постійне доведення до користувачів найдостовірніших і найактуальніших повідомлень, розміщення не лише друкованих, але й фото- відео- матеріалів, інформування про історію підприємства, його традиції та інновації. А до цього ж ще й можливість розмістити прайс-листи на продукцію, контактні дані з адресою, телефонами і схемою проїзду. І все це не вимагатиме постійних і значних витрат, а зроблене один раз, слугуватиме практично вічно.

Висновки. В цілому маркетинг як концепція виробничо-збутової діяльності на ринку хлібобулочних виробів тільки робить свої перші кроки. Виробники ще не

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

повною мірою усвідомили значення та можливості інструментарію маркетингу і не приділяють відповідної уваги його вивченню ті впровадженню.

Розвиток хлібопекарських підприємств в сучасних умовах має ряд особливостей, що відрізняють його від розвитку інших харчових підприємств, які необхідно враховувати при плануванні маркетингової діяльності. Основними маркетинговими аспектами мають стати: розгалужені маркетингові дослідження ринків збуту готової продукції, вивчення та формування попиту, тенденцій його зміни й розробка нових виробів, що дасть змогу визначити оптимальний асортимент продукції; диверсифікація асортименту або організація випуску як широкого вибору традиційної продукції так і високорецептурних кондитерських виробів; активна комунікаційна політика.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вачевський М. В. Промисловий маркетинг, Основі теорії і практики: [навчальний посібник] / М. В. Вачевський, В. Г. Скотний, О. М. Вачевський — К. : Центр навчальної літератури, 2004. — 256с.

2. Близнюк С.В. Маркетинг в Україні: проблеми становлення та розвитку / С.В.Близнюк. — К. : ІВЦ Видавництво «Політехніка», 2009. — 383с.

3. Волохова Н. Комунальні хлібозаводи розвиваються за індивідуальними схемами / Н.Волохова, Т.Репіч // Зерно і хліб. — 2008. — №3. — С.12—13.

4. Белік В. Стан і проблеми хлібопекарської промисловості України / В. Белік // Техніка АПК. — 2004. — № 4-5. — С.11—13.

5. Борбасова З.Н. Оптимизация производственной программы предприятий хлебопечения на основе применения «АВС-анализа» / З.Н.Борбасова // Маркетинг. — 2003. — №5. — С.109-112.

6. Борбасова З.Н. Особенности ориентирования продукции хлебопечения на целевые сегменты рынка / З.Н.Борбасова // Маркетинг. — 2003. — №4. — С.103-109.

7. Карнаушенко Л. І. Шляхи розвитку хлібопекарської промисловості України / Л. І. Карнаушенко // Зернові продукти і комбікорми. — 2001. — №1. — С. 17—19.

8. Соловйов І.О. Маркетингові аспекти діяльності суб’єктів ринку хлібобулочних виробів / І.О.Соловйов, О.О.Мурзак // Економіка АПК. — 2005. — №2. — С.100-106.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 005.35

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НЕФІНАНСОВОЇ (СОЦІАЛЬНОЇ) ЗВІТНОСТІ У ВІТЧИЗНЯНИХ КОМПАНІЯХ

В.О. Скоробагата, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Колесник В.М.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті здійснено порівняльний аналіз нефінансової та фінансової звітності підприємства за низкою ознак. Розглянуто користувачів, мотиви, умови, принципи складання, джерела інформації, призначення та інші особливості звітності.

Ключові слова: звітність підприємства, нефінансова звітність, соціальна відповідальність бізнесу.

Постановка проблеми. Нефінансова (соціальна) звітність в Україні знаходиться на етапі активного розвитку і має значний незадіяний потенціал, зважаючи на невисокий відсоток кількості компаній, які звітують. Побудова соціально орієнтованої ринкової економіки в Україні робить цю проблему актуальною для вітчизняних підприємств і зумовлює необхідність наукового обґрунтування резервів і напрямів подальшого розвитку нефінансової звітності для забезпечення соціально відповідальної поведінки підприємства та бізнесу в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Звітність про соціальну відповідальність бізнесу привертає до себе все більшу увагу багатьох науковців та експертів-практиків. Найбільший інтерес представляють «Посібник з КСВ» [4]; ґрунтовна публікація В. Воробей та І. Журовської про не фінансову звітність, як інструмент соціально відповідального бізнесу [2]; дослідження Д. Ісаєва [3]; роботи російських авторів Л. Коновалової, М. Корсакової, С. Літовченко та В. Якіме щодо управління соціально відповідальними компаніями та інші. Однак у наукових дослідженнях недостатньо уваги приділяється економічним аспектам цієї проблеми, зокрема визначенню місця звітності про соціальну відповідальність бізнесу в системі звітності підприємства як одного з елемента методу бухгалтерського обліку.

Постановка завдання. Метою статті є встановлення взаємозв'язків між звітами про соціальну відповідальність бізнесу і фінансовими звітами, так як звітність про соціальну відповідальність бізнесу – відносно новий інструмент не лише для України, а й для світової практики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нефінансова звітність ― це документально оформлена сукупність даних комерційної організації, що відображає

середовище існування компанії, принципи та методи співпраці з групами впливу, результати діяльності компанії в економічній, соціальній та екологічній сфері життя суспільства.

Нефінансова звітність є інструментом соціальної відповідальності бізнесу. В свою чергу, соціальна відповідальність бізнесу ─ це концепція, згідно з якою компанії добровільно інтегрують соціальні та екологічні аспекти у свою комерційну діяльність та взаємодію із зацікавленими сторонами [1].

Необхідно наголосити, що не існує однозначної думки щодо загальної назви звітів про різні аспекти соціальної відповідальності бізнесу. У світовій та вітчизняній практиці використовуються такі дефініції, як «соціальний звіт» (Social reporting), «звіт із корпоративної соціальної відповідальності» (Corporate Social Responsibility Reporting), «звіт із корпоративної відповідальності» (Corporate Responsibility Report), «звіт із прогресу» (Progress Report), «звіт із сталого розвитку» (Sustainable Development Reporting) та ін. Названі форми звітів характеризуються:

- спільною метою ─ надати інформацію про результати діяльності підприємства у соціальній сфері, вплив на навколишнє середовище та ін.;
- наявністю, переважно, не фінансової інформації, а даних про якісні та кількісні аспекти соціально-економічної діяльності;
- певними відмінностями, які пов’язані з висвітленням тих чи інших сфер соціальної діяльності підприємств, організацій та установ.

Фінансове звітування має застосовуватися разом із системою управління соціальною відповідальністю компанії. Якщо соціальна відповідальність бізнесу ─ це внесок бізнесу у вирішення питань сталого розвитку країни, то стратегія соціально-відповідального бізнесу компаній та їх нефінансова звітність мають відображати діяльність компаній у зв'язку з національними особливостями сталого розвитку країни. На жаль, деякі з цих особливостей ще не знайшли достатнього висвітлення у нефінансових звітах, і внесок бізнесу в їх розв'язання неможливо оцінити.

Якщо річні фінансові звіти випускаються вже приблизно 150 років, то сама ідея складання звітності про соціальну відповідальність бізнесу виникла на початку 80-х років минулого сторіччя, коли фонди соціальних інвестицій у Великій Британії і США почали відслідковувати соціальні аспекти діяльності компанії та загалом етику бізнесу.

Тому для виявлення взаємозв’язків фінансових і не фінансових звітів необхідно проаналізувати низку критеріїв (табл.1).

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Таблиця 1

Порівняльна характеристика фінансової та не фінансової звітності

Критерії для порівняння	Фінансова звітність	Нефінансова звітність
Користувачі	Внутрішні та зовнішні	
Спрямованість на користувача	Абстрактна	Конкретна
Мета складання	Надання інформації про фінансовий стан, фінансові результати тощо	Надання інформації про заходи та результати діяльності у соціальній сфері, вплив на екологію тощо
Предметна складова	Економічні результати	Економічні, соціальні та екологічні наслідки діяльності
Часова спрямованість	Досягнуті результати	Досягнуті результати та плани на майбутнє
Ступінь відкритості інформації	Обмежений	Повний
Вплив на вартісну оцінку бізнесу	Фінансова складова вартості	Нематеріальна складова вартості
Рівень регулювання	Національне законодавство з бухгалтерського обліку	Міжнародні норми
Статус регулюючих документів	Обов'язковий до виконання	Рекомендований до виконання
Необхідність подання	Обов'язковий	Добровільний
Рівень відповідальності	Одноразова матеріальна, кримінальна, адміністративна відповідно до законодавства та внутрішнього регламенту	Не визначена законодавством України, відстрочена і пролонгована, впливає на подальші взаємовідносини зі стейкхолдерами
Види вимірників	Вартісні	Вартісні, кількісні, якісні
Види показників (індикатори)	Фінансові (економічні)	Економічні, екологічні, соціальні
Інформаційна база	Дані фінансового обліку	Дані фінансового та управлінського обліку, а також інша відкрита інформація про сферу діяльності

Порівняльний аналіз дозволив виявити наступні аспекти: фінансовий і не фінансовий звіти розраховані на однакові групи користувачів інформації; не фінансовий звіт не повторює, а доповнює фінансовий за низкою показників; нефінансовий звіт здатен задовольнити інформаційні потреби широкого кола користувачів інформації, в першу чергу тих, для яких фінансовий звіт не надається або

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

які не мають необхідної підготовки для розуміння його показників; у поєднанні фінансовий і нефінансовий звіти можуть забезпечити користувачів достатньою інформацією про соціально-економічну діяльність підприємства.

Кількісно за період із 2006-го по листопад 2012 року в Україні 38 компаній опублікували 55 нефінансових звітів у різних форматах, у тому числі: 47 Звітів про прогрес (COP); 7 звітів за системою GRI (всі від підписантів Глобального договору ООН в Україні); 6 нефінансових звітів іншого формату (від компаній, що не входять до мережі ГД) (рис.1).

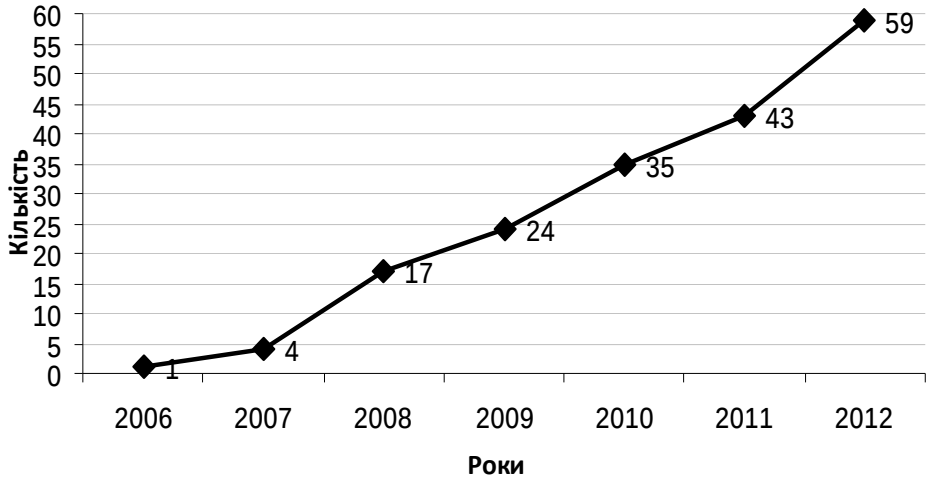

Рис.1 Кількість нефінансових звітів в Україні за період з 2006 по 2012 рр.

Якщо аналізувати розкриття інформації про нефінансові аспекти діяльності у макроекономічному розрізі, то в Україні лише 10% компаній зі 100 найбільших за обсягами чистого доходу в 2008 році готували та публікували нефінансові звіти. Для порівняння ─ із 250 найбільших компаній у розвинених країнах такі звіти готують 80% компаній, із 2200 найбільших компаній у країнах, що розвиваються - 45% компаній. Сукупна частка компаній, що здійснюють соціальне звітування в Україні складає 11,44% ВВП (або 108,774 млрд грн) за сукупним доходом. Нефінансова звітність в Україні значно відстає за соїм поширенням від інших країн і має значний потенціал для розвитку [2].

Найпоширенішими аспектами нефінансового звітування в Україні є: умови праці та розвиток людського капіталу; збереження і відтворення довкілля; доброчинність і благодійництво; співпраця з місцевими громадами. Окрім вищезгаданих аспектів, майже усі компанії у своїй звітності подають короткий опис

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

економічної діяльності, відповідні економічні показники, зокрема інформацію про доходи та прибутки, описують поступ на ринку ведення діяльності. Оскільки фінансова звітність є поширеним явищем в Україні, розкриття такої інформації не вимагає від компаній додаткових зусиль. Водночас низка аспектів соціальної відповідальності не знаходять свого достатнього відображення у нефінансовій звітності українських компаній. До таких аспектів належать, по-перше, інформація про протидію корупції, а подруге – інформація про відповідальність за продукцію, тобто інформація про те, як компанії розглядають свою відповідальність за продукцію впродовж всього життєвого циклу товару (у тому числі збору та утилізації використаних товарів або упакування), майже відсутня. Інформація про відповідальність за постачальників вздовж ланцюгів постачання теж, як правило, у звітах не висвітлюється.

Висновки. Таким чином, розвиток соціальної звітності в Україні відбувається повільно, однак за останні сім років спостерігається зростання кількості звітів, випущених українськими фірмами, а це підвищує їхні позиції як на вітчизняному, так і на світовому ринку. Тому подальший розвиток нефінансової звітності та використання досвіду розвинених країн світу дозволить Україні вийти на новий, вищий етап свого соціального та економічного розвитку. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці шляхів покращення використання вітчизняними підприємствами не фінансової (соціальної) звітності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Будьонна Л. Шляхи та напрями формування соціальної відповідальності бізнесу в Україні /Л. Будьонна // Соціальна політика. — 2008. — №8 — С9—10.

2. Воробей В. Нефінансова звітність: інструмент соціально відповідального бізнесу / В.Воробей, І.Журовська. — К.: ФОП Костюченко О.М. — 2010. — 77с.

3. Исаев Д.В. Информационный аспект корпоративного управления и стратегического менеджмента / Д.В. Исаев // Экономический вестник Ростовского государственного университета. ─ 2008. — Т. 6. — №3. — С. 114—119.

4. Посібник із КСВ. Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності / кол. авт.: О. Лазоренко, Р. Колишко та ін. — К. : Видавництво «Енергія», 2008. — 96 с.

УДК: 339.138:664.8

ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ПРОГРАМИ ДЛЯ ХЛІБОПРИЙМАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

А.В. Тирсенко, студентка

Науковий керівник: к. е. н., доцент Колесник В. М.

Миколаївський національний аграрний університет

З переходом до ринкових умов господарювання було ліквідовано систему централізованої державної заготівлі і почав формуватися в Україні зерновий ринок, який визначає продовольчу безпеку держави. Його важливим елементом є хлібоприймальні підприємства.

Ключові слова: хлібоприймальні підприємства (ХПП), маркетингова програма, планування, ринок послуг, конкуренція, тариф, обсяг послуг.

Постановка проблеми. Зараз хлібоприймальні підприємства функціонують у складних обставинах деструктуризації старого господарського механізму і формування ринкових відносин. На більшості ХПП відзначається зниження завантаженості ємкостей, розбалансування фінансового стану, не приділяється достатньої уваги конкурентоспроможності. З огляду на те, що фінансовий стан є результатом діяльності підприємства на ринку, особливої уваги потребує планування маркетингової діяльності ХПП. Для забезпечення прибутковості діяльності хлібоприймальних підприємств маркетингове планування повинно проводитися у взаємозвязку з фінансовим плануванням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні основи планування маркетингової діяльності підприємств в сучасних економічних умовах України розглянуті в працях Г.І.Бритченко, С.С.Гарковенко, В.Г.Герасимчука, А.О.Заїнчковського, І.І Королькова та інших. Але відсутні роботи, які дозволяють враховувати специфіку функціонування ХПП.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у підвищенні ефективності діяльності ХПП шляхом розробки методичних підходів до складання маркетингової програми на поточний період. Відповідно до мети постановлено такі завдання:

-·визначити принципи маркетингового планування;

- проаналізувати зміни у діяльності ХПП в сучасних умовах;

- проаналізувати діючу практику планування на ХПП;

- обгрунтувати “горизонт” поточного планування для ХПП;

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

- визначити особливості функціонування ринку послуг ХПП і на цій підставі обгрунтувати і розробити склад планових показників маркетингової програми;

- удосконалити структуру фінансового плану з урахуванням особливостей діяльності ХПП у сучасних умовах;

- розробити пропозиції щодо практичного використання методичних підходів до маркетингового та фінансового планування на ХПП.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найважливішим елементом управління підприємством є планування його діяльності. Поточне планування конкретизує дії на нетривалий період і є одним з найбільш результативних способів ефективного використання ресурсів і координації діяльності підрозділів підприємства. Його можна визначити як процес складання системи деталізованих планів по різних видах діяльності підприємства, виражених у кількісних та вартісних показниках, яка розробляється на основі встановлених стратегічних орієнтирів на поточний рік [1].

Проаналізувавши сучасний стан поточного планування на ХПП. На практиці підприємства планують витрати обігу і тарифи на послуги згідно з діючою галузевою інструкцією. Планування витрат обігу у відриві від маркетингового планування і фінансових результатів, відсутність погодження його інтересів з інтересами ринку не створюють умов для ефективної діяльності ХПП. Тому є обєктивна необхідність у розробці методичних підходів до маркетингового планування у взаємозвязку з фінансовим на ХПП.

З переходом до ринкових умов господарювання підприємства досягають свої цілі через задоволення вимог ринку. Тому починати планувати поточну діяльність слід з розробки маркетингової програми.

Маркетингова програма визначає діяльність підприємства на підставі погодження його інтересів з попитом ринку. Представляється, що маркетингова програма хлібоприймального підприємства, повинна розроблятися з метою забезпечення:

- виробництва послуг, що відповідають потребам ринку;

- обсягу послуг, який дозволить максимально завантажити ємності хлібоприймального підприємства та отримати дохід від його діяльності;

- конкурентоспроможності підприємства [2].

Цілі маркетингової програми ХПП: забезпечити надання послуг, які відповідають вимогам ринку і дозволяють отримувати максимальний доход; забезпечити конкурентоспроможність підприємства.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Відповідно до методу системного аналізу і синтезу сформулюємо задачі, які дозволять розробити наступну структуру маркетингової програми для ХПП на поточний період: аналіз ринку зерна; аналіз конкурентного середовища; планові тарифи; план з обсягу послуг; план реалізації послуг; маркетингові заходи, що забезпечують план реалізації та бюджет маркетингу. На відміну від інших підприємств на ХПП немає необхідності розробки окремої виробничої програми і план обсягу послуг може бути складовою маркетингової програми. Отже, для цих підприємств найбільше значення мають чинники ціноутворення і стимулювання збуту.

Перш за все слід проаналізувати маркетингове середовище, в якій діє підприємство, щоб оцінити ринковий попит і визначити місткість ринку. ХПП спеціалізуються на наданні послуг промисловим споживачам на зерновому ринку. Однією з особливостей даного товарного ринку є те, що обсяг виробництва зерна виражається двома показниками - валовим збором і товарною його частиною. Обсяг валового виробництва характеризує кількість зібраного зерна в сільськогосподарському році. Товарна частина - це кількість зерна, яке надходить для продажу. Ця особливість зернового ринку дозволяє місткість ринку послуг ХПП визначити обсягом товарної частини зерна в районі розміщення цього підприємства.

Таким чином, на першому етапі складання маркетингової програми ХПП необхідно провести аналіз ринку зерна з метою визначення ринкових можливостей підприємства. Далі слід проаналізувати зміни в структурі споживачів послуг ХПП за кілька років, що дозволить виявити потенційних клієнтів [3].

Далі прогнозують план обсягів надходження зерна по сегментам споживачів послуг хлібоприймального підприємства, виходячи з передбачуваних: валового збору зерна; його товарної частини, яка повинна надійти на підприємство, і намітилися тенденцій у зміні структури споживачів послуг ХПП.

На третьому етапі проводиться аналіз конкурентного середовища. Він може виконуватися за різними методиками: частка на ринку і її зміни; ціни, якість товарів, асортимент, місце розташування підприємств; фінанси, виробництво, організація і управління, маркетинг, склад робочої сили, технологія.

Досліджуючи особливості ринку послуг хлібоприймальних підприємств як ринку промислових послуг ми визначати ємкість даного ринку на основі товарної частини зерна в районі розміщення підприємства. Тобто цей показник і кількість зерна, що надходить на підприємство, повинні бути вихідною інформацією для прогнозування обсягу послуг.Визначимо особливості конкуренції на ринку послуг ХПП. На цій підставі доведено, що основну увагу слід приділяти конкурентам, які географічно

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

розташовані навколо підприємства, що досліджується. Серед показників для аналізу конкурентоспроможності ХПП головними є тарифи на послуги згідно з визначеним характером конкуренції як переважно цінової.

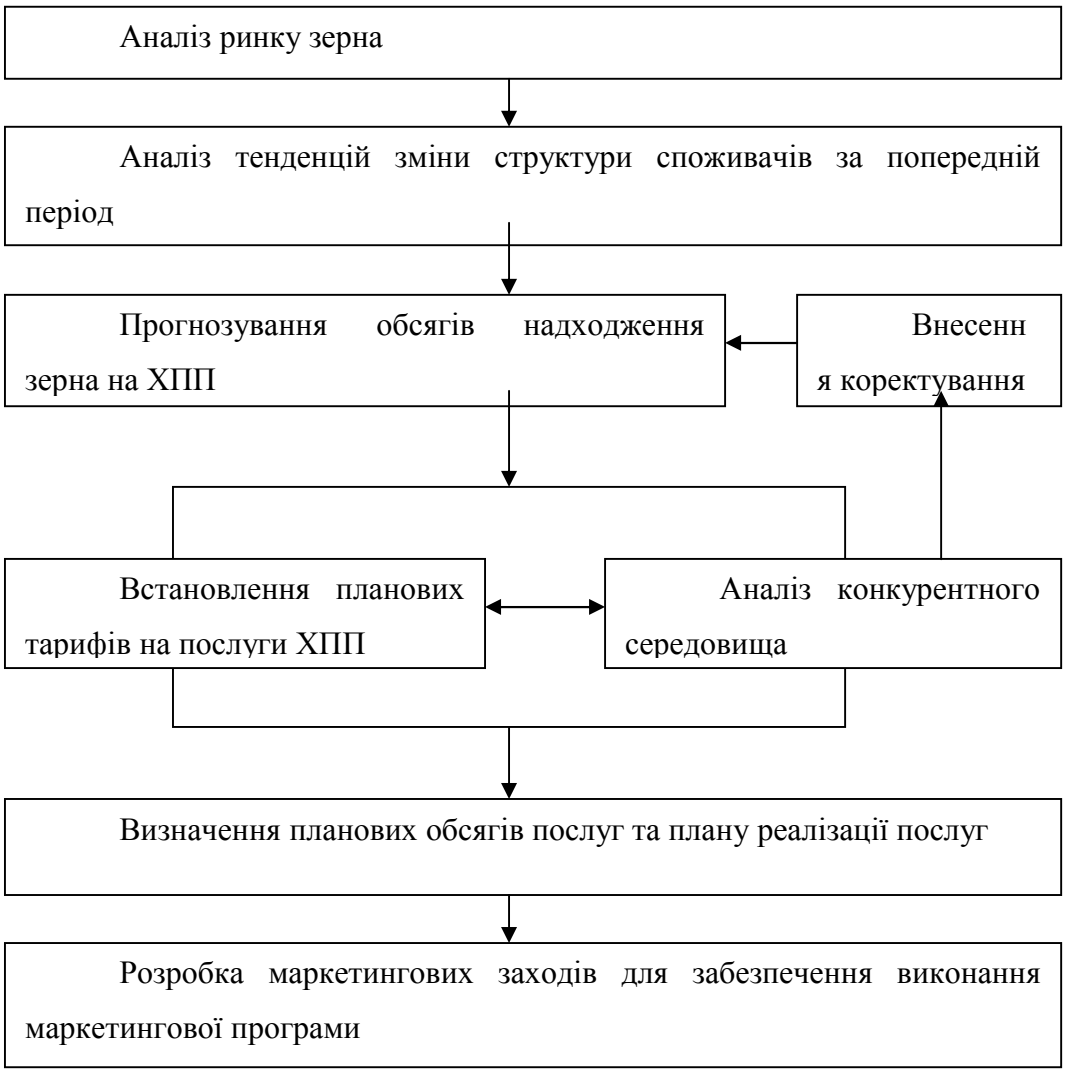

Рис.1 Етапи складання маркетингової програми на ХПП

Конкуренція на ринку послуг ХПП має ряд особливостей: конкурентами є всі ХПП, розташовані в сусідніх районах, що пов'язано з особливостями географічного розташування даних підприємств і обмеженням транспортними витратами завезення зерна з віддалених районів; конкуренція носить переважно ціновою характер. Враховуючи особливості зернового ринку та ринку послуг хлібоприймальних підприємств, пропонується виконувати конкурентний аналіз за наступними показниками: рівень тарифів на основні види послуг; частка зерна, що надходить на підприємство; коефіцієнт завантаженості ємності підприємства; надання нових видів послуг; наявність гнучкої системи знижок. За результатами конкурентного аналізу в рамках обраної стратегії визначається тактика цінової переваги і

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

вишукуються можливості для заняття найбільш вигідного положення на ринку відносно конкурентів, виявляються можливості по відторгненню або втраті частини послуг і робляться необхідні коректування в плані надходження хлібопродуктів. Оскільки аналіз конкурентного середовища ХПП тісно пов'язаний з встановленням планових тарифів на їх послуги, ці два етапу повинні виконуватися одночасно.

На підставі плану надходження зерна і за результатами конкурентного аналізу формується план обсягу послуг на поточний сільськогосподарський рік. Склад показників плану обсягу послуг визначений на основі проведеного сегментування ринку послуг ХПП і об'єктів калькуляції витрат обігу, тобто для кожного з наступних сегментів споживачів послуг ХПП: державні замовники, сільгоспвиробники, переробні підприємства та комерційні організації - повинні бути визначені планові обсяги приймання, зберігання, відпуску, сушіння та очищення зерна. Потім, за встановленими тарифами та планом послуг складається план реалізації послуг.

Управління маркетингом в агробізнесі забезпечує ефективну взаємодію сировинних, виробничих, логістичних, сервісних ланцюгів суб’єктів аграрного ринку. Маркетинговий потенціал підприємств впливає на формування маркетингових технологій наявними економічними можливостями забезпечення виконання маркетингових технологій. Оцінка потенційних можливостей підприємства щодо виконання маркетингових технологій забезпечує оптимізацію витрат на маркетинг залежно від виробничого потенціалу, виду продукції, асортименту.

Отже, в процесі складання маркетингової програми основну увагу необхідно приділяти звязку між тарифами та обсягами послуг [4].

Дістало подальшого розвитку питання визначення чинників, які впливають на формування тарифів на послуги хлібоприймальних підприємств. До їхнього числа віднесемо: цінову стратегію підприємства; реалізаційну різницю, що склалася в результаті встановлення закупівельних і відпускних цін на хлібопродукти і яка відбиває попит клієнтів на послуги підприємства; запропоновані тарифи підприємствами-конкурентами; витрати обігу на послуги ХПП [5].

На закінчення для забезпечення виконання плану реалізації наміченого обсягу послуг повинні розроблятися маркетингові заходи: різні системи знижок за попередній висновок договорів або угод на послуги ХПП, за великі партії зерна і більш тривалі терміни його зберігання, що вносяться до умови договорів, що укладаються з клієнтами; надання крім традиційних нових видів послуг, наприклад, сертифікація зерна; надання свого обладнання для відвантаження партії зерна власника; здійснення

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

договору консигнації, при якому підприємство не тільки здійснює зберігання зерна, але й бере участь у пошуку покупця, і т. п. [6].

Висновки. Використання викладених рекомендацій підвищує ефективність діяльності підприємства, оскільки створює наступні переваги: робить можливою підготовку до використання майбутніх ринкових можливостей підприємства; зменшує вплив слабких сторін його діяльності; дозволяє визначати потенційних клієнтів на послуги ХПП і вибирати правильне поєднання елементів маркетингу для стимулювання реалізації послуг; дає переваги в конкурентній боротьбі. Перспективи подальших досліджень полягають в оцінці взаємодії хлібоприймальних підприємств з сільськогосподарськими підприємствами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузнецова І.О. Складання маркетингової програми в поточному плануванні / І.О.Кузнецова // Праці Одеського політехнічного університету (науковий та виробничо-практичний збірник). — 2008. — Вип.1 (10). — С.272—274.

2. Кузнецова І.О. Склад планових показників маркетингової програми для хлібоприймальних підприємств / І.О.Кузнецова // Зберігання та переробка зерна. — 2000. — № 10. — С.4—5.

3. Богатирьов А. М. До питання планування підприємницької діяльності заготівельних підприємств України / А.М.Богатирьов, Л.П.Попов // Наукові праці Одеської державної академії харчових технологій. — 2006. — Вип. 17. — С. 280—284.

4. Лазарева Е.В. Уровень конкуренции на рынке услуг хлебоприемных предприятий региона / Е.В.Лазарева, И.А.Кузнецова // Хранение и переработка зерна. — 2008. — №8. — С.3—10.

5. Інструкція по відпускніх цінах на хлібопродукті и таріфів на послуги заготівельніх підпріємств / Міністерство сільського господарства і продовольства України. — К., 2005. — 52с.

6. Гаркавенко С.С. Маркетинг: [підручник] / С.С.Гаркавенко. — К. : Лібра, 2005. — 712с.

7. Маркетинг: бакалаврський курс: [підручник] / за ред. С.М.Ілляшенка. — Суми: Університетська книга, 2009. — 1133с.

8. Маркетинг: [навчальний посібник] / за ред. С.В.Ковальчук. — Львів : Новий Світ-2000, 2010. — 678с.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 658.012.32

ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

О.І. Чебанова, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Колесник В. М.

Миколаївський національний аграрний університет

Обґрунтовано актуальність постійного удосконалення процесу управління підприємством. Узагальнено теоретичні концепції, які розглядають процес управління підприємством. Визначено значення формування ефективних стратегій управління персоналом для удосконалення результатів процесу управління підприємством.

Ключові слова: управління підприємством, процес, формування, вдосконалення, стратегія, розвиток, стратегія управління персоналом.

Постановка проблеми. Для результативного управління підприємством необхідно постійне вдосконалювання управлінського процесу та відповідність сучасним вимогам зовнішнього середовища. Особливо сьогодні, в час світової економічно-соціальної кризи, постійне вдосконалення процесу управління підприємством є одним з вирішальних факторів його виживання та зміцнення конкурентоспроможності. Загальна стратегія підприємства (генеральна) і кадрова (функціональна) детермінують зміст процесу управління, оскільки людські ресурси є визначальними для організації ефективної системи управління підприємством в умовах ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес управління підприємством є досить складним, відповідальним та багатогранним. Багато вітчизняних дослідників, такі як В.М. Гречаний, О.В. Грошев, В.М. Данюк, В.М. Петюх та ін. досліджують різні аспекти процесу управління підприємствами. Більш системно та з чітким урахуванням особливостей вітчизняних умов функціонування підприємств це питання розглядає проф. Б.Р. Руденко [5].

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є теоретичне обґрунтування сутності управління підприємством та процесу його здійснення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для постійного розвитку підприємства, збільшення його прибутковості та конкурентоспроможності необхідний пошук шляхів удосконалення процесу управління підприємством.

Управління підприємством відображає сукупність взаємопов’язаних процесів планування, організації, мотивації та контролю, які забезпечують формування та досягнення цілей підприємства.

Практична реалізація функцій управління здійснюється за допомогою системи методів управління. Привести в дію організовану систему, щоб одержати потрібний результат, можна лише через вплив на неї керуючого органу чи особи. При цьому необхідні певні інструменти погодженого впливу, які й забезпечують досягнення поставлених цілей.

Управління підприємством спрямоване на людей, коло їхніх інтересів, передовсім матеріальних. Тому основною кваліфікації методів управління є внутрішній зміст мотивів, якими керується людина у процесі виробничої чи іншої діяльності. За своїм змістом мотиви діяльності можна поділити на матеріальні, соціальні та мотиви примусового характеру. Відповідно до цього розрізняють економічні, соціально-психологічні та організаційні методи управління діяльністю підприємств.

Суть управлінської діяльності полягає у впливі на процес через прийняття рішень. Необхідність управління пов'язана з процесами поділу праці на підприємстві і відокремлення управлінської праці від виконавчої.

Основоположником управління вважається американський інженер і дослідник Ф. Тейлор. Запропонована ним раціоналізація праці і відносин на виробництві дозволила докорінно змінити організацію і управління, а значить і ефективність виробництва.

Удосконалення системи управління підприємством має відбуватися за такими основними напрямами: удосконалення організаційної структури управління підприємством; оптимізація організації менеджменту і бізнес-процесів через поліпшення системи планування, обліку і контролю за основними показниками діяльності підприємства; удосконалення управління виробничими ресурсами і запасами; підвищення ефективності управління інноваційними процесами на підприємстві, поліпшення якості вироблюваної продукції.

Удосконалення організаційної структури підприємства означає насамперед необхідність встановлення оптимальної чисельності та структури управлінського апарату підприємства, а також чисельності працівників виробничих відділів та підрозділів згідно з діючими нормами, нормативами та реальними потребами підприємства з урахуванням сучасних ринкових умов тощо [1, с. 14].

Поліпшити систему планування, обліку і контролю за основними показниками діяльності підприємства можна за допомогою впровадження ефективної системи внутрішнього контролю, широкого і всебічного впровадження обчислювальної техніки, розвитку комп'ютерних мереж зв'язку, застосування сучасних програмних засобів: технологій управління та інформаційних технологій. Насамперед це стосується системи

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

організації фінансового менеджменту, бюджетування, управління фінансовими потоками та витратами.

Удосконалення управління виробничими ресурсами і запасами означає раціональне використання всіх видів матеріальних ресурсів, застосування енергозберігаючих технологій, регулювання використання виробничих запасів згідно з прогресивними нормами.

Одним з напрямків удосконалення системи управління є об'єктно-цільовий підхід із закінченим циклом управління при визначенні організаційної структури, нових прав і обов'язків працівників, а також міри відповідальності за свої посадові функції керівників і фахівців різних рівнів. Цільова об'єктно-функціональна структура апарату управління дозволить компетентно, комплексно, компактно і своєчасно здійснювати процеси управління, як це і потрібно при ринковій економіці. Цільовими об'єктами управління є ресурси: матеріальні, трудові, фінансові, а також основні засоби виробництва, готова продукція та інші активи. Увесь процес управління тим чи іншим ресурсом розглядається як одне ціле, в рамках якого діють взаємозалежні інформаційні потоки, що проходять через усі функції управління (планування, облік, контроль тощо).

Організація автоматизованої системи збирання і обробки економічної інформації також є одним із напрямків удосконалення системи управління, що сприяє побудові раціональної структури апарату управління підприємством і більш ефективному його використанню для виробничих цілей [2, с. 116].

Функціонування зазначеної системи створює умови для підвищення культури управління, а також звільняє керівників і фахівців різних рівнів від ручної праці по збиранню і обробці інформації, скорочує строки прийняття управлінських рішень, поліпшує їх якість тощо.

Стратегія удосконалення системи управління зосереджується на: цілях розвитку і порядку удосконалення комплексної системи управління підприємством і його складовими частинами для забезпечення ефективних рішень і взаємного погодження інформаційних потоків і процесів прийняття рішень, а також організаційних, кадрових і технічних рішень; впровадження сучасних засобів і методів керування в межах вибраної комплексної концепції системи керування (інтегроване керування автоматизованим процесом виробництва); удосконалення організаційних структур керування підприємством головним чином шляхом використання сучасних гнучких форм (адаптивні, програмно-цільові та інші структури); покращення інформаційної системи для керування підприємством з метою покращення якості інформаційного масиву і розширення можливостей його швидкого використання; використання засобів

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

автоматизації і обчислювальної техніки для вдосконалення техніко-економічного рівня і якості виробництва (роботизація, гнучкі виробничі ділянки); використання світового досвіду, а також співпраця всередині країни з іноземними партнерами для забезпечення необхідного рівня якості розвитку системи управління на підприємстві.

Управління підприємством за своїм змістом спрямоване на досягнення визначених цілей шляхом організації взаємодії і взаємного впливу груп людей у процесі їхньої спільної виробничо-господарської діяльності. У найбільш загальному розумінні управління є цілеспрямованим впливом суб'єкта управління на об'єкт з метою змінити його стан або поведінку у зв'язку з зміною обставин [3, с. 21]. Управління може бути представлене в єдності двох підсистем: підсистеми, яка управляє, і підсистеми, якою управляють (суб'єкта й об'єкта управління).

Реалізація управлінських зв'язків у системі управління відбувається засобами здійснення процесу управління. Процес управління - це діяльність суб'єкта управління з узгодження спільної праці персоналу організації для досягнення її цілей, який є єдністю трьох складових: змісту, організації та технології здійснення. Процес менеджменту охоплює певні категорії: керуюча та керована системи організації, функції менеджменту, методи менеджменту, управлінські рішення, комунікації, керівництво.

Змістом процесу менеджменту є цілеспрямований вплив на стан елементів, які утворюють систему "організація". Це комплексний процес, утворений із часткових - технічних, економічних, соціальних, організаційних та інших, які здійснюють управлінські працівники різних рівнів у просторі й часі щодо конкретних об'єктів управління [5]. Для постійного розвитку підприємства, збільшення його прибутковості та конкурентоспроможності необхідний пошук шляхів удосконалення процесу управління підприємством. Одним з найбільш актуальних шляхів удосконалення процесу управління підприємством, на наш погляд, є розроблення найбільш ефективних в умовах ринку стратегій управління персоналом.

Під стратегією управління персоналом розуміємо розроблений керівництвом організації пріоритетний, якісно визначений напрям дій, необхідних для досягнення довгострокової мети із створення високопрофесійного, відповідального і згуртованого колективу, враховуючи стратегічні завдання організації і її ресурсні можливості. Вибір тієї чи іншої стратегії, як визначають закордонні та вітчизняні фахівці, впливає на стратегію управління персоналом так.

Стратегія підприємництва обирається організаціями, які прагнуть розвинути нові напрями діяльності. У таких організаціях відбувається інтенсивна заміна наявного персоналу новими, зазвичай, молодими, працівниками-новаторами. Система мотивації

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

праці різко індивідуалізується і спрямовується на розвиток індивідуальних можливостей особистості [4, с. 88].

Організації, які обирають стратегію динамічного зростання, у центр уваги ставлять модифікацію цілей своєї діяльності, розумно балансуючи між наміченими змінами і стабільністю. Ця стратегія управління персоналом полягає у збереженні і розвитку наявного кадрового потенціалу, а основну увагу приділяють добору висококваліфікованого персоналу на ключові позиції розвитку організації. Система винагороди базується на поєднанні індивідуальних і групових стимулів.

Стратегію прибутку обирають стабільно працюючими організаціями, які мають чітко відпрацьований механізм діяльності, достатньо кваліфі кований персонал із потенційними можливостями розвитку. У таких організаціях не спостережено значних кадрових змін, зі сторони залучаються тільки ті сторонні фахівці, у компетенції яких зацікавлена організація в певний час. Стимулювання працівників стабільне й урівноважене в межах професійно-кваліфікаційних груп.

Стратегію ліквідації застосовують організації, які балансують на межі банкрутства. У таких організаціях здійснюється інтенсивне скорочення чисельності працівників та інші способи мінімізації витрат на утримання персоналу (перехід на неповний робочий тиждень, скорочений робочий день, відпустки без утримання, внутрішні переміщення працівників тощо). Набір нових працівників не проводять, а стимулювання здійснюється виключно в межах посадових окладів.

Стратегія зміни курсу (циклічна стратегія) обирається організаціями у двох випадках. У першому – це коли стабільно працююча організація розпочинає боротьбу за збільшення прибутковості, освоєння нового чи розширення наявного ринку. У такій організації створюються нові робочі місця, проводиться інтенсивне внутрішнє переміщення власних працівників та набір кваліфікованих сторонніх фахівців. Здійснюються значні зміни в системі стимулювання працівників, причому найбільш кардинальні – на напрямах зміни курсу. Другий випадок – вихід організації з кризового стану шляхом зміни курсу. У таких організаціях стратегія управління персоналом полягає в консолідації кадрів, спрямуванні його на певні обмеження у стимулюванні в період зміни курсу до досягнення стабільних результатів.

Розроблення стратегії управління персоналом під конкретне підприємство, з врахуванням ситуації у внутрішньому та зовнішньому середовищі організації, повинне бути продуманим, повністю усвідомленим і контрольованим розумовим процесом, який передбачає, що за визначенням стратегії наступить її реалізація. Мистецтво розроблення стратегії управління персоналом полягає у тому, щоб наслідками

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

формулювання загальних підходів до управління персоналом у стратегічному періоді стали конкретні дії, які б дали змогу досягти високої ефективності використання кадрового потенціалу та організації процесу управління підприємством загалом.

Вважаємо одним з найбільш дієвих шляхів вдосконалення менеджменту підприємства розроблення ефективної стратегії управління персоналом. Ефективна стратегія управління персоналом підприємства, як основний напрям удосконалення загального процесу управління, сприяє: розширенню можливостей підприємства протистояти конкурентам на відповідному ринку за рахунок використання персоналу з високим потенціалом, а також більш ефективного використання своїх сильних аспектів; посиленню конкурентних переваг підприємства за рахунок створення сприятливих умов для розвитку теоретичних знань й професійних навичок та вмінь персоналу;

Висновки. Отже, управління на підприємствах здійснюється у двох сферах: виробничо-технічній, коли виконуються роботи з організації, координації та регулювання виробничого процесу, та соціальній, коли регулюються взаємовідносини між учасниками виробничого процесу в умовах поділу і кооперації праці, формування відносин між управлінцями та виконавцями. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці шляхів покращення використання функцій управління у сільськогосподарських підприємствах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Руденко Б.Р. Принципы стимулирования руководителей и специалистов сельхозпредприятий за эффективное хозяйствование / Н.Р.Руденко // Управление и кадровое обеспечение. — 2009. — №9. — С.18—20.
2. Данюк В.М. Менеджмент персоналу : [навчальний посібник] / — К.: КНЕУ, 2007. — 398 с.
3. Гречаний В.М. Роль соціально-психологічних чинників у прийнятті ефективних управлінських рішень / В.М. Гречаний, С.В.Нєсвєтова // Економіка АПК. — 2008. — №8. — С.145—148.
4. Петюх В.М. Управління персоналом: [навчальний посібник] / В.М.Петюх, Б.Г.Базилюк. — К. : КНЕУ, 2009. — 312 с.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 331.101.3:631.11

ВПЛИВ МАТЕРІАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ НА РЕЗУЛЬТАТИ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Ю.О. Юськів, студентка

Науковий керівник: асистент А.Г. Максименко

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто як матеріальна мотивація впливає на трудову діяльність та запропоновано шляхи удосконалення системи матеріального заохочення працівників на прикладі сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: вплив матеріальної мотивації, рівень заробітної плати, матеріальне стимулювання, єдина тарифна сітка, система оплати праці.

Постановка проблеми. Мотивація необхідна для ефективного виконання прийнятих рішень і запланованих завдань. Оплата праці є основним джерелом доходів робітників фірм і підприємств, тож вона є основним мотиваційним фактором підвищення ефективності діяльності працівників.

В умовах становлення ринкових форм господарювання та ринкової економіки в цілому тема формування механізму мотивації і особливо її матеріального стимулювання має виняткове значення. Створення у сфері праці сільськогосподарського виробництва мотиваційної системи, що спонукала б підвищення продуктивності живої праці та економію праці, уречевленої у засобах виробництва, є надзвичайно актуальним питанням аграрної науки. Його вирішення ускладнене важкою економічною кризою та масовим падінням трудової мотивації щодо активізації найманої трудової діяльності. Вихід із цієї ситуації можливий тоді, коли з’явиться діюча система мотивів і стимулів до праці, тобто потужній мотиваційний механізм трудової діяльності.

Особливо актуального значення тема мотивації праці набуває для сільськогосподарських підприємств і сільських територій, де проблема людського капіталу та його зацікавленості у праці стоїть дуже гостро.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням мотивації та матеріального стимулювання праці в сільськогосподарських підприємствах, її теоретичними, методологічними та практичними проблемами займалися і займаються вчені-економісти вітчизняної науки О.А. Бугуцький, Д.П. Богиня, В.В. Вітвіцький, О.Д. Гудзинський, В.С. Дієсперов, М.І. Карлін, В.Д. Лагутін, М.Г. Лобас, А.В.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Македонський, М.Й. Малік, М.І. Нижній, Н.О. Павловська, М.П. Поліщук, П.Т. Саблук, М.Ф. Соловйов, О.В. Шкільов, О.М. Шпичак, В.В. Юрчишин, К.І. Якуба та ін. Саме О.А. Бугуцький першим в українській науці розглянув проблему мотивації праці в сільськогосподарському виробництві.

Постановка завдання. Визначення впливу матеріальної мотивації на трудову діяльність.

Виклад основного матеріалу дослідження. Матеріальне стимулювання праці задовольняє, насамперед, первинні потреби працівників в їжі, одягу, житлі, навчанні, а також матеріалізовані психологічні: престижне авто, дорогий курорт, концерти відомих артистів тощо. Матеріальне стимулювання має своє відображення у розмірі та складових заробітної плати [1].

Матеріальна мотивація — це прагнення певного рівня добробуту, певного матеріального стандарту життя. Матеріальна мотивація трудової діяльності залежить від цілого ряду чинників, а саме: рівня і структури особистого доходу; матеріального забезпечення наявних грошових доходів; дієвості системи стимулів, що застосовуються в організації. Мотивація є важливим фактором результативності роботи. Зв'язок мотивації результатів праці опосередкований природними здібностями і набутими навиками праці, тільки мотивація є джерелом діяльності людини [2].

Одним із найдієвіших методів матеріальної мотивації роботи персоналу є висока заробітна плата. Заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства, установи, організації і максимальним розміром не обмежується [3].

Наступним важливим кроком матеріальної мотивації та стимулювання праці є упровадження системи винагород та премій за певні досягнення. Винагорода може надаватися працівнику за кількість відпрацьованих років на підприємстві, швидкість кар’єрного росту.

Нами було проведено невеличке опитування, що стосується питань мотивації праці персоналу на підприємстві. Для дослідження було обране приватно-орендне сільськогосподарське підприємство «Веселий кут - ІІІ», яке знаходиться у с.Кобзарці Снігурівського району Миколаївської області.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Таблиця 1

Форми мотивації праці, які існують у господарстві

Форми мотивації	Відповіді, %
Видача премій	35
Організація спільних свят	14
Подарунки	21
Підвищення заробітної плати	5
Підвищення за посадою	11
Листи-подяки	14

Зокрема, на запитання «Які форми мотивації праці існують у Вашій організації?» (табл.1) більше третини респондентів (35%) відзначили видачу премій, що свідчить про домінування економічних методів стимулювання трудової діяльності персоналу. Організація спільних свят відзначили 14% опитаних. Подарунки були згадані 21% піддослідних. Підвищення заробітної плати і просування за посадою зазначено 5% і 11% опитаних відповідно. Листи-подяки (дипломи, сертифікати) в якості форми мотивації праці відзначили 14% опитаних.

Досить передбачувано розподілилися відповіді на запитання "Як Ви думаєте, яка з форм мотивації найбільш ефективна для стимулювання трудової діяльності?" (табл.2). Тут найбільш значущими показниками виступили премії (34%) та підвищення заробітної плати (41%). Частка інших форм (подарунки, підвищення за посадою та листи-подяки) незначна.

Таблиця 2

Найбільш ефективна форма мотивації для стимулювання трудової діяльності

Форми мотивації	Відповіді, %
Премії	34
Покращення умов праці	6
Підвищення заробітної плати	41
Підвищення за посадою	7
Листи подяки	3
Організація спільних свят	4
Інше	5

Відзначимо наступний розподіл відповідей на питання щодо способів одержання додаткової винагороди (табл.3). 12% опитаних відзначили, що додаткову винагороду вони отримують як регулярне доповнення до зарплати, за успішне виконання роботи (проекту, завдання) додаткову винагороду отримує половина опитаних. Нерегулярно отримують і не отримують премії зовсім 14% і 10% відповідно.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Таблиця 3

Розподіл відповідей на запитання щодо преміювання

Додаткова винагорода (премії)	Відповіді, %
Як регулярне доповнення до зарплати	12
За успішне виконання роботи (проекту, завдання)	50
Нерегулярно	14
Не отримували премії	10
Інше	14

Цікаво відзначити дохід на одну людину в місяць у сім'ях опитаних. Так, дохід від 2000 до 3000 тис.грн мають 36% опитаних, дохід від 1500 до 2000 тис.грн відзначили 44% опитаних, від 1000-1500 тис.грн на місяць на одну людину в сім'ї - дохід у 20% опитаних.

Матеріальну мотивацію трудової діяльності слід розглядати як похідну від комплексної дії низки макро- та мікроекономічних чинників, у тому числі: а) рівня заробітної плати та її динаміки; б) наявності прямої залежності рівня заробітної плати від кількості, якості й результатів праці; в) диференціації заробітної плати на підприємстві та в суспільстві в цілому; г) структури особистого доходу; д) матеріального забезпечення наявних грошових доходів тощо [4].

Рівень заробітної плати значною мірою визначає можливості повноцінного відтворення робочої сили, а тому й силу мотивації.

Вплив високої заробітної плати на мотивацію трудової діяльності та підвищення ефективності виробництва багатоплановий і виявляється насамперед у такому. По-перше, вищий рівень заробітної плати сприяє зниженню плинності кадрів. По-друге, проведення політики високої заробітної плати дає змогу відібрати на ринку праці найбільш підготовлених, досвідчених, ініціативних, орієнтованих на успіх працівників, продуктивність праці яких потенційно вища за середній рівень. По-третє, висока заробітна плата є чинником підвищення старанного, відповідального ставлення до праці, її інтенсифікації.

Розглядаючи цю проблематику маємо підкреслити, що нині в Україні проблема зростання заробітної плати перетворилася на кричущу проблему всього суспільства і є обов’язковою передумовою як підвищення мотивації трудової діяльності, так і сталого економічного розвитку в цілому

Рівень матеріальної мотивації значною мірою залежить від наявності прямого зв’язку між трудовим внеском і винагородою за послуги праці.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Розглядаючи теоретичні аспекти впливу заробітної плати на мотивацію праці, маємо звернути увагу і на таку важливу обставину, як двоїстість цього впливу. З одного боку, це використання внутрішніх мотивів. З другого — цей вплив пов'язано з мотивами, які виникають за такої відкритої взаємодії, коли суб'єкт зовнішнього середовища спонукає людину до певних дій. Найбільший мотиваційний потенціал має така організація заробітної плати, яка через побудову заводської тарифної системи, нормування та системи оплати праці забезпечує тісний взаємозв'язок розмірів винагороди за послуги робочої сили з кількістю, якістю і результативністю праці.

Висновки. Удосконалення системи матеріального заохочення працівників підприємства буде оптимальним, якщо використовувати таку систему оплати праці, в основу якої покладено єдину тарифну сітку з корегувальним коефіцієнтом, за рахунок чого розмір заробітної плати працівника змінюється залежно від ступеня виконання поставлених завдань.

Отже, на сьогодні низькі показники оплати праці, непристосовані для максимальної реалізації трудового потенціалу робочі місця, неефективна законодавча система – все це стримує повну віддачу найманих працівників до високопродуктивної роботи. Людина, яка отримує мінімальну заробітну плату, не зацікавлена працювати заради добробуту і вигоди підприємства, що призводить не лише до втрат сучасного суспільного продукту, але й негативно позначається на динаміці економічного зростання країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Місце матеріальної мотивації праці в сучасному менеджменті підприємства [електронний ресурс]. Режим доступу: http://nauka.kushnir.mk.ua/

2. Крушельницька. Управління персоналом – 2003. [електронний ресурс]. Режим доступу: http://library.if.ua/book/45/3149.html

3. Заробітна плата як матеріальна мотивація [електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/18_DNI_2010/Economics/69477.doc.htm

4. Матеріальна мотивація трудової діяльності [електронний ресурс]. Режим доступу: http : //kykiduki.at. ua/publ/ menedzhment/menedzhment_ personalu/materialna_ motivacija _ trudovoji_dijalnosti/8-1-0-336

5. Колот А.М. Мотивація персоналу – 2002. [електронний ресурс]. Режим доступу: http://library.if.ua/book/116/7774.htm

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ КІБЕРНЕТИКИ І МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

УДК 634.115.8

АКТУАЛЬНІСТЬ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

А.Щеглова, студентка

Науковий керівник: к.е.н. Домаскіна М.А.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто перспективи розвитку сільськогосподарської кооперації на сучасному етапі розвитку економіки України на прикладі господарств Миколаївської області з метою виявлення позитивних сторін даної форми власності.

Ключові слова: кооперація, ефективність, об'єднання зусиль, об'єктивна вигода.

Постановка проблеми. Аграрне питання в сучасних умовах розвитку економіки України є не таким однозначним, як здається, і включає не лише проблеми власності на землю та форми її використання, а й дуже важливі моменти створення системи цілком нових виробничих відносин, які б забезпечували найбільшу продуктивність праці, що прикладається до цієї землі, та демократичний розподіл національного доходу. Реформування вітчизняної економіки докорінно змінило взаємовідносини економічних агентів і створило соціально-правові передумови для розвитку ринкових інституцій. Проблема полягає у тому, що сільськогосподарські товаровиробники переважно не обізнані з принципами організації і функціонування справжніх кооперативних організацій. Вони ототожнюють кооперативи з псевдо-кооперативними колгоспами та кооперативами періоду перебудови, багато з яких мали сумнівну репутацію.

Однак це проблема вибору назви організації, а не визначення її економічної суті. Необхідно вести просвітницьку роботу серед потенційних кооператорів, демонструючи реальні переваги справжніх кооперативів порівняно з псевдокооперативними організаціями.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток теоретичних засад проблеми розвитку сільськогосподарської кооперації зробили такі класики кооперативної думки як М. Туган-Барановський, М. Кондратьєв, М. Левицький, І. Ємельянов, О. Анциферов тощо. Серед сучасних економістів-аграрників, що займаються дослідженням проблем розвитку кооперації, слід відмітити О. Сєрову, А. Римарука, Ф. Горбоноса, О. Крисального, М. Маліка, В. Зіновчука, Г. Черевка, Л. Молдавана, В. Гончаренка, Ю. Ушкаренко та ін.

Постановка завдання. Розкриття суті поняття кооперативи, процес удосконалення понятійного апарату щодо визначення терміна «кооперація», дослідження переваг кооперативів на сучасному етапі розвитку економіки, демонстрація реальних показників за участі у кооперативі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реформування вітчизняної економіки докорінно змінило взаємовідносини економічних агентів і створило соціально-правові передумови для розвитку ринкових інституцій. В аграрному секторі економіки відбулися зміни земельних і майнових відносин, виникли підприємства якісно нових організаційно-правових форм. Але серед нових господарств і досі залишаються ті, що об'єднують своє майно заради спільної діяльності, не змінюючи цю форму протягом багатьох років поспіль.

Розуміння кооперації як можливої форми суспільно-економічної організації працівників, спрямованої на захист своїх економічних інтересів господарськими методами, належить М. Туган-Барановському. На його думку, кооперативні підприємства – це, по суті, єдина форма господарської організації, що виникла в результаті свідомих зусиль селян і як виробнича структура, здатна не лише захистити їх економічні інтереси, а й досягнути поставленої мети. Привабливістю кооперативної ідеї є те, що її реалізація не пов'язана з насильством, вона базується на високих етичних нормах людей, взаємодопомоги та солідарності. Кооперативне підприємство створене в результаті свідомих зусиль його членів і через це «в кооперативі немає ніякої примусової влади і якого б то не було насильства» [1, с. 116]. Автор звертає увагу на отримання переваг від великомасштабного виробництва та виділяє соціальний зміст сільськогосподарської кооперації.

Сучасний науковець-дослідник В. Гончаренко поняття «кооперація» розглядає у контексті з поняттям «самодопомога» і вважає, що більшість народів світу вихід із скрутної ситуації знайшли саме як «...самодопомога населення шляхом взаємодопомоги на кооперативних засадах». Значний вклад у спробу відродити розуміння істинної суті кооперації і кооперативного підприємства зробив учений В. Зіновчук. Зокрема, дослідник має особливий підхід і розглядає розвиток кооперації в нинішніх умовах з позиції групових дій сільськогосподарських товаровиробників, як «...процес добровільного об'єднання зусиль і ресурсів суб'єктів, зацікавлених у досягненні певних соціально-економічних результатів, які можливо отримати лише або швидше – за допомогою групових дій» [3, с. 67]. Як бачимо, у зазначеному контексті поняття «кооперація» не пов'язується лише з організаційною структурою, натомість

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

розглядається процес об'єднання зусиль і ресурсів зацікавлених суб'єктів і розкривається соціально-економічний ефект від співпраці.

Практичний сенс сільськогосподарської кооперації полягає у об'єктивній вигоді для селян об'єднувати виробництва та/або ресурси. У багатьох випадках в одноосібних господарствах занадто дорого впроваджувати ті чи інші види діяльності. Кооперативи надають можливість об'єднатися для спільної діяльності, що дає кращий результат, ніж якби та сама кількість селян працювала в одноосібних господарствах. На перший погляд може здатися, що чим більший кооператив, тим краще, але це не завжди так. На практиці багато кооперативів, мають менше 20 членів, в той час як інші можуть мати більше 10000.

Звичайно подолати стереотип того, що кооперативні спілки це неприбуткові організації, буде важко. Проте легко навести певні вигоди, які витікають із участі у кооперативі. По-перше, забезпечення розширеного відтворення та підтримання власності у належному стані. По-друге, компенсація втрат, яка вказує на індивідуальну відповідальність кожного власника, а не централізоване відшкодування втрат одного підрозділу, за рахунок іншого. По-третє, кооперація дає можливості для розвитку процесів концентрації і спеціалізації господарства на виробництві якогось конкретного виду продукції поза вказаними рамками шляхом об'єднання їх зусиль у формі взаємовигідного співробітництва з метою одержання максимального ефекту на використовувані ресурси кожного з учасників кооперації.

Головна мета кооперації в АПК визначається як реалізація необхідних умов для максимізації синергетичного ефекту у вигляді прибутку від спільного використання ресурсів його членів, шляхом допомоги сільськогосподарським товаровиробникам у розвитку їх економіки і підвищенні їх ефективності, яка здійснюється за наступними можливими її напрямками: закупівля сільськогосподарської техніки і знарядь, мінеральних добрив, насіння та інших засобів виробництва; переробка, маркетинг і збут продукції, яка виробляється на продаж як товар; ремонт, обслуговування техніки і виконання певного виду робіт, які вимагають спеціальної техніки; організація розсадників, дослідних і показових полів, племінних ферм та цілих господарств; організація дешевого кредиту на виробничі цілі; забезпечення консультативно-дорадницько-інформаційними послугами.

Нами було розроблено економіко-математичну модель в якій розраховано проектні потужності підприємства за участі в кооперативі по виробництву та переробці продукції. З метою доведення економічної доцільності кооперації в сільському господарстві. Проаналізовано фактичні результати діяльності підприємства, а саме:

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

обсяг виробленої продукції, врожайність, прибуток рівень виходу продукції основних видів з 1 га посівних площ та від 1 голови худоби, витрати праці та матеріально-грошові витрати в розрахунку на 1 га посівних площ по кожній з вирощуваних культур та по кожному виду тварин,і т.д. При розробці моделі були використані дані статистичної звітності за 2009 – 2011 роки.

Виробництво продукції за участі у кооперативі приносить кращі результати (табл.1), ніж виробництво продукції одного окремого господарства. Навіть понесені витрати на організацію кооперативу можуть швидко окупитись завдяки високоефективній взаємодії двох і більше господарств (табл.2).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика результатів виробництва і реалізації озимої пшениці у середньому за три роки господарств Веселинівського району*

Господарська операція	Фактично	За участі у кооперативі
Вироблено продукції, ц	8358,0	15885,8
Реалізовано продукції, ц	6029,7	4765,8

*Джерело: власні розрахунки за оптимізаційною моделлю

Таблиця 2

Показники виробництва озимої пшениці в середньому за три роки на підприємстві «Виноградна долина» Веселинівського району*

Показники	Фактично, тис.грн	За участі у кооперативі, тис.грн
Витрати	1787,7	4699,3
Виручка	2273,1	6311,5
Прибуток	485,4	1612,2
Прибуток на 1 га,грн	213,0	707,4
Рівень рентабельності,%	27,2	34,3

*Джерело: власні розрахунки за оптимізаційною моделлю

Підвищення значень показників виробництва озимої пшениці майже втричі, підтверджує той факт, що навіть підвищенні затрати на створення кооперації і на виробництво продукції за її участі, швидко компенсується завдяки збільшенню прибутку.

Специфічною рисою принципів функціонування виробничого і кожного іншого кооперативу є те, що практично весь одержуваний кооперативом прибуток є власністю його членів, між якими він і розподіляється, пропорційно участі кожного. М. Туган-Барановський справедливо стверджував, що метою діяльності кооперативу є «не добування найбільшого прибутку на витрачений капітал, а, навпаки, збільшення через спільне господарювання трудового доходу своїх членів або зменшення їхніх видатків», «не найбільший прибуток, а найбільший добробут членів кооперативу»

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Не дивлячись на простоту кооперативів як форми організації виробництва і праці, кількість їх у аграрній сфері економіки в Україні не лише не зростає, але й зменшується, що пояснюється відсутністю необхідних для їх розвитку умов та відповідного спрямування державної аграрної політики на забезпечення створення цих умов.

У своїй резолюції Генеральна Асамблея звернулася до всіх країн-членів ООН організувати комітети для підготовки заходів на підтримку розвитку кооперації. Приблизно в 50 країнах такі національні комітети створені. В Україні теж були спроби, навіть готувався проект указу Президента, але цього не відбулося. Єдина структура – Укоопспілка своїм рішенням створила власний комітет з питань відзначення Міжнародного року кооперативів. Укоопспілка є членом Міжнародного кооперативного альянсу. І, по суті, саме вона представляє нині Україну на міжнародному рівні у сфері кооперації [4].

У 2009 році в Україні була розроблена державна економічна цільова програма підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року з визначеним фінансуванням у 6,7 млрд. гривень. 2009-го року було виділено 90 млн. для підтримки кооперативів, в першу чергу, на формування їх матеріально-технічної бази. На жаль, 2011 року програма була скасована і фінансування призупинене.

Висновки. Систематизувавши зазначене вище, можна дійти висновку, що «кооперація»— це форма господарювання, яка є рятівною ланкою на сучасному етапі розвитку економіки нашої країни. Надаючи нові робочі місця, зберігаючи та об'єднуючи землі і засоби виробництва, кооперативи допоможуть сучасному сільському господарству розвиватися у великих масштабах та прогресивному напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Туган-Барановський М. І. Політична економія : Курс популярний / М. І. Туган-Барановський. – К. : Наукова думка, 1994. – 262 с.

2. Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 39. – С. 683–695.

3. Зіновчук В. В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу / В. В. Зіновчук. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : Логос, 2001. – 380 с.

4. Вернигора М. В. Чому в Україні не розвиваються сільськогосподарські кооперативи / М. В. Вернигора // Національний прес-клуб «Українська перспектива». - №13. – 20.04.2012.

УДК 519.85

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК МЕТОД НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ

К.В. Ярижко, студентка
Науковий керівник : к.е.н., доцент Домаскіна М.А.
Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглядаються специфічні особливості моделювання як методу дослідження, деталізуються етапи цього процесу, типи класифікації моделей, а також виділяються його особливості. Крім того, акцентується увага на зв'язку методу моделювання з іншими методами дослідження.

Ключові слова: моделювання, наукове дослідження, модель,метод дослідження.

Постановка проблеми. Людство - це можливо єдиний вид живих істот, що живе з відчуттям часу й ділить його на сьогодення, минуле і майбутнє. Можна сказати, що одним з невід'ємних якостей виду Homo sapiense є інтерес до майбутнього. Кожна конкретна людська соціальна система на будь-якому відрізку своєї історії завжди намагається довідатися, прояснити, пророчити й передбачати своє майбутнє. Люди не перестають замислюватися про прийдешнє.

Майбутнє, і далеке, і близьке, стосується як конкретної особистості, так і суспільства в цілому. Майбутнє тривожить нас усіх у силу якихось внутрішніх психологічних або наукових мотивацій плюс, звичайно ж, з погляду соціально-економічної вигоди. Проте, при всіх численних спробах передбачення соціального розвитку дотепер не створено єдиної однозначної картини майбутнього. Людство так і не може прийти до загального знаменника із приводу завтрішнього дня як окремої особистості, так і суспільства в цілом.

Спроба створення цілісної універсальної картини майбутнього суспільства в досить віддаленій його перспективі зажадала б величезних витрат як матеріальних, так і наукових. Що стосується найближчого майбутнього, то його можливо спрогнозувати на основі моделі за допомогою математичного моделювання.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Важливий внесок у загальну гносеологічну характеристику моделювання внесли відомі вітчизняні й закордонні дослідники, серед яких слід особливо зазначити таких учених, як: В. Абишов, Б.В. Бірюков, У.М. Глушков, А.А. Ляпунов та багатьох інших.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Постановка завдання. Розкриття сутті поняття моделювання, застосування цього поняття в наукових дослідженнях , прогнозування його потенційного розвитку на найближчу перспективу є досить новою, свіжою й актуальною проблематикою на сьогодення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Застосування моделювання як методу для прогнозування загального характеру розвитку суспільних процесів й явищ є досить актуальним і складним завданням як для соціогуманітарного науково-дослідного поля в цілому, так і для соціальної філософії. Конструювання моделей окремих сегментів соціуму й прогнозування їх подальшого розвитку вже давно й активно використовуються в рамках наук соціогуманітарного профілю. Однак синтезування й репрезентація моделі всього соціуму й вироблення прогнозу його подальшого розвитку, за нашим переконанням, неможливо без розуміння сутності й особливості моделювання як методу пізнання взагалі [1,с. 56].

Для здійснення цього завдання може бути запропонований наступний дедуктивний алгоритм наукового дослідження - послідовний перехід від загальних абстрактних понять до більш конкретних понять, явищ і процесів: «передбачення» - «прогнозування» - «моделювання» - «соціальне моделювання» - «моделювання й прогнозування суспільства».

Отже, передбачення визначають, як «обґрунтоване припущення про майбутній стан явищ природи й суспільства або про явища, невідомих у даний момент, але що піддаються виявленню».[1] Передбачення як наукову категорію класифікують по різних підставах. Так, наприклад, по сферах життя передбачення підрозділяють на: наукове, повсякденне, інтуїтивне й релігійне (пророцтва, «одкровення»). А скажімо, по типу спрямованості, передбачення ділять на: квазіпередбачення, коли певний відрізок минулого або сьогодення позиціюється як майбутнє; реконструктивне передбачення, тобто передбачення явищ по фрагментах; реверсивне передбачення, тобто логічне продовження тенденцій від сьогодення до минулого; презентивне передбачення, тобто передбачення можливих дій у даний момент; імітаційне передбачення, тобто передбачення розвитку явища від більше до менш віддаленого минулого; передбачення у вузькому змісті (передбачення майбутнього стану явища). Також поширений розподіл передбачення по формах конкретизації: властиве всьому живому передчуття, властиве людині передбачення, повсякденне персональне міркування-передвіщення, науково-дослідне прогнозування.

Нас, звичайно ж, більшою мірою цікавить науково-дослідне прогнозування, тому що воно працює у зв'язуванні з методом моделювання. Науково-дослідне

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

прогнозування, насамперед, характеризується розробкою прогнозу про ймовірний стан реального об'єкта в майбутньому; детальним дослідженням перспектив розвитку об'єкта, іноді з якісними й кількісними оцінками й строками виконання. Самі прогнози підрозділяють на два види: проекція вихідної моделі в майбутнє по спостережуваній тенденції з урахуванням факторів прогнозуючого фону з метою виявлення проблем підносящих рішенню й проекція моделі в майбутнє відповідно до заданих цілями і нормами по заданим критеріям. (Останню часто називають проектуванням).

Отже, прогнозування, як область пророкування майбутнього в різних областях і сферах дослідження науки є частиною передбачення в цілому. Наукове дослідницьке прогнозування із широким охопленням об'єктів аналізу опирається на безліч методів, і серед них моделювання не є єдиним пріоритетним методом. Нарівні з моделюванням, науково-дослідне прогнозування використовує методи екстраполяції й експертизи. [2,с.38].

Методи екстраполяції й експертизи мають високий ступінь поширення як засобу одержання прогнозної інформації. Екстраполяцію можна визначити, як процес перенесення й розподіл висновків, отриманих у результаті роботи з певного складового конкретного об'єкта вивчення чи на яку-небудь іншу частину цього об'єкта, або, взагалі, на об'єкт у цілому, або на його майбутнє.

Екстраполяція застосовується й в області дослідження соціальних наук. Так, яскравим прикладом звертання до екстраполяції в соціології є імплікація рівня соціальної групи з контрольованого, установленого спостереження за окремими її представниками.

Під експертизою, або, як її ще називають, експертною оцінкою, звичайно розуміється оцінка кваліфікованими фахівцями, тобто експертами, ситуації й висування авторитетного особистого прогнозу. Проводячи експертну оцінку, експерт зобов'язаний фокусуватися не стільки на найбільш важливих показниках стану й розвитку об'єкта прогнозування, скільки наголошувати на факторах, які здатні вивести об'єкт із нормального стану й задати йому нестандартні аномальні напрямки й тенденції.

Взагалі, слід зазначити, що розведення цих трьох методів прогнозування (екстраполяції, експертизи й моделювання) носить умовний характер, тому що всі вони досить часто утворюють крапки перетинання, у яких з'являються певні синтезовані методики. Як приклад подібних методик, можна цілком виділити: «метод Дельфи», що припускає кілька етапів автономного опитування експертів, об'єднаних у групи; «сценарій» - це розробка й опис ймовірного курсу подій у досліджуваній сфері, середовищі, системі і її оточенні, починаючи з конкретного даного етапу й закінчуючи

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

часом попередження прогнозу; «мозкова атака» - це колективна оцінка, регламентована особливими правилами, заснована на стимулюванні творчої діяльності експертів шляхом спільного обговорення проблеми; «індивідуальне пророкування експерта» - оцінка провідного спеціаліста, експерта-лідера, у даній області аналізу дослідження; «історична аналогія», «ретроспекція» - це пошук і перенесення в часі або з інших областей знань виявлених закономірностей, тенденцій розвитку схожих подій; «статистичне моделювання» - це розробка й аналіз моделей, створюваних на базі статистичного матеріалу минулого й сьогодення; «імітування» - це побудова математичних моделей з метою навчання й верифікація рішень як результатів прогнозного дослідження; «каузальне моделювання» - це встановлення причинно-наслідкових зв'язків відомих фактів; «ігри» -це метод, використовуваний у передпланових дослідженнях, а також для верифікації прогнозів.

Як би там не було, єдиних методів для створення моделей поки не існує. Можливо, тому, що модель завжди будується з урахуванням конкретних завдань теоретичного дослідження, що може проводитися в різних слабко співвідношенних і маючих свою специфіку сферах науки. Так що в деяких областях знання, скажімо, у соціальній філософії для побудови моделі потрібно не стільки знання математики, скільки глибоке проникнення в сутність явища і його тенденцій.

Для прикладних й, тим більш, технічних дослідженнях, як відзначають гносеологи, використання математичних алгоритмів, схем і піктограм є необхідною умовою.

Тому що, інакше неможливо виконати обсяг розрахункових робіт, що представляють складний ланцюг логічних і рахункових операцій. Зокрема, використання комп'ютера для моделювання дозволяє: вирішити більші по обсязі інформації й складності завдання, розширити коло проблем, одержати поліваріантні й оптимальні рішення, скоротити строки створення моделей.

Отже, ми визначили моделювання як поняття й показали його місце в системі інших наукових категорій. Тим самим, окреслили коло понять, що співвідносять із ним. І підбиваючи підсумок, ми можемо зробити кілька висновків:

По-перше, моделювання - це досить ефективний метод, використовуваний наукою для більше адекватного вивчення реальних процесів й явищ навколишньої дійсності;

По-друге, моделювання як метод полягає, насамперед, у побудові аналогів реальних об'єктів дослідження;

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

По-третє, моделювання має на меті одержати нову інформацію про об'єкт, що важко одержати при його безпосереднім вивченні, або є необхідність скоротити витрати й строки на вивчення;

По-четверте, моделювання - це метод, який може бути застосований при розробці прогнозу розвитку реального феномена;

По-п’яте, разом з тим, моделювання ще не зовсім як метод, тому що на практиці не вдається привести кожну сконструйовану модель в ідеальну відповідність об'єкту дослідження. Тобто, за допомогою моделі не можна охопити, виразити й відбити всі існуючі й істотні різноманітні діалектичні взаємозв'язки й фактори реального об'єкта дослідження. А виходить, завжди залишається необхідність моніторингу, коректування моделей [3, с.125].

Визначивши значення, місце й роль методу моделювання в рамках науки, можна перейти від загальної епістемології, до більш конкретного розгляду специфіки соціального моделювання, тобто застосування методу моделювання в рамках соціального знання, особливо в загальній соціології й соціальній філософії.

Висновок: Прогнозування суспільства на базі створюванні моделей розвитку життєдіяльності людей є найважливішим завданням сучасної соціальної філософії. Моделювання дає можливість не тільки прогнозувати потенційний стан соціальної системи на базі актуальних тенденцій суспільного розвитку, але й вивчати, і осмислювати саму дій.

Разом з тим, проведення або використання соціального моделювання для прогнозування суспільства в цілому досить важке завдання, що в чималому ступені обумовлений складністю самого об'єкта моделювання - суспільства, особливо сучасного суспільства, у якому всі процеси життєдіяльності людей гранично прискорилися й ускладнилися.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абишов В. Роль ідеальних моделей і науковому пізнанні / В.Абишов. – Баку. – 1999.

2. Вінер Н. Кібернетика й суспільство / Н. Вінер. – М. : Москва, 2002

3. Белкін В. Д. Модель системного прогнозу й організація роботи з його складання / В. Д. Белкін. – М. : Москва, 2000

УДК 635.4:635.7

ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Ю. В. Гаркуша, магістр

Науковий керівник: *старший викладач Хилько І.І.*

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено методи прийняття управлінських рішень підприємств в умовах інноваційно-інвестиційної діяльності. Обґрунтовано актуальність інноваційного розвитку сільського господарства. Досліджено соціальну відповідальність агропідприємств і визначено основні напрями та тенденції використання інновацій в аграрному секторі.

Ключові слова: аграрна інновація, соціальна відповідальність, еколого-інноваційний розвиток.

Постановка проблеми. Інноваційний розвиток сільського господарства в Україні знаходиться на дуже низькому рівні. Тому об’єктивно виникає необхідність пошуку ефективних методів та засобів управління, одним із яких може стати економіко-математичне моделювання.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблематикою ведення ефективного виробництва у сільському господарстві займалися такі науковці, як Каюмова М.А., Попова М.І. та багато інших вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед робіт присвячених оптимізації плану структури посівних площ слід відмітити роботи Мушеник І.М., Васильєвої Л.А., Костюченка Т.І., Кравченка В.М. У свою чергу проблеми вирішення питань інвестиційної привабливості досліджували Васільєва Н.К., Гуткевич С.О., Шепіцен А.О., Бабенко А.І. Над питаннями фінансово-економічного планування працювали Суховерхий В.В., Царенко А.В., Линенко А.В., Пиріг Г.І. Свої внески з питань економіко математичного моделювання зробили Ткач О.В., Кравченко В.М., Кудряков А.В. та ін.

Але проблема побудови адекватних економіко-математичних моделей залишається актуальною та не вирішеною у повному обсязі, оскільки вона вимагає врахування особливостей виробничо-господарської діяльності кожного господарюючого суб'єкта, особливо у сільському господарстві.

Постановка завдання. Визначення напрямків підвищення економічної ефективності суб'єктів аграрного бізнесу за рахунок побудови економіко-математичних моделей та їх інтерпретація в конкретних умовах. Для вирішення завдання необхідно

побудувати економіко-математичну модель, яка буде найбільш точно визначати тенденції зміни собівартості (на прикладі ФГ «Основа» Первомайського району).

Виклад основного матеріалу дослідження. Використовуючи кореляційно–регресійний аналіз, ми дослідили динаміку розвитку повної собівартістю за 5 років у фермерському господарстві «Основа» Первомайського району [1].

Метою дослідження було виявлення наявності, тенденції та тісноти зв'язку між факторною та результативною ознакою, на основі чого ми змогли б запропонувати для даного суб'єкта господарювання сукупність управлінських рішень стосовно залучення додаткових резервів з метою підвищення результативності сільськогосподарського виробництва.

Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу собівартості у досліджуваному господарстві протягом досліджуваного періоду, наведемо у таблиці 1:

Таблиця 1

Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу у ФГ «Основа»

Рік	Повна собівартість, тис. грн
2007	4465
2008	5583
2009	7760
2010	7884
2011	10628

Джерело: статистична звітність ФГ «Основа» Первомайського району

За вихідної таблиці, побудуємо графік кореляційної залежності (рис. 1), що показує динаміку розвитку повної собівартості господарства за 5 років.

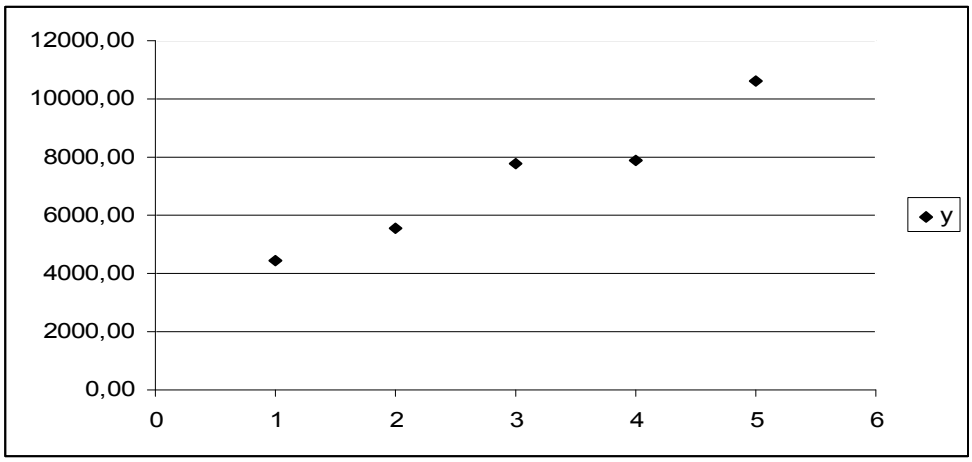

Рис. 1. Динаміка розвитку повної собівартості ФГ «Основа»

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Для оцінки невідомих параметри лінійної моделі, використовуючи розрахункову таблицю, побудуємо та розв’яжемо систему нормальних рівнянь

$$\begin{cases} a_0 n + a_1 x = \sum y, \\ a_0 x + a_1 \sum x^2 = \sum xy. \end{cases}$$

У результаті розрахунків та використовуючи вихідні дані, нами було побудовано лінійну модель:

$y = 2875{,}9 + 1462{,}7x$.

На наступному етапі дослідження ми визначали значущість обчислених за рівнянням лінійної моделі параметрів (використовуючи критерій Стьюдента) [2]:

$t_{a_0} > t_{табл}$, $(4{,}31 > 3{,}18)$;

$t_{a_1} > t_{табл}$, $(7{,}27 > 3{,}18)$.

Потім ми здійснили оцінку значущості коефіцієнта кореляції та коефіцієнта детермінації. За формулою КОРРЕЛ обчислили значення коефіцієнту кореляції – 0,9728. Отримане значення свідчить, що відповідно до оцінки класифікації щільності зв’язку, встановлений за рівнянням регресії зв'язок є високим.

Значення коефіцієнту детермінації 0,9464 свідчить про те, що 94,64% загальної варіації результативної ознаки пояснюється зміною факторної ознаки.

Перевіримо значущість зв'язку за допомогою F-критерію Фішера. Визначимо його фактичне значення та порівняємо його з табличним:

$$F_d = \frac{d}{1-d} \cdot \frac{n-m}{m-1} = 52{,}95 > 10{,}13.$$

Оскільки розглянуті показники дали позитивні значення, можемо зробити висновок, що побудована модель є адекватною, а тому може бути використана для практичних рішень.

Перевіримо точність синтезованої за рівнянням лінійної моделі за допомогою середньої відносної похибки апроксимації [3]. Середню похибку апроксимації ми знаходили за формулою:

$$\bar{e} = \frac{1}{n} \sum \frac{y_i - y_i}{y_i} \cdot 100\% = 5{,}59\%.$$

Оскільки дане значення менше 15%, можемо зробити висновок про достатню точність моделі. Це також ілюструє графік (рис. 2), де спостерігається незначне відхилення теоретичного і фактичного значення результативного показника y.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

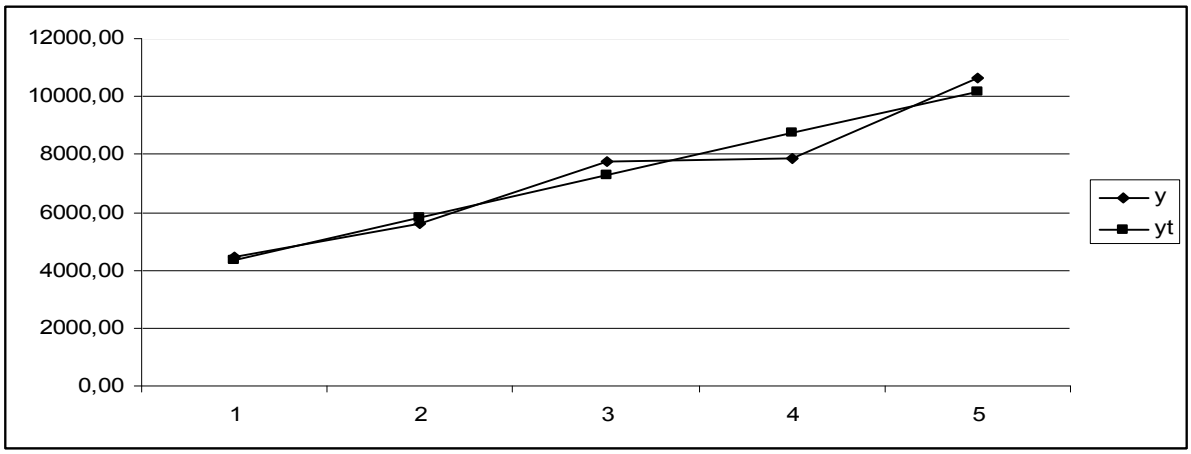

Рис. 2. Графік фактичних та теоретичних значень за лінійною моделлю

Зобразимо також на рисунку лінію тренду за побудованою лінійною моделлю (рис. 3):

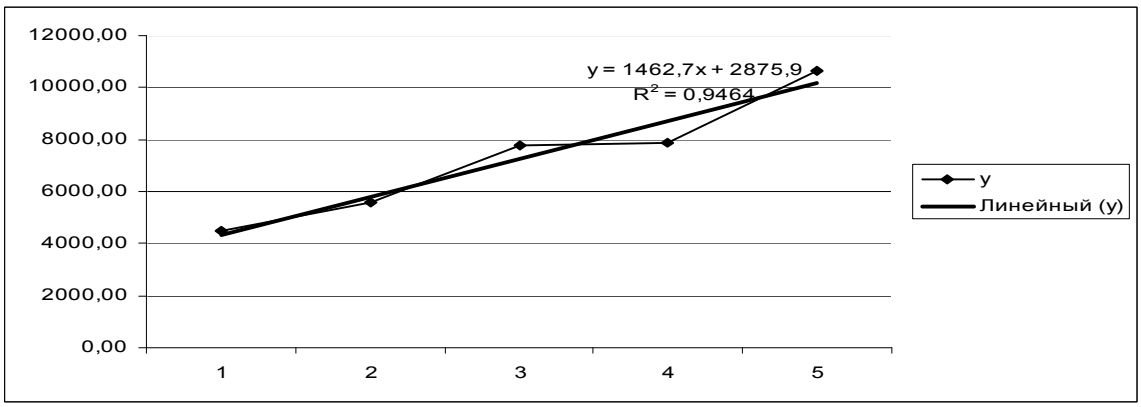

Рис. 3. Лінія тренду за лінійною моделлю

Провівши аналогічні розрахунки, ми також (відповідно до початкових вихідних даних), побудували логарифмічну модель:

$$y = 3913{,}25 + 8057{,}87 \lg x .$$

Значення середньої похибки апроксимації склало:

$$\bar{e} = \frac{1}{n} \sum \frac{y_i - y_i}{y_i} \cdot 100\% = 9{,}46\% .$$

Так як воно менше 15%, то побудована модель є також достатньо точною. На рисунку 4 зобразимо графік фактичних і теоретичних значень за обчисленою моделлю, а лінію тренду за логарифмічною моделлю – на рис. 5:

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

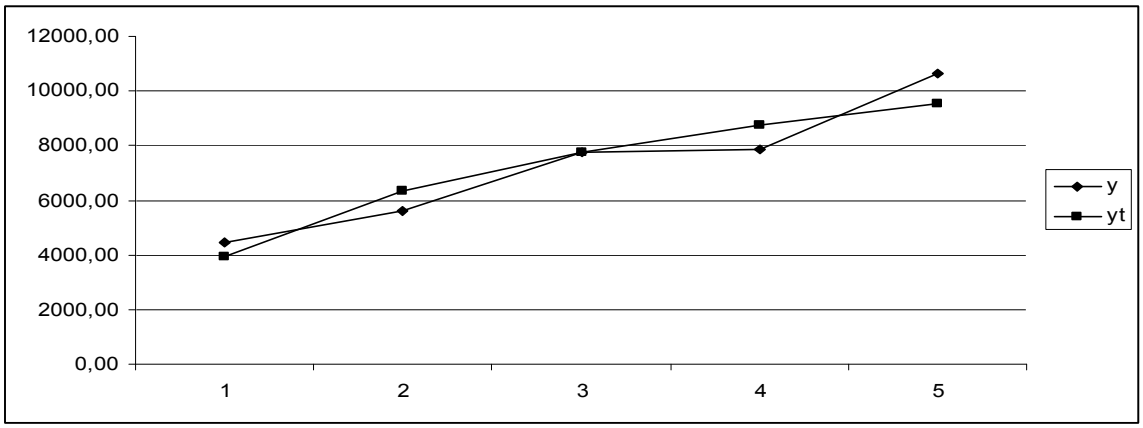

Рис. 4. Графік фактичних та теоретичних значень за логарифмічною моделлю

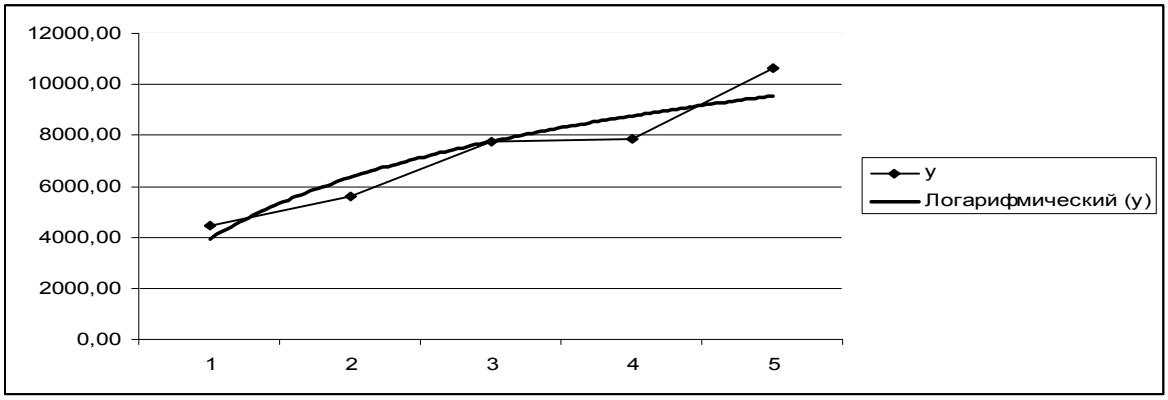

Рис. 5. Лінія тренду за побудованою логарифмічною моделлю

Висновки. Проведені розрахунки свідчать про точність обох побудованих моделей, але лінійна модель точніша, тому її і використаємо для прогнозування повної собівартості на наступний (шостий) період [4]:

$$y_{2012} = 2875{,}9 + 1462{,}7 \cdot 6 = 11652.$$

Зазначимо, що для забезпечення ефективної виробничо-господарської діяльності підприємства недостатньо лише побудувати економіко-математичну модель. Необхідно також, на її основі здійснити висновки про важливість прийняття управлінських рішень, які в цілому забезпечать підвищення результативності діяльності господарства, що і зумовлює актуальність подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Економетрія. Лабораторний практикум в Excel : навч. посіб. / В.С. Шебанін, О.В. Шебаніна, І.І. Хилько та ін. – Миколаїв : МДАУ, 2012. – 480 с.

2. Бережна Л.В. Економіко-математичні методи та моделі в фінансах: навч. посібник / Л.В. Бережна, О.І. Снитюк. – К. : Кондор. – 301с.

3. Практикум з економетрії : навч. посіб. для студ. ВНЗ / О. Л. Лещинський. – К. : Персонал, 2009. – 256 с.

УДК: 65.012.34:631.11:634 (477.73)

ДЕРЖАВНА СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОПТОВИХ РИНКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Р.Є. Нікітіна, магістр

Науковий керівник: старший викладач Хилько І.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто необхідність формування дієвої інфраструктури оптових сільськогосподарських ринків. Визначено сучасний стан реалізації державної стратегії формування системи оптових ринків сільськогосподарської продукції як важливого елемента соціально-економічного прогнозування.

Ключові слова: сільське господарство, оптовий ринок, сільськогосподарська продукція, державна програма.

Постановка проблеми. Перехід до ринкової економіки супроводжувався трансформацією практично усіх сфер суспільних відносин. Зокрема, значних змін зазнала система розподілу – підприємства самі змушені шукати канали просування своєї продукції. В таких умовах особливої гостроти набуло питання налагодження дієвої системи збуту сільськогосподарської продукції. У зв'язку з цим виникає необхідність розбудови мережі оптових продовольчих ринків, що звузить комерційний ланцюг та надасть змогу сільськогосподарським виробникам удосконалити канали реалізації, забезпечуючи прибутковість діяльності. Значну роль у вирішенні цих питань має відігравати держава, яка через формування стратегій розвитку аграрного сектору шляхом застосування методик соціально-економічного прогнозування, має сприяти налагодженню та оптимізації інфраструктури сільськогосподарських ринків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання формування інфраструктури аграрних ринків та розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції знайшли відображення в працях багатьох вітчизняних науковців, зокрема таких як Г.І Башнянин, С.В. Васильчак, О.В. Копитко, С.В. Мочерний, П.Т. Саблук, Т.В. Стройко, В.І. Топіха, В.В. Юрчишин та ін.

Однак, на нашу думку, недостатньо уваги приділено ролі держави у цьому процесі, що визначає актуальність даної теми.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування необхідності розбудови ринкової інфраструктури, визначення ролі держави у цьому процесі та стану реалізації державної стратегії формування системи оптових ринків сільгосппродукції.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Виклад основного матеріалу дослідження Зростання актуальності питання формування мережі оптових ринків сільськогосподарської продукції обумовлено рядом проблем:

- руйнацією зв'язків між товаровиробниками і споживачами;
- зростанням вторинного ринку збуту – посередництва;
- посиленням тінізації в комерційних каналах збуту;
- збільшенням втрат, пов’язаних з просуванням продукції;
- відсутністю умов для здійснення державного контролю за якістю;
- слабкою зорієнтованістю на потреби споживача та його обслуговування;
- значними ціновими коливаннями на сільськогосподарську продукції.

Зазначені проблеми усвідомлені на державному рівні, тому у 2009 році був прийнятий закон «Про оптові ринки», що визначив роль держави у підтримці їх побудови. Було обґрунтовано необхідність створення оптових продовольчих ринків; чітко сформовано мету, основні завдання, функції та принципи їх діяльності; викладено організаційно-правові форми, принципи фінансового забезпечення тощо.

Потреба розбудови мережі оптових ринків сільськогосподарської продукції також знаходить своє відображення у ряді державних програм підтримки їх розвитку. Зокрема, державна цільова програма передбачала створення 25 оптових ринків сільськогосподарської продукції до 2012 року. Однак на сьогодні офіційний статус оптових отримали лише 11 юридичних осіб, які реалізують проекти зі створення сільськогосподарських оптових ринків з сучасною інфраструктурою у Львівській, Київській, Запорізькій, Одеській, Донецькій, Харківській, Херсонській, Рівненській, Луганській, Черкаській і Миколаївській областях. Найбільш розвиненими можна вважати оптові ринки: «Шувар» у м. Львові, «Столичний» у м. Києві, «Господар» у м. Донецьку та єдиний в Україні оптовий ринок живої худоби «Чародій» у м. Жашкові Черкаської області. Також планується введення до кінця 2013 р. першого в Україні виробничо-оптового ринку «Янтар» в с. Молодіжне Херсонської області. Він матиме електронну біржу, логістичні центри і єдиний в країні річковий термінал. Крім продажу продукції, тут займатимуться збиранням врожаю, його зберіганням, продажем і експортом. Загальна торговельна площа ринку, разом з інтертерміналом, складе близько 260 га [1].

Слід відмітити, що уряд заморозив виконання програми створення оптових ринків через нестачу коштів, з метою оптимізації видатків державного бюджету і скорочення кількості державних цільових програм. Ще у 2012 році було неодноразово змінено обсяги фінансування на їх побудову і в кінцевому підсумку спрямовано на

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

зазначені потреби було спрямовано лише 125 млн. грн. Ці кошти розподілилися за напрямами (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл бюджетних коштів на 2012 рік за програмою «Фінансова підтримка створення оптових ринків сільськогосподарської продукції»

№	Область	Назва суб'єкта господарювання, який отримує державну фінансову підтримку	Сума, тис.грн
1	Київська	ТОВ «Ринок сільськогосподарської продукції «Столичний»	2000, 0
2	Львівська	ТОВ «Ринок сільськогосподарської продукції «Шувар	29637,7
3	Одеська	ТОВ Ринок сільськогосподарської продукції «Гектар»	4630,3
4	Запорізька	ТОВ «Агробізнес/Запоріжжя»	4679,3
5	Донецька	ТОВ «Ясинуватський агросервіс»	504,0
6	Донецька	ТОВ «ГРАНД ТЕРРА ІНВЕСТ»	85617,9
Разом			125069,2

Побудовано з використанням [2]

Слід відмітити, що кошти виділяються лише на підтримку найбільших оптових ринків сільгосппродукції. Інші ринки планується створювати за кошти приватних структур. Попри це їх розбудова залишається стратегічним напрямом розвитку аграрного сектору.

Зокрема у Державній програмі економічного і соціального розвитку зазначено, що пріоритетними напрямами розвитку аграрної політики є забезпечення вітчизняної сільськогосподарської продукції на внутрішньому і зовнішньому ринку шляхом добудови у 2013 році регіональних оптових ринків сільськогосподарської продукції [3].

Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року передбачає:

- формування дієвої інфраструктури аграрного ринку і забезпечення розширеного доступу виробників до організованих каналів збуту;

- стимулювання організації оптових ринків з метою впливу на формування ринкової ціни на сільськогосподарську продукцію [4].

Будівництво оптових ринків в здійснюватиметься в рамках програм економічних реформ президента України на 2010-2014 рр.. «Багате суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» і Національного проекту «Зелені ринки». Суть проекту «Зелені ринки» полягає у створенні національної мережі збуту сільськогосподарської продукції та електронної продуктової біржі. Стратегічними цілями є забезпечення продовольчої безпеки країни та формування внутрішнього

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

ринку, відновлення позицій України на продовольчих ринках Європи. Реалізація програми забезпечить ліквідацію негативних системних елементів: зайвих посередників та корупційних схем і тіньового сільськогосподарського сектору; сприятиме створенню ефективних інструментів впливу на: експорт та внутрішню цінову політику; забезпечуватиме якість та екологічність продукції.

Через 3 роки в результаті реалізації проекту прогнозується:

1. Значне зростання рентабельності національного виробника;
2. Збільшення податкових надходжень на 30 млрд грн ;
3. Залучення 4 млрд. грн приватних інвестицій для будівництва 25 пілотних збутових комплексів;
4. Створення понад 300 000 нових робочих місць [5].

Висновки. Таким чином, формування системи оптових ринків сільськогосподарської продукції є важливим стратегічним орієнтиром держави. Однак, незважаючи на позитивні зрушення, на сьогоднішній день ці питання залишаються не до кінця вирішеними. В Україні не налагоджено цілісної мережі гуртових ринків сільськогосподарської продукції, що є негативним фактором у збутовій діяльності аграрних фірм. Створення оптових ринків сприятиме вдосконаленню конкурентного середовища і зниженню цін на сільськогосподарську продукцію. У цілому це підвищить ефективність сільськогосподарського виробництва і сприятиме своєчасному забезпеченню більш дешевими та якісними продуктами харчування населення України.

ЛІТЕРАТУРА

1. В Україні з’явиться перший виробничо-оптовий ринок із річковим інтертерміналом — [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://agronews.

2. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України № 349 від 13.06.2012 «Про надання фінансової підтримки створення оптових ринків сільськогосподарської продукції у 2012 році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.nau.ua.

3. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minagro.gov.ua/uk/.

УДК 338.01.23

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Л.В. Скнар, магістр

Науковий керівник: старший викладач Хилько І.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Теоретично визначено основні особливості використання методів економіко-математичного моделювання. Обґрунтовано необхідність їх впровадження під час проведення стратегічного аналізу. Практично досліджено основні ознаки конкретного методу економіко-математичного моделювання, що сприяє розвитку механізму керування витратами, і визначено доцільність його застосування під час планування діяльності сільськогосподарського підприємства .

Ключові слова: економіко-математичне моделювання, проміжний результат, оптимізація площ, управління витратами.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення, під дестабілізації економічних процесів, що зумовлюють зниження рентабельності та прибутковості діяльності сільськогосподарських підприємств, перед кожним суб’єктом господарювання постає питання щодо формування конкурентних переваг.

Конкуренція є об’єктивним економічним законом товарного виробництва, який виражає внутрішні необхідні, стійкі та істотні зв’язки між відокремленими товаровиробниками в їх боротьбі за найбільшу результативність виробництва. Тому основним завданням сільськогосподарського підприємства протягом його діяльності є максимізація прибутку шляхом мінімізації витрат.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогодні, у зв’язку з широким розповсюдженням найсучасніших методів оптимізації планування та аналізу стану діяльності підприємства, вчені приділяють значну увагу у своїх дослідженнях оптимізації витрат виробничих процесів за критерієм забезпечення зростання ринкової вартості суб’єкта господарювання.

Так, застосуванням такого підходу займалися Наконечний С. І., Савіна С. С., Макаренко П. М. В своїх працях вчені доводять, що необхідність формування інформаційної вибірки і подальша її оптимізація на основі методів економіко-

математичного моделювання є одним з головних етапів впровадження стратегічного планування на підприємствах. Саме збір інформації та підготовка оптимальних результатів інформаційного масиву підвищує рівень ефективності прийняття управлінських рішень на сільськогосподарському підприємстві.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретичних аспектів використання методів економіко-математичного моделювання як одного з інструментів управління витратами сільськогосподарського підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час постійної зміни факторів конкурентоспроможності, а також відсутності чіткого механізму проведення стратегічного аналізу та управління діяльністю сільського господарських підприємств досить гостро постає питання вибору ефективного методу аналізу стану підприємства та його потенційних можливостей.

Існує досить велика кількість методів економетрії, статистичних методів, проте одними з найбільш повних методів стратегічного аналізу, планування та управління діяльністю сільськогосподарських підприємств є методи економіко-математичного моделювання. Вони надають змогу провести комплексне дослідження структури діяльності сільськогосподарських підприємств.

При цьому методи економіко-математичного моделювання застосовуються для побудови оперативних та стратегічних планів діяльності сільськогосподарських підприємств. Це в першу чергу пов'язане з тим, що ці методи дозволяють вирішити ряд питань, які пов'язані з розробкою альтернативних шляхів оптимізацією структури діяльності сільськогосподарських підприємств, оптимізацією витрат виробництва та збуту продукції [1].

На сьогодні основною діяльністю вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника є вирощування та реалізація продукції рослинництва. Тому доцільно провести наступне дослідження у напрямку мінімізації витрат шляхом оптимізації площ посіву.

Для цього потрібно розробити економіко-математичну модель, змінними в якій є площі під кожну культуру $(X_1, X_2, X_3, ...X_n)$, площа під пар (X_{n+1}), валові збори культур $(X_{n+2}, X_{n+3}, X_{n+4,...}X_{n+m})$, загальні витрати на виробництво товарної продукції (X_k), виручка від реалізації товарної продукції рослинництва (X_{k+1}).

В якості критерію оптимальності зазвичай виступає прибуток від виробництва товарної продукції рослинництва $Z = X_{k+1} - X_k \longrightarrow \max$.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Використання методів економіко-математичного моделювання пов’язане, в першу чергу, з виробничим процесом та обмеженнями, які діють під час виробництва та реалізації продукції.

Дані обмеження формують структуру економіко-математичної моделі діяльності підприємства та є основою для вирішення поставленої задачі, оскільки за своєю суттю вони є математичною інтерпретацією.

Так, в аграрному секторі Баштанського району налічено 145,8 тис. га сільськогосподарських угідь, з яких 120,1 тис. га рілля. При цьому найбільш раціональним, з урахуванням спеціалізації, а відповідно і кліматичних особливостей регіону, є вирощування таких культур:

1) зернові культури (пшениця (яра, озима), ячмінь (ярий, озимий), просо, кукурудза на зерно);

2) технічні культури (ріпак, соняшник, соя).

Відповідно до Постанови КМУ «Про затвердження нормативів оптимального співвідношення культур у сівозмінах в різних природно-сільськогосподарських регіонах» від 11.02.2010 № 164 з урахуванням екологічно-економічного аспекту досліджуваної території рекомендовано такі умови щодо структури посівних площ:

1) площа зернових у структурі посівних площ повинна бути від 40 до 82%;

2) площа технічних культур – 5-35%, в тому числі ріпак – 3-10%, соняшник – 2-15%;

3) чорний пар – 1%.

Крім цього для південностепової підзони необхідно урахувати оптимальне співвідношення озимих та ярих зернових культур – 1:4. Це зумовлено кількома причинами. По-перше, в південній підзоні найбільша потреба у продовольчих зернових. По-друге, ці культури більш продуктивні та менш затратні.

З урахуванням кліматичних та технічних потужностей Баштанського району, а також показників минулих років, необхідно зазначити, що підприємствами району повинно бути вироблено на рівні: 1744,5 тис. ц зернових, 363,5 тис. ц соняшнику, 81,2 тис. ц ріпаку.

Отже, вищезазначене є обмеженням для економіко-математичної моделі, при цьому в якості критерію оптимальності виступає прибуток від товарної продукції рослинництва.

Розрахунок такої моделі проводять за допомогою інструменту «ПОИСК РЕШЕНИЯ» табличного редактора Microsoft Excel, який дає змогу говорити про те, що, шляхом оптимізації структури посівних площ підприємства Баштанського району

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

можуть отримати від виробництва товарної продукції рослинництва максимальну суму прибутку у розмірі 216 млн грн. Крім того, моделлю передбачено, що за певних умов господарювання з метою підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва на досліджуваній території доцільно вирощувати кукурудзу на зерно, ріпак та соняшник. При цьому більшу частку посівних площ раціонально засівати кукурудзою.

Порівняльний аналіз фактичних даних по Баштанському району та отриманих результатів проведеного нами дослідження за оптимізаційною моделлю представлено в наступній таблиці.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика*

Культура	Площа сільськогосподарських угідь				Виручка від реалізації			
	Фактичне значення		Розрахун-кове значення		Фактичне значення		Розрахункове значення	
	тис. га	%	тис. га	%	тис.грн	%	тис.грн	%
Озима пшениця	16,3	13,6	0	0	10015	11,7	0	0
Яра пшениця	9,3	7,7	0	0	4603,9	5,4	0	0
Ячмінь озимий	14,5	12,1	0	0	6321,4	7,4	0	0
Ячмінь ярий	8,1	6,7	0	0	3173,9	3,7	0	0
Просо	5,1	4,2	0	0	1912,5	2,2	0	0
Кукурудза на зерно	15,0	12,5	98,5	82,0	36366	42,3	23876	94,6
Соя	8,1	6,7	0	0	3301,7	3,8	0	0
Ріпак	6,4	5,3	12	10,0	4226,6	4,9	7931,5	3,1
Соняшник	26,6	22,1	9,6	8,0	16034	18,7	5791,7	2,3
Чорний пар	10,7	8,9	0	0	0	0,0	0	0
Разом	120,1	100	120,1	100	85955	100	252483	100

*розроблено автором з використанням [2]

Отже, провівши аналіз таблиці 1, ми можемо зазначити, що оптимальним є зосередження Баштанського району на вирощуванні кукурудзи, ріпаку та соняшнику.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Однак, протягом досліджуваного періоду у районі була відведена незначна частка площі посіву зазначеним культурам: кукурудзі – 12,5%, ріпаку – 5,3%, соняшнику – 22,1%. Як результат, недоотримання валового збору, а відповідно і чистого доходу у загальній сумі на 166527,80 тис. грн.

Висновки. Під час дослідження було встановлено, що за допомогою застосування методу економіко-математичного моделювання в сільськогосподарських підприємствах з'являється можливість розгляду витрат з точки зору оптимальності. Це забезпечує формування раціональної структури витрат з врахуванням корисності їх здійснення під час виробничого процесу.

Таким чином, використання економіко-математичних моделей надає можливість проводити оптимізацію процесу стратегічного планування, аналізу та управління, що в свою чергу сприяє мінімізації витрат.

Так, економіко-математичне моделювання упорядковує та зменшує інформаційний потік, який надходить під час дослідження до внутрішнього середовища підприємства, що значно покращує рівень ефективності планування витрат на сільськогосподарських підприємствах.

Дослідження економічних процесів на сільськогосподарських підприємствах за допомогою економіко-математичного моделювання надає змогу оцінити рівень ефективності діяльності підприємства за минулий період та спрогнозувати ефект від впровадження тих чи інших заходів управління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наконечний С. І. До питання математичного моделювання техніко-економічнихпроцесів АПК / С. Савіна, Т. Наконечний // Економіка АПК. – 2009. – №1(171). – С.16–21.

2. Ринок продукції рослинництва у Баштанському районі у січні 2012 року [Електронний ресурс] / Управління статистики Баштанського району. – Режим доступу: http://bashtanka.pp.net.ua.

3. Гриньова В. М. Функціонально-вартісний аналіз в інноваційній діяльності підприємства: монографія / В. Гриньова. – Х. : ІНЖЕК, 2007. –382 с.

4. Економетрія. Лабораторний практикум в EXCEL: навч. посібник / В. С. Шебанін, О. В. Шебаніна, І. І. Хилько та ін.]. – Миколаїв : МДАУ, 2012. – с. 480.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 330:519.83

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЇ ІГОР ДЛЯ РОЗВ´ЯЗАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗАДАЧ

В.В.Мілляр, студентка групи Е 2/2

Науковий керівник: к. е. н., доцент Домаскіна М.А.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто актуальність використання теорії ігор для розв́язання задач економіки.

Ключові слова: модель, гра, гравець, теорія ігор.

Постановка проблеми. Як і будь-яка людська діяльність, підприємництво обов'язково несе в собі елементі гри, що одвічно зумовлене біологічною і згодом закріплено соціальною природою людини. Причому в підприємництві і його мотивації закладено зв'язок між раціональним та ірраціональним. Бо будь-яка гра, як правило, включає в себе два види невизначеності: випадковість і вибір. Випадковість у даному випадку розглядається як раціональне, а вибір — як ірраціональне.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Досліджуючи феномен підприємництва як перманентної гри в економічному полі, звернемося до міркувань одного з оригінальних мислителів, натхненного популяризатора теорії ігор, професійного американського журналіста, що спеціалізувався на економічній тематиці Д. Мак-Дональда. Він правильно підмічає, що важлива роль західної наукової думки належить слову "раціональний", яке збиває з толку. Який же гравець поводить себе в грі раціонально?!

На сьогоднішній день «теорія ігор щось на кшталт парасольки чи універсальної теорії для раціональної сторони соціальних наук, де соціальні можемо розуміти широко, включаючи як людських, так нелюдських гравців (комп'ютери, тварини, рослини)» (Роберт Ауманн, 1987).

Ця галузь математики отримала певне відображення в масовій культурі. 1998 року американська письменниця і журналістка Сильвія Назар опублікувала книгу про життя Джона Неша, нобелівського лауреата з економіки за досягнення в теорії ігор, а в 2001 року за мотивами книжки зняли фільм «Ігри розуму». (Таким чином, теорія ігор — одна з небагатьох галузей математики, в якій можна отримати Нобелівську премію).

Нобелівськими лауреатами з економіки за досягнення в галузі теорії ігор та економічної теорії стали: Роберт Ауманн, Райнхард Зелтен, Джон Неш, Джон Харсаньі, Вільям Викра, Джеймс Міррліс, Томас Шеллінг, Джордж Акерлоф, Майкл Спенс, Джозеф Стігліц, Леонід Гурвіц, Ерік Мескін, Роджер Майерсон.

Постановка завдання. Дати ґрунтовні знання про математичний апарат теорії ігор, чисельні методи їх розв’язання, навчити застосовувати теорію ігор до розв’язання прикладних задач, а також показати місце теорії ігор в області дослідження операцій. Отримані знання використовуються при вивченні дисциплін «Методи оптимізації», «Математичне програмування», «Математичне моделювання фізичних та економічних систем».

Виклад основного матеріалу дослідження. Теорія ігор виробила власне визначення: гравець раціональний тоді, коли він прагне отримати більше числове значення деякої величини. У такому формулюванні ця ідея виглядає наївною і "нелегкозрозумілою". Але слово "більше" може означати не тільки більше мармурових статуй у колекції, більше грошей, більше влади, але й більш чисті повітря і воду, більше території, більше часу для міркувань і сну, більше робочих місць, більшу впевненість у завтрашньому дні, більшу цінність будь-якого виду. Термін "цінність" у теорії ігор відповідає припущенню про те, що кожний гравець прагне до виграшу будь-якого виду. Із сказаного можна зробити висновок, що підприємець якраз і є типовим гравцем, бо його прагнення до максимізації прибутку і до найбільшого самовдосконалення є специфічною формою реалізації прагнення гравця до збільшення виграшу будь-якого виду.

У свою чергу виграш і є одним із найпотужніших факторів мотивації підприємництва. Крім того, слід звернути увагу і на те, що прагнення до виграшу і цінності будь-якого виду служать основною характеристикою раціональності гравця взагалі і гравця-підприємця зокрема.

Філософська наука в "чистому" вигляді теж не "вміщує в себе" діалектику раціонального та ірраціонального так, як це здатна зробити тільки теорія гри. І в цьому немає нічого дивного, бо теорія ігор з'явилася як відповідь на ту невизначеність світу, яка утворилася на флангах інших теорій. Те, що не під силу пояснити у феномені підприємництва економічній теорії і філософським наукам, покликана зробити теорія ігор. Щоб зайвий раз переконатися в правильності таких висновків, ще раз звернемося до феноменологізації теорії ігор. І зробимо це, посилаючись на одне з авторитетних науково-енциклопедичних видань, що отримало світове визнання, — "Словник сучасної економічної теорії Макміллана".

Як вірно помітили фахівці, здавен у слово "гра" вкладалося так багато значень аж до використання його для позначення легких засобів наживи і непорядної поведінки, що не так просто дати його строге визначення. Однак теорія ігор існує і слід постійно пам'ятати про те, що вона переслідує далекоглядну нетривіальну мету. В ній

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

не береться до уваги задоволення, отримуване від гри, за винятком того, що воно може вплинути на цінності, якими керуються гравці. Так, деякі люди одержують насолоду від ризику, інші ж його не відчувають, але їх переваги і цінності матимуть вплив на хід гри.

Для обґрунтування рішень в умовах невизначеності, коли імовірності можливих варіантів обстановки невідомі, розроблені спеціальні математичні методи, що розглядаються в теорії ігор.

Теорія ігор належить до найбільш молодих математичних дисциплін. Її виникнення датується 1944 р., коли вийшла в світ монографія Неймана і Моргенштерна "Теорія ігор та економічної поведінки". Надалі теорія ігор перетворилася на самостійний математичний напрям, що має практичне застосування. Теорія ігор дає підприємцю чи менеджеру математичний апарат для вибору стратегії в конфліктних ситуаціях. Цей апарат повинен краще зрозуміти конкурентну обстановку і звести до мінімуму ступінь ризику. Крім того, аналіз ризикової ситуації за допомогою прийомів теорії ігор спонукає підприємця (менеджера) розглядати всі можливі альтернативи як своїх дій, так і стратегії партнерів та конкурентів.

Теорія досліджує взаємодію індивідуальних рішень при деяких припущеннях, що стосуються прийняття рішень в умовах ризику, загальних умов довкілля, кооперативної або некооперативної поведінки інших індивідів. У той час, як традиційна мікроекономічна теорія пропонує теорію прийняття рішень в умовах визначеності, очевидно, що раціональному індивіду припадає приймати рішення в умовах невизначеності і взаємодії.

Теорія ігор — це теорія математичних моделей, інтереси учасників яких різні, причому вони досягають своєї мети різними шляхами. Зіткнення протилежних інтересів учасників призводить до виникнення конфліктних ситуацій. Необхідність аналізувати такі ситуації, у свою чергу сприяла виникненню теорії ігор, завданням якої є вироблення рекомендацій з раціонального способу дії учасників конфлікту. Щоб виключити труднощі, які виникають при аналізі конфліктних практичних ситуацій у результаті наявності багатьох несуттєвих факторів, будується спрощена модель ситуації. Така модель називається грою. Конфліктна ситуація в ігровій моделі розвивається за певними правилами.

Теорії ігор притаманна така термінологія: гравці — сторони, що беруть участь у конфлікті, виграш — результат конфлікту. Невизначеність результату гри спричинюється різними причинами, які можна розбити на групи. По-перше, особливості правил гри зумовлюють таку розмаїтість у її розвитку, що передбачати

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

результат гри заздалегідь неможливо. Джерела невизначеності такого виду називаються комбінаторними, а відповідні ігри — також комбінаторними.

Однак комбінаторна складність ігор має історично минущий характер завдяки використанню відповідного математичного апарату й обчислювальної техніки. Для цілого ряду комбінаторних ігор знайдені виграшні комбінації шляхом розв'язання логічних задач не надто великого обсягу. По-друге, іншим джерелом невизначеності є вплив випадкових факторів. Ігри, в яких результат виявляється невизначеним виключно в результаті випадкових причин, називаються азартними (ігри в кості, гра, що полягає у відгадуванні — наприклад, яким боком випаде монета; рулетка). Трете джерело невизначеності складається у відсутності інформації про дії супротивника, про його стратегію. Ігри такого роду називаються стратегічними.

У теорії ігор саме і розглядаються стратегічні ігри. Найпростіший вид стратегічної гри — гра двох осіб з нульовою сумою (сума виграшів сторін дорівнює нулю). Тут мета одного гравця — максимізувати свій виграш, а другого — мінімізувати свій програш, причому рішення про вибір стратегії кожним гравцем приймається в умовах невизначеності, коли наперед не відомо, як вчинить супротивник. По-четверте, в багатьох задачах, що підводяться до ігрових, невизначеність спричинена відсутністю інформації про умови, в яких здійснюється дія. Ці умови залежать не від свідомих дій іншого гравця, а від об'єктивної дійсності, що прийнято називати природою.

Такі ігри називаються іграми з природою. Людина А в іграх із природою намагається діяти обачно, використовуючи, наприклад, мінімаксну стратегію, що дозволяє одержати найменший програш. Другий гравець Б (природа) діє зовсім випадково, можливі стратегії визначаються як її стани (наприклад, умови погоди в даному районі, попит на певну продукцію, обсяг перевезень, певне сполучення виробничих факторів і т. ін.). У деяких задачах для станів природи може бути заданий розподіл ймовірностей, в інших він невідомий. Такі ігри називають статистичними.

Засновником теорії статистичних ігор вважається А. Вальд. Він показав, що в теорії прийняття рішень статистичні ігри є основним підходом, якщо рішення приймається в умовах часткової невизначеності. Вона істотно відрізняється від антагоністичної гри двох осіб з нульовою сумою, де виграш одного дорівнює програшу іншого. У статистичній грі природа — не розумний гравець, що прагне обрати для себе оптимальні стратегії. Цей гравець не зацікавлений у виграші. Інша річ — людина, в даному разі статистик. Він має на меті виграти гру з уявлюваним супротивником, тобто з природою.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Гравець-природа не обирає оптимальної стратегії, але статистик повинен прагнути до визначення розподілу ймовірностей стану природи для того, щоб обрати найменш ризиковане рішення. Метою теорії ігор є передбачення результатів стратегічних, оперативних ігор, коли учасники не мають повної інформації про наміри один одного. В умовах досконалої конкуренції теорію ігор не можна застосовувати, оскільки припускається, що дії одних індивідів не мають значного впливу на вчинки інших. Однак в умовах олігополії ситуація змінюється. Останніми роками теорія ігор все більше використовується в економіці, особливо в промислових організаціях.

За кількістю гравців усі ігри поділяють на три види: з одним, двома, трьома і більшим числом учасників. Якщо гравець один, то він грає, подібно Робінзону Крузо, проти природи. Якщо в грі відсутня взаємодія людей, то це не гра в розумінні сучасної теорії ігор, вона однобічна. Гра починається тоді, коли в ній беруть участь не менше як дві особи. Наявність двох учасників — мінімально необхідна умова виникнення відносин людей і їх взаємодії.

Якщо у грі беруть участь три або більше гравців, вони можуть утворювати групи, або коаліції, а це вже соціальне явище. Ігри також поділяються на ті з них, у яких загальна сума виграшів і програшів, загальна сума взаємних платежів дорівнює або нулю (те, що виграє один гравець, програє інший або декілька інших), або деякій постійний величині; і ті, в яких можливі виграші або втрати усього колективу учасників.

Існують також економічні ігри (сюди ледь чи не в першу чергу входять підприємництво і його мотивація), загальна сума виграшів і програшів у яких дорівнює деякій постійній величині, як, наприклад, у тому випадку, коли учасники борються за рівно оцінювані ними частки ринку.

Однак для економічних ігор типовим є наявність "загального" прибутку. Кожний учасник такої гри одержує будь-що або сподівається виграти. Наприклад, ринкова гра і торги є іграми за взаємною згодою. Якщо угода між покупцем і подавцем не відбувалася, кожний зберігає те, що мав. Це найгірше, що може трапитися, доки не відбудеться щось більш сприятливе — будь-який обмін.

Рішення ігор ділиться на два види: кооперативні (коаліційні) і некооперативні (безкоаліційні). Якщо гравець обирає кооперативну гру, то він приймає однобічну точку зору на перспективу взаємодії.

Він вивчає стратегії, що використовуються, шукає способи незалежної поведінки, що приводять до найкращих результатів при будь-яких діях інших учасників

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

гри. Якщо ж він обирає кооперативний варіант і може вступати в коаліції, то спробує визначити перевагу або цінність.

Узагалі завдання розв’язання гри, якщо її матриця не містить точки, тим складніша, чим більше значення m і n. Тому в теорії матричних ігор розглядаються способи, за допомогою яких розв'язування одних ігор зводиться до розв'язування інших, більш простих. Скоротити розмірність матриці можна, виключивши дублюючі і свідомо невигідні домінуючі стратегії. Після цього спрощену матрицю перевіряють на наявність у ній сідлової точки, що дозволяє відразу ж визначити розв'язування і ціну гри. Якщо сідлової точки немає, то переходять до визначення оптимальних змішаних стратегій.

Висновки. Теорія ігор застосовується в економіці не тільки до моделювання задач організації промисловості, які стали вже класичними, але й взагалі практично до кожної задачі, що має економічний контекст.

Звичайно, цим застосування теорії ігор не вичерпується: «Апарат теорії рівноваги та теорії ігор став основою для створення сучасних теорій міжнародної торгівлі (international trade), оподаткування (taxation), суспільного блага (public goods), монетарної економіки, теорії виробничих організацій» .

Таким чином, ми бачимо, що теорія ігор є найбільш прийнятною моделлю для прийняття оптимальних рішень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пономаренко О.І. Системні методи в економіці, бізнесі й менеджменті / Пономаренко О.І., Пономаренко В.О. – К. : Либідь, 1995.

2. Пономаренко О.І. Основи математичної економіки / Пономаренко О.І., Перестюк М.О., Бурим В.М. – К. : Інформтехніка, 1995.

3. Шиян А.А. Теорія ігор: основи та застосування в економіці та менеджменті : навчальний посібник / Шиян А.А. – Вінниця : ВНТУ, 2009. – 164 с.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 338.439.5:631.1(477)

РИНОК ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ

А.Е. Колобова, студентка
Науковий керівник : к.е.н., доцент Домаскіна М.А.
Миколаївський національний аграрний університет

Проаналізовано стан виробництва продукції зернових культур в Україні за останні роки. Визначено особливості формування ринку зерна основних культур, ступеню його негативних та позитивних тенденцій і факторів, що впливають на подальший розвиток галузі.

Ключові слова: ринок зерна, тенденції, зерновиробництво, зерновий сектор, державне регулювання, ринкові відносин.

Постановка проблеми. Зерновий сектор України є стратегічною галуззю економіки держави, що визначає обсяги пропозиції та вартість основних видів продовольства для населення країни, зокрема продуктів переробки зерна і продукції тваринництва, формує істотну частку доходів сільськогосподарських виробників, визначає стан і тенденції розвитку сільських територій, формує валютні доходи держави за рахунок експорту.

Цим підтверджується особливе значення ринку зерна для послідовного зміцнення економіки сільськогосподарських підприємств, які розвивають зернову галузь. Проблема реалізації продукції в ринкових умовах обумовлена наступними причинами: недосконалістю ціноутворення, слабо розвиненою інфраструктурою, низькою ефективністю зв'язків в ланцюгу «виробник – споживач», відсутністю необхідної інформації про стан ринку, недостатньою державною підтримкою. Ринкові відносини пов'язані зі створенням інфраструктури, що базується на різноманітті форм збуту, розвитку конкуренції та комерції. Збут характеризується появою нових ринкових каналів.

Поступово відбувається переорієнтація товаровиробників на альтернативні канали. При недостатній розвиненості інфраструктури багатоканальний збут і його різноманітні форми замінюються реалізацією більшої частини продукції посередницьким структурам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна кількість науковців переймалася дослідженням питань державного регулювання формування та розвитку ринку зерна. Серед численних наукових розробок подібного спрямування можна виокремити праці таких учених, як П. Гайдуцький, І. Кириленко, М. Лобас, Т. Лозинська, П. Саблук та ін. [1 с.272].

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Постановка завдання.Аналіз стану виробництва продукції зернових культур в Україні за останні роки. Проаналізовано особливості формування ринку зерна основних культур, визначення ступеню його негативних та позитивних тенденцій і факторів, що впливають на подальший розвиток галузі.

Вітчизняний зерновий ринок, як це не прикро, все ще знаходиться на етапі становлення, тому залишаються невідпрацьованими методологія фінансово-економічного регулювання, інтервенційної політики, ціноутворення, інвестування, кредитування, дотування і підтримки доходів виробників в умовах перманентних системних криз. Несформованою з точки зору цілісності залишається інфраструктура. Поки що не створені прозорі правила гри на ринку для усіх його учасників, інституціональні стимули правового, фінансового, внутрігосподарського змісту, відсутня довгострокова стабілізаційна державна політика розвитку ринку зерна, інакше кажучи – стабільні умови забезпечення економічного інтересу виробника [2, с.400].

Ринкові відносини пов'язані зі створенням інфраструктури, що базується на різноманітті форм збуту, розвитку конкуренції та комерції. Збут характеризується появою нових ринкових каналів. Поступово відбувається переорієнтація товаровиробників на альтернативні канали. При недостатній розвиненості інфраструктури багатоканальний збут і його різноманітні форми замінюються реалізацією більшої частини продукції посередницьким структурам. Незважаючи на дещо песимістичні реалії щодо стану виробництва та експорту сільськогосподарської продукції, час від часу ці показники в державі покращуються. Протягом останніх років в Україні були отримані порівняно високі врожаї зернових культур. Це є свідченням того, що на шляху надзвичайно складних процесів ринкових перетворень у сільському господарстві держави визначилися певні позитивні зрушення.

Соціально-економічна криза в Україні кінця 90-х рр. XX ст. вплинула як на розвиток сільського господарства в цілому, так і на виробництво зерна, зокрема. Якщо в (1986, 1991) рр. виробництво зерна в країні в середньому становило 47,4 млн т, то в (1991, 1995) рр.– 38 млн т, а у 2000 р. – тільки 24,5 млн т. І лише в останні роки виробництво зерна динамічно зростає: у 2010р. – 39,3 млн т, у 2011р. – 56,7млн т [3, с.386].

У 2011р. під зерновими культурами було зайнято 15,7млн га (56 % загальної посівної площі), що на 4,2% більше ніж у 2010р.

Частка озимих культур у зерновому клині склала 51% (8,0млн га), з яких під пшеницею було зайнято 6,5млн га (81% площ); ярих культур – 49% (7,7млн га). У 2011р. зернові й зернобобові культури вирощували 36,5тис. аграрних підприємств. Слід

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

зазначити, що продуктивність великотоварних підприємств значно вища за середній показник по цій категорії виробників.

Так, 2,3 тис. виробників зернових і зернобобових культур з обсягом виробництва понад 5,0тис. т кожний отримали з гектара на 10,5ц збіжжя більше, ніж у середньому по аграрних підприємствах.

Слід зазначити, що у 2011р. отримано рекордний за роки незалежності врожай зернових і зернобобових культур (у 2008 р. було 53,3 млн, у 1990 р. – 51,0 млн т) переважно за рахунок підвищення їхньої врожайності до середньосвітового рівня. Такий урожай зернових культур зумовлено, в першу чергу, значним зростанням виробництва зернової кукурудзи, питома вага якої досягла 40% у загальному валовому зборі зерна (при середньому показнику за десять років 21%). Зерна продовольчих культур зібрано 23,7млн т (42% загального обсягу), що на 34% більше, ніж у 2010р. [4].

Як наслідок, рівень самозабезпеченості України зерном у 2011р. (відношення виробництва до внутрішнього використання в Україні, %) склав 192,9% .

Завдяки цьому Україна перетворюється на потужного експортера зерна на світовому ринку.

За підсумками 2011р. експорт сільськогосподарської продукції (група 1-24 УКТ ЗЕД) склав $12,8млрд, імпорт – $6,3млрд, що забезпечило додаткове надходження валютної виручки в Україну у сумі $6,5млрд при загальному від'ємному зовнішньо-торгівельному сальдо країни $14,2млрд.

Така позитивна динаміка «аграрного» зовнішньо-торгівельного сальдо була досягнута значною мірою за рахунок активного нарощування експорту зерна та технічних культур (до $5,5млрд).

Слід зазначити, що в сучасних умовах на зерновий ринок України на глобальному рівні впливають такі головні фактори:

1. Демографічний. За даними ООН, населення планети в найближчі 100 років збільшиться до 12-1млрд людей (тобто вдвічі). Нині у світі виробляється більше 600млн. т пшениці. Тобто в найближчі 100 років у світовому масштабі необхідно збільшити виробництво пшениці на 500 – 600млн т. Виконання такого завдання під силу таким країнам, як Україна, які мають відповідні земельні ресурси та нереалізований на сьогодні потенціал збільшення виробництва зерна (перш за все, за рівнем урожайності).

2. Енергетичний. Зернові культури використовуються біопаливною промисловістю при виробництві енергоресурсів, при цьому зменшується їх використання на продовольчі цілі, що призводить до збільшення дефіциту зерна і, відповідно, скорочення світових запасів.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Так, експерти ФАО прогнозують в 2012-2013 роках зниження світового виробництва зерна на 2,7 % в порівнянні з рекордним урожаєм 2011-2012 роках що приведе до зниження світових запасів на 25млн т.

3. Транснаціональний. Ринок зерна в Україні характеризується наявністю значної кількості ТНК, які збільшують свою присутність на ньому. В країні працює біля 10 потужних транснаціональних зернотрейдерів, які уміло використовують відсутність потужних конкурентів на внутрішньому ринку. Звідси – часто невиправдано низькі закупівельні ціни на зерно, що знижує прибутки сільгоспвиробників[5].

Так, рівень рентабельності виробництва зернових та зернобобових культур в сільськогосподарських підприємствах України у 2011р. склав 26,%, що хоча і є найвищим показником за останні 3 роки (2009р. – 7,3%, 2010р. – 14,2%. Причиною зниження прибутковості зернової галузі в останні роки є нерозвиненість аграрного ринку й інфраструктури збуту зерна, відсутність дієвого механізму державного регулювання ціноутворення на зернову продукцію в умовах як надвиробництва зерна, так і неврожаю, високий рівень кредитних ставок і недосконаліть бюджетної підтримки галузі.

Отже, державне регулювання ринку зерна в Україні в сучасних умовах не відіграє стимуляційної ролі щодо зерновиробництва і поки не здатне ефективно реагувати на виклики глобальної економіки. Тому на державному рівні доцільно сформувати та задіяти ефективні механізми регулювання ринку зерна.

Політика державної підтримки нарощування зерновиробництва здійснюється Міністерством аграрної політики та продовольства України за такими основними напрямами:

- збільшення обсягів фінансування державних цільових програм;
- запровадження нових механізмів кредитування;
- посилення ролі Аграрного фонду у фінансуванні виробництва через механізми заготівлі майбутнього урожаю (строкові контракти);
- стимулювання залучення коштів на вітчизняних та закордонних (IPO) фондових ринках;
- стимулювання приватних інвестицій (акціонування);
- податкове стимулювання;
- розвиток агрострахування.

Наукові установи Національної академії аграрних наук України разом з Міністерством аграрної політики та продовольства України розробили Програму «Зерно України – 2015», в якій визначено шляхи нарощування виробництва зерна,

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

розкрито технологічні, економічні та нормативно-правові засади вирішення зернової проблеми.

З прийняттям цієї Програми передбачається розробка і впровадження низки підзаконних актів:

- про державну і регіональну програми цільового розвитку зернового господарства;
- про встановлення паритетності цін на зерно та матеріально-технічні ресурси для зернового господарства;
- про стимулювання якості зерна та впровадження нових прогресивних технологічних процесів у вирощуванні, зберіганні, переробці і використанні зерна [6 с.48].

Прийнято інші нормативно-правові акти з метою стимулювання розвитку ринку зерна. Так, з боку Уряду надається підтримка сільськогосподарським товаровиробникам на виплату часткової компенсації витрат із посіву озимих культур, ярої пшениці, закупівлі мінеральних добрив вітчизняного виробництва.

Однак реалізація існуючих положень вищенаведених нормативно-правових документів досить часто знаходиться не на належному рівні, а недостатня системність та неузгодженість законодавства України, а також його вибіркове виконання, має негативний вплив на зерновиробництво і потребує вдосконалення механізмів державного регулювання ринку зерна.

На наш погляд, політико-правовий та організаційно-інформаційний механізми державного регулювання ринку зерна мають реалізовуватись за такими основними напрямами:

- створення системи моніторингу та прогнозування ринку;
- пошук та просування зерна на зовнішні ринки;
- стимулювання ринкового попиту на зерно як на внутрішньому, так і зовнішньому ринку;
- формування і розвиток інфраструктури зернового ринку, включаючи інформаційно-аналітичну систему, товарні біржі й оптові ринки, сільськогосподарські заготівельно-збутові та обслуговуючі кооперативи, агроторгові доми, ф’ючерсна торгівля тощо;
- захист інтересів вітчизняних виробників зерна на внутрішньому ринку та при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності;
- науково-технічне та інноваційне забезпечення розвитку ринку зерна;

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

- формування необхідної законодавчої та нормативно-правової бази та її гармонізація з вимогами Світової організації торгівлі.

Економічно-фінансовий механізм державного регулювання ринку зерна має спрямовуватись на узгодження цінової, бюджетної, податкової, кредитної політики, розвиток страхування в АПК.

Для стабілізації цін зернового ринку держава має здійснювати закупівельні (фінансові) і товарні інтервенції, координувати та узгоджувати цінову політику на загальнонаціональному та світовому ринках. При цьому доцільно враховувати досвід інших країн щодо застосування гарантованих, закупівельних, інтервенційних, заставних та інших видів цін.

Тобто основною функцією держави в регулюванні ринку зерна повинно залишатися передбачення ринкової ситуації. Від своєчасного виявлення змін на ринку зерна залежить ефективне оперативне втручання держави в ринкові процеси щодо експорту та імпорту зерна, додержання цінового паритету при міжгалузевому обміні продукцією, забезпечення потреб у зерні та продуктах його переробки за оптимальними цінами.

Має зрости роль державної підтримки зернового ринку, в тому числі за рахунок посилення ролі державних агентів (Аграрний фонд, Держрезерв, ДАК "Хліб України"). Крім того, необхідно вдосконалити систему кредитування за рахунок комерційних банків, створенню умов для полегшеного доступу до кредитних ресурсів, введенню системи складських свідоцтв, які можуть використовуватись для отримання кредитів під заставу.

Адже, вітчизняним виробникам зерна важко конкурувати із закордонними через наявність значної різниці у вартості кредитних ресурсів для аграрного сектора. Так, кредити в ЄС, які надаються аграрному сектору, коштують від 2 до 4%, у США – 0 %, в Україні – до 25-30% річних [7 с.5].

Державна політика щодо створення умов для ефективного функціонування ринку зерна повинна реалізовуватись за такими напрямками:

- стимулювання пропозиції (інтенсифікація виробництва) та ринкового
- попиту на зерно (тваринництво, переробка, експорт);
- створення системи маркетингу зернового ринку (аналіз стану внутрішнього і зовнішніх ринків, пошук і просування зерна на зовнішні ринки, інформаційне й науково-технічне забезпечення функціонування зернового ринку);
- підготовка та вдосконалення законодавства, яке має визначати форми, методи і напрями державного регулювання ринку зерна;

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

- розвиток системи річкових і морських припортових елеваторів для
- стимулювання експорту зерна.

Отже, процес формування національного ринку зерна в умовах глобалізації поки що перебуває на стадії становлення, а тому цей ринок ще далеко не повною мірою забезпечує виконання покладених на нього функцій і завдань, а саме баланс попиту та пропозиції, підвищення дохідності сільгоспвиробників, вирішення соціальних і екологічних проблем галузі.

Завдання державного регулювання зернового ринку полягає у забезпеченні процесу його стійкого розвитку зі збереженням властивості еквіфінальності-динамічної взаємодії його складових.

Важливою умовою забезпечення стабільності ринку зерна має стати застосування дієвих механізмів державного регулювання, суть яких полягає в забезпеченні збалансованості кількісних та якісних параметрів попиту і пропозиції на продукцію, що й буде предметом подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лозинська Т. М. Національний продовольчий ринок в умовах глобалізації : [моногр.] / Т. М. Лозинська. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2007. – 272 с.

2. Економіка виробництва зерна (з основами організації і технології виробництва) : моногр. / [Бойко В. І., Лебідь Є. М., Рибка В. С. та ін.] ; за ред.В. І. Бойка. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 400 с.

3. Сільське господарство України : Стат. щоріч. за 2011 рік / за заг. кер. Ю. М. Остапчука ; Держкомстат України. – К., 2012. – 386 с.

4. Сільське господарство України у 2011 році [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http :// www.ukrstat.gov.ua/.

5. Крупнейшие зернотрейдеры Украины [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://www.agroua.net/news/news_24610.html

6. Програма “Зерно України – 2015”. – К. : ДІА, 2011. – 48 с.

7. Членство в СОТ: перспективи аграріїв // Уряд. кур’єр. – 2012 – № 223. – С. 5

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

КАФЕДРА СВІТОВОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА І ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 631.11:656.2

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ ПРИ ЕКСПОРТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

О.А.Заліщук, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Тимофеева А.С.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто проблеми використання залізничного транспорту при перевезенні зернових культур аграрними підприємствами. Виокремлено недоліки перевезень залізничним транспортом сільськогосподарської продукції аграрними підприємствами.

Ключові слова: транспортна система, транспорт, залізничний транспорт, експортні перевезення.

Постановка проблеми. Основною тенденцією в розвитку вітчизняного та світового транспорту є швидкий ріст залізничних перевезень, які в максимальній мірі відповідають вимогам ринкової економіки Вони стають невід'ємною частиною товаросупровідної розподільчо-складської системи, що забезпечує безперебійну доставку сільськогосподарської продукції як на вітчизняний ринок так і на закордонний, а також вантажів виробничо-технічного призначення в галузь сільського виробництва. В умовах ринкової економіки та реструктуризації галуз івиникає необхідність нового підходу в організації залізничних перевезень, який дозволив би з однієї сторонни скоротити витрати залізниць, з іншої – підвищити їх привабливість для користувачів для перевезення зернових культур у великих обсягах з меншими втратами продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами використання залізничного транспорту в різні часи займалися такі відомі вчені і практики, як С.Ю. Вітте, А.В. Крейнін, Л.А. Мазо, І.О. Єловий, Л.С. Рогачева, А.В. Шмельов, А.П. Абрамов, В.Г. Галабурда, Є.М. Сич, В.К. Мироненко, Н.М. Колесникова та ін. [3-11]. Проте питання присвячені дослідженню особливостей використання залізничного транспорту при експорті сільськогосподарської продукції потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей використання залізничного транспорту при експорті сільськогосподарської продукції аграрними підприємствами.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Виклад основного матеріалу дослідження. Великі обсяги і широкий асортимент виробництва сільськогосподарської продукції, високий рівень її товарності, перевезення при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, необхідність завезення значної маси ресурсів промислового походження для здійснення в сільському господарстві відтворювального процесу, виконання аграрними підприємствами будівельно-монтажних робіт зумовлюють високий рівень транспортного забезпечення цієї галузі.

Транспортне забезпечення в аграрній сфері – це сукупність організаційно-економічних відносин і зв'язків, які виникають при задоволенні потреб сільгоспвиробників у ритмічних, узгоджених і якісних перевезеннях вантажів та існують як всередині господарств, так і між відповідними підприємствами й організаціями (автотранспортні парки, автоколони, лізингові компанії, машинно-технологічні станції, виробники техніки тощо). Таким чином, транспортне забезпечення – це система, яка включає: матеріально-технічну базу, логістику перевезень, людський фактор, має відносно самостійну структуру, мету та зовнішні обмеження.

Транспорт – специфічна комунікаційна інфраструктурна галузь матеріального виробництва і сфери обслуговування, яка забезпечує потреби господарства і населення з усіх видів перевезень. Це матеріальна основа розвитку виробничо-технологічних внутрішніх і зовнішніх зв'язків країни. Він бере участь у перевезенні сировини, напівфабрикатів, матеріалів, готової продукції та доставці споживачам, а також перевозить пасажирів. Транспорт є необхідною умовою територіального поділу праці, спеціалізації районів, їх комплексного розвитку. Транспортний чинник здійснює вплив на розміщення і галузеву структуру виробництва, без його врахування не можна досягти раціонального розміщення продуктивних сил.

Специфіка транспорту як галузі господарства полягає в тому, щ овін сам не виробляє продукцію, а бере участь у її створенні, забезпечує виробництво сировиною, матеріалами, обладнанням і перевозить готові вироби споживачу. Транспортні витрати включаються до собівартості продукції. У деяких галузях промисловості транспортні витрати особливо значні, як, наприклад, у лісовій, нафтовійгалузях, де вони можуть досягати 50% собівартостіпродукції [1].

Залізничний транспорт — одна з найбільш важливих галузей народного господарства України. Він забезпечує виробничі і невиробничі потреби матеріального виробництва, невиробничої сфери, а також населення в усіх видах перевезень.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Залізничний транспорт отримав в Україні високий рівень розвитку. Він займає перше місце за вантажообігом (36%) і друге місце (після автомобільного) – за пасажирообігом. Довжина залізничних доріг становить близько 23 тис км (2/3 з них електрифіковані). Приблизно стільки ж (до 25 тис км) становить протяжність залізниць підприємств (у т.ч., під'їзних шляхів і відгалужень).

Залізничний транспорт України – четвертий у світі після Росії, США і Канади за обсягом вантажних перевезень. Українські залізниці вдвічі перевищують сумарний обсягперевезень 12-ти разом узятих країн Європейського Співтовариства.

Найгустіша мережа залізничних магістралей характерна для Донбасу, Придніпров'я, правобережного Лісостепута західних територій України. Найбільш забезпечені залізничною колією області: Донецька, Львівська, Чернівецька. Територіально залізничний транспорт поділено на шість залізниць: Південно-Західну (центр-Київ), Львівську, Південну (Харків), Донецьку, Придніпровську (Дніпропетровськ), Одеську.

Найважливіші внутрішні магістралі: Донбас-Кривий Ріг, Харків-Севастополь, Київ-Львів, Львів-Одеса, Харків-Нижньодніпровськ-Херсон. З'єднують Україну з найближчими сусідами залізничні магістралі: Донбас-Харків-Курськ-Москва, Донбас-Москва, Одеса-Київ-Москва, Володимир-Волинський-Катовіце, Львів-Краків, Чоп-Прага, Чоп-Будапешт. Паромна лінія Іллічівськ-Варна дає вихід на Балкани. Україна має вихід практично до всіх країн Центральної і Східної Європи, а через територію Білорусі – до країн Балтії. Функціонує залізнична паромна переправа з Криму через Керченську протоку в країни Закавказзя, а також до Туреччини та Ірану[2].

До складу залізничного транспорту Миколаївської області входять локомотивне та вагонне депо, залізничні станції, підпорядковані Одеській залізниці, Ольшанське міжгалузеве підприємство промислового залізничного транспорту. Експлуатаційна довжина магістралей залізничних колій загального користування складає 0,7 тис.км. Потужність залізничного вузла "Миколаїв" по переробці вантажів складає 800 вагонів за добу, у тому числі станція Кульбакіно цілодобово може здійснювати 20 повних операцій по переробці контейнерів.

Через область проходять такі міжнародні залізничні транспортні коридори:

- Євроазіатський із проходженням по Україні: Херсон – Миколаїв – Одеса;
- ЧЕС із проходженням по Україні: Рені – Ізмаїл – Одеса – Колосовка – з відгалуженням Колосівка – Миколаїв – Херсон – Чаплине – Бердянськ.

Основні вантажі (до 90% у залізничному транспорті Миколаївської області займає саме перевезення вантажів і лише 10% – пасажирів) до країн-сусідів – вугілля,

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

метал, вироби машинобудування та хімічної промисловості, різноманітна продукція харчової промисловості та сільськогосподарського виробництва. У зворотному напрямі везуть ліс, вироби з дерева, машини і прилади, продукцію легкої промисловості тощо.

Перспективи розвитку залізничного транспорту пов’язані з удосконаленням технічних засобів транспорту, електрифікацією залізниць, продовженням будівництва нових залізниць, підвищенням їхнього вантажообігу, активним його інтегруванням в європейську транспортну систему.

Залізничники підбили підсумки перевезень вантажів у січні 2013 року. За даними остаточної звітності загалом залізниці України перевезли 32,247 млн тонн, що становить 93,1% до обсягів аналогічного періоду 2012 року.

Зокрема, за перший місяць року у внутрішньому сполученні перевезено 15,574 млн тонн (за аналогічний період 2012 року – 16,726 млн тонн); імпортних вантажів перевезено 2,968 млн тонн (2,917 млн тонн); експортних 10,451 млн тонн (11,053 млн тонн). У транзитному сполученні перевезено 3,253 млн тонн (3,940 млн тонн).

Найбільше залізничним транспортом було перевезено кам’яного вугілля – 8,97 млн тонн (у січні 2012 року – 9,592 млн тонн); руди залізної і марганцевої 7,218 млн тонн (2,6); чорних металів – 2,787 млн тонн (3,094); мін будматеріалів – 2,653 (3,538 млн тонн); зерна и зерно продуктів – 2,052 млн тонн (2,089 млн тонн); хімічних і мінеральних добрив – 1,053 (1,097 млн тонн) [3].

В останні роки спостерігається тенденція до зниження обсягів перевезень сільськогосподарської продукції залізничним транспортом, в тому числі і за кордон. Таке явище обумовлене в першу чергу недостатньою кількістю зерновозів в Україні, їх незадовільним матеріально-технічним станом, несвоєчасним поверненням уже зайнятих зерновозів з-за кордону та ін. Для розв'язання цієї проблеми держава разом з Укрзалізницею повинні ініціювати будівництво нових зерновозів, проводити постійні ремонти існуючих зерновозів, розробитит діючу систему штрафних санкцій для підприємств, що безпідставно затримують зерновози.

Зазначимо, що з метою рішень проблем із зерновозами фахівці залізниці спільно із зернотрейдерами та вантажовідправниками-експедиторами вперше у практиці перевезень зернових винайшли незвичайний спосіб перевезення зернових в умовах дефіциту вагонів-зерновозів. Для цього у поточному році почали застосовуватися великотоннажні контейнери. Цей спосіб перевезення зернових не тільки ефективний, але й зручний для вантажоодержувача, оскільки контейнер після прибуття на станцію призначення можна транспортувати безпосередньо до приміщень вантажоодержувача і вже там здійснити розвантаження.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Висновки. Основними перспективами розвитку перевезення сільськогосподарської продукції залізничним транспортом є докладання всіх зусиль для дотримання на обґрунтованому рівні тарифів на перевезення,співпраця аграрних виробників і залізниці щодо поліпшення відправниками якості планування перевезень зерна на експорт, налагодження ритмічної роботи протягом місяця по навантаженню та вивантаженню зерна, вдосконалення механізму роботи «Єдиного вікна» для операцій з експорту зерна і сприяння внесенню пропозиції про спрощення і скорочення строків видачі всіх необхідних документів для експорту, проводити разом з вантажовідправниками, трейдерами впровадження нових технологій перевезень зерна на експорт, в тому числі відправницькими маршрутами, які дозволять вивільнити значну кількість вагонів для перевезень додаткових обсягів зерна, також існує потреба в прокладанні нових високоякісних шляхів, покращення стану вже наявних, розширення мережі електрифікованих та двоколійних залізниць, оновлення рухомого складу (потягів, вагонів), упорядкування та реконструкція станцій, вокзалів.

На завершення необхідно відмітити, що для аграрних підприємств є важливим сталий економічний розвиток залізничної галузі, що зменшить ризик втрат під час експорту це завдання комплексне і вимагає системних зусиль від усіх гілок влади та національного господарського комплексу в цілому. Для цього необхідно вирішити певні законодавчі проблеми, підвищити інвестиційну привабливість галузі, узгодити роботу всіх учасників транспортного ринку і через системне фінансування та субсидування, політичну й ідеологічну підтримку забезпечити сталий розвиток залізничного транспорту. Повною мірою здійснення вище згаданих заходів не тільки допоможе розвитку галузі, а й сприятиме зміцненню економіки всієї країни, а тому і підвищенню експорту сільськогосподарської продукції аграріями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пащенко Ю. Розвиток модернізація транспортної системи України / Ю.Пащенко, А.Давиденко // ЕкономікаУкраїни. — 1998. — № 9. — С. 45—52.

2. Пащенко Ю. Розвиток міжнародного транспортного сполучення України / Ю.Пащенко, А.Давиденко // ЕкономікаУкраїни.— 1999. — № 5. — С. 47—55.

3. Прейгер Д.К. Стратегічні напрями розвитку транспортної галузі України у післякризовий / Д.К. Прейгер, О.В.Собкевич та ін. – Київ, 2011.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 339.92:631.145 (477.73)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В.О. Клецко, студентка

Науковий керівник: к.е.н. Тимофієва Г.С.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто сучасний стан розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств Миколаївської області, виокремлено основні проблеми здійснення зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі та запропоновано перспективні напрямки розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств Миколаївської області.

Ключові слова: глобалізація, аграрний сектор, економічні зв'язки, експорт, імпорт, зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД),управління ЗЕД.

Постановка проблеми. Однією з особливостей XXI століття є зростаюча економічна взаємозалежність усіх країн в умовах глобалізації, регіоналізації й диверсифікації товарних, фінансових, інвестиційних та інших ринків. Все це визначає специфіку та особливості зовнішньоекономічної діяльності, яка відіграє вирішальну роль у перебігу національних внутрішніх та посиленні міжнародних інтеграційних процесів, створенні передумов для нарощування темпів соціально-економічного розвитку. Нині проблема ведення зовнішньоекономічної діяльності є найскладнішою для товаровиробників, як з точки зору умов торгівлі, так і постійно оновлюваних „правил гри" на світовому ринку [1]. Особливо актуальним це питання є для підприємств аграрного сектору, керівники яких в першу чергу мають усвідомити необхідність активного реагування на всі зміни у зовнішньому середовищі, з метою ефективного проведення своєї зовнішньоекономічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі загальні питання теорії і практики здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрного сектору досліджували такі вітчизняні вчені як В.І. Губенко, І.О. Іртищева, В.Г. Кудлай, І.М. Паска, В.С. Сухарський, В.І. Топіха, В.В. Третяк та інші вчені-економісти. Проте, питання, які стосуються обґрунтування напрямів розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану та обґрунтування перспективних напрямів розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрний сектор – одна з

найважливіших сфер матеріального виробництва, в якій створюються матеріальні блага рослинного і тваринного походження для забезпечення населення продуктами харчування, а промисловості –сировиною.

Аграрний сектор України об'єднує різні види економічної діяльності щодо виробництва сільськогосподарської продукції, продуктів переробки, а також доставки їх до кінцевого споживача. В аграрному секторі формується близько 17 % ВВП, він є одним з основних бюджетоутворюючих та експортоорієнтованих секторів національної економіки [2].

Виробництво сільськогосподарської продукції, природно, посідає центральне місце в українському аграрному секторі. Посткризове відновлення економіки України вимагає розвитку аграрного виробництва на інтенсивній основі, що дозволить забезпечити продовольчу безпеку країни, гарантуючи кожній особі можливість повноцінного раціонального харчування якісними та безпечними продуктами харчування, а також реалізувати конкурентні переваги країни на світових ринках продовольства.

За даними Держмитслужби України та звітів підприємств, за 2011 р. річний обсяг експорту з Миколаївської області становив 1532,4 млн. дол. США, імпорту – 787,7 млн. дол. США, що менше показники попереднього року відповідно на 8% та у 14%.

Експортні операції з товарами здійснювалися в 2011 р. з 101 країнами світу. Найбільші обсяги експортних поставок з 2009 по 2011 роки здійснювалось в країни СНД у 2011 р. – 34,0% від загального обсягу експорту товарів (529278,0 тис. дол США).

В інші країни світу обсяг експорту послуг складав значно меншу частку. Так в країни Європи – у 2011 році склало 19,2% (294672,5тис. дол. США). Країни Азії – 32,4% (495303,8 тис. дол. США). Країни Африки – 13,75, що у 6,4 рази більше за показники 2010 року. У країни Австралії і Океанії тільки – 0,002% (33,9 тис. дол. США).

Основними країнами-партнерами в експорті товарів у 2011 році були: Російська Федерація – 29,4%, Саудівська Аравія – 4,6%, Туреччина – 3,1%, інші країни – 65,5%.

Імпортні операції з товарами проводились з 85 країнами світу. Найбільші обсяги імпортних поставок за досліджуваний період здійснювались з країн СНД – 30,7% (241751,3 тис. дол.), Європи у 2011 р. вони займали 29,9% від загального імпорту товарів або 235723,4 тис. дол. США,; з країн Африки 11,9% (93701,4 тис. дол. США); з країн Азії – 9,8% (77101,0 тис. дол. США); Америки – 17% (134264,0 тис. дол.. США). Найменшу частку в імпорті товарів займали країни Австралії і Океанії.

Обсяги імпортних надходжень в Миколаївську область за досліджуваний період збільшились з країн СНД (в 4 рази), Європи (на 25,62%); Азії (в 3 рази) та Америки (в 2,8

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

рази). Зменшились обсяги поставок товарів з країн Африки (на 11,41%) та Австралії та Океанії (на 8,93%).

У 2011 р. підприємствами Миколаївської області імпортовано сільгосппродукції на 36,6 млн. дол. США, це на 23,9% менше, ніж у 2010 р., при цьому її частка в імпорті області склала 4,6%, знизившись на 0,7 в. п.

Основу імпорту сільгосппродукції визначила продукція тваринництва, на яку у 2011 р. припало 93,7%, а обсяги поставок зросли на 23,8% (з 45 млн. дол. США до 34,3 млн. дол. США).

У структурі імпорту тваринницької продукції 96,6% припало на м'ясо та харчові субпродукти з Сполучених Штатів Америки, Бразилії та Данії; 3,3% – на інші продукти тваринного походження з Бразилії, Узбекистану та Нідерландів, незначна частка – на молочні продукти та живі тварини.

Продукція рослинництва в імпорті 2011 року склала 6,3%. При цьому обсяг поставок зменшився з 3,1 млн. дол. США до 2,3 млн. дол. США, в основному, за рахунок скорочення поставок насіння та плодів олійних рослин.

Продукція тваринництва займала незначну частку в експортних поставках сільгосппродукції. У 2011 р. на неї припало 0,5% проти 0,3% у попередньому році, а обсяг поставок склав 3,4 млн. дол. США проти 2,2 млн. дол. США. Практично весь експорт (99,6%) склала молочна продукція (згущене молоко, вершки, масло, сири), яка експортувалася до 13 країн світу (35% поставок отримали країни СНД, 30,3% – країни Азії, 26,4% – Європи, 8,3% – Африки). Найбільшим попитом згадана продукція користувалася у Польщі, Грузії, Молдові, Туреччині, Алжирі та Російській Федерації.

Та, нажаль, в організації й управлінні зовнішньоекономічною діяльністю в аграрному секторі Миколаївської області залишається ще багато невирішених проблем. Структура зовнішньоторгового обігу як і раніше має переважно сировинний характер, все ще нераціональним являється імпорт, недостатньо ефективно функціонують спільні підприємства з іноземним капіталом. Загалом же для України характерним є нестабільність правової бази, несприятливий інвестиційний клімат. Особливої уваги вимагає підготовка спеціалістів для сфери ЗЕД. Менеджмент ЗЕД як наукова і навчальна дисципліна в Україні тільки формується. Тим більше вивчення вітчизняного і закордонного досвіду в умовах глобалізації економіки для майбутніх спеціалістів сфери ЗЕД стає надзвичайно важливим [3].

Крім того,необхідним є створення ефективної системи управління зовнішньоекономічної діяльності на рівні аграрних підприємств, підвищення якості експортної продукції і багато інших. Управління ЗЕД на аграрному підприємстві багато в

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

чому залежить від того, які умови будуть створені в країні для розвитку його діяльності в зовнішній сфері, від ролі держави в регулюванні і підтримці розвитку зовнішньоекономічної діяльності на національному рівні. Тому вивченню менеджменту ЗЕД на рівні аграрних підприємств передує аналіз регулювання зовнішньоекономічної діяльності на рівні держави.

На нашу думку для ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств Миколаївської області потрібно [4]:

- гармонізувати вітчизняні стандарти на сільськогосподарську продукцію згідно світових;

-розробити кластери з активізації зовнішньоекономічної діяльності за сприяння державних органів влади, що дозволить стимулювати міжнародну торгівлю та сприятиме залученню іноземних інвестицій в аграрні підприємства Миколаєвської області;

- модернізувати виробництва та виробничі технології, впроваджувати і розвивати унікальні виробництв на основі використання науково-технічного потенціалу області, її залучення у пріоритетні види і сфери діяльності;

- проводити ремонт доріг, будівництво швидкісних шляхів сполучення, портів, покращення умов для судноплавства та інше.

Висновки. Таким чином, для забезпечення ефективного функціонування на світовому ринку аграрні підприємства Миколаївської області повинні дбати, з одного боку, про збільшення експорту своєї продукції, а з іншого – про забезпечення повноцінного задоволення потреб населення у всіх необхідних йому товарах (у тому числі й імпортних). При цьому не треба забувати і про досягнення національної продовольчої безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Губенко В.І. До питання ефективності деяких напрямів зовнішньоекономічної діяльності підприємств АПК / В.І. Губенко // Вісник Білоцерів. держ. аграр. ун-ту: зб. Наук. Праць – Біла Церква. — 2007. – Вип. 3,ч.2. – 130—134с.

2. Кудлай В.Г. Особливості експортно-імпортної діяльності у зовнішньоекономічній діяльності підприємств України / В.Г Кудлай // Економіка, фінанси, право. – 2006. – №3. – С. 3-9

3. Сухарський В.С. Зовнішньоекономічна діяльність: організація, технологія, практика, управління / В.С. Сухарський. – Тернопіль : Видавництво Астон, 2006. – 528 с.

4. Топіха В.І. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності в АПК / В.І. Топіха, П.В. Ковалишин, В.В. Лагодієнко та ін. – Миколаїв: МДАУ, 2006. – 354 с.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 330.322.1(477)

ПЕРСПЕКТИВИ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

І.В. Саларьова, студентка

Науковий керівник: д.е.н., доцент Ключник А.В.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуті проблеми інвестиційного забезпечення. Розглянуто економічну сутність інвестицій, надходження інвестиційних ресурсів у різні періоди розвитку національної економіки України, а також чинники, які впливають на залучення іноземних інвестицій.

Ключові слова: інвестування, іноземне інвестування, регулювання інвестиційними процесами, іноземні інвестори, залучення капіталу, міжнародні тендери, співпраця інвестиційних фондів.

Постановка проблеми Як свідчить вітчизняний досвід, державних коштів та коштів вітчизняних підприємців бракує для подальшого швидкого та ефективного економічного розвитку нашої держави. Тому необхідним є залучення іноземних інвестицій, які мають певні переваги перед вітчизняними інвестиціями та державним фінансуванням. По-перше, іноземні інвестиції — це додатковий капітал, залучений у країну для виробництва товарів і послуг, реалізації певних програм, а, по-друге - це надходження в державу нових технологій та застосування нових методів управління.

Дослідження проблеми іноземного інвестування економіки завжди було у центрі уваги економічної науки. Це зумовлено тим, що іноземні інвестиції торкаються найглибших основ господарської діяльності, визначають процес економічного зростання загалом. У сучасних умовах вони виступають найважливішим засобом забезпечення умов виходу з економічної кризи, структурних зрушень у народному господарстві, зростання технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- та макрорівні. Активізація інвестиційного процесу є одним із надійніших механізмів соціально-економічних перетворень. Саме тому питання стану іноземних інвестування є актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Балануци О.О., Драгани І.В., Пересади А.А., Заярни Н.М.

Постановка завдання. Мета роботи полягає у дослідженні стану та перспектив розвитку іноземного інвестування в економіці України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно із Законом України «Про інвестиційну діяльність» від 19.03.1996 № 93/96-ВР інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок якої створюється прибуток (дохід) або досягається

соціальний ефект.

Термін «інвестиції» прийшов в українську економіку в період її переходу від адміністративних до ринкових відносин, тобто наприкінці 80-х років XX ст. З кожним роком інвестиціям у нашій країні приділяється дедалі більше уваги, але досі науковці не дійшли згоди у визначенні терміна «інвестиції» [3, с. 156].

Існує багато видів інвестицій. Серед них одне з важливих місць на сучасному етапі розвитку України належить іноземним інвестиціям. Відповідно до Закону України «Про режим іноземного інвестування», іноземні інвестиції - це цінності, які вкладають іноземні інвестори в об'єкти інвестиційної діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

Залучення іноземних інвестицій є потрібною умовою прискорення темпів економічного розвитку України, стимулює промислове виробництво, забезпечує умови стійкого й швидкого економічного росту й збільшення рівня суспільного добробуту в країні.

Інвестиції класифікують за певними ознаками. На жаль, науковці приділяють увагу класифікації загалом, але ніхто не наводить чіткої узагальненої класифікації саме іноземних інвестицій. Більшість з них іноземні інвестиції поділяють лише на прямі та портфельні. Під прямими інвестиціями розуміють вкладення капіталу, які забезпечують контроль інвестора над українськими підприємствами, під портфельними - вкладення капіталу в акції вітчизняних підприємств, у цінні папери міжнародних кредитних організацій та державні цінні папери. Різниця між прямими та портфельними інвестиціями полягає в тому, що прямі інвестиції мають виробниче призначення, характеризуються своєю довготерміновістю і здатністю забезпечити інвестору контроль над підприємством, а портфельні пов'язані з метою лише отримати прибуток від інвестицій у формі відсотків, дивідендів тощо [2, с. 23].

За січень-вересень 2012 року в економіку України іноземні інвестори вклали 4,319 млрд дол. США прямих інвестицій.

Загальний обсяг внесених з моменту інвестування в економіку України прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на 1 жовтня 2012 року становив 52,674 млрд дол., і з розрахунку на одного українця становить

1157 дол. Інвестиції надходили зі 130 країн світу.

Основними країнами-інвесторами України залишаються: Кіпр – 15,076 млрд дол., Німеччина – 7,433 млрд дол., Нідерланди – 5,041 млрд дол. і Російська Федерація – 3,706 млрд дол.

За даними Держстату, обсяг прямих іноземних інвестицій, спрямованих в

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

українську промисловість, становить 16,866 млрд дол. (32% загального обсягу), у фінансовий сектор — 15,702 млрд дол. (29,8%) .

Заборгованість українських підприємств за кредитами і позиками, торговими кредитами та іншими зобов'язаннями (боргові інструменти) перед прямими іноземними інвесторами на 1 жовтня 2012 р. становила 9,843 млрд дол.

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал і боргові інструменти) на 1 жовтня 2012 р. становив 62,516 млрд дол.

Обсяг прямих інвестицій (акціонерний капітал) з України в економіку країн світу на 1 жовтня 2012 р. становив 6,428 млрд дол., зокрема до країн ЄС - 6,027 млрд дол. (93,7% загального обсягу), до країн СНД - 306,2 млн. дол. (4,8%), до інших країн світу - 95 млн. дол. (1,5%).

Прямі інвестиції з України надходили до 47 країн світу, основний обсяг спрямований на Кіпр (90,4%). Загальний обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу і боргових інструментів) з України в економіку країн світу становив 6,652 млрд дол. У 2011 році в економіку України іноземні інвестори вклали 6,48 млрд дол. прямих інвестицій.

Найбільш привабливими для інвесторів залишаються традиційні галузі економіки. Насамперед, це - металургія, машинобудування, хімічна промисловість, харчова промисловість. Водночас дедалі більше привертають увагу інвесторів такі галузі, як автомобільна промисловість, споживча електроніка, високі технології, вітроенергетика, виробництво біопалива, логістика й ін. В Україні наявні об'єктивні й суб'єктивні чинники, які негативно впливають на процес іноземного інвестування, а саме:

- залучення іноземних інвестицій відбувається в умовах економічної кризи. Дехто з інвесторів призупинив діяльність на території України, висловлюючи свою невпевненість у подальшій співпраці, подаючи запити щодо економічної політики уряду;
- повільні темпи приватизації. Іноземні інвестори, банки та фінансові організації під час вкладання коштів у інвестиційні проекти віддають перевагу приватним підприємствам;
- невирішеність питання щодо надання у приватну власність земельних ділянок під об'єкти, що приватизуються;
- темпи інфляції залишаються на значно вищому рівні, ніж у країнах Західної Європи і США;

- низька купівельна спроможність значної частини населення зменшує можливість реалізації на внутрішньому ринку продукції, що могла б вироблятися на новостворених або реконструйованих із допомогою іноземного капіталу підприємствах;
- невисокий рівень розвитку інфраструктури, яка могла б забезпечити швидкий оперативний зв'язок України з іншими країнами, надавати необхідні послуги для оперативного управління діяльністю підприємств з іноземними інвестиціями [3, с. 158].

Висновки. На сучасному рівні економічного розвитку, на наш погляд, держава повинна здійснювати контроль за станом ринку, регулювати економічну, політичну та соціальну діяльність за допомогою різноманітних важелів і стимулів. Необхідно створити систему державного регулювання інвестиційними процесами, яка працювала б з іноземними інвесторами, сприяла залученню капіталу тощо. Ця система повинна мати необхідну інформацію про підприємства і проекти, які потребують інвестицій, про інвесторів, про проведення міжнародних тендерів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балануца О.О. Роль іноземного інвестування в економіці України / О.О. Балануца // Формування ринкових відносин в Україні. - 2008. - № 10. - С. 73—76.

2. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. – К. : Ельга . - 2001. – С. 448.

3. Драган І.В. Оцінка сучасного стану залучення іноземних інвестицій в Україні / І.В. Драган // Фондовий ринок. - 2010. - № 4. - С. 22-27.

4. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності : навч. посібн. / А.П. Дука. - К. : Каравела, 2007. — 236 с.

5. Заярна Н.М. Стан та проблеми іноземного інвестування в Україні / Н.М. Заярна, М.М. Чиковська - [Електронний ресурс]. Доступний з http://www.ukrstat.gov.ua /

6. Карпунь І.Н. Державне розуміння іноземного інвестування в економіку України / І.Н. Карпунь // Національний лісотехнічний університет України. — 2009. – Вип. 19.4. — С. 132- 137.

7. Макух С.М. З історії іноземного інвестування в Україні / С.М. Макух. [Електронний ресурс] — Режим доступу : http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/8616

8.Обсяг прямих інвестицій в економіку України: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.unian.ua/news/535574-obsyag-pryamih-inozemnih-investitsiy-v-ukrajinu-skorotivsya-mayje-na-9.html

9. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.03.1996 № 93/96-ВР // ДІБП. – 1996. – № 7. – С. 57.

УДК 336.4

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ УКРАЇНИ ТА НАПРЯМКИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ

А.А. Ходикіна, студентка

Науковий керівник: к.е.н. Тимофієва Г.С.

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено сучасний стан інвестиційного клімату в Україні та обґрунтовано напрямки його покращення. Розкрито основні норми поліпшення інвестиційного клімату. Запропоновано заходи щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні.

Ключові слова: прямі інвестицій, іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість.

Постановка проблеми. Інвестиції відіграють центральну роль в економічному розвитку країни, вони визначають загальне зростання її економіки. Від привабливого інвестиційного клімату залежить обсяг залучених інвестицій що в свою чергу призводить до покращення стану виробництва, рівень технічної оснащеності основних фондів підприємств, можливості структурної перебудови економіки, вирішення соціальних і екологічних проблем. Інвестиції становлять основу розвитку підприємств, окремих галузей і економіки в цілому. У сучасних умовах вони є найважливішим засобом забезпечення структурних зрушень у народному господарстві, зростання технічного прогресу, підвищення кісних показників господарської діяльності на мікро- і макрорівнях.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам залучення інвестицій в економіку України та вивченню її інвестиційного клімату присвячені праці багатьох вчених. Зокрема: О. Гаврилюка, Л. Гончаренко, О. Воряниченко, В. Грідасов, М. Жук, О. Ісаєва, С. Кривченко, С. Мочерний, Н. Новровська, А. Сухорукова, В. Федорова та багато інших. Проте, питання присвячені обґрунтуванню основних напрямів покращення інвестиційного клімату в Україні потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою роботи **є** дослідження сучасного стану інвестиційного клімату в Україні та обґрунтування напрямків його покращення.

Виклад основного матеріалу дослідження. В суспільстві назріло розуміння того, що без докорінних змін практики здійснення та механізмів реалізації декларованих в національному законодавстві норм поліпшення інвестиційного клімату, Україна буде позбавлена гідних перспектив у міжнародному поділі праці. Вважаємо, що подальше залучення ефективних інвестицій в економіку України залежатиме від

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

оперативності усунення невиправданих витрат, ризиків і бар'єрів для конкуренції, які стимулюють інвесторів здійснювати інвестиції.

Інвестиційний клімат – сукупність економічних, правових, регуляторних, політичних та інших факторів, які у кінцевому рахунку визначають ступінь ризику капіталовкладень та можливість їх ефективного використання [4].

Основними актами законодавства, що впливають на інвестиційний клімат в Україні, є: Конституція України; Господарський, Цивільний, Земельний кодекси України; Закони України: «Про банки і банківську діяльність», «Про інвестиційну діяльність», «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)», «Про іноземні інвестиції», «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», «Про господарські товариства» та інші.

Інвестиційний клімат безпосередньо впливає на основні показники соціально-економічного розвитку країни. Позитивний інвестиційний клімат сприяє вирішенню соціальних проблем, забезпечує високий рівень зайнятості населення, дозволяє оновлювати виробництво, проводити модернізацію й нарощування основних фондів підприємств, впроваджувати новітні технології тощо. Отже, в даний час стабілізація інвестиційного клімату є одним з найважливіших завдань України.

Інвестиційний клімат включає в себе дві досить суттєві складові: об'єктивні можливості країни (інвестиційний потенціал) та умови діяльності інвестора (інвестиційний ризик).

Зрозуміло, чому для прийняття рішень недостатньо розглядати тільки потенціал або тільки ризики. Країна може бути першокласною з погляду потенціалу - наприклад, там є сировинні ресурси або багате населення (зараз всі подумали про Україну), - але якщо політична обстановка нестабільна, існує безліч адміністративних бар’єрів для ведення бізнесу, досить невизначене законодавство у сфері інвестування (і знову на думку спадає Україна), то навряд чи хто зважиться на інвестиції.

В умовах сучасного ринку державний уряд повинна дуже сильно турбуватися тим, як ставитися до інвесторів і вітчизняних, і закордонних. Тому що є цілий ряд країн, які є прямими конкурентами України. Ці країни, безумовно, відтягнуть на себе ресурси Світових Банків. Адже всі розуміють що дефіцит іноземних інвестицій, і взагалі будь-яких прямих інвестицій, закінчується дисбалансом економіки. Це, напевно, найважливіше. Проте в Україні надто багато законодавчих, регуляторних, адміністративних перешкод, що не дають змогу бути привабливою для інвестицій.

Інвестиційний клімат в Україні залишається несприятливим незважаючи на те, що владою давно вже задекларована інноваційно-інвестиційна модель розвитку. За

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

оцінками Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, загальна потреба в інвестиціях для структурної перебудови економіки України становить від 140 до 200 млрд дол. США, а щорічна потреба - близько 20 млрд дол. США. Обсяг необхідних іноземних інвестицій в економіку України становить 40-60 млрд дол. США. За оцінками експертів Всесвітнього банку, для досягнення рівня розвитку США Україні потрібно загалом 4 трлн. дол. США [2]. Отже, фактичні обсяги інвестицій в Україну є мізерними в порівнянні з цими цифрами.

Необхідно створити сприятливий інвестиційний клімат не тільки для іноземних інвесторів, але й для вітчизняних. І мова не про те, щоб дати їм гроші на здійснення інвестицій. Приватному капіталу також потрібні гарантії від примусових вилучень і свавілля влади, система страхування від некомерційних ризиків, а також стабільні умови роботи при здійсненні довгострокових інвестицій.

Існуючі в Україні перешкоди реалізації пріоритетів формування інвестиційного клімату мають системний характер і охоплюють правову, економічну, науково-технологічну та фінансову складові. Зазначимо, що ключовими характерними особливостями, які стримують поліпшення інвестиційного клімату, є:

- відсутність в Україні сталої стратегії та відповідного національного плану дій, який є прийнятним та наслідується усіма політичними «командами» й орієнтований на забезпечення усім суб'єктам економічних відносин рівних економічних прав та обов'язків у здійсненні фінансово-економічної діяльності. Суттєвою вадою розбудови сприятливого інвестиційного клімату є фокусування політики переважно на розвитку великого бізнесу і відставання у здійсненні регуляторної реформи, що гальмує розвиток підприємницького середовища в країні.

Зосередження заходів державних стратегій і програм на розподілі державних коштів чи наданні преференцій окремим групам господарюючих суб'єктів призвело до викривлення конкурентних можливостей на національному ринку та непрозорості в сфері розподілу ресурсів, не дозволило сформувати на державному рівні єдине нормативно-правове поле реалізації економічної діяльності, яке у кінцевому підсумку і формує інвестиційний клімат, привабливий для вітчизняних та іноземних інвесторів.

- обмеженість потенціалу залучення прямих іноземних інвестиції в Україну через приватизацію державних підприємств. Попри існування певної кількості державних підприємств, під які можна залучати інвестиції, перспектива розвитку цього джерела залучення інвестицій є обмеженою вже у короткостроковому періоді. Подальше залучення ПІІ в економіку України залежатиме від оперативності усунення

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

невиправданих витрат, ризиків і бар'єрів для конкуренції, які стимулюють інвесторів здійснювати інвестиції.

- переобтяженість регуляторними нормами та складність податкової системи. Так, за даними Світового Банку, Україна за рівнем якості середовища для здійснення господарської діяльності посідає 137 місце з 178 країн, поступаючись всім країнам Центрально-Східної Європи, та навіть більшості пострадянських країн, таким як Грузія, Вірменія, Казахстан , Молдова, Киргизстан, Азербайджан, Росія, Білорусь.

Висновок: Вважаємо, що для покращення інвестиційного клімату України необхідно: створення сприятливого інвестиційного середовища; акумуляція достатнього обсягу фінансових ресурсів у провідних банках країни; забезпечення пріоритетного виділення кредитних ресурсів на пільгових умовах рефінансування банкам, які кредитують високоефективні інвестиційні проекти тощо. В умовах обмеженості бюджетних ресурсів важливо, щоб об'єктом підтримки були не місцеві органи влади, а цільові програми вирішення системних проблем: структурної перебудови економіки регіону та максимального використання його внутрішнього потенціалу інноваційного оновлення основних фондів підприємств та створення нових підприємств; реструктуризації існуючих підприємств та диверсифікації виробництва.

Отож, реалізація зазначених напрямків дозволить зробити інвестиційний клімат України сприятливішим для інвестицій що в свою чергу призведе до покрашення стану виробництва,рівня технічної оснащеності основних фондів підприємства, а також допоможе в вирішені соціальних і екологічних проблем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент / И. А. Бланк. – М. : Эльга, Ника-Центр, 2001. — 448 с.
2. Гаврилюк О.В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України / О. В. Гаврилюк . – Фінанси України. – 2008. — №2. – С. 68-81
3. Звіт Міжнародної фінансової корпорації за 2012 рік [електронний ресурс] : Режим доступу http:/www.ifc.org/ifcext/uspp.nsf/AttachmentsByTitle/I C+ report_2011UA/$FILE/IC_UA.pdf
4. Правик Ю.М. Стратегічні напрямки залучення і використання іноземних інвестицій / Ю.М. Правик-Інвестиції: практика та досвід 2006.— №18. — С. 26
5. Романюк Т.Ф. Економічна сутність інвестицій / Т.Ф. Романюк-Формування ринкових відносин в Україні. — 2005. — №8. — С. 25

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

КАФЕДРА УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ ТА ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 338.1:854

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РИНКУ НАСІННЯ СОНЯШНИКУ

А.О.Азімова, студентка

Науковий керівник: д.е.н, доцент Л.А.Євчук

Миколаївський національний аграрний університет

В статті проведено аналіз стану виробництва та реалізації насіння соняшнику в Україні, оцінено його місце і роль для сільського господарства та національної економіки. Визначено основні напрямки подальшого розвитку виробництва соняшнику з врахуванням світових тенденцій економіки.

Ключові слова: насіння соняшнику, реалізація, виробництво, виручка, експорт, ринок олії.

Постановка проблеми. Протягом останнього десятиріччя спостерігається стала тенденція розширення посівних площ олійних культур на аграрних підприємствах, що зумовлено вигідністю їх вирощування порівняно з іншими сільськогосподарськими культурами. Серед технічних культур провідне місце в агропромисловому виробництві України займає соняшник - основна олійна культура. Насіння його районованих сортів і гібридів містить 50-52% олії. Порівняно з іншими олійними культурами соняшник дає найбільший вихід олії з одиниці площі. На соняшникову олію припадає 98% загального виробництва олії в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанню економічної ефективності вирощування соняшнику присвячені роботи таких вчених як, Н.А.Бондаренка, Л.А.Манько, О.Постернака, В.М.Лисогора, О.Маслака. Проте низька ефективність вирощування культури в господарствах свідчить про невикористані резерви.

Постановка завдання. Метою написання статті є оцінка сучасного стану ринку насіння соняшнику та перспективи його розвитку в майбутньому.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зростання площ посіву під соняшником та стабільна урожайність забезпечили Україні високі валові збори. Серед світових виробників Україна посідає провідне місце за валовим збором насіння цієї культури. Упродовж останніх трьох років у країні виробляється 6,36-6,77 млн т насіння. Зростання світового попиту на олію постійно нарощує і стимулює виробництво олійних культур, зокрема соняшнику. Так, в Україні за період 2005-2010 років виробництво соняшнику зросло на 42,5%. За питомою вагою виробництва у світі Україна поступається лише Росії та ЄС-27. Значно зросли й переробні потужності олійних культур у нашій країні. За даними «Укроліяпром», потужності переробки соняшнику

підвищилися до 10 млн т, при цьому понад 65% загального виробництва олії припадає на 10 олійно-жирових комбінатів. В Україні торік вироблено більш ніж 2,6 млн т соняшникової олії, що вшестеро більше за потребу країни. Тому, на сьогодні Україна є найбільшим експортером соняшникової олії у світі.

Для збільшення обсягів виробництва насіння соняшнику та продуктів його переробки необхідно вдосконалювати зруйновані торговельно-економічні відносини, на основі яких створити умови для розвитку зовнішньоекономічної діяльності й виходу української продукції на світовий ринок. Аналіз аграрної політики країн з сучасною ринковою економікою свідчить, що ефективне функціонування сільського господарства і переробних галузей зумовлюється державним протекціоністським підходом із використанням різноманітних інструментів, зокрема — цінових, спрямованих, у першу чергу, на розвиток виробництва, стабілізацію аграрного ринку та на підтримку доходів виробників. Усе це пов'язано з тим, що непаритетність обміну між аграрним і промисловим секторами на користь останнього має загальний та постійний характер.

Підвищення ефективності функціонування олійно-екстракційних підприємств та конкурентоспроможності їх продукції можна досягти за рахунок як виведення з експлуатації підприємств, що працюють з найменшою продуктивністю, так і використання сучасних технологій та обладнання.

Для регулювання ринку насіння соняшнику і продуктів його переробки доцільно вжити ряд регулюючих заходів, які дозволять забезпечити переробні підприємства необхідною кількістю сировини без зниження доходності сільськогосподарських товаровиробників, а саме: установити мінімальне експортне мито у період з вересня по березень наступного року залежно від валового збору насіння соняшнику; запровадити імпортне мито на ввезення олії та шроту в період з березня по вересень наступного року; залишити відкритим і вільним від обмежень імпорт олійної сировини протягом усього року; стимулювати розвиток виробництва рафінованої та фасованої олії в Україні, а також захистити цей сегмент ринку через введення мита на імпорт рафінованої та фасованої олії протягом усього календарного року; надати пільги і зменшити податковий тиск на інвесторів, що вкладають кошти у модернізацію підприємств і розширення асортименту продукції.

Активний розвиток олійно-жирової промисловості вимагає відповідного рівня забезпеченості олійною сировиною. При цьому лідерами виробництва та основними виробниками насіння соняшнику є Росія, Україна, країни ЄС-27 та Аргентина, де він використовується для виготовлення харчової олії та маргарину, також застосовується у

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

тваринництві соняшникова макуха та шрот, які багаті на білок та інтенсивно використовуються на кормові цілі.

Зростання площ посіву під соняшником та стабільна урожайність забезпечили Україні високі валові збори. Серед світових виробників Україна посідає провідне місце за валовим збором насіння цієї культури. Упродовж останніх трьох років у країні виробляється 6,36-6,77 млн т насіння. Зростання світового попиту на олію постійно нарощує і стимулює виробництво олійних культур, зокрема соняшнику. Так, в Україні за період 2005-2010 років виробництво соняшнику зросло на 42,5%. За питомою вагою виробництва у світі Україна поступається лише Росії та ЄС-27. Значно зросли й переробні потужності олійних культур у нашій країні. За даними «Укроліяпром», потужності переробки соняшнику підвищилися до 10 млн т, при цьому понад 65% загального виробництва олії припадає на 10 олійно-жирових комбінатів. В Україні торік вироблено більш ніж 2,6 млн т соняшникової олії, що вшестеро більше за потребу країни. Тому, на сьогодні Україна є найбільшим експортером соняшникової олії у світі.

Соняшник як високоенергетична продовольча культура відіграє провідну роль у виробництві продуктів харчування та кормів. Проте, як відомо, для прибуткового ведення господарювання необхідна стабільна та обґрунтована цінова політика на продукцію сільськогосподарського виробництва. Інтенсивне виробництво насіння соняшнику дає змогу Україні виступати повноправним гравцем на ринку цієї продукції у світі, оскільки за останні десятиріччя частка виробництва соняшнику в Україні відносно до світового зростала від 1,3% (1990 рік) до 22,2% (2010 рік).

Україна є не лише одним із лідерів виробництва товарного насіння соняшнику, а й займає провідне місце серед експортерів олії цієї культури. За останні маркетингові роки сільськогосподарськими підприємствами України вирощувалося від 6,3 до 6,7 млн т товарного насіння, що становило 21,0-22,2% від світового валового виробництва. Близький за кількістю до українського валовий збір насіння отримували аграрії Росії та країн ЄС-27, дещо більше - інші разом взяті країни. Проте олії найбільше виробляла саме Україна, тобто її олійно-екстракційні комбінати - 21,9-23,5% світового виробництва [2].

Серед значних гравців на ринку соняшникової олії найбільшими імпортерами є країни ЄС-27, а також Туреччина. Найбільшим експортером соняшникового насіння у 2008 році була Україна, проте розвиток потужностей з переробки насіння забезпечив зменшення вивозу сировини з 0,767 млн т (2008 рік) до 400 тис т (2010 рік), а найбільшими експортерами насіння стали країни ЄС-27. Зростання потужностей переробки насіння соняшнику в Україні забезпечили лідерство з експорту олії саме

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

нашій державі, відсоток участі якої в світовому ринку соняшникової олії у 2008 році становив 45,9%, а у 2009-2010 роках підвищився до 56,9-57,7%.

Для формування експортоорієнтованої стратегії просування продукції сільськогосподарських та переробних підприємств необхідним є таке:

створення спеціалізованої аграрної біржі, яка стала б центром ціноутворення на олійні та інші культури; впровадження митно-тарифних норм на експортно-імпортні операції з сільгосппродукцією, створення цивілізованого фондового ринку цінних паперів підприємств, що дасть їм можливість отримувати додаткові кошти; довгострокове кредитування з метою розвитку виробництва й просування кінцевої продукції на зовнішні ринки; диверсифікація ринків збуту готової вітчизняної продукції; збільшення обсягів експорту продукції високого рівня переробки; забезпечення якості готової продукції відповідно до вимог міжнародних стандартів; підготовка нормативно-правової бази і культура проведення зовнішньоекономічних операцій для вступу до СОТ, що забезпечить рівноправну з усіма її учасниками торгівлю товарами.

Висновки. Використовуючи вітчизняний і зарубіжний досвід установлення за допомогою державної підтримки інтеграційних зв'язків в АПК, сільськогосподарські товаровиробники і переробні підприємства мають стати центрами агропромислової інтеграції, що сприятимуть виходу країни з кризи і подальшому успішному розвиткові агропромислового комплексу. Україна завдяки своїм природно-кліматичним умовам і виробничо-технічним потужностям переробних підприємств має всі потенційні можливості стати одним із центрів поставок олії глибокої переробки та різноманітних жирів на світовий ринок, а послідовна державна політика створить конкурентоспроможне середовище для всієї галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрного підприємства / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2000. – 355 с.

2. Маслак О. Сучасні тенденції ринку соняшнику/ О. Маслак// Агробізнес сьогодні. – 2012. – № 7. – С. 15-18.

3. Саблук П. Т. Становлення аграрної політики в Україні / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2006. – № 1. – С. 3—7.

4. Foreing Agricultural Servis /USDA/Office of Global Analysis [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.fas.usda.gov/grain/circular/2011/05-11/grain.pdf

УДК 338.43

ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ, ЇХ СТАН ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

І.А. Берегуля, студент
Науковий керівник: к.е.н., доцент В.С. Кушнірук
Миколаївський національний аграрний університет

Стаття присвячена питанню ефективності сільськогосподарського виробництва, визначені основні проблеми та сучасний стан раціонального використання земельних ресурсів України.

Ключові слова: земельні ресурси, земельний фонд, сільськогосподарські угіддя, раціональне землекористування, оптимізація структури землеробства.

Постановка проблеми. Земля – найголовніше багатство та найважливіша умова снування людського суспільства, незамінний засіб задоволення його різноманітних потреб: економічних, соціально - побутових, естетичних тощо . Земля виступає не лише природним ресурсом, а й матеріальною базою життя та діяльності людства. Говорячи про використання землі, перш за все, мають на увазі її функціонування у сфері виробництва. У сільському господарстві земля – це головний засіб виробництва, без якого неможливий сам процес виробництва продукції рослинництва і тваринництва. Земля одночасно є предметом і засобом праці, а отже, і головним засобом виробництва [4].

Земля не може бути замінена ніякими іншими засобами виробництва, а без неї не може здійснюватися виробничий процес у сільському господарстві.

Ефективне використання земельних ресурсів потребує цілеспрямованого дослідження. Тому на сьогодні постає складне та актуальне завдання щодо вирішення проблем попередження процесів деградації ґрунтів, збереження і відновлення їх родючості, а також підвищення сільськогосподарського використання ґрунтів за рахунок організації раціонального використання земельних ресурсів, як основи для подальшого ведення екологічно збалансованого землеробства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питання щодо раціонального, економічно доцільного, екологічно безпечного використання та охорони земельних ресурсів приділяється значна увага в працях Бистрякова І.К., Гуцуляка Г.Д., Добряка Д.С., Мішеніна Є. В., Ступеня М.Г., Третяка А.М., Хвесика М.А. та інших вчених. Результати їх досліджень охоплюють широке коло зазначених проблем. Однак

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

динаміка змін зумовлені новим земельним законодавством, трансформація економічних відносин, загострення соціальної та еколого-економічної ситуації вимагає проведення постійних досліджень з метою вироблення основних напрямків і заходів подальшої реалізації процесу вдосконалення земельних відносин та приведення їх у відповідність з цими змінами.

Постановка завдання. Метою даної статті є обґрунтування організаційно-економічного механізму ефективного використання земельних ресурсів України, їх стан та проблеми.

Виклад основного матеріалу досліджень. Земельні ресурси – це найважливіша частина природного середовища, що характеризується просторовим розміщенням, рельєфом, ґрунтовим покривом, рослинністю, надрами, водами, виступає головним засобом виробництва в сільському і лісовому господарстві, а також просторовим базисом для розміщення усіх галузей господарства [5].

Всі землі, що знаходяться в межах території України складають єдиний земельний фонд. В залежності від цільового призначення єдиний земельний фонд країни поділяють на сім категорій земель [1].

Україна володіє значними земельними ресурсами. Земельний фонд складається із земель, що мають різноманітне функціональне використання, якісний стан та правовий статус. Станом на 1 січня 2013 року її земельний фонд складає 60354,8 тис. га, або майже 6% території Європи, з яких 42,78 млн. га складають сільськогосподарські землі (рис. 1). Зокрема сільськогосподарські угіддя становлять близько 19% загальноєвропейських, у т.ч. рілля – майже 27%. Український показник площі сільськогосподарських угідь у розрахунку на душу населення є найвищим серед європейських країн – 0,9 га, в т.ч. 0,7 га ріллі (проти середньоєвропейських показників 0,44 і 0,25 га відповідно).

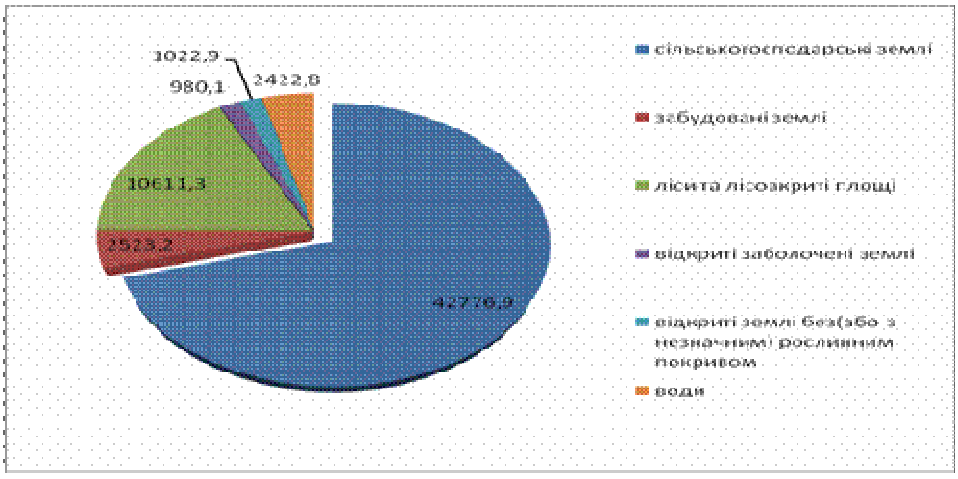

Рис. 1. Структура земельного фонду України

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Площа чорноземів в Україні становить, за різними оцінками від 15,6 до 17,4 млн. га, або близько 8 % світових запасів. Значна частка земельної площі 70,9 %, або 42776,9 тис. га складають сільськогосподарські землі, у структурі яких сільськогосподарських угідь – 68,9 % , з них на ріллю припадає 53,8 %; 9,1 % складають пасовища; 4,0 % – сіножаті; 1,5 % – багаторічні насадження; 0,5 % - перелоги.

Сільськогосподарські угіддя України в різних регіонах України, характеризуються різним рівнем сільськогосподарського освоєння (рис. 2), при цьому основну частку в регіонах займає інтенсивно оброблювана рілля.

Сільськогосподарські угіддя – земельні ділянки, які систематично використовуються для одержання сільськогосподарської продукції. Сільськогосподарські угіддя знаходяться у власності, оренді, постійному чи тимчасовому користуванні сільськогосподарських підприємств і громадян [7]. Структура сільськогосподарських угідь свідчить про високий рівень їхньої розораності, що, з одного боку, характеризує високе значення використання землі в сільському господарстві, а з іншого, швидке виснаження та екстенсивне ведення сільського господарства.

Рис. 2. Структура сільськогосподарських угідь України

На сьогодні в структурі сільськогосподарських угідь існує потреба вилучення частки ріллі з метою подальшого засадження цих земель багаторічними культурами або проведенні на них комплексу меліоративних заходів. Окремо потрібно наголосити, що наслідком високого сільськогосподарського освоєння земельного фонду, без належних

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

заходів щодо його охорони та відтворення як виробничого ресурсу й важливої складової навколишнього природного середовища, є прогресуюча деградація земель, що створює загрозу продовольчій безпеці.

У дослідженнях С.Осипчук вже було акцентовано увагу на одну з найголовніших екологічних проблем, що зумовлює значні економічні втрати сільськогосподарського землекористування — ерозія земель [8]. Посівні площі під зерновими культурами, частка яких в структур і посівних площ сільськогосподарських культур сягає 57 % особливо потерпають від ерозійних процесів. З кожного гектара землі щорічно змивається від 5 до 15 м з ґрунту, що призводить до зменшення врожайності на 30 – 70 % та до зниження якості сільськогосподарської продукції. На найбільш еродованих ділянках вартість проведення відповідних меліоративних заходів настільки велика, що економічно доцільнішим є переведення їх до категорії земель несільськогосподарського використання (лісогосподарського, рекреаційного, природоохоронного) [8].

За роки земельної реформи в структурі сільськогосподарських угідь відбулися незначні зрушення. Питома вага ріллі в площі сільськогосподарських угідь зменшилась відповідно з 82,0 % у 1993 році до 79% у 2012 році, до того ж з’явились перелоги.

У дослідженнях вчених вже було зазначено, що спостерігаються деякі позитивні тенденції у зміні структури угідь, які потрохи зменшують розораність земель, проте також необхідно розуміти, що вказані темпи трансформації орних земель в інші види угідь не можна визнати достатніми, суцільними по території області та збалансованими відносно виробництва сільськогосподарської продукції у необхідних обсягах[3].

Враховуючи екологодеструктивний характер землекористування в Україні, що призводить до погіршення якісного стану ґрунтів важливого значення набуває проблема проведення заходів із вапнування і гіпсування. Відбувається інтенсивне скорочення обсягів та масштабів вапнування і гіпсування було зумовлено тим, що колгоспи та радгоспи, які в часи командно-адміністративної системи були основними землекористувачами, трансформувались в нові організаційно-правові форми господарювання.

Відсутність спеціальних сівозмін, агролісомеліоративних, полезахисних заходів сприяло поступовому виснаженню родючого ґрунту, зменшенню вмісту гумусу, посиленню ерозійних процесів, підвищенню кислотності, погіршенню інших якісних характеристик ґрунтів. Це все відбувалось в умовах фінансової розбалансованості агроформувань, що знайшло свій прояв у різкому зниженні обсягів вапнування і гіпсування ґрунтів.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

У кожному регіоні держави діють свої регіональні програми з використання та охорони земель, інші програми у сфері земельних відносин, згідно з якими заходи з врегулювання земельних відносин, у тому числі з охорони земель, здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів, зокрема за кошти, які надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва. Повинна бути застосована гнучка система стимуляційних важелів та інструментів впливу на власників землі і землекористувачів, від якої насамперед і залежить раціональне використання національного багатства [3].

Висновки. Проведений аналіз стану використання земельних ресурсів України свідчить про надзвичайно високі показники господарської освоєності досліджуваної території, нераціональну структуру сільськогосподарських угідь та структур у посівних площ сільськогосподарських культур, що призводить до величезних економічних збитків, втрати врожаю. У поєднанні з неефективними заходами з протидії несприятливих природних процесів (ерозія, підтоплення тощо), які спричиняють додаткове навантаження на земельні ресурси, постає нагальна потреба у розробці стратегії управління ведення ефективної, економічно доцільної та раціональної організації землеробства.

З метою поліпшення стану і продуктивності земель, їх захисту від ерозії (змиви, зсуви тощо), підтоплення сільськогосподарських угідь, шкідливої дії вод, катастрофічних наслідків повеней та інших видів деградації земель органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування необхідно забезпечити обов'язкове фінансування заходів з охорони земель, зокрема на виконання державних та регіональних програм у сфері земельних відносин, у тому числі за рахунок коштів, які надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва.

Ефективність управлінських рішень, пов'язаних з використанням землі, визначається рівнем законодавчого забезпечення. Але ні Конституція, ні Земельний кодекс України не можуть з належною деталізацією врахувати весь спектр правових норм раціонального використання та охорони земель. Ці правові акти слугують лише базою, на підставі якої формується цілісний масив законодавств, що справляє свій вплив на прийняття управлінських рішень у галузі землекористування.

Отже, з урахуванням зазначених особливостей використання землі як засобу виробництва повинні прийматися відповідні управлінські рішення щодо розробки системи заходів з її раціонального використання й охорони в рамках конкретних природно-економічних, соціальних, політичних і культурно-історичних умов.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

ЛІТЕРАТУРА

1. Богіра М.С. Землекористування в ринкових умовах: еколого-економічний аспект: монографія / М. С. Богіра. – Львів: Львівський національний аграрний університет, 2008. – 225 с.
2. Добровольська Н.В. Моделювання ерозійної небезпеки земель для територіальної організації землеробства. / Н.В. Добровольська, В.А. Бережний // Часопис соціально-економічної географії: Міжрегіональний збірник наукових праць. — Харків: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2011 — Вип. 11 (2) — 2011. — С. 182 – 185.
3. Економіка сільського господарства: Навчальний Посібник. /Збарський В.К., Мацибора В.І., Чалий А.А. та ін.; За ред. В.К. Збарського і В.І. Мацибори. – К.: Каравела, 2009. – 264 с.
4. Земельний кодекс України: правова основа управління земельними ресурсами /за ред. В.В.Горлачука. – Львів : Укр. технології, 2001. – 88 с.
5. Зінченко Т.Є. Економічні засади землекористування міських агломерацій: теорія, методологія, практика/ Т.Є. Зінченко. —Житомир: Видавництво «ПП Рута», 2012.- 380 с.
6. Конституція України : прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – К. , 1996 . – 54 с.
7. Новоторов О.С. Економіка землегосподарювання: теорія, методологія / за ред. акад. Б.М. Данилишина / РВПС України.- Київ: ТОВ «ДКС центр», 2009.- 628 с.
8. Осипчук С. Про охорону земель в Україні / С. Осипчук //Землевпорядний вісник. – 2006. – №2. – С. 28 – 36.
9. Паньків З.П. Земельні ресурси: Навчальний посібник. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 272 с.
10. Савченко Т. І. Економічне стимулювання раціонального використання земель як один із механізмів управління земельними ресурсами / Т. І. Савченко // Вісник Львівського національного аграрного університету : економіка АПК. – 2011. – N 17 (1). – С. 200 - 205.
11. Сохнич А. Я. Управління земельними ресурсами : Регулювання земельних відносин: навч. посіб. / А. Я. Сохнич, В. В. Горлачук, А. В. Наход ; за ред. А. Я. Сохнича. – Львів, 2008.– 255 с.
12. Статистичний щорічник України за 2011 рік/ за ред. О.Г. Осауленко.- Київ: ТОВ «Август Трейд», 2012.- 560 с.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 634:631.115:338.43.02(477.73)

ПОГЛИБЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У САДІВНИЦЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ПЕРВОМАЙСЬКОГО РАЙОНУ

Ю.В. Богдан, студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент В.С. Кушнірук

Миколаївський національний аграрний університет

У статті викладено обґрунтування щодо формування організаційно-господарських структур у садівницькому підкомплексі. Визначено пріоритетні напрями розвитку садівницьких агропромислових підприємств, агрофірм та об'єднань на контрактній умові за умови поглиблення інтеграційних процесів у садівництві. Запропоновано шляхи поглиблення агропромислової інтеграції.

Ключові слова: організаційно-господарські структури, агрофірма, контрактна інтеграція, садівницьке підприємства, компанія-інтегратор, служба маркетингу та логістики.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку сільськогосподарського виробництва суспільство дедалі частіше і повніше зіштовхується з такою проблемою продовольчого забезпечення, як низький рівень виробництва плодоягідної продукції та продуктів її переробки для міського і сільського населення.

Досвід ведення вітчизняного і світового господарства в глобальному розумінні дає підставу стверджувати, що це безпосередньо залежить від розвитку агропромислового комбінування, яке сприяє підвищенню ефективності ведення садівництва. Адже в економічно розвинутих країнах (Польща, Італія, Франція, Голландія, Німеччина), де сформувався чіткий поділ праці між сільським господарством (садівництвом) і галузями промисловості, що забезпечують його виробничими ресурсами та переробляють вироблену ним плодоягідну продукцію, такої продовольчої проблеми не існує через підпорядкування свого виробництва платоспроможному попиту населення. У той же час в ринкових умовах господарювання досить важливими залишаються теоретичні аспекти агропромислової інтеграції в садівництві і напрацювання практичних рекомендацій з цієї проблеми, що обумовлюється розвитком різних організаційно-господарських структур а аграрному секторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемним питанням агропромислової інтеграції у садівництві в умовах ринкових трансформацій присвячено наукові праці О.Ю. Єрмакова, В.А. Рульєва, О.М. Шестопаля, А.І. Шумейка та ін. Однак низька ефективність ведення садівництва в аграрних підприємствах при наявності

сприятливих природно-економічних умов регіону потребує активізації інтеграційних процесів шляхом створення нових агропромислових формувань.

Постановка завдання. Метою дослідження в даній статті є обґрунтування теоретичних засад та практичних рекомендацій щодо вдосконалення організаційно-господарських структур садівницьких підприємств на основі поглиблення інтеграційних процесів у садівництві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Агропромислова інтеграція – це процес поступового об'єднання спеціалізованих галузей АПК, які займаються виробництвом, переробкою, зберіганням, реалізацією сільськогосподарської продукції, а також підприємств і організацій виробничої інфраструктури, що обслуговують сільське господарство, з метою підвищення ефективності агропромислового виробництва [6, с. 54].

На основі опрацьованого вітчизняного і світового досвіду агропромислового комбінування пропонуються такі варіанти створення подібних організаційно-госп. структур у садівництві: садівницьких агропромислових підприємств (рис. 1).

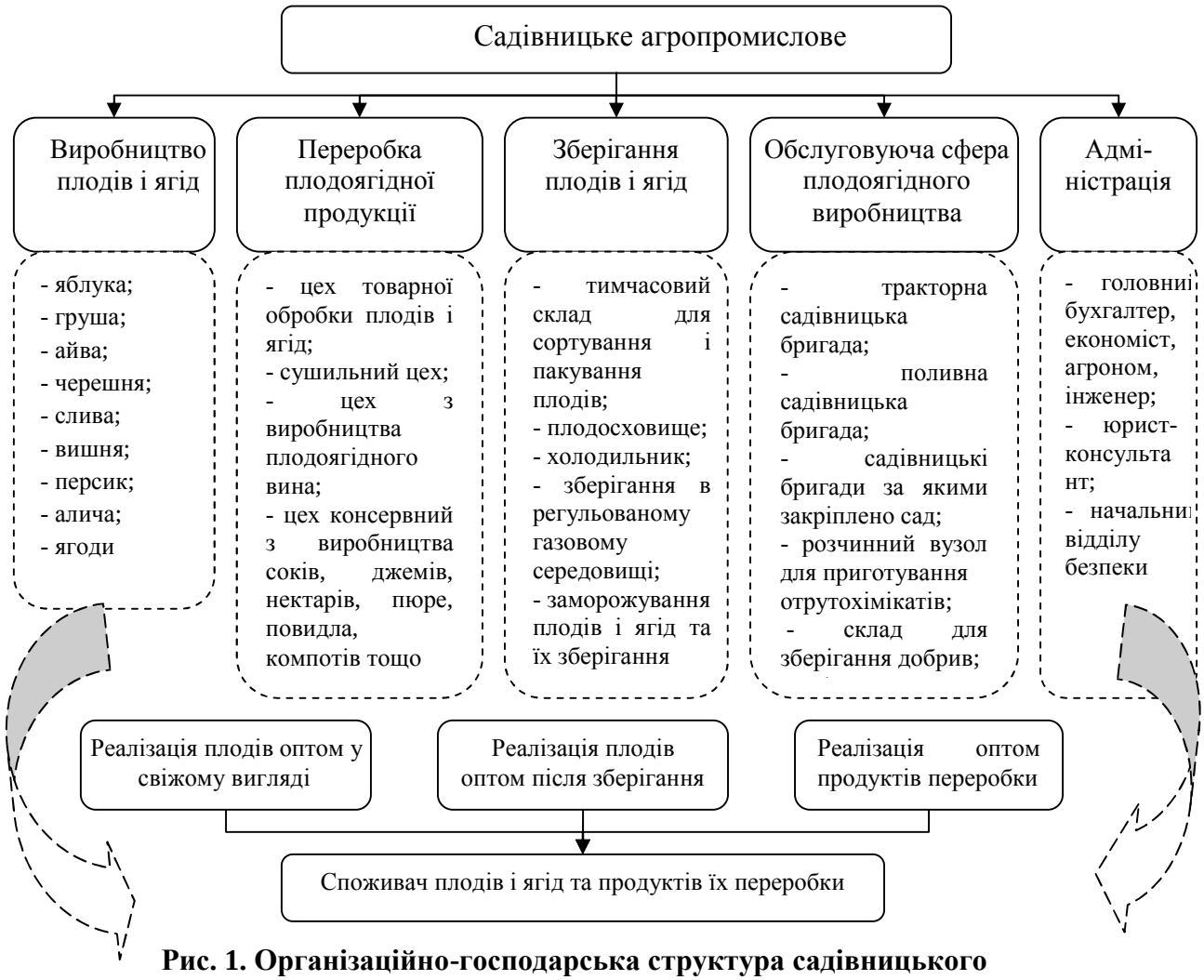

Рис. 1. Організаційно-господарська структура садівницького агропромислового підприємства

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Зокрема, організаційно-господарська структура агропромислового садівницького підприємства поєднуватиме виробництво плодоягідної продукції з її промисловою переробкою, доробкою і зберіганням. Так, аграрне і промислове виробництво організаційно функціонуватиме в даному випадку лише у формі внутрішньогосподарських підрозділів, що не мають юридичної самостійності. При цьому матеріальне стимулювання працівників сільськогосподарських і переробних підрозділів залежатиме від досягнутого рівня ефективності функціонування системи агропромислового плодоягідного виробництва.

Зазначимо, що організаційно-господарська структурою створення садівницьких агрофірм має бути результат поглиблення інтеграційних процесів у низовій ланці агропромислового плодоягідного виробництва (рис. 2). Це передбачає розширення існуючих ланок ринкової інфраструктури, зокрема служб маркетингу, власної торгівельної мережі тощо.

Рис. 2. Організаційно-господарська структура садівницької агрофірми ринкового типу

Світовий досвід вказує на необхідність створення агропромислових садівницьких підприємств і агрофірм на базі великих аграрних (садівницьких) підприємств, що мають потужний виробничий потенціал і висококваліфікованих працівників з великим досвідом роботи. Зокрема, перевага агрофірми над агропромисловим підприємством полягає у наявності в першої, крім комбінованого виробництва, притаманних і таких важливих елементів єдиного організаційно-технологічного комплексу, як реалізація плодоягідної продукції та продуктів її переробки через власну торгівельну мережу.

Садівницька агрофірма повинна забезпечувати господарства, що входять до її складу всіма матеріально-технічними ресурсами, необхідними для зростання обсягів

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

виробництва плодів і ягід. При цьому механізм розподілу прибутку повинен здійснюватись пропорційно вкладеним фінансовим ресурсам у виробництво плодів і ягід та продуктів їх переробки.

Крім того, у кожному садівницькому агропромисловому підприємстві й агрофірмі повинна бути досягнута раціональна концентрація виробництва плодово-ягідної продукції, що використовується на переробку. Адже при безпосередньому вирішенні цього завдання необхідно враховувати повне використання виробничої потужності переробного підприємства, обсяги поставок продукції в свіжому вигляді відповідно до договорів, а також внутрішньогосподарські потреби в ній для особистого споживання. Саме раціональний добір породно-сортового складу плодових культур із різними строками дозрівання садівницької продукції забезпечить більш тривалий період надходження свіжої плодово-ягідної продукції на регіональні ринки з метою повнішого задоволення попиту споживачів, а також ритмічної роботи переробних підприємств.

У сучасних ринкових умовах найбільш доцільною є контрактна інтеграція, яка передбачає об’єднання аграрних, переробних, торгівельних підприємств, а також залучення фінансових структур, які зберігають самостійність та право юридичної особи, зокрема, підпорядковуючи свої інтереси досягненням найкращих кінцевих результатів виробничо-господарської діяльності (рис. 3).

Цей вид інтеграції можна використовувати для об’єднання фермерських та особистих селянських господарств, які займаються виробництвом плодів та ягід і знаходяться на невеликій відстані від інтегрованих структур (агропромислове підприємство, консервний завод, винзавод тощо).

Перевагами контрактної інтеграції для садівницьких підприємств мають бути висока гнучкість, мобільність та оперативність. Саме цей вид інтеграції є найбільш прийнятним для сучасних умов і насамперед - для інтегрування фермерських і особистих селянських господарств. При цьому компанія-інтегратор (наприклад ТОВ «Сандора») повинна направляти фінансові ресурси і ефективно стимулювати дані організаційно-правові форми господарювання з приводу збільшення обсягів плодово-ягідної продукції для промислової переробки для виробництва якої в Миколаївській області сприятливі природно-економічні умови. Саме допомога компанії-інтегратора у забезпеченні даних господарств запасними частинами, паливо-мастильними матеріалами, засобами захисту рослин від шкідників та хвороб, добривами сприятиме здешевленню виробленої плодоягідної сировини (при умові, що економічні умови між

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

партнерами будуть достатньо урегульованими), а в результаті зниження собівартості кінцевих продуктів і підвищення їх конкурентоспроможності.

Рис. 3. Організаційно-господарська структура об'єднання на контрактній умові економічних інтересів садівницьких, переробних і торгівельних підприємств із залученням фінансових структур

З вище викладеного слід відмітити те, що такий дієвий механізм побудови економічних зв'язків вигідний для обох сторін: компанія-інтегратор розширює свою сировинну базу, економлячи на інвестиціях, виробничих та управлінських витратах, затратах на соціальні потреби, а керівники садівницьких підприємств вирішують проблеми постачання і збуту, а також технологічного оновлення виробництва.

Контрактна форма інтеграції має просту форму, що надасть можливість ефективно співпрацювати компанії-інтегратору з великою кількістю сільськогосподарських підприємств, які виробляють плодово-ягідну продукцію, контролювати економічні взаємозв'язки (з приводу вчасної поставки продукції та розрахунків за неї), розширити обсяги виробництва сировини так і продуктів переробки для учасників інтеграційного процесу, а також підвищити конкурентоспроможність та рентабельність підприємств.

Крім цього слід відмітити, що контрактна інтеграція буде ефективніша у відносинах інтегрованих структур з економічно міцними, потенційно потужними садівницькими підприємствами регіону (наприклад ВАТ «Зелений Гай», ЗАСТ «Зоря Інгулу», ВАТ «Радсад», ВАТ «Підгур'ївське» тощо). Безумовно, останні здатні 100%

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

виконувати зобов'язання по укладеним контрактам та забезпечувати переробні заводи плодоягідною сировиною.

Висновки. Отже, запровадження вітчизняного і світового досвіду розвитку інтеграційних процесів в агропромисловому комплексів сприятиме виходу країни з продовольчої кризи і економічному зростанню садівницьких агропромислових підприємств і агрофірм. Крім того, побудова дієвого економічного механізму інтеграції аграрних і агропереробних підприємств зумовить підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності даних формувань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кириленко І.Г. Удосконалення системи фінансово-економічних відносин у діяльності агропромислового виробництва в Україні / І.Г. Кириленко // Економіка АПК. – 2006. – №6. – С. 3 – 7.

2. Коденська М.Ю. Інтеграція як фактор активізації інвестиційної діяльності / М.Ю. Коденська // Економіка АПК. – 2006. – №6. – С. 24 – 31.

3. Мазуренко О.В. Розвиток інтегрованих формувань в АПК / О.В. Мазуренко // Економіка АПК. – 2006. — №3. – С. 89 – 93.

4. Рульєв В.А. Садова продукція – складова ринку продовольства / В.А.Рульєв // Сад, виноград і вино України. – 2006. – №1–3. – С. 12 – 13.

5. Шестопаль О.М. Агропромислова інтеграція у садівництві в умовах формування ринкових відносин / О.М. Шестопаль, О.Ю.Єрмаков, Д.О. Баюра // Садівництво. – 1995. – Вип. 44. – С. 95 – 102.

6. Яценко В.М. Формування і розвиток агропромислової інтеграції в Україні / В.М. Яценко // Економіка АПК. – 2004. – №1. – С. 54 – 60.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 631.14:001.76

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Н.Я. Бунзяк, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доц. Калюжна О.В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто сутність та особливості інновацій в сільському господарстві. Обгрунтовано місце інноваційного розвитку та проведено аналіз рівня інноваційної активності аграрних підприємств.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційно-активні підприємства, аграрний сектор економіки.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення інноваційний розвиток – необхідна складова економіки України. На сучасному етапі немає країни, де б економічне змагання за лідерство на світових ринках не пов'язувалося б з інноваціями. Це зумовлено багатьма факторами: зношеність основних фондів виробництва, висока собівартість, як наслідок, – низька конкурентоспроможність товарів як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, сировинне спрямування експорту та інші.

З огляду на зазначене, актуальності набуває посилення ролі інновацій у забезпеченні соціально-економічного зростання різних секторів економіки України, і, зокрема, аграрної сфери, сучасний економічний і науково-технічний розвиток якої характеризується глобалізацією ринку, загостренням на ньому конкуренції товаровиробників, скороченням кількості інноваційно активних підприємств, зниженням рівня зайнятості в інноваційній сфері, відокремленістю інноваційного процесу від науково-технічного прогресу, вичерпанням деяких видів ресурсів та зростанням цін на них тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні та практичні аспекти формування інноваційних підходів розвитку агропромислового комплексу України розглянуто в роботах О.І. Амоши, О.В. Дація, О.П. Єлець, М.В. Зубець, І.О.Іртищевої, О.В. Кота, Л.В. Назарової, П.Т. Саблука, К.В. Семикіної, Н.М. Сіренко, Ю.М. Остапчука, А.М. Третяка, О.В. Шебаніної та ін.

Постановка завдання. Метою статті є систематизація основних проблем інноваційного розвитку економіки України та дослідження механізму інноваційної діяльності в сільському господарстві.

Виклад основного матеріалу досліджень. Перехід до інноваційного розвитку економіки можливий лише на основі якісного перетворення потенціалу країни та

розвитку ринку інновацій. Оскільки інновації є найважливішим засобом забезпечення економічного зростання, конкурентоспроможності та фінансової стабільності будь-якого підприємства, то високих результатів вони можуть досягти лише за систематичного і цілеспрямованого здійснення інноваційної діяльності, яка спрямована на реалізацію нових можливостей.

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність», інноваційна діяльність – це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентноздатних товарів і послуг [1].

З метою забезпечення інноваційної моделі розвитку економіки, зокрема агропромислового комплексу, та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках було прийнято Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [2]. Пріоритетні напрями розділені на стратегічні (на період до 10 років) і середньострокові (до 5 років).

Проте практично з кожним роком незалежності Україна втрачає свій інноваційний потенціал і цим самим гальмує економічний розвиток та стабільність. За рейтингом Всесвітнього економічного форуму у 2011 р. у сфері формування факторів інноваційного розвитку Україна посіла 42 місце, за оснащеністю сучасними технологіями – 96, у світовому рейтингу глобальної конкурентоспроможності економіки – 82, що свідчить про неефективне використання власного інноваційного потенціалу.

За останні роки в Україні лише починають створюватись умови для розвитку інноваційної діяльності – сформовано основи нормативно-правової бази та механізми здійснення інноваційної політики, а також створено умови для розвитку відповідної інфраструктури. Проте, незважаючи на високий інноваційний потенціал, інноваційна складова забезпечення економічного розвитку використовується недостатньо.

Розрізняють чотири типи інновацій, що впроваджуються під час здійснення інноваційної діяльності: продуктові, процесові, маркетингові й організаційні.

Продуктовою інновацією є впровадження товару або послуги, що є новими або значно поліпшеними за його властивостями або способами використання. Сюди входять значні вдосконалення в технічних характеристиках, компонентах і матеріалах, у вбудованому програмному забезпеченні, у рівні сумісності з користувачем або в інших функціональних характеристиках.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Процесова інновація є впровадженням нового або значно поліпшеного способу виробництва або доставки продукту. Сюди входять значні зміни в технології, виробничому устаткованні й/або програмному забезпеченні.

Маркетингова інновація є впровадженням нового методу продажу, уключаючи значні зміни в дизайні або упаковці продукту, його складуванні, просуванні на ринок або в призначенні продажної ціни, що націлені на краще задоволення потреб споживача, відкриття нових ринків або завоювання нових позицій для продукції підприємства на ринку з метою збільшення обсягу продажу.

Організаційна інновація є впровадженням нового організаційного методу в діяльності підприємства, в організації робочих місць або зовнішніх зв'язків.

Згідно з даними обстеження 2008–2011рр., рівень інноваційної активності підприємств усіх видів економічної діяльності, зокрема, впровадження продуктових та процесних інновацій, помітно зріс: частка інноваційних підприємств у сфері інформатизації зросла з 21,7% до 31,8%, у фінансовій діяльності – з 19,7% до 25,6%, інших послугах – з 16,0% до 19,9% .

Щодо аграрної сфери економіки, то протягом 2011 року інноваційну діяльність в Україні здійснювали 6286 сільськогосподарських підприємств, або 11% від їх загальної кількості. Понад 24,5% з них реалізовували інноваційну продукцію, обсяг якої становив 19,6 млрд грн., або 6,7% від загального обсягу реалізованої продукції. Основними напрямами підприємств, які займалися нововведеннями, були продуктові інновації. Кожне третє підприємство придбало і впровадило нові засоби механізації виробництва, кожне одинадцяте – нові технології. Взагалі для здійснення нововведень підприємствами придбано 182 нові технології [6].

Розподіл інноваційних підприємств за видами економічної діяльності свідчить про пріоритетність галузі переробної промисловості (46,4%) та оптової торгівлі (29,1%), в той час як питома вага решти стратегічно важливих галузей для країни залишається незначною.

Стан інноваційної діяльності в Україні більшість експертів-науковців визначають як кризовий і такий, що не відповідає сучасному рівню інноваційних процесів у країнах, для яких інноваційний розвиток є пріоритетним завданням економічної стратегії.

Складно орієнтуватися на інноваційність та ефективність підприємств, оскільки зростання ВВП за рахунок запровадження нових технологій в Україні становить лише 0,7%, тоді як в розвинутих країнах воно сягає 60, а то й навіть 90% [6].

Варто зазначити, що серед країн ЄС мінімальні показники інноваційної активності мають Португалія – 26% та Греція – 29%, але навіть вони у два рази вищі, ніж в Україні. Порівняно з країнами-лідерами, такими як Нідерланди (62%), Австрія (67%), Німеччина (69%), Данія (71%) та Ірландія (74%), розрив з Україною ще більший (3-4 рази) [4].

Оцінка інноватівності економіки України показала, що інноваційні процеси в економіці не набули вагомих масштабів, кількість підприємств, що впроваджують інновації, зменшується з кожним роком і становить зараз 12–14%, що менше в 3–4 рази, ніж в інноваційно розвинутих економіках. Наукоємність промислового виробництва знаходиться на рівні 0,3%, що на порядок менше від світового рівня. При цьому майже третина коштів, що витрачаються на інноваційну діяльність, припадає на закупівлю обладнання, в той час як на придбання прав на нову інтелектуальну власність або на проведення НДДКР витрати на порядок менші. Майже половина з інноваційних підприємств взагалі не фінансують проведення в інтересах свого виробництва наукових досліджень [5].

Що стосується малого інноваційного бізнесу, то в Україні він становить лише незначну частку всього малого підприємництва, що обумовлено тим, що розвитку і дослідженню малих інноваційних підприємств не приділяється належної уваги ні центральними, ні регіональними структурами влади [5].

Для розвитку інноваційної діяльності в Україні необхідно здійснити комплекс організаційно-економічних заходів, що охоплюватимуть:

- здійснення ефективної державної інноваційної політики, погоджуючи темпи і пропорції розвитку науки, технологій і виробництва;
- вдосконалення механізму захисту прав інтелектуальної власності та процедур патентного захисту інновацій;
- забезпечення сприятливого клімату для створення власних наукомістких виробництв повного циклу шляхом використання різних форм державної підтримки;
- розвиток інноваційної інфраструктури шляхом покращення системи інформаційного забезпечення інноваційної діяльності, сертифікації і впровадження розробок, підготовки і перепідготовки кадрів;
- забезпечення комерціалізації наукових результатів шляхом формування основ для ефективного партнерства державного та підприємницького секторів в інноваційній сфері;

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

● розширення міждержавного співробітництва в галузі наукових розробок та інноваційної діяльності, координації зусиль в питаннях розвитку пріоритетних для кількох держав напрямків [6].

Реалізація запропонованих напрямків розвитку інноваційної діяльності в Україні дасть змогу значно підвищити рівень інноваційної активності сучасних підприємств, у тому числі сільськогосподарських, стабілізувати прискорений процес оновлення виробництва, ефективно використовувати внутрішні та залучені зовнішні інвестиції на інноваційну діяльність.

Проблеми інноваційної діяльності є багатогранними: вони стосуються не тільки загальнотеоретичних питань інновацій і науково-технічного прогресу, а й розвитку інноваційних процесів у суспільстві, оцінки наукового потенціалу, організації виконання наукових досліджень і розробок, економічної ефективності інновацій, інноваційної політики на всіх рівнях управління.

В Україні ні на центральному, ні на регіональному, ні на місцевому рівнях не сформовані відповідні умови для побудови інноваційно-інвестиційної моделі розвитку регіонів.

Для забезпечення стабільного розвитку і конкурентоздатності сільського господарства необхідне впровадження інноваційної моделі розвитку галузі. Впровадження інновацій та новітніх технологій в аграрній сфері дасть змогу покращити показники її діяльності як на регіональному, так і на загальнодержавному рівнях. Так, за рахунок інноваційного розвитку можна досягти збільшення виробництва валової продукції та покращення її якості, що буде мати безпосередній вплив на ефективність виробництва сільськогосподарських підприємств.

Найвищий рівень сприйнятливості в підприємствах по техніко-технологічній системі та природних ресурсах, тобто системах ресурсного забезпечення, тому переважно в підприємствах АПК впроваджуються біологічні інновації. Зазначимо, що така ситуація аналогічна для більшості вітчизняних аграрних підприємств. Найслабшою щодо можливості реалізації моделі інноваційного розвитку є організаційно-управлінська система, яка забезпечує неналежний інноваційний клімат та культуру, не розвиває інтелектуальну складову організації. У результаті, із можливих 8 балів індивідуальна інноваційна сприйнятливість вітчизняних аграрних підприємств не оцінюється навіть на 50%.

Висновки. У сучасних умовах сільськогосподарська галузь України потребує підвищення ефективності виробництва і конкурентоспроможності продукції, що неможливо без інноваційної моделі розвитку. Але на сьогоднішній день ситуацію у

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

сфері інноваційного розвитку вітчизняного сільського господарства треба визнати незадовільною, передусім через відсутність системної основи такого розвитку, а також його невідповідність світовим пріоритетам і масштабам.

Підприємства АПК України мають високий потенціал економічного розвитку, який зумовлюється унікальними природно-кліматичними характеристиками та сприятливими для АПК світовими тенденціями. В найбільшій мірі сприяти вивільненню цього потенціалу – саме таке завдання має стояти сьогодні на всіх рівнях, починаючи від підприємства і завершуючи національним господарством. Досягти цього можна за рахунок сприяння розвитку інноваційних процесів в АПК шляхом розробки та впровадження відповідних державних програм, забезпечення розвитку наукової сфери як основи інноваційного процесу, створення сприятливих умов для інвестиційної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про інноваційну діяльність [Текст]: Закон України від 4 липня 2002 р. № 40—IV // [Електронний ресурс]. — Режим доступу до матеріалів: www.zakon.rada.gov.ua.
2. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України // Урядовий кур'єр. —№ 186.
3. Амоша О.І. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення / О.І.Амоша // Економіст. — 2009. — №6. — С. 28—34.
4. Єлець О.П. Роль інноваційної діяльності у розвитку підприємства / О. П. Єлець // Вісник ХНУ. — Серія «Економічні науки». — 2010. — № 4. — С. 52—54.
5. Іртищева І.О. Регіональні особливості інноваційних процесів в агропродовольчій сфері українського Причорномор’я / І.О. Іртищева— К.: РВПС України НАН України, 2009. — 60 с.
6. Назарова Л.В Розвиток інвестиційних процесів в АПК України: стан, проблеми, перспективи. / Л.В. Назарова // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. — 2011. — № 1. — С. 71—75.
7. Саранчук Г.М. Інноваційний розвиток сільського господарства як основа підвищення його конкурентоспроможності / Г. М. Саранчук // Інноваційна економіка. 2010. — Вип. 1 (26). — С. 26—32.
8. Семикіна К.В Проблеми фінансування агропромислового комплексу України. / К.В. Семикіна // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. — 2012. — № 1. — С. 85—89.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

ОСОБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

О. В. Болгарина, студентка

Науковий керівник: д. е.н., професор Червен І.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено теоретичні аспекти функціонування та розвитку кооперативної власності в аграрному секторі вітчизняної економіки.

Ключові слова: кооперація, кооператив, сільське господарство,аграрний сектор економіки.

Постановка проблеми. В процесі ринкової трансформації аграрного сектора економіки України створюються умови для розвитку кооперативних форм господарювання в системі інфраструктури аграрного ринку. Кооперація є важливою складовою економічних перетворень на селі, що сприяє встановленню ринкової рівноваги та визначає не лише форму господарювання, а й спосіб економічного захисту сільськогосподарських товаровиробників. В аграрній сфері економіки розвиток кооперації пов'язаний ще й з об'єктивною необхідністю концентрації на її основі виробництва з метою підвищення рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблемі підвищення конкурентоспроможності підприємств у сучасних умовах приділяють значну увагу такі вчені-економісти як Г. Азоєв, Р. Глібов, С. Кваша, М. Малік, Р. Фатхутдинов, С. Шевельова, В. Андрійчук, В. Гончаренко, В. Горбонос, В. Зіновчук, Л. Молдован, А. Пантелеймоненко, П. Саблук, Г. Черевко та інші [1,2,3]. Зарубіжними вченими, які вивчали теоретичні та практичні аспекти кооперативного руху, є: Р. Оуен, Дж. Расел, Ш. Фур'є, А. Сен-Сімон, Ф. Райфазен. Серед вітчизняних вчених-кооператорів чільне місце посідають М. Туган-Барановський [6], О. Герцен, О. Жид, О. Чаянов, А. Анциферов.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження функціонування сільськогосподарських кооперативів, а також їх впливу на розвиток аграрної сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження. Створення відповідних умов для розвитку сукупності певних економічних взаємовідносин є реальною основою для розвитку кооперації. Специфіка галузей агропромислового комплексу та особливості

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

економіко-технологічних процесів у них об'єктивно обумовлюють особливу необхідність розвитку кооперації в усіх її формах саме в аграрному секторі економіки.

Доцільність створення кооперативів зумовлена також необхідністю підвищення ефективності та конкурентоспроможності невеликих приватних селянських господарств. У ряді регіонів ці господарства відіграють важливу роль у виробництві аграрної продукції та є основним джерелом доходів селян. Одним з основних напрямів підвищення ефективності невеликих господарств є їх кооперування.

З огляду на інтенсивну вибудову та відтворення ідей кооперативізму в сучасних умовах на теренах багатьох країн Європи, в незалежній Україні цей феномен привертає все більшу увагу дослідників.

Входження України до СОТ загострює конкуренцію на аграрному ринку. В умовах підвищення вимог до якості та безпечності аграрної продукції ускладнюються проблеми її реалізації, насамперед – для дрібного аграрного бізнесу. Підвищення якості продукції та її здешевлення можливе за рахунок об'єднання зусиль окремих виробників шляхом їх кооперування та організації некомерційних виробничих структур.

У літературі існує досить широкий діапазон підходів щодо визначення змісту поняття «кооперація». У перекладі з латинської мови слово «кооперація» означає співробітництво, спільну діяльність.

Кооператив як господарська організація не може виникнути і розвиватися, коли не буде колективної власності на ті чи інші об'єкти виробничого чи невиробничого призначення.

Особливість функціонування механізму сільськогосподарської кооперації полягає не тільки в притаманному для нього дуалізмі, закритості та відкритості, а й в урахуванні специфіки сфери його застосування.

Кооперація є об'єктивно необхідна умова для нашого сільського господарства вже сьогодні, оскільки без неї фермер, одноосібник або невелике підприємство, утворене на засадах приватної власності, в процесі роздержавлення і реструктуризації великих сільськогосподарських підприємств не витримає жорсткої конкуренції в умовах ринку. Нові форми організації виробництва, зокрема фермерські та інші дрібні господарства, тільки стають на ноги й ще тривалий час будуть мати слабку матеріально-технічну базу та нестачу обігових коштів. У цьому полягає ще один чинник об'єктивності кооперації в сільському господарстві, як виробничої, так і інших її типів.

Форми кооперації можуть бути дуже різноманітні, однак найприйнятнішою, простою і логічно наступною після колективних господарств є сільськогосподарська

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

асоціація кооперативів, яка базується на корпоративній власності і становить об'єднання галузевих первинних кооперативів з виробництва продукції рослинництва і тваринництва, сфери обслуговування промислового виробництва, будівництва, збуту і постачання тощо. Обов'язковою складовою ланкою, що зв'язує та організовує таку асоціацію, має бути управлінсько-фінансово-розрахунковий кооператив.

Фундатором сільськогосподарської кооперації прийнято вважати О. В. Чаянова, російського вченого, економіста, аграрника, який розвинув далі концепцію «стійкості селянського господарства». Сільськогосподарський кооператив, згідно з висновками вченого, є доповненням до самостійного селянського господарства, обслуговує його і без такого господарства не має ніякого змісту [7].

Сільськогосподарська кооперація – це об'єднання виробників товарної продукції сільського господарства. Для її існування необхідна наявність ринкових економічних відносин і незалежних товаровиробників. Тому селянська кооперація, її розквіт завжди пов'язані з розвитком товарно-грошових відносин на селі.

Вітчизняний і зарубіжний досвід розвитку сільського господарства показав, що внутрішньогалузевий поділ праці в умовах дрібного господарства і навіть окремого середнього по розмірах сільськогосподарського підприємства є недоцільним. Але він є виправданим і ефективним при дуже крупних розмірах окремого підприємства.

Не дивлячись на простоту кооперативів як форми організації виробництва і праці, кількість їх у аграрній сфері економіки в Україні не лише не зростає, але й зменшується, що пояснюється відсутністю необхідних для їх розвитку умов та відповідного спрямування державної аграрної політики на забезпечення створення цих умов.

Нарощування потенціалу виробничої сільськогосподарської кооперації в Україні повинно здійснюватись у напрямі вдосконалення її організаційно-правових форм господарювання і диверсифікації внутрішніх та міжгосподарських економічних взаємовідносин з метою поступової прогресивної трансформації виробничих сільськогосподарських кооперативних формувань у вищу їх форму – інтегрованих агропромислових структур та агропромислово-фінансових груп із залученням до кооперативного співробітництва фінансових і банківських структур.

У сільськогосподарських кооперативах досягається високий рівень вертикальної агропромислової інтеграції при збереженні незалежності безпосередніх виробників сільськогосподарської продукції. Внутрішні зв'язки між членами кооперативів, їх спілок і центрів поступово втрачають товарно-грошовий зміст, залишаючись

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

ринковими лише по формі, все більше переважають довгострокові, планомірні, договірні відносини.

Отже, кооперація в сільському господарстві органічно поєднана з існуючими виробничими відносинами, і її зміст визначається саме відносинами власності, які існують в даному суспільстві. Природний відбір господарських форм відбувається в сільському господарстві і передбачає існування кращих форм кооперації, котрі приживаються в існуючій економічній системі.

Виходячи з вищесказаного, ми можемо говорити про велику стійкість та сильні позиції сільськогосподарських кооперативів в багатьох сферах економічного життя сучасних держав.

Висновки. Отже, сільськогосподарська кооперація має давнє коріння і своїм існуванням робить селянське господарство більш стійким, підвищує його ефективність та технічний рівень. Сільськогосподарські кооперації є дієвими та ефективними лише в умовах ринкової економіки; адже власне учасники кооперації мають виявляти бажання до добровільної співпраці. При цьому роль держави та уряду має полягати у сприянні розвитку кооперації шляхом створення відповідних умов всебічного заохочення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбонос Ф.В. Місце кооперації у зрівноваженому розвитку сільських регіонів / Ф.В. Горбонос // Соціально-економічні дослідження в перехідний період: Перспективи розвитку аграрних реформ. – 2001. – Вип. XXV. – С. 139 – 144.
2. Зиновчук В.В. Сельскохозяйственная кооперация в современном агробизнесе: опыт развитых стран и перспективы Украины / В.В. Зиновчук // Вісн. Полтавського державного сільськогосподарського інституту. – 2003. – № 5–6. – С. 6–9.
3. Малік М. Сільськогосподарська кооперація як складова аграрної реформи / М. Малік // Економіка АПК. – 1999. – № 1. – С. 62.
4. Ревенко М. Аграрні відносини в Україні: проблеми і їх вирішення / М. Ревенко // Економіка АПК. – 2003. – № 1. – С. 60-68.
5. Сільськогосподарська кооперація: суть та проблеми розвитку в Україні / [за ред. д.е.н. М. Й. Маліка]. – К. : ІАЕ УААН, 1999. – 166 с.
6. Туган-Барановський М.І. «Земельна реформа і кооперація» / М.І. Туган-Барановський. – М., 1918.
7. Чаянов А.В. Краткий курс кооперации / А.В.Чаянов – М. : Кооперативное издательство, 1925. – 77 с.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 336.773(477)

КРЕДИТНІ СПІЛКИ В УКРАЇНІ: ПРИНЦИПИ СТВОРЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ФУНКЦІОНУВАННЯ

І.М. Голота, студентка

Науковий керівник: д.е.н., професор Червен І.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Розкрито сутність та особливості діяльності кредитних спілок як неприбуткових фінансових установ в Україні. Розглянуто основні принципи їх функціонування та сучасний стан.

Ключові слова: кредитна спілка, кооперативні принципи, капітал спілки, грошові внески, активи.

Постановка проблеми. Забезпеченість суб'єктів господарювання кредитними ресурсами, є однією з найважливіших умов ефективного функціонування економіки країни. Одними з головних інститутів кредитної системи, що виконують цю функцію, є кредитні спілки. В розвинених економіках вони створюють конкурентне середовище при кредитуванні малого і середнього бізнесу банкам. В Україні їх роль в кредитній системі значно скромніша, хоча потенціал для розвитку є надзвичайно великим.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Питанням діяльності кредитних спілок присвячено багато праць як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Серед сучасних дослідників діяльності кредитних спілок в Україні можна відзначити таких вчених-економістів: В. Гончаренко, П. Козинець, О. Фарат та інші. В. Гончаренко один з перших зробив значний внесок у розробку питань щодо організації кредитних спілок за кооперативним принципам. З зарубіжних авторів можна виділити: К. Глен, Г. Планкетт, В. Саломо, Ф. Гілберт, Д. Кобія, Ф. Бретт та ін.

Постановка завдання. Обґрунтування необхідності кредитних спілок, розкриття сучасного стану та особливості їх діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кредитні спілки в Україні поступово займають своє місце серед суб'єктів фінансового ринку. Але незважаючи на це, серед переважної більшості населення України, представників державних органів, а часто навіть і серед працівників окремих кредитних спілок існує до певної міри неправильне розуміння соціально-економічної природи цих організацій. Причиною цього є недосконале українське законодавство, що регулює діяльність кредитних спілок.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Кредитні спілки в більшості країн світу мають статус фінансового кооперативу. Кооператив – це організація, яка має, крім економічної, ще й громадську природу. Кредитний кооператив для своїх членів є одночасно фінансовою установою і громадською організацією, що і визначає його неприбуткову соціально-економічну кооперативну природу [1].

Неприбуткова кооперативна природа кредитних спілок має надзвичайно важливе значення для успішного їх розвитку. Не можна допустити виникнення псевдоспілок, щоб не дискредитувати ідею кооперативної фінансової взаємодопомоги населенню, яка майже після сімдесяти років забуття почала відроджуватися в Україні.

Зрозуміти неприбутковість діяльності кредитних спілок у сучасних умовах водночас і просто, і складно. Просто, тому що ці організації належать до неприбуткових, адже не мають на меті отримання прибутку, а складно, тому що фактично вони отримують прибуток. Однак є достатньо підстав поставити це твердження під сумнів, бо кошти, які отримує кредитна спілка від своїх членів (власників), важко назвати прибутком.

Сприйняття такого неприбуткового економічного механізму в Україні ускладнюється двома важливими факторами. По-перше, це неправильне, деформоване уявлення про кооператив як форму господарювання. Воно виникло тому, що протягом сімдесяти років в економічній системі держави не було справжніх кооперативних організацій, які мають неприбуткову економічну природу. Крім того, кооперативна ідея була дискредитована в період “перебудови”, коли під виглядом кооперативного руху почалося відродження приватного бізнесу [2].

Закон “Про кредитні спілки” надав кредитним спілкам принципово новий юридичний статус неприбуткової організації, заснованої фізичними особами на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об’єднаних грошових внесків членів кредитної спілки. Цей закон перетворив кредитну спілку із громадської організації у фінансову установу. При цьому дуже рідко вживалося визначення “заснованої на кооперативних засадах”. Хоча саме це і є найголовнішою ознакою, яка відрізняє кредитні спілки від інших суб’єктів фінансового ринку і визначає їх неприбуткову природу. На жаль, у чинному українському законодавстві такого поняття як “кооперативні засади” не існує, а в Законі “Про кредитні спілки” воно прописане недостатньо [3].

Отже, кредитна спілка – неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їхніми об'єднаннями на кооперативних засадах із

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки [4].

Діяльність кредитної спілки ґрунтується на таких основних принципах:

• добровільність вступу до кредитної спілки та вільний вихід з неї. Нікого не примушують вступати до кредитної спілки, а виключення з кредитної спілки здійснюється тільки у разі порушення членом кредитної спілки її статуту;

• рівноправність членів кредитної спілки. Всі члени кредитної спілки мають рівні права, зокрема і під час голосування на загальних зборах, незалежно від розміру пайового та інших внесків;

• самоврядування;

• гласність.

Принципи їх діяльності відповідають загальним кооперативним принципам, а саме:

1) відкрите членство. Членом кредитної спілки може стати кожний, хто відповідає вимогам певної спільноти, хоче користуватися послугами і готовий взяти на себе відповідальність, яка пов’язана з членством;

2) демократичний контроль. Члени кредитної спілки мають рівні права при голосуванні (один член – один голос) та прийнятті рішень щодо діяльності спілки незалежно від розміру їхніх пайових внесків. Посади в органах управління кредитної спілки є добровільними та неоплачуваними;

3) відсутність дискримінації. У кредитних спілках неприпустима дискримінація за расовою, національною, релігійною, політичною чи іншими ознаками, обов’язкове дотримання рівноправності між чоловіками та жінками;

4) надання послуг. Послуги кредитної спілки спрямовані на поліпшення економічного та соціального захисту всіх членів;

5) розподіл доходів між членами. Для постійного надходження пайових внесків, що забезпечує можливість надання позик та інших послуг, на вклади членів повинні нараховуватися відсотки залежно від фінансових можливостей кредитної спілки. Надлишок доходів у кредитній спілці належить усім членам і використовується на благо усіх членів, а не окремої групи;

6) фінансова стабільність. Головним завданням кредитної спілки є зміцнення фінансового стану, що передбачає формування відповідних резервів і внутрішній контроль, які забезпечують подальшу діяльність спілки та надання послуг її членам;

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

7) освіта та виховання. Кредитні спілки зацікавлені у підвищенні освітнього і професійного рівня своїх членів. Вони активно заохочують своїх членів, керівників, працівників, всю громаду вивчати економічні, соціальні, демократичні принципи кредитних спілок, а також діють на засадах взаємодопомоги. Сприяння ощадливості, розумному використанню кредиту, ознайомлення з правами та обов'язками члена – дуже важливі моменти, які мають подвійну соціальну та економічну природу і забезпечують найкраще задоволення потреб членів кредитних спілок;

8) кооперація між кооперативами. Для задоволення інтересів своїх членів та громади кредитні спілки в міру своїх можливостей співпрацюють з іншими кредитними спілками, кооперативами та їх асоціаціями на місцевому, національному та міжнародному рівнях;

9) соціальна відповідальність. Провідною ідеєю в діяльності кредитних спілок є надання послуг всім, хто їх потребує. Кожна людина є або дійсним, або потенційним членом кредитних спілок і тому потрапляє до сфери їх інтересів і завдань. Кредитні спілки повинні приймати рішення з урахуванням потреб суспільства, в якому вони функціонують [5].

Станом на 30.09.2012 р. у Державному реєстрі фінансових установ міститься інформація про 697 кредитних установи, у тому числі про: 614 кредитних спілок; 54 інші кредитні установи; 29 юридичних осіб публічного права.

Результати діяльності кредитних спілок за ІІІ квартал 2012 року та динаміка основних показників їхньої діяльності станом на 30.09.2011-2012рр. наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Основні показники діяльності кредитних спілок України

Показники	Станом на 30.09.2011 року	Станом на 30.09.2012 року	Темпи приросту 2012 р. до 2011 р., %
Кількість зареєстрованих кредитних спілок	610	614	0,7
Кількість їх членів, тис. осіб	1121,5	1150,9	2,6
Кількість членів, які мають внески на депозитних рахунках на кінець періоду, тис. осіб	48,6	45,1	-6,4
Кількість членів, які мають діючі кредитні договори, тис. осіб	263,7	271,9	3,1
Загальні активи, млн грн	2432,8	2730,2	12,2
Кредити, надані членам спілок, залишок на кінець періоду, млн грн	2281,9	2581,9	13,1
Внески членів спілок на депозитні рахунки, залишок на кінець періоду, млн грн	1203,5	1285,6	6,8
Капітал, млн грн	958,8	1171,6	22,2

* Джерело: [6].

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Збільшилась кількість кредитних спілок, яка на кінець ІІІ кварталу 2012 року становить 614 одиниць, що на 0,7% (4 одиниці) більше за аналогічний показник минулого року – 610. Зростаючі темпи приросту вказаного показника зумовлені підвищенням доступності отримання кредитів кредитних спілок порівняно з банківськими кредитами.

За результатами звітного періоду, як і раніше, більшість кредитних спілок (295) об'єднувала відносно невелику кількість членів – до 1 000 осіб. Розподіл за кількістю членів кредитних спілок, станом на 30.09.2012 р., зображено на рис. 1.

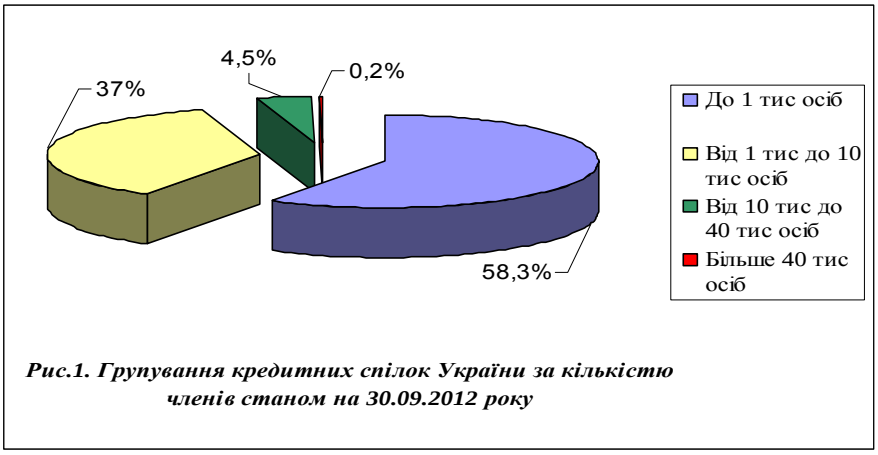

Рис.1. Групування кредитних спілок України за кількістю членів станом на 30.09.2012 року

* Джерело: власна розробка на основі [6].

Станом на 30.09.2012 р. кількість членів кредитних спілок становила 1 150,9 тис. осіб, з яких 271,9 тис. осіб або 23,6 % – члени кредитних спілок, які мають діючі кредитні договори, та 45,1 тис. осіб (3,9%) – члени спілок, які мають внески (вклади) на депозитних рахунках (рис. 2).

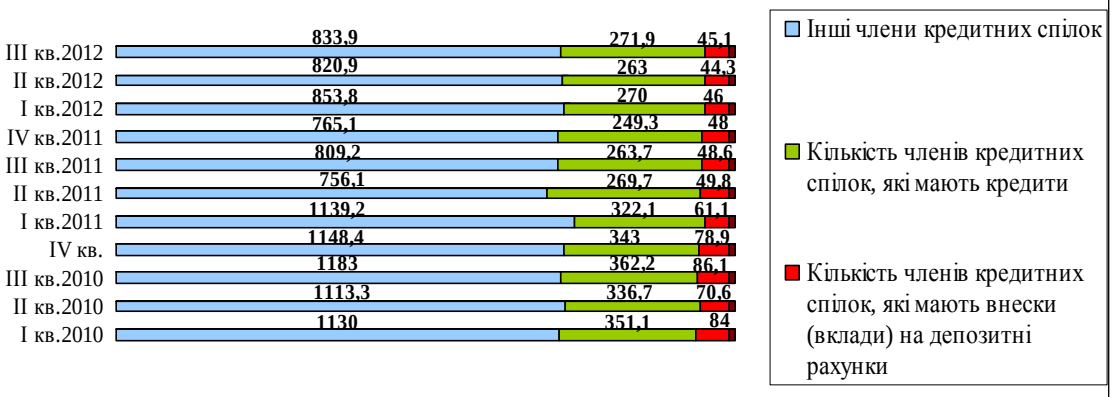

Рис. 2. Динаміка кількості членів кредитних спілок України, тис. осіб

* Джерело: власна розробка на основі [6].

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Частка членів кредитних спілок, що не є вкладниками, станом на 30.09.2012 р. становила 96,1% (1105,8 тис. осіб) та в порівнянні з аналогічними періодами 2011 року – 95,7% (1072,9 тис. осіб) та 2010 року – 94,7% (1545,2 тис. осіб) змінилась не суттєво та залишається значною. Водночас, такі члени мають вирішальну кількість голосів та безпосередній вплив на прийняття управлінських рішень у кредитних спілках.

Динаміку основних показників діяльності кредитних спілок станом на 30.09.2012 р. зображено на рис. 3.

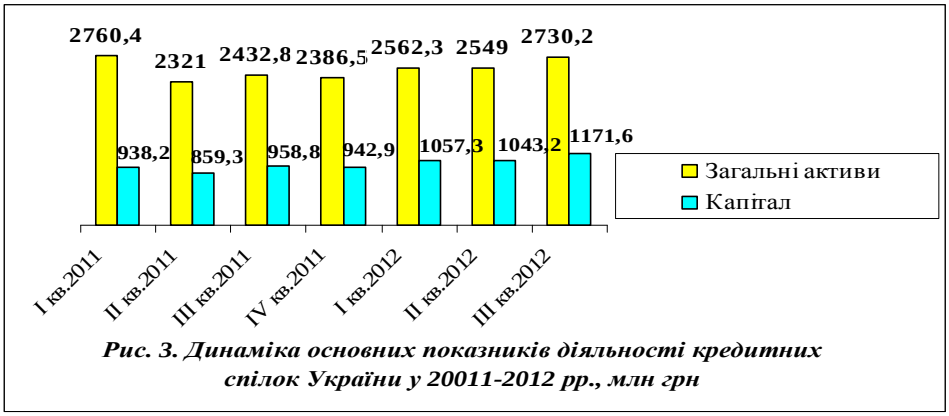

Рис. 3. Динаміка основних показників діяльності кредитних спілок України у 20011-2012 рр., млн грн

* Джерело: власна розробка на основі [6].

Загальний обсяг активів кредитних спілок станом на 30.09.2012 р. становив 2 730,2 млн грн і порівняно з аналогічним періодом 2011 року збільшився на 12,2% (станом на 30.09.2011 р. становив 2 432,8 млн грн). Загальний обсяг капіталу кредитних спілок станом на 30.09.2012 р. становив 1 171,6 млн грн. та в порівнянні з аналогічною датою 2011 року – 958,8 млн грн. істотно зріс – на 22,2%. Найбільшу питому вагу в його структурі становив пайовий капітал 57,8% (676,9 млн грн).

На кінець ІІІ кварталу 2012 року, в порівнянні з аналогічним періодом 2011 року, внески (вклади) членів кредитних спілок на депозитні рахунки збільшилися на 6,8 % (до 1285,6 млн грн); кредити, надані членам кредитних спілок, збільшилися на 13,1% (до 2 581,9 млн грн). Позитивну динаміку протягом останніх 4-5 кварталів має показник частки простроченої заборгованості у кредитному портфелі кредитних спілок. Цей показник за 2011 р. – 9 місяців 2012 р. істотно скоротився (з 40,5% до 15,4%), що свідчить про ефективність проведення кредитними спілками заходів щодо підвищення якості кредитного портфеля та запровадження жорсткого кредитного моніторингу і конструктивної роботи з боржниками кредитних спілок.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

В умовах незначного збільшення обсягів кредитування кредитними спілками, як і в попередні роки, найбільший попит мають споживчі кредити, частка яких становить 63,3%. У складі споживчих кредитів, кредити на придбання автотранспорту становлять 3,5%, придбання аудіотехніки, відео та побутової техніки – 5,0%, інші потреби – 91,6%. Друге місце посідають кредити, видані на придбання, будівництво та ремонт житла – 23,1%. Значну частку мають комерційні кредити. Кредитування ведення селянських та фермерських господарств, як і в попередні періоди, має незначну частку в загальному обсязі виданих кредитів [6].

Висновки. Важливим, з позиції стимулювання розвитку підприємництва, є розширення кола споживачів послуг кредитних спілок за рахунок юридичних осіб, як це вже уроблено в Росії. Для подальшого розвитку кредитних спілок слід розширити перелік їх послуг, зокрема передбачення можливостей ведення розрахункових рахунків, грошових переказів.

Вважаємо, що в Україні ще не зовсім чітко склалась суспільна думка про кредитну кооперацію як про систему вигідного взаємозаощадження та взаємного кредитування, як про спосіб реального підвищення добробуту. Тому важливою умовою подальшого впливу кредитних спілок на інтенсифікацію суспільно-економічних процесів в Україні є забезпечення необхідною інформаційною базою як самих учасників кредитно — кооперативного руху, так і всіх зацікавлених членів суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стадник А. А. Відродження кредитних кооперативів / А.А.Стадник // Фінанси України. – 2005. – № 3.

2. Гончаренко В. Неприбуткова економічна природа кредитних спілок та кооперативних банків: теорія і практика [Текст] / В. Гончаренко // Вісник НБУ. – 2002. – № 5. – С. 31.

3. Про кредитні спілки : Закон України, від 20.12.2001 №2908-III // zakon1.rada.gov.ua.

4. Бюлетень кредитних спілок, № 1 (35), 2011, С. 12 – 13.

5. Пластун В.Л. Пріоритети розвитку кредитних спілок в сучасних умовах / В. Л. Пластун // Актуальні проблеми економіки. – 2010р. – №10 – С.131-137.

6. Статистичні дані Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України – [Електронний ресурс] http : // www.dfp.gov.ua /fileadmin /downloads /dpn /ks_3_kv_2012.pdf.

УДК 338.439:330.6

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА

К.А. Демідаш, студент

Науковий керівник : к.е.н., доцент Іваненко Т.Я.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто сучасний стан вітчизняного зерновиробництва, його незадовільне матеріально - технічне забезпечення, яке внаслідок скорочення інвестицій перебуває в застарілому, виснаженому стані.

Ключові слова: зерновиробництво; виробнича програма сільськогосподарського підприємства; інтенсифікація зерновиробництва.

Постановка проблеми. Стратегічною галуззю економіки держави, що впливає на обсяги та вартість основних видів продовольства для населення країни (зокрема продуктів переробки зерна і продукції тваринництва) – є зерновий сектор України, який формує істотну частку доходів сільськогосподарських виробників, визначає стан і тенденції розвитку сільських територій, валютні доходи держави за рахунок експорту. Зернова галузь є базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового комплексу та основою аграрного експорту.

У валовому виробництві продукції сільського господарства на рослинництво припадає половина. Тут вирощується величезна кількість різних видів рослин. Рослинництво є досить динамічною галуззю. Постійно змінюються площі оброблюваних земель, проводяться різні меліоративні роботи, змінюється кількість культивованих культур, вдосконалюється спеціалізація і концентрація.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. В Україні зернове виробництво має не тільки важливе соціально – економічне, а й політичне значення для розвитку національної економіки, забезпечення продовольчої безпеки держави. Президентом України В. Ф. Януковичем поставлено завдання повести глибокі реформи з тим, щоб наша держава стала провідною аграрною країною світу [1].

Зерновиробництво в сільськогосподарських підприємствах України є основною прибутковою галуззю. Його економічна ефективність значною мірою забезпечується завдяки зростанню реалізаційних цін порівняно з підвищенням собівартості виробництва зерна внаслідок подорожчання виробничих ресурсів.

На думку доктора сільськогосподарських наук, професора В.В. Лихочвора, однією з негативних причин, змін, являється відсутність коштів для застосування

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

інтенсивних технологій, що призвело до суттєвого зменшення застосування добрив, гербіцидів та інших ресурсів, спочатку через дефіцит, зумовлений спадом виробництва, потім із - за підвищення цін на ресурси, які значно випереджували ціни на продукцію.

Постановка завдання. Проаналізувати сучасний стан вітчизняного зерновиробництва, його матеріально - технічне забезпечення, яке внаслідок скорочення інвестицій перебуває в застарілому, виснаженому стані.

Виклад основного матеріалу досліджень. Сучасний стан вітчизняного зерновиробництва, заслуговує на увагу щодо матеріально - технічного забезпечення, яке внаслідок скорочення інвестицій перебуває в застарілому, виснаженому стані не забезпечує простого відтворення основних засобів [2].

Сучасний стан матеріально-технічної бази, як основного базису виробництва аграрних підприємств, в тому числі і господарств Миколаївської області, вимагає негайного вирішення існуючих проблем забезпечення необхідними матеріально-технічними ресурсами, створення можливості як використання їх оптимального складу, так і фінансового забезпечення для оновлення і зміцнення існуючої матеріально-технічної бази. Вирішенням зазначених проблем займаються сьогодні самі товаровиробники, використовуючи незначну та важкодоступну державну підтримку.

Питання стану та шляхів зміцнення матеріально-технічної бази агропромислового комплексу України висвітлюються в працях практично всіх вітчизняних вчених-економістів. Водночас, враховуючи масштаби існуючої проблеми та загальний кількісний і якісний стан наявної матеріально-технічної бази агарних формувань, зазначене питання потребує подальшого дослідження та накреслення найбільш практичних та реально можливих до впровадження напрямів зміцнення та розвитку матеріально-технічної бази.

Основні проблеми сьогоденного стану матеріально-технічної бази господарств Миколаївської області можна зазначити в наступному: недостатня забезпеченість технічними засобами більшості господарств через брак фінансових можливостей; неоптимальна структура наявних технічних засобів; незадовільний якісний стан більше 60% технічних засобів, що використовуються фермерами для здійснення своєї виробничої діяльності; відсутність реальної можливості отримання кредитів банку для поповнення обігових коштів на загальних умовах; обмеженість державних фінансових ресурсів для розвитку та складний процес їх отримання; практична відсутність діючих обслуговуючих кооперативів; стихійно діючий ринок вживаної техніки; недостатня забезпеченість господарств власними складами для зберігання виробленої сільськогосподарської продукції.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

За останні роки технології вирощування зернових культур (як й інших культур) зазнали суттєвих змін. Їхня сутність полягає в екологізації землеробства, зменшення енергоємності технологічних операцій виробництва зерна, підвищення вимог до параметрів якості і оптимізації термінів виконання окремих технологічних процесів. Останнє можливе за оптимального навантаження на одиницю основних технічних засобів, що використовуються у зерновиробництві.

Навантаження на 1 середньорічний трактор в середньому по Україні у 2011 році перевищило 100 га, а на 1 зернозбиральний комбайн – 240 гектарів. У південних областях Північного Причорномор'я (в тому числі в Миколаївській області) навантаження на зернозбиральний комбайн перевищує 300 га.

Внаслідок цього основні технологічні операції – сівба зернових культур і збирання урожаю виконуються з великим відхиленням від оптимальних строків і з низькою якістю. Через це сучасні сорти і гібриди зернових культур реалізують свій генетичний потенціал на 30 – 35 %, а щорічні втрати зерна по Україні досягають 5 – 6 млн тонн.

Урожайність сільськогосподарських культур, в тому числі і зернових, аграрних формуваннях з низьким рівнем забезпечення тракторами та необхідним шлейфом робочих машин у 2 – 3 рази нижча, ніж у господарствах з високим рівнем ресурсного забезпечення. Останні вирощують сільськогосподарські культури за інтенсивними технологіями з використанням факторів управління їх продуктивністю, що забезпечує високі врожаї та якість виробленої продукції. Для застосування таких технологій використовують переважно техніку зарубіжного виробництва.

В зерновиробництві як і в сільському господарстві в цілому сьогодні гостро потрібне технічне переозброєння. Забезпеченість сільських товаровиробників району техникою становить 57%, з них 75% експлуатуються за межами амортизаційного терміну. Але для більшості аграрних формувань сучасні енергонасичені трактори і комбіновані багатоопераційні робочі машини на сьогодні практично недоступні. Такі господарства комплектують свій машинно-тракторний парк технікою вітчизняного виробництва та зарубіжною із вторинного ринку. Вона не забезпечує виконання вимог агротехніки до якості робіт та їх своєчасного проведення.

Ринок тракторів, зернозбиральних та інших видів комбайнів, інших робочих машин сільськогосподарського призначення формують вітчизняні підприємства тракторного та сільськогосподарського машинобудування, дилерські компанії та фірми зарубіжних виробників вказаної техніки та окремі підприємці. З початку 21 століття

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

обсяги продажів імпортної техніки збільшились у 18 разів і в структурі цього ринку склали 75 % [4].

Але небезпечним в першу чергу є те, що понад 50 % обсягів закупівлі іноземної техніки здійснюється на вторинному ринку, яка вже відпрацювала економічно доцільний термін використанняЗа інформацією зарубіжних джерел, запасні частини для ремонту техніки – особливо тієї, виробництво якої призупинено, - у 3 – 5 разів дорожчі, ніж для техніки, яка ще серійно виробляється. Додамо, що оновлення моделей техніки зарубіжні виробники техніки здійснюють кожні 5 – 8 років.

Висновки. На сьогодні в землеробстві особливу актуальність мають дві проблеми. Перша - постійно збільшуються витрати на вироблену продукцію через використання багатоопераційних технологій її виробництва, що надаються сільгосптоваровиробникам при порівняно низьких цінах на вироблену продукцію. Друга - втрата родючих ґрунтових ресурсів і погіршення екологічної обстановки навколишнього середовища.

Сучасна стратегія розвитку рослинництва характеризується високою наукоємністю. Тому дуже важливо, яким шляхом розвиватиметься сільськогосподарське виробництво на початку XXI століття, які технології застосовуватимуться на полях України: інтенсивні, ресурсоощадні, біологічні, технології No-till чи інші. Адже модель технології впливає на економічні показники, екологічну ситуацію. Характерною ознакою ресурсоощадної технології є дотримання сівозміни з обов'язковим введенням у сівозміну поля багаторічних бобових трав. Це дозволяє знизити на 30-50% норми внесення мінеральних добрив та певною мірою обсяги використання засобів захисту рослин. Урожайність за цих технологій майже не зменшується, порівняно з інтенсивними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зернове господарство України. Основні проблеми та перспективи розвитку [електронний ресурс] / Режим доступу : http://ua.textreferat.com/referat-9279.html.

2. Лихочвор В.В. Про революційні зміни у технологіях в рослинництві Удобрения и средства защиты / В.В. Лихочвор // Пропозиція. – 2012. — № 2. — С 14.

3. Месель-Веселяк В.Я. Напрями забезпечення конкурентоспроможності аграрного виробництва / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. —2009. — № 10. — С.7 – 14.

4.Степаненко Т. Україна зернова Т. Степаненко // Пропозиція. — 2005. — № 8 – 9. — С.28 – 32.

УДК 633.266.155

СУЧАСНИЙ СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА ТА НЕОБХІДНІСТЬ РОЗВИТКУ КООПЕРАЦІЇ У МОЛОЧАРСЬКОМУ БІЗНЕСІ

А.С. Діордієва студентка

Науковий керівник : к.е.н., доцент Іваненко Т.Я.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто необхідність відродження молочного скотарства, стабілізації і нарощування темпів виробництва молока, що можливе на основі розвитку кооперації серед сільських товаровиробників

Ключові слова: молочне скотарство; купівельна спроможність населення, молочарські кооперативи .

Постановка проблеми. Стан сільського господарства в Україні, як і в інших країнах, визначається також і рівнем ефективності виробництва продукції тваринництва, в тому числі – молока. Системна криза в АПК найбільше позначилася на діяльності підприємств молоко продуктового під комплексу. В останнє десятиріччя рівень ефективності молочного скотарства як у суспільному секторі, так і у приватному – погіршується. Скорочується поголів'я корів і обсяги виробництва молока, незважаючи на певне піднесення продуктивності корів.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Складній ситуації, яка склалася у вітчизняному молочному скотарстві приділяється увага багатьох фахівців [1,2,3,4]. Аналіз існуючих підходів вирішення проблем економічної ефективності галузі молочного скотарства, від якої залежить продовольча безпека країни, свідчить, що чисельні аспекти вивчені недостатньо.

Постановка завдання. Проаналізувати сучасний стан організації молочного скотарства та довести необхідність відродження галузі та підвищення економічної ефективності через створення молочарських кооперативів.

Виклад основного матеріалу досліджень. Виробництво молока і молокопродуктів займає чільне місце у світовому та європейському агропромисловому виробництві, що зумовлюється різними факторами. Виробництво молочної сировини в країнах Європейського Союзу має вагому підтримку як урядів цих країн, так і Комісії ЄС. До моменту розширення ЄС (а це шість років тому) тут вироблялося близько 120 млн. тонн молока (що в десять разів більше, ніж в Україні) і 45 % з цієї кількості вироблялося в Німеччині та Франції. Разом з Великобританією, Голандією й Італією ці країни на початку третього тися- чоліття виробляли три чверті загального виробництва

молока в ЄС. Загалом в країнах ЄС поголів'я корів на той момент нараховувало 23,3 млн. голів, середня річна продуктивність 1 корови перевищувала 6000 кг молока.

Товарне молоко в країнах ЕС виробляють близько 1 млн товаровиробників і коливається по окремиз них від 15000 у Данії до 200 000 у Німеччині, тобто концентрація виробництва молока в країнах ЄС є досить високою.

Насамперед, молоко є предметом, який швидко псується і його якість значною мірою залежить від організації виробництва на фермах. У кожній країні діє певне національне законодавство, що відбиває вимоги до якості молока і молокопродуктів з метою захисту прав споживачів. Наприклад, молоко, яке надходить від виробників в країнах Європейського Союзу, повинно відповідати досить суворим гігієнічним вимогам. Приймають молоко винятково високої якості (яке відповідає в основному нашому вищому ґатунку). У такому разі виробники можуть розраховувати на високу закупівельну ціну і на захист внутрішнього ринку від імпорту молочної продукції. Саме тому ведення молочного скотарства в країнах ЄС є досить прибутковим.

Система підтримки виробників молока, яка налічує 11 різних форм дотацій, спрямована й на утримання високого рівня споживання. Без застосування такої системи споживання молока в країнах ЄС було б на 10 % меншим.

На ринку продовольчих ресурсів України молоко і молокопродукти займають значне місце. Основна частка у їх формуванні належить особистим підсобним господарствам населення. У 2012 році частка цих господарств у виробництві молока склала – 78,2. У 1990 році ця частка складала лише 24. В 2012 році в цілому по Україні сільськогосподарські підприємства реалізували лише 47,3 кг молока на душу населення.

В умовах ринкової економіки на ефективність розвитку молочного скотарства впливають обсяги попиту у молоці та молочних продуктах та їх пропозиція. Внутрішній попит у державі визначається рівнем купівельної спроможності населення і можливостей експорту готової продукції. Його підвищення спонукає зростання пропозиції, на яке впливає збільшення обсягів виробництва і рівня товарності, а також можливостями імпорту молочної продукції з інших країн.

На надійність оптимального формування пропозиції впливають загальні щорічні обсяги виробництва молока у всіх категоріях господарств та спрямування більшої його частини на переробку. При наявному в останні роки зростанні продуктивності корів скорочення валового виробництва молока в Україні пояснюється лише скороченням поголів'я, при цьому останнє відбувається не тільки у суспільному секторі, але і у особистих господарствах населення.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

В процесі реформування аграрного сектору економіки України важлива роль належить розвитку кооперації серед сільських товаровиробників для забезпечення стабільних прибутків не тільки безпосередньо від аграрного виробництва, а й на послідуючих етапах руху сільськогосподарської сировини та продукції, виробленої з неї, до кінцевого споживача.

Необхідність розвитку кооперації у молочарському бізнесі пов'язана з обмеженими можливостями селян приділяти достатньо уваги безпосередньо виробництву молока й одночасно подальшому його просуванню до кінцевого споживача. Водночас власники селянських господарств, які виробляють товарне молоко, можуть з метою протистояння штучному заниженню закупівельних цін на це молоко з боку посередників та окремих переробних підприємств створювати так званні молочарські кооперативи. Останні повинні допомагати своїм засновникам створювати стабільні канали реалізації молока, відстоювати прийнятні закупівельні ціни протягом року, поліпшувати пасовища і племінну справу, ветеринарне обслуговування та ін.

Адаптація аграрного сектору до ринкових умов, останнім часом зумовила пожвавлення кооперативного руху серед власників особистих селянських господарств особливо у західному регіону України і особливо у Львівській області. В цьому регіоні в 20-х – 40-х роках минулого століття функціонував молочарський кооператив "Маслосоюз", до складу якого напередні Великої Вітчизняної війни входило 136 районих молочарських кооперативів, які об'єднували близько 205 тис. членів. Цей кооператив успішно експортував свою продукцію до країн їз високорозвиненою молочарською галуззю, таких як Австрія, Німечина, Данія та ін.

Вищезгаданий кооператив був сильний, насамперед, свідомістю своїх членів. Вони незалежно від обсягу користування послугами мали однакові права, які реалізовувалися за правилом: "один член – один голос". Кооперативна структура була відкритою для його членів. Її операції були прозорі і кооператив займався лише тими видами діяльності, які були потрібні кооператорам. Кооператив не міг стати над членами, тому що власність кооперативу – це власність самих членів. Органи управління вибиралися їз свого середовища, а найманий персонал працював за контрактом і мав обмежені права [20].

На цей час у Львівській області найбільш ефективно функціонує молочарський кооператив "Братковицький" Городоцького району, до якого входять 88 власників особистих підсобних господарств, що тримають корів. Метою створення цього кооперативу було збирання і оптова реалізація молока. На початковому етапі свого

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

існування кооператив придбав холодильне устаткування для тимчасового зберігання молока, що дозволило йому збільшити обсяги заготівлі. Також було закладене культурне пасовище для випасання худоби членів кооперативу. За рік існування чисельність членів кооперативу збільшилася вдвічі.

Кооперація в системі молочарського бізнесу на селі дасть змогу товаровиробникам за допомогою професійного менеджменту координувати свою діяльність, контролювати ситуацію на продовольчому ринку, долати невизначеність, поділяти ризик при реалізації продукції, здійснювати гнучку цінову політику і на цій основі підвищувати конкурентоспроможність молока та молочної продукції у відповідності зі змінюючим попитом споживачів.

Висновки. Розвиток молокопродуктового підкомплексу в будь-якій країні, і в тому числі в Україні, в значній мірі залежить від багатьох факторів. До головних з них практики та науковці відносять тривалий період окупності здійснених в галузі інвестицій, наявне в останні роки подрібнення товаровиробників і через це неможливість застосування сучасних технологій виробництва та низький рівень якості молочної сировини та ін..

Ринок молока й молокопродуктів є основним компонентом продовольчого ринку, розвитку якого в кожній країні відводиться велике значення. Як відомо, вступ України до ЄС визначено пріоритетним стратегічним вектором зовнішньоекономічної діяльності в останні два роки. На думку Горської О.В., це – питання часу , який необхідно плідно використати на трансформаційні процеси та створення необхідних умов: з одного боку, забезпечення відповідності соціально-економічного стану нашої держави вимогам ЄС, а з другого – зацікавленості всіх інституційних секторів української економіки в такому партнерстві.

ЛІТЕРАТУРА

1.Кропивко М.Ф. Концептуальний підхід до кластерної організації та управління розвитком агропромислового розвитку /М.Ф. Кропивко // Економіка АПК . – 2010. – № 11. – С. 3 – 13.

2.Лакішик О.В. Формування пропозиції на ринку молока і молочних продуктів/ О.В. Лакішик //Економіка АПК. – 2008. – № 10. – С. 125 – 128.

3.Радько В.І. Тенденції розвитку виробництва молока в Україні /В.І. Радько // Економіка АПК. – 2009. – № 11. – С. 24 – 28.

Шпичак О.М. Економіко-організаційні проблеми якості сільськогосподарської продукції та продовольства / О.М. Шпичак // Економіка АПК. – 2010. – № 11. – С. 51.

УДК 338.434:658

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

А.О. Дубова, магістр
Науковий керівник: к.е.н., доцент В.С. Кушнірук
Миколаївський національний аграрний університет

В роботі розглянуті основні аспекти та можливості підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств за рахунок впровадження інноваційних методів господарювання.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційний механізм, ресурсний потенціал, ефективність, інвестиції, науково-технологічний потенціал держави, інноваційні технології.

Постановка проблеми. В умовах дефіциту фінансових, матеріально-виробничих та енергетичних ресурсах як в глобальному, так і національному вимірі, ефективний розвиток аграрних підприємств України має відбуватися насамперед на засадах раціонального використання природних, трудових і матеріально-технічних ресурсів кожного регіону для забезпечення достатньої кількості продовольчої продукції та нарощування експортного потенціалу.

З урахуванням загальної потреби удосконалення виробництва агропромислової продукції, зростає його значення раціонального розміщення, зональної, регіональної та господарської спеціалізації і концентрації. Вони є важливими чинниками підвищення ефективної діяльності нових організаційно-правових форм господарювання, адаптації до регіональних біокліматичних, демографічних та соціально-економічних умов, ринкового середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми ефективного використання різних видів ресурсів в аграрному виробництві знайшли своє відображення в наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів: В.Я. Амбросова, В.Г. Андрійчука, О.А. Бугуцького, О.М. Варченко, П.І. Гайдуцького, М.В. Гладія, А.С. Даниленка, Б.М. Данилишина, Д.Ф.Крисанова, І.І. Лукінова, В.П. Март'янова, Г.М. Пасха-вера, Г.М. Підлісецького, П.Т. Саблука, В.М. Трегобчука, О.В. Ульянченка, М.М. Федорова, В.Й. Шияна, О.М.Шпичака та ін.

Проте на сучасному етапі інтенсивного розвитку аграрного виробництва на перший план виходить питання раціонального природокористування та

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

ресурсозбереження, що удосконалюються чинниками багатоукладності, наявності різних форм власності в аграрній сфері економіки, незавершеності земельної реформи, недосконалості ринкового механізму господарювання.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування інноваційно-інвестиційного механізму вдосконалення ресурсного потенціалу для сільськогосподарських підприємств Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринкова економіка і сучасний науково-технологічний прогрес в усіх сферах виробничої та невиробничої діяльності суспільства докорінно змінюють соціальні, економічні, техніко-технологічні, організаційні та екологічні умови цього процесу, з одного боку, і визначають зрештою стабільність, конкурентоспроможність національної економіки, життєвий рівень населення країни, його соціальний і духовний стан, з іншого.

Значення науково-технологічного потенціалу держави, його цілеспрямованого й ефективного розвитку та всебічного удосконалення організації і системи управління науково-дослідною діяльністю невпинно посилюються. Тільки на цій основі використання досягнення науково-технологічного процесу та інноваційних розробок можна забезпечити стабільний і конкурентний розвиток національної економіки, прогресивні структурні, техніко-технологічні та організаційні зміни в ній, а також переведення її на модель сталого, економічно безпечного і соціально спрямованого функціонування у довгостроковій перспективі.

До рішучого переходу на модель сталого розвитку, яка може бути реалізована лише за допомогою прискорених темпів еколого спрямованого науково-технологічного прогресу й широкомасштабного застосування екоінновацій в аграрній сфері економіки, спонукають загострення екологічних проблем, з одного боку, та вичерпання, збіднення і деградація багатьох природних ресурсів. Зважаючи на той незаперечний факт, що майбутнє людства прямо та безпосередньо залежить від стану навколишнього середовища й наявності природних ресурсів, а обсяги використання останніх і негативний вплив суспільства на природу, по суті, вже перевищують відтворювальні, відновлювальні можливості земної біосфери, проблеми ресурсоекологічної безпеки людської життєдіяльності, розвитку екологічних і ресурсозберігаючих напрямів науково-технічного прогресу набувають першорядного значення. Винятково велике, вирішальне значення ефективна науково-технологічна та інноваційна політика має для істотного підвищення продуктивності праці й конкурентоспроможності виробництва в усіх галузях і сферах АПК. Він характеризується нині як надто високою ресурсомісткістю та природозалежністю, так і через низьку продуктивність праці та

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

віддачу сільськогосподарських земель і величезну техніко-технологічну відсталість – збитковістю виробництва, насамперед аграрних підприємств практично всіх організаційно-правових форм ведення господарської діяльності. Як результат – низька платоспроможність сільськогосподарських товаровиробників, що не дає їм можливості радикально удосконалювати техніко-технологічну складову аграрного ресурсного потенціалу, добиватися підвищення рівня механізації та автоматизації виробничих процесів у сільському господарстві.

Ресурсний потенціал агарних підприємств, який визначає рівень розвитку АПК в сучасних умовах, великою мірою залежить не лише від насичення технікою у фізичних одиницях, а й від наукомісткості усієї техніки, використання «ноу-хау» при її конструюванні та експлуатації, а також від її енерго-економічних показників. Створення таких видів техніки і технологій, які відповідають кращим зарубіжним зразкам, освоєння альтернативних джерел енергії, перехід до прогресивних систем ведення землеробства й тваринництва, нових способів переробки аграрної сировини і зберігання продуктів харчування – це пріоритетні напрями інноваційно-інвестиційного розвитку АПК, основні чинники забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного агропромислового виробництва.

Слід зазначити, що існують специфічні принципи, якими необхідно керуватися при розробленні напрямів, способів, методів і механізмів модернізації та відтворення технічних і технологічних засобів аграрного виробництва. До найважливіших з них, які можна назвати техноеколого-економічними, нині необхідно віднести такі: екологічність і еколого безпечність щодо різних природно-екологічних та організаційно-економічних умов ведення виробництва; технологічність, надійність, універсальність і комфортність технічних засобів за високих продуктивних та експлуатаційних показників; економічність і енергоекономність; відповідність застосування нових техніко-технологічних засобів вимогам комплексної механізації, автоматизації та комп’ютеризації виробничих процесів як основи підвищення продуктивності праці та істотного зниження ресурсомісткості, в тому числі й енергомісткості аграрної продукції.

Необхідність широкомасштабної реалізації науково-технологічних та інноваційних розробок у сільському господарстві зумовлюється не лише його надто великою техніко-технологічною відсталістю, використовуванням переважно застарілих ресурсо-енергомістких технологій, а й технологічними особливостями аграрного виробництва. Практично в найближчі 3-5 років повністю буде використано й амортизовано наявну сільськогосподарську техніку, оновлення і заміна якої протягом

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

останніх 18-19 років провадились вкрай низькими темпами. Це призвело до катастрофічного падіння технічної та енергетичної оснащеності аграрного виробництва. Так за рівнем технічної оснащеності вітчизняне сільське господарство відстає нині від сільського господарства країн-членів ЄС у середньому в 8-10 разів.

Основними видами сільськогосподарської техніки аграрні підприємства тепер забезпечені лише на 45-60% від нормативного рівня. Причому майже 90% з них відпрацювали амортизаційний строк. Загалом же останні 18 років фондооснащеність аграрного виробництва в Україні скоротилась майже у 8,5, а фондоозброєність – в 6 разів. Як показують експертні оцінки, для нормального та високоефективного функціонування вітчизняного сільського господарства, досягнення необхідних для належного розв'язання продовольчої безпеки проблеми обсягів виробництва валової сільськогосподарської продукції потрібно основних засобів на суму 400-500 млрд.грн.

Водночас слід зазначити, що занепад вітчизняного сільськогосподарського машинобудування (виробництво тракторів та основних видів сільськогосподарських машин, машин й устаткування для тваринництва і кормовиробництва) за 1991-2012рр. зменшилась у 10-45 разів, у тому числі тракторів майже в 24 рази). Тим самим підтримується промислове виробництво інших країн. Втрачаються джерела надходження до державного бюджету тощо. Україна також щорічно імпортує майже на 500 млн.дол. хімічних засобів захисту рослин і мінеральних добрив, не розвиваючи відповідних видів власного виробництва. Така політика держави в зазначених галузях промисловості, з одного боку, породжує зростання безробіття та подальше техніко-технологічне відставання аграрного виробництва, а з іншого – зумовлює деградацію існуючого науково-дослідного потенціалу.

Нині склалися такі умови, коли ринок України диктує надзвичайно жорсткі правила для підприємців, особливо тих, які займаються сільським господарством. Адже ця підприємницька діяльність вважається найризикованішою справою. Сільгоспвиробники стикаються з новими й новими проблемами. Особливо болючим питанням є ціна на паливо-мастильні матеріали (їхня вартість протягом дня змінюється двічі), мінеральні добрива, насіння, засоби захисту рослин. Тож кожний крок має бути чітко обґрунтованим, бо найменші помилки можуть спричинити небажані результати. Таким новим кроком є система мінімального обробітку грунту Ноутил, яка дозволяє зменшити витрати до найнижчого рівня. Застосування Ноутилу дає економію до 60% пального, дозволяє зменшити використання техніки. Для порівняння: застосування технології прямого посіву дозволяє отримати на 1 л пального 123 кг зерна, тоді як при

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

традиційному землеробстві це співвідношення має вигляд: 1 л пального 50 кг зерна. Подібна ситуація і з мінеральними добривами: 1 кг суміші N:P:K при Ноутил «дає» 23 кг зерна, при традиційному землеробстві лише 15 кг. Ще одним чинником, що має спонукати сільгоспвиробника до застосування Ноутилу, має бути проблема збереження родючості грунтів.

Застосування Ноутилу дає можливість зберегти захисний поверхневий шар грунту, не допускає під поверхневого ущільнення грунту, запобігає ерозії та іншим видам виснаження. Ще одним аргументом є те, що ця система не потребує великої кількості робітників для її впровадження.

На сучасному етапі розвитку аграрного сектору економіки України підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств можливо досягти переважно за рахунок впровадження інноваційних методів господарювання, для чого звичайно необхідні значні інвестиції. Впровадження новітніх технологій у виробництво рослинницької та тваринницької продукції також сприяє підвищенню якостей працівників.

Висновок. Отже, першочерговими завданнями державного регулювання і підтримки стабільного та ефективного розвитку національного аграрного виробництва слід вважати: всебічне зміцнення й удосконалення матеріально-технічної бази аграрного виробництва і широкомасштабне застосування прогресивних та інноваційних технологій; створення відповідних виробничих, соціальних та обслуговуючих структур на засадах ринкової економіки в усіх регіонах; зрівноважений державний протекціонізм щодо розвитку національного агарного виробництва з метою зменшення імпорту агарної сировини і збільшення їх експорту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук В.Г. Теоретико-методологічне обґрунтування ефективності виробництва / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2005. – №5. – С.52 – 63.

2. Бесенюк В.М. Роль менеджменту в забезпеченні ефективного використання ресурсного потенціалу / В.М. Бесенюк // Агроінком. – 2004. – № 7 – 8. – С. 72 – 75.

3. Дем`яненко М.Я. Національна система державної підтримки аграрного сектора в умовах членства України в СОТ / М.Я. Дем`яненко // Облік і фінанси АПК. – 2008. – № 3. – С. 11 – 16.

4. Збарський В.К. Економічний потенціал регіону в умовах становлення малих підприємств / В.К. Збарський // Економіка АПК. – 2005. – №11. – С.99 – 105.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 631:151

НАУКОВІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Є.І. Житник, студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент В.С. Кушнірук

Миколаївський національний аграрний університет

У статті узагальнено наукові основи та сутність стратегії інтенсифікації виробництва в аграрних підприємствах, досліджено особливості й перспективи розвитку сільського господарства на основі інтенсифікації, досліджується значущість створення кооперації для забезпечення екологічної продукції.

Ключові слова: інтенсифікація виробництва, інтенсивний тип відтворення, інтенсифікація, кооперація.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки питання, що стосуються формування стратегії розвитку, набувають вирішального значення. Одним з найважливіших напрямів є інтенсифікація виробництва в сільському господарстві. Інтенсифікація виробництва, як важливий процес, повинна відбуватися на кожному підприємстві, незалежно від його форми власності і господарювання. Відсутність єдиного підходу до сутності інтенсифікації виробництва, класифікації її внутрішніх і зовнішніх факторів, показників кількісної оцінки рівня та динаміки інтенсифікації аграрного виробництва, механізму її планування та стимулювання стримує процес ринкового розвитку економіки України в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній теорії інтенсифікація виробництва є однією з досліджуваних проблем. Спираючись на очевидні досягнення у вивчені багатьох аспектів інтенсифікації в цілому та інтенсифікації виробництва зокрема, питання пов’язані з цим процесом залишаються на сьогодні актуальними.

Інтенсифікації агропромислового виробництва присвячено чимало наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених. До таких вчених можна віднести: В. Амбросов, Н. Особа, В. Бойко, І.Буздалова, М. Голика, П. Березівський, В. Андрійчук, М. Бутко, Н. Агаркова, О. Амоша, І. Лукінов, А. Чухно, О. Бугуцький, П. Гайдуцький, Т. Лозинська, Л. Мармуль, В. Мертенса, О. Сокола, В. Зимовця, Л. Чернюк, С Писаренко, Ю. Мельник, П. Макаренко, В. Мацибора, П. Саблук, В. Уланчук, О. Шпичак, В. Юрчишин та інші. Але незважаючи на великий внесок вчених щодо питань інтенсифікації виробництва аграрних підприємств, недостатнь вивченим залишилась велика кількість питань.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Постановка завдання. Метою даної статті є певне узагальнення, як теоретичних так і методичних засад інтенсифікації виробництва, та рекомендації щодо формування стратегії аграрних підприємств щодо інтенсифікації виробництва.

Виклад основного матеріалу досліджень. Стратегічним напрямом розвитку підприємств аграрного сектору України є інтенсифікація виробництва. Інтенсифікація нині набуває визначального характеру у подоланні кризових явищ в сільськогосподарському виробництві, освоєнні ринкових відносин, у гарантуванні продовольчої безпеки країни. Інтенсифікація виробництва – це процес суспільного виробництва, що базується на застосуванні більш ефективних засобів, предметів праці, більш кваліфікованої робочої сили, передових форм і методів організації праці, зростаючої інформованості тощо у відповідності з найновішими досягненнями науково - технічного прогресу [1].

Інтенсифікація виробництва суттєво відрізняється від екстенсивного розвитку суспільного виробництва, яке в свою чергу базується на кількісному зростанні засобів виробництва, робочої сили, незмінних формах і методах організації виробництва і носить затратний характер. Вплив інтенсифікації на розвиток сільського господарства зумовлений можливістю підвищення економічної ефективності виробництва та передбачає зростання його продуктивності на основі підвищення рівня технічного забезпечення, широкого використання новітніх засобів виробництва та залученні кваліфікованих кадрів [6]. Високі кінцеві результати інтенсифікації сільськогосподарського виробництва забезпечуються в результаті послідовного поєднання процесів вдосконалення і раціонального використання всіх його чинників.

Інтенсифікація виробництва можлива лише в період пожвавлення й підйому, тоді як підчас кризи та депресії, що в свою чергу характеризуються жорстким дефіцитом інвестиційних ресурсів, необхідні інші форми підтримки цілісності мікроекономічних систем.

Стратегія інтенсифікації виробництва є різновидом базової стратегії концентрованого зростання. Використовується в період економічного росту й передбачає інтенсифікацію зусиль аграрних підприємств щодо виробництва продукції за рахунок додаткових грошових вкладень, що в свою чергу спрямоване на впровадження науки, передової техніки та прогресивних технологій, системи обробітку ґрунту, меліорації та хімізації землі, кваліфікованої робочої сили, нових досягнень в селекції насіння, системи удобрення та годівлі тварин, що в свою чергу призводить до збільшення врожайності сільськогосподарських культур та продуктивності тварин, а також забезпечує зростання родючості ґрунтів на майбутню перспективу [2].

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Інтенсивний тип відтворення – це зростання масштабів виробництва шляхом якісного вдосконалення чинників виробництва: застосування прогресивних засобів праці, підвищення кваліфікації виробників, удосконалення використання наявних ресурсів. Але кожен напрям інтенсифікації, насамперед механізація й автоматизація, хімізація і меліорація, крім позитивного, справляє і негативний вплив на агроекологічну систему, особливо за її необґрунтованого використання. Тому при формуванні інтенсивних типів розвитку, повинно відбуватися забезпечення його екологічності [4].

По словам В.Г. Андрійчука [3]: «під інтенсифікацією слід розуміти концентрацію до оптимального рівня авансованого капіталу на 1 га земельних угідь, що забезпечує випереджаюче збільшення виробництва продукції з цієї площі і підвищення ефективності використання вкладених ресурсів». З вище вказаного визначення можна зробити висновок, що інтенсифікація, є концентрацією до оптимального рівня авансованого капіталу і живої праці на одиницю земельної площі (голову сільськогосподарських тварин), що забезпечує випереджаюче збільшення виробництва продукції з цієї площі і підвищення раціональності вкладення ресурсів.

Інтенсифікація – це соціально – економічний процес, спрямований на збільшення виробництва продукції, підвищення її якості та зниження собівартості продукції на основі впровадження у виробництво нових технологій, засобів, сортів сільськогосподарських культур і порід тварин, нових форм організації праці та виробництва [7]. Завдяки цим показникам і зменшуються затрати праці на один гектар сільськогосподарських угідь та на голову худоби.

Основними стратегічними напрямами інтенсифікації виробництва в аграрних підприємствах є:

- залучення інвестиційних ресурсів;
- розвиток спеціалізації та концентрації виробництва до оптимальних розмірів;
- нові підходи до розвитку підприємницької діяльності;
- розвиток виробництва на інноваційній основі шляхом застосування нових сортів а також їх гібридів сільськогосподарських культур та порід тварин;
- технічне переоснащення виробництва; диверсифікація виробництва [5].

Для забезпечення високої врожайності та екологічності продукції, підприємство повинно мати хорошу техніко – технологічну базу для цього воно повинно нести значні грошові витрати. Самі по собі малі виробники сільгосппродукції не в змозі досягти таких результатів, через відсутність техніко – технологічної бази а також через відсутність грошей для їх вдосконалення. Виходячи з цього підприємства повинні

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

об’єднуватися в кооперативи для подолання цих негативних чинників. Для розгляду в подальшому сільськогосподарських кооперативів нам потрібно спочатку дати їх визначення. Сільськогосподарська кооперація - система сільськогосподарських кооперативів, їх об'єднань, утворених з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб членів кооперативів. Але вирішення екологічних проблем – це завдання всього суспільства. Сільськогосподарські кооперативи всіх напрямів не можуть ними займатися відокремлено поза загальною програмою з проблем екології сільськогосподарського виробництва. Головним завданням сільськогосподарських кооперативів є завдання підйому сільського господарства, швидкого збільшення виробництва продовольчих культур і продуктів тваринництва. Досягнення цієї мети зумовлює необхідність інтенсифікації сільськогосподарського виробництва, що пов’язано з хімізацією, меліорацією, механізацією виробництва, широким використанням у рослинництві та тваринництві нових технологій. Це у свою чергу накладає на працівників сільського господарства особливу відповідальність за застосування досягнень науки у здійсненні заходів з інтенсифікації виробництва [8].

Роль сільськогосподарських кооперативів у вирішенні цих проблем полягає в тому, що вони можуть організувати проведення занять зі своїми пайовиками з екологічно безпечного застосування засобів хімізації і впровадження новітніх технологій у виробництві, організації на кооперативних засадах виробництва і маркетингу екологічно безпечної продукції, проведенні спеціальних занять з підвищення екологічної свідомості сільського населення щодо збереження природного навколишнього середовища, налагодити контроль правильності внесення добрив на поля, їхнього обробітку. Також кооперативи зацікавлені у проведенні ретельного дослідження стану землі, що використовується у сільському господарстві, економічної оцінки кожної земельної ділянки [9].

Висновки. З вище написаного можна зробити висновки, що проблеми стратегії інтенсифікації виробництва в даний час є дуже актуальними як в для вітчизняних вчених так і для зарубіжних. Інтенсифікація виробництва в свою чергу базується на застосуванні більш ефективних засобів, предметів праці, більш кваліфікованої робочої сили, передових форм і методів організації праці, зростаючої інформованості тощо у відповідності з найновішими досягненнями науково - технічного прогресу, при виконанні яких відбувається зростання результативних показників діяльності підприємства.

Основними стратегічними напрямами інтенсифікації виробництва в аграрних підприємствах є: залучення інвестиційних ресурсів; розвиток спеціалізації та

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

концентрації виробництва до оптимальних розмірів; нові підходи до розвитку підприємницької діяльності; розвиток виробництва на інноваційній основі шляхом застосування нових сортів а також їх гібридів сільськогосподарських культур та порід тварин; технічне переоснащення виробництва; диверсифікація виробництва.

Для забезпечення екологічності продукції підприємства повинні об'єднуватися в сільськогосподарські кооперативи, для забезпечення необхідності інтенсифікації сільськогосподарського виробництва, що пов'язано з хімізацією, меліорацією, механізацією виробництва, широким використанням у рослинництві та тваринництві нових технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мочерний С.В. Економічний словник-довідник / С.В. Мочерний – К. : Феміна, 1995. – 368 с.
2. Виклики і шляхи агропромислового розвитку / [Пасхавер Б.Й., Шуравська О.В., Молдаван Л.В. та ін.]. за ред. акад. УААН Б.Й. Пасхавера ; − К. : НАН України ; Ін-т екон. та прогнозув., 2009. − 432 с.
3. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств / В.Г.Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2002.
4. Дергач І.В. Економічна сутність та напрямки розвитку інтенсифікації аграрного виробництва / І.В. Дергач // Економіка АПК. – 2005. – № 6. – С. 61–63.
5. Вітков М.С. Основні фактори інтенсифікації аграрного виробництва в перехідний період до ринку / М.С. Вітков // Економіка АПК. – 2005. – № 2. – С. 17–20.
6. Станкевич О.Б. Ефективність інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. / О.Б. Станкевич, В.І. Мацибора // Науковий вісник НАУ. – 2001. Вип. 34. – С. 294–297.
7. Ткаліч О.В. Основні фактори інтенсифікації аграрного виробництва / О.В. Ткаліч // Економіка АПК. – 2009. – №12 (180). – С. 8–12.
8. Пантелеймоненко А.О. Аграрна кооперація в Україні: теорія і практика: монографія / А.О. Пантелеймоненко / Укоопспілка, Полтавський ун-т споживчої кооперації України. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008 . – 347 с.
9. Дегодюк Е.Г. Еколого-техногенна безпека України / Е.Г. Дегодюк, С.Е. Дегодюк – К. : ЕКМО, 2006. – 306 с.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 657.6(477)

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

О. А. Закурена, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кушнірук В.С.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті висвітлено основні тенденції розвитку молочного скотарства. Здійснено оцінку сучасного стану молочного скотарства та визначено перспективи його розвитку.

Ключові слова: інновації, молочне скотарство, розвиток, молочні продукти, сільськогосподарські товаровиробники, відтворення стада, виробництво.

Постановка проблеми. В наслідок досить тривалої світової фінансової та економічної кризи дуже багато вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників стали неконкурентоспроможними. Аграрний сектор втратив свій виробничий потенціал, знизився рівень рентабельності виробництва та платоспроможності сільськогосподарських підприємств на відтворення матеріально-технічної бази, яка на сьогодні досить застаріла і яка не відповідає сучасним вимогам. Такі ж проблеми спостерігаються і в молочній галузі.

На согоднішній день для вирішення даних проблем потрібно впроваджувати інновації. Адже лише за допомогою інноваційного підходу можна розірвати коло виробничих, ресурсних, технологічних обмежень, закласти таку модель аграрної економіки, яка сприятиме постійного підвищення конкурентоспроможності галузі через ефективне економічне зростання [1].

Молоко та молочні продукти завдяки високій харчовій і біологічній цінності є важливими складовими забезпечення повноцінного харчування людини.

Нині проблеми виробництва та споживання молока і молочних продуктів так як вони є дуже важливими в житті людини, не тільки не втрачають свою актуальність, а й набувають все більшої гостроти.

Аналіз останні досліджень і публікацій. Проблему розвитку інноваційних процесів на підприємствах присвячено багато наукових праць таких науковців як: В.Я. Амбросов, М. М. Гаврилюк, П. Дракер, П. Т. Саблук, Б. Санто, Б. Твісс, В. Трегобчук, Н. Г. Филимонова, В. Г. Чабан та ін.

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні ефективності функціонування та визначенні стратегічних пріоритетів розвитку молочного скотарства.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Виклад основного матеріалу дослідження. Результати проведеного дослідження свідчать про те, що більшість сільськогосподарських підприємств мають вийнятково розлинницький напрям діяльності. Але можна відзначити, що вже на сьогодні сформовані окремі організації, які зацікавлені у розвитку молочного скотарства у недалекому майбутньому.

На сьогоднішній день більшість сільськогосподарських підприємств не відповідають навіть мінімальним потребам, які необхідні для забезпечення річної продуктивності худоби.

Спостерігається відсутність якісних кормів, або навіть дефіцит навіть кормів низької якості, племінна робота не майже не ведеться, а тому корови мають низький потенціал продуктивності.

Через жахливий стан корівників, скотарень, обладнання ферм неможливо забезпечувати нормальні умови утримання худоби. Антисанітарні умови утримання корів призводять до того що тварини хворіють, падає надій корів, знижується якість молочної продукції. Результатом такої поведінки є різке скорочення поголів'я худоби.

Проблемними питаннями для вітчизняних виробників молока і молочної продукції стали диспаритет цін, відсутність належної матеріальної зацікавленості, а також складнощі реалізації молока та молочної продукції. У багатьох виробничих скотарських господарствах галузь стала нерентабельною.

За останні роки у виробників молока зникла більшість молочнотоварних комплексів, і виробництво молока змістилося до присадибних селянських дворів, які не в змозі виробляти високоякісну продукцію.

Єдиний шлях Українського скотарства знайти своє місце у світовому аграрному виробництві – перехід на високопродуктивні інтенсивні технології.

Інновації у молочному скотарстві повинні бути спрямовані перш за все на збільшення продуктивності і розширення відтворення поголів'я молочної худоби; використання кращих світових і вітчизняних генетичних ресурсів; корінну модернізацію виробництва кормів, технології утримання тварин; технології доїння із залученням провідних технічних розробок.

У майбутньому розвиток молочного скотарства варто здійснювати на основі впровадження у виробництво інновацій. Для переходу на інноваційний шлях необхідно забезпечити комплексність і системність в їх впровадження. Тільки за таких умов господарство може стати високоефективним, стабільним та конкурентоздатним.

Розглянемо кількість поголів'я на прикладі ТОВ «Агрікор Холдинг» Чернігівської області, Прилуцького району (таблиця 1).

Таблиця 1

Кількість поголів'я в ТОВ "Агрікор Холдинг" Чернігівської області, Прилуцького району

Показники	2010 р	2011 р	2012 р	2012 рік у % до	
				2010 р	2011 р
Корови дійні	521	552	494	94,8	89,5
Загальне поголів'я	1551	1551	1642	105,9	105,9

На даному підприємстві завдяки купівлі в 2012 році сільськогосподарських тварин спостерігається збільшення поголів'я у 2012 р порівняно з 2010 та 2011 роками на 5,9% відповідно. У 2012 році у порівнянні з 2010 та 2011 роками кількість дійних корів помітно зменшується у 2012 році порівняно з 2010 та 2011 роками на 5,2% та 10,5% відповідно.

Нині у господарствах виникла складна проблема розширеного відтворення стада через зміни, які відбуваються в його структурі. Ці зміни проявляються у збільшенні кількості корів та зменшенні інших віко-статевих груп тварин, особливо ремонтного молодняка.

В таких умовах розраховувати на значне збільшення маточного поголів'я за рахунок власних ресурсів неможемо. Купити ремонтний молодняк в інших господарствах (або країнах) важко. Саме з цих причин необхідно використовувати власні резерви для того щоб збільшити кількість ремонтного молодняка.

Важливим способом відтворення поголів'я в Україні й за кордоном є штучне осіменіння, який поширився завдяки розробленню методу заморожування сперми в рідкому азоті, яке довго зберігається. Результатом штучного осіменіння є якість сперми, фізіологічний стан корів, техніка та термін осіменіння.

Новим біотехнологічним методом, є штучне осіменіння корів і телиць сперматозоїдами, попередньо розділеними за Х- та Y-хромосомами (сексована сперма).

Дослідження показують, що використовуючи цей новий метод в молочному скотарстві у зарубіжних країнах, отримали із 100 плідних осіменінь понад 90% теличок. У результаті досліджень виявлено, що власне ремонтне поголів'я зростає вдвічі, так як сексовану сперму для комерційного використання отримують тільки від кращих плідників, завдяки цьому, використання такої сперми за короткий час забезпечує шляхом селекційно-племінної роботи підвищення продуктивності тварин.

Комерційне застосування та дослідження зосереджувались на використанні сексованої сперми для осіменіння телиць. Як правило, телиці мають вищий ступінь

запліднюваності ніж старші корови. Це означає, що використання цієї сперми для телиць буде більш прибутковим для молочного скотарства.

При одноплідній тільності вихід теличок становив 89%. Коли бралися до уваги лише отелення із тривалістю тільності 265-295 днів, 90% народжених телят були теличками.

Дослідження показують, що технологія працює так, як і очікувалось. Але чи окупиться використання сексованої сперми у нашому підприємстві. У 2007 році була спроба зробити підрахунок чистої вартості запліднення тедиць стандартною та сексованою сермами. Зазначимо дані дослідників Університету штату Мічиган: бичок $110, теличка $500, доза стандартної сперми $15, сексованої - $45. Рівень заплідненості при використанні стандартної спермии становив 58% при першому осіменінні і 65% при другому. При сексованому заплідненню 53% при першому осіменінні, 75% при другому та 90% при третьому осіменінні.

Дослідники у своїх розрахунках врахували збільшення витрат на осіменіння, продовження сервіс-періоду та рівень вибракування. Якщо базовий рівень заплідненості становить 58%, то при використанні сексованої сперми треба досягти заплідненості 65%, точка незбитковості становит 80%. Якщо взятии до уваги всі фактори використання сексованої спермии і досягнення рівня незбитковості то вартість телички складе $512,81. Якщо рівень заплідненості сексованою спермою зменшиться до 75% від рівня заплідненості звичайною спермою, то вартість отриманої телички буде дуже високою.

Згідно з проведеними дослідженнями, сексована сперма буде економічно вигідною якщо наше підприємство ТОВ «Агрікор Холдинг» буде її використовувати для телиць; якщо підприємство досягло високого рівня заплідненості стандартною спермою і рівень мертвонароджень низький; вартість народженої телички вища середньої.

Згадуючи про сільське господарство та про скотарство зокрема, не можна не зазначити, що нині у більшості європейських країн виробництво сперми, розділеної за статтю, ще не налагодили. В той час попит на неї стає дедалі більшим на тлі зростання зацікавленості фермерів у результатах цієї технології для якісного управління процесом відтворення стада.

На сьогоднішній день в Україні деякі сільськогосподарські підприємства з успіхом використовує сексовану сперму — зазвичай для запліднення телиць, оскільки результативність цих процедур у них більша, ніж у корів.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Пріоритетним напрямком залучення інвестицій в Агропромисловому комплексі (АПК) у 2013 році залишається галузь тваринництва, зокрема, будівництво та реконструкція молочних комплексів та ферм.

В селі Красносільське Борзнянського району, Чернігівської області вже розпочато будівництво найсучаснішого комплексу на 4,5 тисяч голів. Взагалі, в поточному році планується введення в дію 8 доїльних залів загальною потужністю близько 6,0 тисяч корів.

Успішно практикують роботу по залученню інвестицій господарствами Ніжинського, Бахмацького, Прилуцького, Щорського, Носівського, Семенівського районів Чернігівської області.

На Чернігівщині, яка має великий незадіяний потенціал розвитку молочного та м'ясного скотарства, поступово збільшується потік інвестиційних коштів.

На сьогодні в регіоні працює 35 сучасних доїльних залів. В пріоритеті до 2016 року в області має запрацювати 41 тваринницький комплекс, які на сьогодні знаходяться на різних стадіях проектування та будівництва.

Висновки. За останні роки у виробників молока зникла більшість молочнотоварних комплексів, і виробництво молока змістилося до присадибних селянських дворів, які не в змозі виробляти високоякісну продукцію.

Головним чинником у розвитку молочного скотарства і підвищення його ефективності, і досягненні стабільного економічного зростання є використання інновацій. Для отримання найкращих результатів впроваджують інноваційні тохнології, необхідно розробити прогресивні типові проекти молочних підприємств, поліпшити якість і скорочення термінів будівництва, сформувати інноваційні системи кормовиробництва, можна удосконалити устаткування з виробництва і переробки молока.

ЛІТЕРАТУРА

1. Світлишин І.І. Місце інноваційних процесів на сільськогосподарських підприємствах / І.І. Світлишин // Економіка. Управління. Інновації. – 2010. – № 2 (4).

2. Смоляров Ю.Г. Вплив фінансових інвестицій на ефективність інноваційної діяльності сільськогосподарського підприємства / Ю.Г. Смоляров // Вісник СНАУ. Серія : Економіка та менеджмент. – 2010. – Випуск 5 (9).

3. Гуторов А. О. Агрохолдинги як ефективна форма концентрації сільськогосподарського виробництва / А. О. Гуторов // Економіка АПК. — 2011. — № 3. — С. 102—107.

УДК 338.432:631.11

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

І.О. Казакуца, магістр

Науковий керівник: д.е.н., професор І.І.Червен

Миколаївський національний аграрний університет

Розглядається доцільність запровадження інтенсивних технологій як необхідної передумови підвищення ефективності аграрного виробництва. Застосовується комплексний підхід до проблем інтенсифікації галузей сільського господарства, при якому впровадження сучасних досягнень науки і техніки формує соціальні, технологічні, організаційні та економічні фактории підвищення ефективності галузі.

Ключові слова: інтенсифікація,виробництво,ефективність, інновації, впровадження,аграрні підприємства,сільське господарство.

Постановка проблеми. У комплексі заходів, які забезпечують ефективність сільського господарства, важливе місце посідає економічно обґрунтований рівень інтенсифікації виробництва. Інтенсифікація, як одна із форм розширеного відтворення, проявляється у більш інтенсивній експлуатації наявного виробничого потенціалу та залученні додаткових ресурсів для одержання більшої кількості конкурентоспроможної продукції.

Проте більшість аграрних підприємств не здатні самостійно забезпечити фінансове підґрунтя цього процесу, зокрема: оновлювати матеріально-технічну базу, впроваджувати нові технології внаслідок скрутного фінансового становища. Тому важливо забезпечити рівень інтенсифікації агропромислового виробництва України, потреба в проведенні поглибленого дослідження питань щодо її подальшого розвитку, й зокрема стану та перспективи інтенсифікації виробничих процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічна сутність інтенсифікації виробництва привертала й продовжує привертати увагу багатьох дослідників. Теоретичним підґрунтям у дослідженні проблеми інтенсифікації виробництва стояли класики політичної економії: Д. Рікардо, А. Сміт, К. Маркс та інші вчені-економісти. Їхні наукові здобутки є базовими для визначення напрямів підвищення інтенсифікації виробництва.

Вперше послідовне вчення про інтенсифікацію сільського господарства було створене К. Марксом. На основі досліджень змін, які відбувалися сільському господарстві в результаті прикладання капіталу до незмінної площі землі, він дав класичне визначення інтенсифікації: «В економічном значенні під інтенсивною

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

культурою розуміють не що інше, як концентрацію капіталу на одній і тій же земельній площі замість розподілу його між земельними ділянками, які розміщені одна біля одної».

В основі сучасної української методології визначення економічної ефективності інтенсифікації сільськогосподарського виробництва лежать праці таких науковців, як В.Я.Амбросов, В. Андрійчук, В.І.Бойко, О.А.Бугуцький, П.І.Гайдуцький, М.Я.Дем'яненко, С.І.Дем'яненко, Ю.С.Коваленко, І.І.Лукінов, В. Мертенс. В. Уланчук, О.М.Шпичак, В.В.Юрчишин. Завдяки дослідженням названих учених були узагальнені та вдосконалені підходи до інтенсифікації як до інноваційного шляху розвитку аграрного сектору.

Постановка завдання. Метою даної статті є узагальнення теоретико-методологічних положень та практичних аспектів інтенсивного розвитку сільськогосподарського виробництва, та підвищення економічної ефективності виробництва продукції завдяки оптимізації рівня інтенсифікації аграрного виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження теоретичних засад інтенсифікації сільського господарства показало, що питання сутності цього поняття завжди перебувало в центрі уваги економістів-аграрників.Термін «інтенсивність» у дослівному перекладі означає „напруженість"(«напруга»), посилена або більш продуктивна діяльність. Коли мова йде про інтенсивність сільського господарства, здебільшого мають на увазі посилене використання його головного засобу виробництва – землі. Проте більшість сучасних економістів відійшла від розуміння інтенсивності лише як концентрації капіталу одиниці земельної площі.

Свого часу серед науковців найбільш поширеними були «витратна» і «результативна» концепції інтенсифікації як форми розширеного відтворення. Згідно із «витратною» концепцією, сутність інтенсифікації сільськогосподарського виробництва зводиться до концентрації сукупних затрат уречевленої та живої праці на одиницю земельної площі (голову тварин), тобто концентрація капіталу з метою нарощення обсягів виробництва продукції.

На думку економістів, за основу сучасних уявлень про інтенсифікацію доцільно взяти методологію продуктивної теорії, яка передбачає як більш інтенсивну експлуатацію створеного ресурсного потенціалу, так і залучення у господарський оборот більш продуктивних додаткових ресурсів.

При цьому концентрація до оптимального рівня авансованого капіталу і живої праці на одиницю земельної площі (голову тварин), повинен забезпечувати

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

випереджаюче збільшення виробництва продукції з цієї площі і підвищення ефективності вкладених ресурсів. Тобто приріст високоякісної продукції та підвищення ефективності виробництва відбувається на засадах сталого розвитку, зниження матеріально-грошових і трудових затрат на одиницю продукції внаслідок якісного удосконалення всіх сторін виробництва.

Напрями інтенсифікації сільськогосподарського виробництва включають: хімізацію, меліорацію, селекцію та насінництво, біотехнології, спеціалізацію, механізацію та автоматизацію, ресурсо- і енергозберігаючі технології, нові форми організації, приріст інвестицій і капітальних вкладень.

Виділяють наступні ознаки інтенсифікації:

- додаткові вкладення засобів виробництва і живої праці на одиницю земельної площі;
- збільшення вкладень супроводжується підвищенням їх якості (вдосконалюється сортовий і породний склад сільськогосподарських культур і тварин, добрив; запроваджуються нові машини, нові технології і способи утримання худоби);
- вдосконалюються форми і методи організації праці і ведення господарства, підвищується кваліфікація кадрів.

Таким чином, інтенсифікація – це соціально-економічний процес, спрямований на збільшення виробництва продукції, підвищення її якості та зниження собівартості на основі впровадження у виробництво нових технологій, засобів, сортів сільськогосподарських культур і порід тварин, нових форм організації праці та виробництва, підвищення кваліфікації кадрів тощо.

Впродовж останніх років інвестиції в сільськогосподарське виробництво коливалися з тенденцією до скорочення. Так у 2011 році суб’єктами господарювання за рахунок усіх джерел фінансування у сільське господарство, мисливство, лісове господарство України вкладено 12,2 млрд. грн. інвестицій в основний капітал, що на 16,5% менше, ніж у 2010 році Слід зазначити, що у загальній сумі домінували інвестиції у рослинництво (68,2%).

Аналізуючи загальні тенденції динаміки основних показників рівня інтенсивності, необхідно враховувати економічні умови цього періоду: часто інфляційні процеси та зростання цін лише створюють видимість збільшення поточних витрат виробництва та фондових вкладень, але не збільшують їх натурально-речових обсягів. У зв'язку з цим, особливої актуальності набувають натуральні показники, такі, як: наявність основних виробничих засобів і енергетичних потужностей, рівень механізації виробничих процесів, споживання і якість кормів та добрив, забезпеченість кваліфікованими кадрами, форми та якість агротехнічних, зоотехнічних і ветеринарних заходів тощо.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Основою інтенсифікації є прогресивні технології виробництва продукції. Вони поєднують складові біологічного, агротехнічного, зоотехнічного,ветеринарного, організаційно-економічного та екологічного характеру. Слід зазначити, що основним недоліком розроблених технологій є неекономне витрачання ресурсів, сучасні ж умови вимагають ресурсоощадності і зниження собівартості продукції. Адже технологія разом з вирішенням проблеми збільшення продуктивності повинна забезпечувати підвищення економічної ефективності виробництва, бути економічно, енергетично і екологічно виправдана. Вона повинна забезпечувати високий рівень продуктивності при оптимальному рівні дорогих матеріальних ресурсів.

У зв'язку з цим, в останні роки відбувається деінтенсифікація сільського господарства, технологія виробництва характеризується суттєвим зменшенням споживання технічних засобів та інших ресурсів насамперед через підвищення цін на матеріально-технічні ресурси, які значно випереджають зростання цін на продукцію галузі. Тому інтенсивну технологію виробництва можуть застосовувати лише ті аграрні підприємства, які мають ресурсний потенціал або можливість залучити додаткові кошти. Оскільки таких господарств небагато, більшості сільськогосподарських підприємств доцільно застосовувати ресурсозберігаючу технологію виробництва продукції, яка дозволяє виробляти їх з мінімальними витратами без зменшення урожайності та продуктивності тварин.

Для оцінки результативності інтенсифікації доцільно застосовувати витратно-продуктивний коефіцієнт, який відображає співвідношення темпів підвищення витрат на гектар площі (голову тварин) і темпів росту урожайності (продуктивності), що дозволить коригувати факторно-результативні параметри.

Проте при формуванні інтенсивного типу відтворення в сільському господарстві необхідно обов'язково враховувати, що кожен напрям інтенсифікації має граничну межу використання, нехтування якою може негативно вплинути на агроекологічну систему. Тому аграрні підприємства, формуючи інтенсивний тип економічного розвитку, мають забезпечити його екологічність за такими ознаками [1, с.19]:

- раціональне використання землі, що супроводжується збереженням і підвищенням родючості ґрунту;

- забезпечення оптимального рівня розораності земельних угідь, що унеможливить розвиток водної і вітрової ерозії ґрунту;

- недопущення перевищення встановлених рівнів забруднення виробництва продукції, забезпечення її екологічності;

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

- дотримання встановлених правил щодо транспортування, складування та внесення мінеральних добрив, засобів захисту рослин і тварин, недопущення забруднення ними навколишнього середовища і продуктів харчування;

- забезпечення дотримання норм відведення стічних вод від тваринницьких ферм і підсобних промислових виробництв.

На завершення зазначимо, що аграрне виробництво потребує пошуку резервів підвищення економічної ефективності як на господарському, так і на позагосподарському рівнях. Зробити виробництво прибутковим лише за рахунок внутрігосподарських важелів неможливо. Внутрішні виробничі та невиробничі резерви ефективності виробництва повинні активізуватися одночасно з державною підтримкою вітчизняного товаровиробника.

Висновки. Інтенсифіка́ція виробни́цтва – такий розвиток (процес) суспільного виробництва, що ґрунтується на найбільш повному та раціональному використанні технічних, матеріальних, природних, фінансових і трудових ресурсів на базі науково-технічного прогресу.. Інтенсифікації виробництва досягають удосконаленням функціонування всіх основних процесів, що беруть участь у відтворенні сукупного суспільного продукту. Інтенсифікацією виробництва є поєднання передових методів господарювання та досягнень науково-технічної революції; вдосконалення структури, галузевих, міжгалузевих і територіальних пропорцій виробництва..

Інтенсифікація аграрного виробництва має багатофакторний характер і вимагає комплексного, системного підходу до його дослідження та впровадження. Інтенсивний розвиток сільського господарства за такого підходу сприятиме економічному зростанню сільськогосподарських підприємств, формуванню кваліфікованого людського капіталу, забезпеченню продовольчої безпеки та збереженню довкілля.

ЛІТЕРАТУРА

1. Березівський П.С. Напрями інтенсифікації розвитку сільськогосподарських підприємств / П.С. Березівський, П.Н. Особа // Економіка АПК. – 2009. – №6 (174). – С.18-25.

2. Вітков М.С. Основні фактори інтенсифікації аграрного виробництва в перехідний період до ринку/ М.С. Вітков // Економіка АПК. – 2009. – №2 (168). – С. 17-20.

УДК: 330.341.1

ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ВЕЛИКИХ АГРАРНИХ ПІДПРИЕМСТВ

А.А. Кустова, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент О.В. Калюжна

Миколаївський національний аграрний університет

В статті досліджується інноваційний аспект великих аграрних підприємств, а саме вплив розміру підприємства на інноваційну активність, види інновацій, основні причини, які стримують розробку та впровадження інновацій.

Ключові слова: великі аграрні підприємства, інновації, інвестиції, види інновацій, інноваційні технології в землеробстві.

Постановка проблеми. За останнє десятиріччя в сільськогосподарському виробництві України відбулись значні зміни, такі як нарощування інтенсивності виробництва, переорієнтація на більш прибуткові види продукції, завоювання позицій на експортних ринках, залучення інвестицій на міжнародних фондових ринках. Таким змінам, перш за все, слід завдячувати розвитку великих аграрних підприємств, які відіграють помітну роль в процесах створення, впровадження і поширення інновацій. Вони залучають фінансові ресурси, системно працюють над впровадженням нових технологій, забезпечують необхідний рівень горизонтальної і вертикальної інтеграції, інвестують в людський капітал і в деяких випадках – в інфраструктуру сільських територій. Оцінка інноваційної активності великих підприємств є складним завданням із-за недостатньої прозорості їх бізнесу, унікальності майже кожного підприємства, відсутності більшості показників інноваційної діяльності в офіційній статистиці. Закритість великих агропідприємств ускладнює збір інформації. Можливо це пов’язано з активними процесами консолідації ринку, побудовою вертикально – інтегрованих холдингових структур, очікуванням завершення земельної реформи, політичною ситуацією в країні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сучасному етапі вивченням ефективного розвитку великих аграрних підприємств на інноваційній основі займаються вітчизняні вчені В. Я. Амбросов, В. Г. Андрійчук, М. С. Вітков, С. А. Володін, М. М. Гаврилюк, М. В. Зубець, І. Г. Кириленко, В. П. Курган, В. І. Мацибора, П. Т. Саблук, О. В. Ткаліч та інші. Завдяки роботам цих вчених сформульовано підґрунтя для подальших наукових досліджень.

Постановка завдання. Дослідити інноваційну діяльність великих підприємств в аграрному секторі економіки, а також оцінити рівень функціонування господарств на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження. На інноваційну поведінку великих агропідприємств мають вплив розмір бізнесу і його частка на ринку. Розширюючи земельні площі великі підприємства дотримуються сучасних високоефективних технологій, широко використовують інноваційну продукцію в своїй діяльності. Вони досягли кращих показників урожайності і прибутковості. Вплив розміру земельної ділянки підприємства на показник EBITDA (прибуток до відсотків, податків і амортизації) подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Вплив розміру земельної площі на показник EBITDA [1]

Площа сільгосппідприємства, тис. га	Показник EBITDA, дол на 1га
15-20	200
20-100	350 – 400
більше 100	500 - 600

На сьогодні найвищий показник EBITDA має агрокомпанія «Мрія» більше 700 доларів. За оцінками спеціалістів при збільшені ступеня переробки продукції цей показник може перевищити 1000 доларів. Орієнтовно третина земель 11-16 млн га (з 42 млн сільськогосподарських угідь) уже перебуває в управлінні мегавласників.

Великий бізнес в аграрному секторі України знаходиться в активній фазі модернізації яка супроводжується інвестиціями в нове обладнання і технології, що по суті робить інноваторами всі інвестиційно – активні підприємства [2].

Одним із самих активних інвесторів є компанія «Нібулон» яка вкладає кошти не тільки в агровиробництво, але й транспортну інфраструктуру, будівництво елеваторів, соціальні потреби села. До 2013 року компанія завершує свою інвестиційну програму, намічену два роки тому, - це інвестування 500 млн доларів в аграрний бізнес України, що передбачає доведення власних елеваторних місткостей до 2,5 млн т, власний повноцінний флот дедвейтом 250 тис. т.

Великі аграрні підприємства все частіше залучають інвестиції на міжнародних ринках капіталів. Так, інтегрована агрокомпанія «Індустріальна молочна компанія» займається рослинництвом, молочним тваринництвом і виробництвом картоплі. Земельний банк компанії складає 38 тис. га. В 2011 році вона залучила 29,699 млн

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

доларів від розміщення 24% своїх акцій на Варшавській фондовій біржі. Компанія планує направити залучені кошти на збільшення земельного банку до 126 тис. га до 2016 року, придбання сільськогосподарської техніки і обладнання, розширення потужності по зберіганню зернових і олійних культур до 130 тис. т, а також картоплесховища – до 80 тис. т.

З метою всебічного дослідження тих чи інших інновацій застосовується їх класифікація за різними ознаками (табл.2).

Таблиця 2

Класифікація інновацій в аграрному секторі [6]

Класифікаційна ознака	Вид інновацій	Характеристика	Приклади інновацій в аграрному секторі
Предметний зміст інноваційної діяльності	Продуктові	Нові або вдосконалені продукти у сфері виробництва або споживання	Нові сорти, гібриди рослин; породи, типи, лінії, кроси тварин і птиці; штами мікроорганізмів; зразки нових машин; зразки нових видів добрив; ветпрепарати
	Процесні	Нові або вдосконалені технології виробництва продукції, організації виробництва і управлінських процесів, що дають переваги у витратах, продуктивності, якості	Нові технології у землеробстві, рослинництві, тваринництві, технології переробки, зберігання сільськогосподарської продукції, системи сівозмін, удобрення, захисту рослин. Нова або змінена стратегія в організації
Рівень новизни	Базові	Новий спосіб виробництва або раніше невідомий продукт, які започатковують чи дають імпульс розвитку нової галузі	Генетично-модифіковані організми, біотехнології у рослинництві і тваринництві; біопаливо
	Поліпшувальні	Поліпшення продуктів, процесів. Вони дають змогу поширювати і вдосконалювати базові інновації	Поліпшені сорти сільськогосподарських культур;система нульового обробітку ґрунту (No-Till); супутникова авігаційна система (GPS)
	Псевдоінновації	Зовнішні зміни продуктів або процесів, що не приводять до зміни їх споживчих характеристик	Зміна дизайну сільськогосподарської техніки; зміна способу рекламування; мішкоподібні зерносховища (Silo Bags)

Інновації–продукти й інновації-процеси тісно пов’язані і можуть переходити один в одного. Так, розроблені корпорацією «Агро-Союз» посівний комплекс та

культиватор для системи нульового обробітку грунту, які застосовуються для виробництва товарної продукції всередині підприємства і не виходять за його межі, є інноваціями-процесами. Якщо дана сільськогосподарська техніка продається («Агро-Союз» реалізує техніку в країни СНД), то вона стає інноваціями-продуктами.

На сьогодні у великих агропідприємствах процесний напрямок інновацій переважає над продуктовим. Це, перш за все, стосується інноваційних технологій в рослинництві, тваринництві та управлінні.

В багатьох країнах світу набули поширення технології зберігаючого землеробства: мінімальна, нульова технології, точне та органічне землеробство (табл. 3).

Таблиця 3

Характеристика ресурсозберігаючих технологій у землеробстві [3]

Назва технології	Характеристика
Мінімальна технологія	Внесення мінеральних добрив; культивація; висів; обробка посівів засобами захисту рослин; збирання
Нульова технологія	Посів із внесенням мінеральних добрив; обробка посівів засобами захисту рослин; збирання
Точне землеробство	Дозоване внесення добрив, засобів захисту рослин. Обов'язково беруться до уваги локальні особливості грунтів
Органічне землеробство	Повна відмова від використання ГМО, антибіотиків, мінеральних добрив, агрохімікатів. Застосовуються природні добрива, механічні засоби боротьби з бур'янами та шкідниками

Великі аграрні підприємства в Україні використовують в переважній більшості мінімальну і нульову технології. Основним стимулом запровадження даної технології є бажання аграріїв знизити витрати на одиницю продукції. Зниження поточних витрат може досягати 30-80%.

Застосування нульової технології в корпорації «Агро-Союз» дало такі результати:

- на 90% скоротився парк сільськогосподарської техніки (9426 га обробляє один трактор, один посівний комплекс, один оприскувач, чотири комбайни);

- на 70% скоротились витрати паливно-мастильних матеріалів (з 93 л/га до 26 л/га);

- на 80% скоротився час обробітку посівної площі (з 3,87 м-год/га до 0,6 м-год/га без кормової бази);

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

- на 30% скоротились витрати добрив;

- скоротились трудовитрати - на 9426 га працює 8 механізаторів;

- у 2 рази підвищилась урожайність (з 27 ц/га до 50 ц/га);

- підвищено на 10% вміст білка в зерні;

- підвищився вміст гумусу на 0,1% (з 4,3% до 4,4%) [4].

Корпорація "Агро-Союз" використовує енергозберігаючі технології холодного утримання свиней на глибокій незмінній підстилці в дугоподібних тентових ангарах. Застосування даної технології дає можливість: зменшити затрати на будівництво порівняно з капітальним свинарниками; економити на опаленні та освітленні; зміцнити здоров'я тварин, зменшуючи витрати на лікування; забезпечити швидкість приросту; зменшити затрати на відгодівлі; не забруднювати навколишнє середовище.

Успіх інноваційного процесу значною мірою залежить від ефективності системи управління підприємством та інноваційною діяльністю, тому людський фактор – компетенції кадрів, схильність до інновацій вищого керівництва, включення до складу персоналу менеджера з інновацій – є істотним фактором ефективності інноваційної діяльності на рівні підприємства. Досвід підготовки менеджерів у великих компаніях показав, що професійні навики можна формувати тільки на базі реальних проектів. Так, з 2005 року в корпорації «Агро-Союз» функціонує школа молочного скотарства. Вона націлена на отримання практичних навиків роботи на високотехнологічній фермі і досвіду прийняття рішень, а також формалізованої, ефективної системи управління [5].

Значне місце в діяльності великих агропідприємств займають комп'ютерні інформаційні технології, супутниковий зв'язок. Наприклад, зерновий комбайн Dominator обладнаний датчиком урожайності, бортовим комп'ютером і навігатором. Такий комбайн дає змогу фіксувати врожайність різних ділянок поля під час прибирання, і це допомагає виявити ділянки з низькою врожайністю і спланувати подальші дії. З'являються нові програмні продукти, комплексні рішення, що дають змогу на підставі космічних знімків або карт врожайності складати програми управління машинами для внесення мінеральних й органічних добрив, враховувати час роботи та витрати палива, проводити моніторинг місця розташування агрегатів.

Велику роль в реалізації потенціалу великих агропідприємств займають продуктові інновації. Це перш за все нові сорти і гібриди рослин завдяки яким можна одержувати 30-35% приросту врожайності при умові технологічного забезпечення і сприятливих погодних умов. В Україні селекціонують практично всі сільськогосподарські культури. Вітчизняні сорти широко використовуються при вирощуванні зернових. Лідерами продажів гібридів сільськогосподарських культур є

іноземні компанії «Монсанто», «Піонер», «Сенгента». Більшість іноземного та вітчизняного посівного матеріалу реалізується через компанії посередники. Один з лідерів виробництва насіння світових брендів є компанія «Райз». Річний обсяг виробництва на 5 насіннєвих заводах – 42 тис. т. В тваринництві до продуктових інновацій відносять нові або удосконалені породи сільськогосподарських тварин. Зважаючи на те, що вітчизняний генофонд тварин не задовольняє потреб і частково розгублений, великі підприємства завозять їх із-за кордону, а потім налагоджують власне виробництво елітного, чистопородного поголів'я.

Усі види інновацій знаходяться в безупинному взаємозв'язку. Так продуктові і процесні інновації супроводжується змінами в організації, управлінні, екології, в галузі професійного навчання працівників, безпеки і гігієни праці, мотиваційній системі працівників.

Висновки. Великі агропідприємства відіграють провідну роль в інноваційній системі вітчизняного аграрного сектора. Це перш за все пов'язано з ресурсними можливостями даних підприємств, адже розробка, впровадження, поширення інновацій потребує кваліфікованих кадрів, обладнання, коштів. Також необхідний запас міцності та ліквідності, яким рідко володіють малі і середні підприємства. Тому рівень і результативність інноваційної діяльності великих підприємств значно перевищує показники інших категорій господарств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Харсун О. Стратегії успіху / О. Харсун // Газета «Агробізнес сьогодні». – 2011. – № 15–16. – 23 с.

2. Яковец Ю.В. Эпохальные инновации XXI века. / Ю.В. Яковец. – М. : Экономика, 2004. – 108 – 109 с.

3. Ганначенко С.Л. Інноваційні ресурсозберігаючі технології в землеробстві / С.Л. Ганначенко // Економіка АПК – 2012. – №1. – 99 – 102 с.

4. Чабан В.Г. Інновації як умова підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора / В.Г. Чабан // Економіка АПК. – 2006. – №7. – 68 – 72 с.

5. Занько Т. Агрошкола від «Мрії» / Т. Занько // Газета «Агробізнес сьогодні». – 2011. – №14. – 33 с.

6. Синявська І.М. Формування інноваційної стратегії аграрного підприємства / І.М. Синявська // Вісник аграрної науки Причорномор'я, 2010. – №6 (47). – 258 – 261 с.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 330.658.589

ЗНАЧЕННЯ ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕОЗБРОЄННЯ ДЛЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

О.В. Крамаренко, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Калюжна О.В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто переваги технічного переозброєння підприємства та його необхідність для ефективного розвитку підприємства.

Ключові слова: інновації, інноваційний потенціал, інноваційний продукт, технічне переозброєння.

Постановка проблеми. У сучасних умовах конкурентної боротьби якість продукції та запровадження новітніх методів оптимізації витрат на її виробництво набувають особливої значущості. Статистичні дані свідчать про невисокий рівень залучення результатів науково-технічної та інноваційної діяльності на вітчизняні підприємства. Так протягом останніх десяти років валове виробництво продукції в українській промисловості скоротилося більше ніж на 50%, збільшилися диспропорції в структурі виробництва, скоротилася частка продукції кінцевого споживання, промислове обладнання більшості підприємств є застарілим, зокрема, в чорній металургії, хімічній, нафтохімічній та харчовій промисловості зношення обладнання перевищило 70% [1]. Саме тому вітчизняні промислові підприємства потребують технічного переозброєння.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням необхідності проведення технічного переозброєння на підприємстві та реалізації таких заходів присвятили свої праці такі вітчизняні науковці: І.В.Больботенко, В.О.Василенко, Л.Г.Олійник, Й.М. Петрович, О.М. Тімонін. Зокрема І.В. Больботенко зазначає, що освоєння нової конкурентоспроможної продукції на підприємстві не можливе без здійснення відповідних технічних інновацій (використання більш економічних засобів праці, прогресивних технологічних процесів), тобто активізація інноваційної діяльності підприємств неможлива без оновлення основних виробничих фондів. Л.Г. Олійник відзначає відмінну особливість технічного переозброєння, яка полягає в тому, що при даній формі відтворення основних виробничих фондів оновлюється лише їх активна частина. Залежно від масштабів оновлення активної частини основних виробничих фондів автор виділяє три види технічного переозброєння виробництва: мале, середнє та повне. О.М. Тімонін причину заміни виробничого обладнання та машин пов’язує з їх

моральним і фізичним зносом, що впливає на погіршення техніко-економічних характеристик обладнання в процесі виробництва, зростання питомих витрат та на зміну технічного рівня виробництва. Саме тому розгляд питяння управління процесом технічного переозброєння залишається актуальним.

Постановка завдання. Розгляд особливостей необхідності проведення процесу технічного переозброєння виробництва на підприємстві в його контексті інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для економічного розвитку кожному підприємству необхідно покращувати свій технічний та технологічний стан. Плануванню заходів технічного розвитку по модернізації устаткування, споруд, технологічних процесів має передувати техніко-економічне обґрунтування її доцільності. Конкуруючим варіантом модернізації є заміна технічного устаткування. Модернізація має перевагу перед заміною, якщо забезпечує мінімум приведених витрат при порівнянні об’ємів виробництва й якості продукції, тривалості проведення робіт по модернізації й заміні, періоду часу, протягом якого виявлятиметься тривалий ефект модернізації й заміни.

Технічне переозброєння — це напрям технічного розвитку перш за все активної частини промислово-виробничих основних засобів. В ході технічного переозброєння проводиться заміна застарілого й зношеного устаткування новим, більш прогресивним й економічним. При цьому одночасно розв'язуються задачі соціального прогресу — скорочується застосування важкої фізичної праці, ручної праці зі шкідливими умовами праці, з підвищеною небезпекою для життя й т.д. Заходи щодо технічного переозброєння сприяють також підвищенню якості продукції, коли традиційне устаткування й технологія вже не забезпечують підвищених вимог до надійності, довговічності та естетичності [1].

Ефективне функціонування підприємств на сучасному етапі розвитку економіки пов’язано з можливістю створення конкурентоспроможної продукції, на яку існує попит на ринку, що значною мірою залежить від технічного рівня виробництва, інтенсивності процесу оновлення основних виробничих фондів.

Ці факти зумовлюють існування в промисловості проблеми, яка полягає в невідповідності виробничого потенціалу підприємств завданням організації виробництва нової конкурентоспроможної продукції, високий технічний рівень і якість якої потребують високого організаційнотехнічного рівня виробництва.

Крім того, ця проблема поглиблюється значною обмеженістю фінансових ресурсів, відсутністю нових ринкових механізмів управління процесами реконструкції і

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

технічного переозброєння, які дозволятьздійснити реалізацію інвестиційних і технічних проектів. Таким чином, актуальним є обґрунтування механізму вибору варіантів технічного переозброєння в рамках розробки стратегії технічного розвитку промислових підприємств.

Технічне переозброєння — це не тільки й не стільки засіб вдосконалення техніки й технології, але й перш за все спосіб формування необхідних значень показників ефективності виробництва. Виникаючі іноді диспропорції в динаміці цін й продуктивності машин й устаткування не відміняють попереднє положення. Показники ефективності господарської діяльності після проведення технічного переозброєння повинні бути не гірше за показники в умовах до виконання відповідних робіт.

Підвищення техніко-економічного рівня виробництва вимагає значних капіталовкладень, при цьому фінансові, матеріальні та інші ресурси відволікаються на тривалий термін, а отже виникає проблема здійснення інвестицій в технічне переозброєння виробництва. Оцінювати такі інвестиційні проекти необхідно з позиції комплексного підходу, що передбачає врахування не тільки економічних, а й організаційних, фінансових, соціальних, екологічних та інших аспектів здійснення заходів з технічного переозброєння виробництва.

Процес технічного переозброєння має супроводжуватись додатковим навчанням не тільки персоналу нижньої ланки, але й інженерів, конструкторів, працівників служби якості, начальників виробництва. Доцільно проводити не тільки підвищення кваліфікації персоналу, а й налагоджувати співпрацю з вітчизняними та закордонними компаніями, які використовують новітнє технічне озброєння, для обміну досвідом [3].

Ефективного впровадження проекту технічного переозброєння можна досягти за умови належного рівня контролювання та коригувальних заходів. На кожному етапів розробки та реалізації проекту необхідно уточнювати правильність ходу його виконання. На основі контролю є можливість виявити головні проблеми та відхилення від запланованих дій, а також відмови роботи нового обладнання.

Впровадження інноваційного технологічного устаткування на підприємстві потрібно здійснювати на основі діяльності міжфункціональних команд, склад яких включав би працівників основних виробничих підрозділів, інженерного блоку, менеджерів тощо. Функціями такої команди мають стати: методична підготовка процесу технічного переозброєння, доведення до виконавців поставлених перед ними завдань щодо технічного переозброєння, формування бюджету технічного переозброєння, формування системи мотивації виконавців, організація навчання та

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

підвищення кваліфікації персоналу, що буде задіяний у проекті, формування інформаційної бази технічного переозброєння [2].

На сьогодні основним джерелом фінансування інновацій у розвиток підприємств України залишаються власні кошти підприємств. Їх питома вага у 2002 р. дорівнювала майже 71,1 % у загальному обсязі фінансування. Переважання власних коштів підприємств серед джерел фінансування інновацій спостерігається з причини недостатності та ускладненого залучення інших ресурсів (у силу несприятливого інвестиційного клімату, відсутності венчурного капіталу та ін.).

Крім того, в Україні фінансування інноваційної діяльності підприємств характеризується і низьким використанням кредитних важелів його розширення. В той час, як інноваційні проекти є, як правило, довгостроковими та вимагають значних капіталовкладень на свою реалізацію, кредитні ресурси здебільшого надаються на короткий термін та під високі відсотки. Це зумовлює низьку частку кредитів у загальному обсязі фінансування проведення інноваційних робіт, яка не перевищує в Україні 12,6% [4].

Висновки. Ефективна реалізація технічного переозброєння на сучасному етапі визначається аспектами інноваційного, інвестиційного й відтворювального процесів на підприємстві, крім того потребує якісного управління подоланню опору інноваційним змінам.

Технічне переозброєння підприємства є важливим аспектом для ефективного розвитку підприємства оскільки саме від технічного розвитку підприємства залежить його подальший розвиток.

ЛІТЕРАТУРА

1. Больботенко І.В. Організація заходів технічного переозброєння виробництва в сучасних умовах [Електронний ресурс] / І.В. Больботенко — Режим доступу: http: //eprints.ksame.kharkov.ua/2860/

2. Олійник Л.Г. Оновлення техніко – технологічної бази підприємств легкої промисловості [Електронний ресурс] / Л.Г. Олійник — Режим доступу: http: //www.rusnauka.com/ONG_2006/Economics/17956.doc.htm

3. Череваньов Д. М. , Нейкова Л. І. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України. /Череваньов Д. М. , Нейкова Л. І. -К.; «Знання»; 1999р.

4. Сухоруков А. І. Пріоритети інвестування національного технологічного розвитку // Стратегічна панорама. – 2003. – № 1 //www.niisp.gov.ua/

УДК 631.439.5

ОСОБЛИВОСТІ ВИРОБНИЦТВА Й ФУНКЦІОНУВАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Ю. О. Красюк, студентка

Науковий керівник : к.е.н., доцент Іваненко Т.Я.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті та подальшого ефективного розвитку на основі міжфермерської кооперації, особливо у сфері використання техніки та в сфері переробки.

Ключові слова: фермерські розглянуто особливості функціонування фермерських господарств, необхідність існування господарства; спеціалізація; міжфермерська кооперація; оптимальність виробництва; агропромислові об'єднання.

Постановка проблеми. Створення в аграрному секторі країни багатоукладної економіки не тільки забезпечило одержання від нових підприємств додаткової кількості сільськогосподарської продукції, а й змінило стереотипи в управлінні, організації та технології виробництва на основі здорової конкуренції між підприємствами всіх форм власності.

Фермерський сектор поки що не став одним із основних напрямів сільськогосподарського виробництва, недосконалою є організаційно-виробнича структура господарювання. А основними факторами, які істотно впливають на розвиток фермерських господарств і на вибір напряму їх виробничої діяльності, є рівень забезпеченості земельними, трудовими, фінансовими, матеріально-технічними ресурсами.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій Питанням формування господарського механізму ринкового типу, вивченню аспектів змін відносин власності та форм господарювання в аграрному секторі економіки України присвячені наукові праці вітчизняних учених – І.І.Лукінова, П.Т.Саблука, О.М.Онищенка, В.Я.Месель-Веселяка, М.Г.Лобаса, В.В.Зіновчука, М.Й.Маліка та інших дослідників.

Постановка завдання. Проаналізувати сучасний стан та особливості ефективного функціонування фермерських господарств.

Виклад основного матеріалу досліджень. З цих позицій функціонування фермерських господарств створює передумови для підвищення ефективності аграрної економіки, розширюючи межі пошуку раціональних форм і методів використання природних і економічних ресурсів аграрного виробництва. Необхідність існування та подальшого ефективного розвитку фермерських господарств пов’язана з тим, що ними забезпечується поповнення обсягу та асортименту сільськогосподарської продукції;

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

раціональне використання матеріальних та трудових ресурсів; економія капіталовкладень у сільське господарство; ріст ефективності та продуктивності використання землі; скорочення втрат сільськогосподарської продукції; поповнення місцевого бюджету.

Фермерське господарство визначене як своєрідна складно структурована форма територіальної організації агропромислового виробництва, своєрідний тип сільського поселення. Його призначення в перші 10-15 років формування, - забезпечення родини продовольством, освоєння місцевих продовольчих ринків, формування середнього класу на селі. У вузькому розумінні фермерське господарство – це виробнича одиниця (підприємство) сільськогосподарського типу, метою діяльності якого є одержання прибутку та виконання соціальних функцій.

Більшість селянських (фермерських) господарств через невеликі розміри не можуть здійснювати багатогалузеве виробництво, тому в більшості випадків ефективність їх функціонування визначається обраним виробничим напрямом спеціалізації відповідно до природно-економічних умов регіону та розміщенням господарства.

Відомо, що спеціалізація як головний організаційно-економічний фактор визначається суспільним поділом праці, орієнтацією на виробництво обмежених видів продукції або частини продукту в певному технологічному циклі. Спеціалізація створює передумови для впровадження комплексної механізації виробництва, інтенсивних та індустріальних технологій, прогресивних методів організації виробництва, забезпечує зменшення накладних витрат, отже, зниження собівартості продукції, тобто є одним із напрямів підвищення економічної ефективності виробництва, що дуже важливо для дрібнотоварного виробництва.

Особливе значення в забезпеченні високоефективного виробництва має оптимальність виробництва. До найважливіших факторів, які сприяють її досягненню, належить кооперація фермерів і взагалі сільськогосподарських товаровиробників. Одним із факторів підвищення ефективності використання земельних ресурсів є розвиток міжфермерської кооперації, особливо у сфері використання техніки. Багатьом господарствам за розмірами свого землекористування не потрібно постійно застосовувати багато видів техніки, тому кооперація фермерів є найбільш доцільним засобом технічного забезпечення господарств, використання техніки на основі лізингу, як показують дослідження, вигідно лише на кооперативних умовах.

Іншою сферою застосування кооперації є сфера переробки. Селянські (фермерські) господарства можуть самі виходити на ринок готової продукції, що

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

значно підвищить їх ефективність. Але для організації переробки продукції необхідно вкладати капітал, якого у фермера часто не вистачає. органи державної влади повинні стати гарантами перед кредитними установами, тим більше що прямий вихід виробника на ринок значно підвищує гарантію повернення кредиту. Така можливість для одержання кредитів сприятиме розвитку кооперації в цілому.

У розвинених країнах фермерство становить основу сільського господарства. Проте воно не є єдиною організаційною формою. Справа в тому, що розвиток науки і техніки вимагає посилення спеціалізації в сільському господарстві. Поряд із цим важливою передумовою змін в організаційних формах сільськогосподарського виробництва виступають ті особливості праці сільського товаровиробника, які значно погіршують умови відтворення його робочої сили.

Усі ці обставини збільшують витрати і зменшують ефективність функціонування фермерського господарства. Виходом з цієї ситуації стає утворення сільськогосподарських кооперативів. На сьогодні вони досить поширені у високорозвинених країнах, до них належать від 25 % (США, Великобританія, Італія) до 30 % (Франція, Данія, Німеччина) фермерських господарств.

Кооперація в сільському господарстві розвинених країн виявляється, в основному, у двох формах кооперативів:

1. Виробничі кооперативи. Фермери об'єднуються для того, щоб разом обробляти землю або виконувати інші сільськогосподарські операції.

2. Кооперативи, які забезпечують фермерів необхідною технікою, мінеральними добривами, а також кооперативи, що займаються транспортуванням, переробкою, зберіганням та реалізацією вироблених фермерами товарів. Ці кооперативи дуже поширені, через них реалізується значна частина сільськогосподарської продукції.

Кооперативи являють собою добровільне об'єднання незалежних фермерських господарств з метою зменшення витрат і вирішення численних як економічних, так і соціальних проблем. Передаючи кооперативам деякі організаційні або комерційні функції, фермери зосереджують свою увагу на питаннях виробництва, і така спеціалізація підвищує ефективність їх функціонування.

Поряд з кооперативами в сучасних умовах з'являються нові організаційні форми, які об'єднують кооперативи з промисловими підприємствами, що зайняті переробкою сільськогосподарської продукції. Найчастіше це відбувається на основі вертикальної інтеграції кооперативів, спеціалізованих на одному або небагатьох видах сільськогосподарської продукції та переробних підприємств. Виникають агропромислові об'єднання, які характеризуються новими формами організації праці і

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

відкривають шлях для подальшого зростання ефективності сільськогосподарського виробництва.

Висновки. Аналіз умов функціонування селянських (фермерських) господарств дає підставу стверджувати, що фермерство існує як одна із організаційно-правових форм господарювання, як свідчення багатоукладності аграрного сектора економіки. Основним завданням розвитку селянських (фермерських) господарств є удосконалення організації виробництва з метою підвищення економічної ефективності їх функціонування.

У процесі розвитку фермерства необхідно максимально використовувати досвід країн з розвинутою економікою, враховуючи не тільки досягнення, а й помилки, прорахунки та пристосовуючи цей досвід до місцевих умов. В основу організації селянських (фермерських) господарств має бути покладено принципи їх природно-економічної адаптації, раціональної виробничої діяльності, оптимальної структури та раціональних розмірів виробництва, економічних взаємовідносин з іншими суб'єктами ринку на основі договірних кооперацийних та інтеграційних зв'язків,з максимальним урахуванням вимог ринку.

Фермерський сектор як важлива складова АПК має бути конкурентоспроможним на продовольчому ринку. Серед факторів, які впливають на ефективність функціонування селянських (фермерських) господарств, найбільше значення мають організаційно-технічні й економічні умови: значного підвищення ефективності можна досягти завдяки поглибленню спеціалізації та концентрації виробництва, підвищенню рівня технічної забезпеченості, застосуванню нових технологій, цілеспрямованому державному втручанню – раціональним системам кредитування, оподаткування, страхування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Організаційні форми господарювання в сільському господарстві / В.Я. Месель-Веселяк // Вісник економічної науки України. – 2006, № 2. – С. 184-190. – С. 188.

2. Сільськогосподарська обслуговуюча кооперація : Словник-довідник / За ред. Р.Я. Корінця, М.П. Гриценка, М.Й. Маліка. – Львів : НВФ «Українські технології», 2010. – 160 с.

3. Про розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів : Наказ Міністерства аграрної політики від 31.08.2000 р. № 168 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pravo-law.kiev.ua/192258.html

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 633/635.002:631.11.003.13

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Н.С. Морощук, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент В.С. Кушнірук

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проведений аналіз економічної ефективності виробництва продукції у досліджуваному сільськогосподарському підприємстві. Досліджено вплив показників на економічну ефективність виробництва продукції рослинництва.

Ключові слова: економічна ефективність, ефект, сільськогосподарське підприємство, рентабельність.

Постановка проблеми. Для підвищення рівня національної економіки держави важливе стратегічне значення має нарощування виробництва сільськогосподарської продукції. При ефективному розвитку аграрного сектору виникають умови для подолання кризового стану ряду суміжних галузей. За останні десятиріччя її обсяги постійно скорочувалися. Покращення розвитку та підвищення економічної ефективності сільськогосподарських підприємств є першорядною задачею, від вирішення якої залежить продовольче забезпечення держави. Вирішенням цього завдання повинні займатися не тільки на державному рівні, але й на регіональних, де розглядаються проблеми забезпечення суспільства продуктами харчування.

Проблемою підвищення економічної ефективності сільськогосподарських підприємств займається велика кількість науковців. Ними розроблені стратегічні елементи покращення сільськогосподарського виробництва, структурних змін у галузі, поліпшення економічної ефективності використання земельних угідь, підвищення раціонального використання матеріально-технічних і трудових ресурсів, тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню підвищення економічної ефективності розвитку сільськогосподарських підприємств та вивченню економічних, соціальних та інших факторів впливу на неї присвячено багато наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених. Значний внесок в розробку концептуальних положень проблеми зробили українські економісти-аграрники: Мочерний С.В [3], Покропивний С.Ф. [5], Гацура Я.Т., Груздев Н.В., Макаренко П.М., Світков М.С., Бобрушко Т.Я. та інші.

Проте слід зазначити, що недостатньо дослідженими є напрями перспективного розвитку проблеми ефективності здійснення сільськогосподарської діяльності.

Постановка завдання. Головна мета роботи полягала у проведенні аналізу сучасного стану розвитку галузі рослинництва, визначенні рівня економічної ефективності виробництва та реалізації продукції на сільськогосподарському підприємстві та визначенні організаційно-економічних заходів і резервів його підвищення.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах господарювання основною метою усіх підприємств є отримання максимального прибутку. Прибуток — це та частина чистого доходу (виручки), що залишається після відшкодування всіх витрат на виробництво та реалізацію продукції (товарів, послуг). Прибуток є головним показником результативності діяльності підприємства. Він є основою фінансування розширення підприємства та забезпечення його матеріально-технічної бази. Тому усі зусилля спрямовується на те, щоб забезпечити зростання прибутку або принаймні його стабілізацію на певному рівні. Досягнення цього можливе через проведення відповідних заходів: збільшення обсягів виробництва і реалізації продукції та зменшення собівартості.

Проблема підвищення економічної ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств вимагає першорядного вирішення, так як вона впливає на рівень рентабельності і обсяги прибутку.

Ефективність виробництва – це комплексна оцінка кінцевих результатів використання основних і оборотних засобів та фінансових і трудових ресурсів за певний період часу [1].

Більш повно ефективність розкривае показник рентабельності продукції (товарів, робіт, послуг), яка відображає кількість прибутку отриману підприємством від кожної гривні, залучену виробництво і реалізацію, що є основним джерелом отримання прибутку. Рентабельність визначають, як вцілому по господарству, так і по галузям та підрозділам.

Рівень економічної ефективності виробництва і реалізації продукції рослинництва та визначення шляхів її підвищення було досліджено на прикладі ПСП «Агрофірма «Василівка» Березанського району Миколаївської області за період 2010-2012 роки. Підприємство спеціалізується на виробництві і реалізації продукції рослинництва (зерно, соняшник, кукурудза, жито, просо) та тваринництва. Для цього воно залучає матеріально-технічні ресурси та необхідну кількість працівників. За 2012 рік середньорічна чисельність працівників на підприємстві становила 50 чол.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

За групами показників ефективності, нами були досліджені обсяги виробництва і реалізації продукції, грошові надходження від реалізації продукції; витрати виробництва; показники ефективності використання трудових ресурсів; ефективність використання основних засобів; узагальнені показники економічної ефективності діяльності підприємства, такі як норма прибутку та рентабельність [2].

Аналіз валової продукції (в постійних цінах) в динаміці за 2010-2012 рр. свідчить про нестабільність показників. Так, у 2012 році порівняно з 2011 роком обсяги валової продукції зменшились на 354,2 тис. грн або на 22,56 % і становив 2625,7 тис. грн. Обсяги реалізації продукції рослинництва в динаміці по рокам показують, що склалась тенденція до зростання. У 2012 році в порівнянні з 2011 роком реалізація продукції рослинництва зросла на 10,79 % - на 631,8 тис. грн і становила 6488,5 тис. грн, що на 3130,6 тис. грн більше ніж у 2010 р. Такі зміни характеризуються збільшенням обсягів виробництва продукції рослинництва та цін на її реалізацію. Динаміку зміни обсягу грошової виручки від реалізації продукції рослинництва наведено на Рис.1.

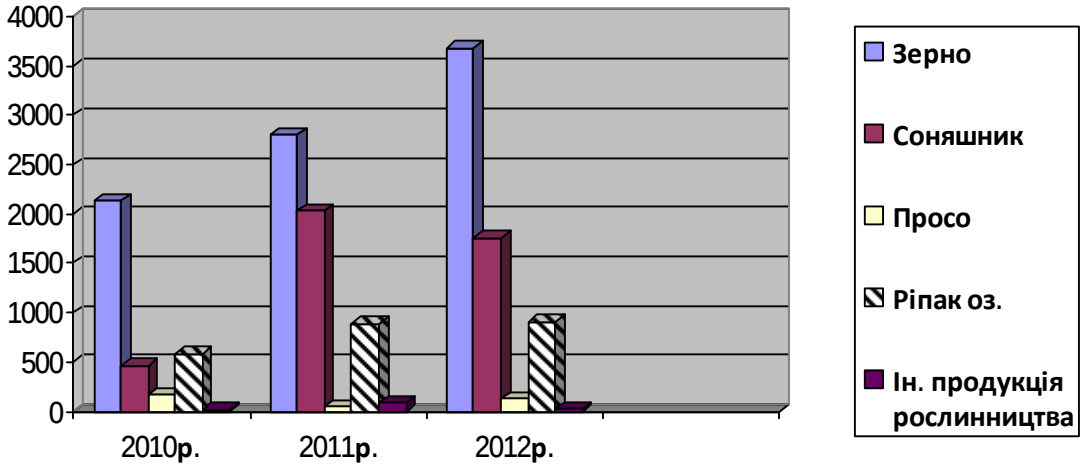

Рис.1. **Динаміка зміни розміру грошової виручки від реалізації продукції рослинництва у ПСП «Агрофірма«Василівка», тис. грн**

В структурі реалізованої продукції частка зерна в середньому за 2010-2012 рр. становить 54,55 % - 2871,8 тис. грн, доля соняшнику –28,84 % або 1412,9 тис. грн.

Аналізуючи повну та виробничу собівартість продукції рослинництва за 2010-2012 рр. спостерігаємо тенденцію до зростання – в 2012 р. вона становила 4679,0 тис. грн, що на 55,83 % більше ніж у 2010 р. Збільшення витрат відбулось за рахунок збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції, а також підвищенням цін на сировину та матеріали. Тому бачимо, що підвищення ефективності діяльності

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

господарства можливе за рахунок зменшення собівартості продукції, а саме закупівлі менш дорогих сировини та матеріалів.

Дослідження прибутку підприємства від реалізації продукції рослинництва в динаміці за 2010 – 2012 рр. свідчить про зменшення його суми у 2012 р. в порівнянні з 2011 р. на 21,03 % і становить 2232,6 тис. грн. Це відбулося за рахунок зростання цін на реалізацію та збільшення обсягів виробництва продукції.

Аналіз ефективності використання основних фондів підприємства свідчить про те, що у 2011 р. їх використання було найефективнішим у порівнянні з 2010 та 2012 роками. Так у 2011 р. отримано на 1 грн основних засобів прибутку 13,05 грн, що на 1,85 грн більше ніж у 2012 р. та 10,94 грн більше ніж у 2010 р. За ці роки зменшилась фондовіддача, і у 2012 році вона становила 0,88 грн, у 2011 р. – 0,92 грн, у 2010 р. – 1,44 грн. Також спостерігається стан фондомісткості, за досліджуваний період вона зросла: у 2010 р. вона становила 0,69 грн, у 2011 р. – 1,09 грн, у 2012 р. – 1,14 грн. Можна сказати, що за рахунок поліпшення використання основних фондів господарства, воно може підвищити рівень ефективності виробництва та реалізації продукції рослинництва.

Аналізуючи ефективність використання трудових ресурсів господарства бачимо, що найефективніше вони використовувались у 2011 р. порівняно з 2010 р. та 2012 р. Про це свідчить розмір валового доходу отриманий на одного середньорічного працівника: у 2011 році становив 107,3 грн, що на 44 грн більше ніж у 2012 р. та на 75,9 грн більше ніж у 2010 р. Також це можна прослідкувати через обсяг валової продукції рослинництва отриманий на одного середньорічного працівника: у 2011 р. – 94,18 грн, що на 41,67 грн більше ніж у 2012 р. та 27,96 грн більше ніж у 2010 р. Але, незважаючи на це, господарство може покращити економічну ефективність виробництва продукції рослинництва удосконаливши організацію праці на підприємстві та збільшення числа робочих днів на протязі року.

Норма прибутку підприємства за досліджуваний період була високою, за роками відповідно становила 47,4 %, 76,6 % і 74,4 %. Розмір чистого прибутку підприємства в 2010 р. становив лише 977,7 тис. грн, а у 2012 р. та 2011 р. – 2216,8 тис. грн та 3048,0 тис. грн відповідно.

Рівень рентабельності продукції рослинництва на підприємстві за 2010 – 2012 рр. роки становив 30,8 %, 58,7 % та 39,9 %, що являється дуже низьким та недостатнім показником для здійснення ефективної діяльності.

Висновки. Значне збільшення виробництва продукції рослинництва та підвищення його економічної ефективності є необхідною умовою не тільки поліпшення

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

забезпечення населення продуктами харчування, а й підвищення ефективності виробництва інших видів продукції сільського господарства.

За результатами дослідження рівня економічної ефективності виробництва та реалізації продукції сільського господарства на прикладі ПСП «Агрофірма «Василівка» Березанського району період 2010 – 2012 рр. виявлено, що господарство у 2011 році його діяльність була найефективнішою порівняно з 2010 та 2012 роками, так як спостерігались найвищий прибуток, рівень рентабельності, найбільша ефективність використання основних фондів. Але не зважаючи на це можна порекомендувати йому використати усі наявні на підприємстві резерви, щоб покращити стан економічної ефективності.

Головними з них є такі: зниження собівартості виробництва та реалізації продукції рослинництва; збільшення обсягів реалізації продукції та підвищення ціни; розширення асортименту виробництва і реалізації продукції за рахунок переробки насіння соняшнику та озимої пшениці; підвищення обсягів виробництва продукції тваринництва, що призведе до беззбитковості виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Економіка підприємства :Підручник / За ред. А.В. Шегди. – К. :Знання, 2006. – 614с.

2. Економічний аналіз діяльності підприємства. Навч. посібник. / За ред. Г.В. Савицької. – К. : Знання, 2004. – 654с.

3. Мочерний С. В. Економічна теорія : навч. посіб. / С. В. Мочерний. — 4-те вид., стереотип. — К. : ВЦ «Академія», 2009. — 640 с.

4. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Степу України / [за ред. М.В. Зубця та ін.]. – К. : Аграрна наука, 2010. – 986 с.

5. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства : в 2 т. - К. : Хвиля-Прес; Донецьк : Пошук, 1995.

6. Саблук П.Т. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2008. – №4. – С. 19 – 37.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК: 330.341.13

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВАЯК ВИРІШАЛЬНИЙ ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА

М.І. Москвичова, студентка

Науковий керівник: к.т.н., доцент Казаков С.О.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено вплив інноваційного потенціалу підприємства на ефективний розвиток зернового господарства. Визначено роль і місце інноваційного розвитку в процесі реалізації інноваційної стратегії розвитку підприємства.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, інновації, інноваційний процес.

Постановка проблеми. Проблема підвищення ефективності зернового господарства для забезпечення високих темпів розвитку аграрного сектору економіки набуває особливої актуальності в сучасних умовах господарювання. Стійке й цілеспрямоване економічне зростання можна забезпечити шляхом переходу аграрних формувань на інноваційну модель розвитку, орієнтовану на виробництво високоякісної, конкурентоспроможної продукції. Вирішення проблеми створення передумов для підвищення ефективності виробництва зернових культур в зоні степу пов’язане з раціональним використанням земельних ресурсів, впровадженням нових сортів, гібридів, енерго- і ресурсоощадних технологій, освоєнням інноваційних агротехнологічних прийомів тощо.

Важливість дослідження інноваційного розвитку підкреслюється працями багатьох вчених, що займаються вивченням науково-технічного прогресу. На даному етапі розвитку агропромислового комплексу поряд із багатьма іншими існує проблема ресурсного забезпечення підприємств. Проте мова йде не лише про матеріальну сторону цього питання, тобто про зростання інвестицій в агропродовольчий комплекс, але й про інтелектуальну, тобто про здійснення інноваційної діяльності аграрних підприємств. Інноваційна діяльність являє собою цілеспрямоване функціонування суб’єкта господарювання щодо створення, впровадження у виробництві та просування на ринок нових ефективних продуктів, науково-технологічних та організаційно-управлінських досягнень НТР, які приносять прибуток, тому впровадження інноваційних розробок у виробничий процес аграрних підприємств набуває щораз більшої актуальності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми розвитку зернового господарства як на макро-, так і на регіональних рівнях розглядаються у працях В.І.

Бойка, О.Ю. Єрмакова, О.В. Захарчука, І.В. Кобути, М.Г. Лобаса, П.М. Макаренка, Л.О. Мармуль, В.Я. Месель-Веселяка, П.Т. Саблука, В.П. Ситника, Л.М. Худолій, І.І. Червена, С.М. Чмиря, О.М. Шпичака та інших. Проте залишаються недостатньо висвітленими питання пошуку можливостей підвищення ефективності зернового господарства на інноваційній основі.

Постановка завдання. Дослідити інноваційний потенціал агарних підприємств та визначити його вплив на підвищення ефективності зерновиробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зерно є одним із найважливіших джерел багатства будь-якої держави. У світовому землеробстві та в Україні зокрема зернові культури постійно домінували, а зерну і нині відводиться особливе місце серед сільськогосподарської продукції, як гаранту продовольчої безпеки країни. Слід наголосити, що значення розвитку зернового господарства як стратегічної галузі зумовлюється сталим попитом і високою потребою людей у споживанні продуктів харчування, виготовлених із зерна.

Інноваційна діяльність підприємства забезпечує створення і розповсюдження інновацій - нововведень в області техніки, технології, організації праці і управління, що засновані на використанні досягнень науки і передового досвіду, які задовольняють конкретну суспільну потребу.

Разом з тим, ситуація на аграрному ринку, де спостерігається посилення конкуренції, вимагає від вітчизняних виробників підвищення конкурентоспроможності та формування стійких конкурентних переваг. Адже відомо, що більшість виробників аграрної сфери на сьогодні характеризується низьким рівнем розвитку та не конкурентоспроможністю продукції на зовнішньому ринку. Це обумовлено багатьма чинниками, зокрема, низьким техніко-технологічним рівнем, недостатністю інвестицій, недосконалістю кредитно-фінансової системи, диспаритетом цін на промислову та сільськогосподарську продукцію та слабким розвитком державної підтримки сільськогосподарського виробника за всіма напрямками науково-технічного прогресу.

Найважливішою передумовою забезпечення конкурентоспроможності зернового господарства є переведення його на інноваційну модель розвитку.

Аналізуючи поняття «інноваційний потенціал» варто відзначити, що цей термін має широкий спектр підходів до його вивчення в економічній літературі. Найширше розуміння інноваційного потенціалу – це сукупність науково-технологічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних та культурно-освітніх можливостей країни (галузі, регіону, підприємства тощо), необхідних для забезпечення інноваційного розвитку економік. І. Балабанов під інноваційним потенціалом розуміє

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

"сукупність окремих видів ресурсів, включаючи матеріальні, інтелектуальні, інформаційні та інші ресурси, необхідні для здійснення інноваційної діяльності" [1]. Д. Кокурін в поняття «інноваційний потенціал» включає всі невикористані приховані можливості нагромаджених ресурсів, що можуть бути задіяні для досягнення цілей економічних суб'єктів" [3].

Покращення інноваційного потенціалу аграрних підприємств можливе лише завдяки взаємопов'язаній дії факторів:

- інвестиційній підтримці інноваційної діяльності;
- розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва;
- створенню інфраструктури інноваційної діяльності;
- покращенню системи нормативно-законодавчих актів, що регулюють інноваційні процеси.

Тому важливу роль у відновленні матеріально-технічної бази сільського господарства може зіграти збалансована інвестиційна політика, що проводиться як на державному так на і регіональному рівнях.

У складі інноваційного потенціалу підприємства слід виділяти:

- кадровий потенціал, що дозволяє виявити потреби в інноваційному розвитку та визначає

можливості їх задоволення, тобто забезпечує вибір політики виробництва та реалізації тих чи інших інновацій;

- виробничий потенціал, що визначає можливість виробництва тих чи інших інновацій та рівень їх впровадження, тобто підприємство вирішує питання про виробництво інновацій чи придбання їх у сторонньої організації. Рівень впровадження інновацій характеризується оцінкою показників використання виробничого потенціалу;
- інвестиційний потенціал, що визначає можливість реалізації тих чи інших інновацій, а також дозволяє прийняти рішення про використання їх усередині підприємства чи про продаж з комерційною метою.

Формування структури інноваційного потенціалу аграрних підприємств – як і його постійний – відбуваються під дією ряду чинників. На думку Смеричевської С.В. та Сидича О.В., до найбільш значущих серед них відносяться:

- інноваційний клімат регіону, в якому розташоване аграрне підприємство;
- специфіка інноваційної діяльності підприємства;
- гнучкість організаційної структури управління інноваційними процесами;
- розвиненість систем мотивації персоналу та оптимізації маркетингових заходів;

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Для аграрних підприємств впровадження інновацій у виробництво – це впровадження нових технологій виробництва сільськогосподарської сировини в рослинництві та тваринництві; застосовування нових більш продуктивних порід в тваринництві та нових сортів рослин у рослинництві, більш продуктивних та стійкіших до хвороб та несприятливих природно-кліматичних проявів; використання біотехнологій, що дають змогу отримати нові продукти більш якісні, що мають оздоровчий та профілактичний ефект; застосування нових технічних засобів та технологій обробітку ґрунту, очистки та зберігання сировини; застосування екологічних інновацій, які відповідно дають змогу збільшити врожайність культур, продуктивність худоби, мінімізувати втрати та забезпечити безпеку навколишнього середовища.

Інвестиційні ресурси, необхідні для інноваційної діяльності є потенціалом, формування якого має ряд особливостей. Так, на етапі створення інновації інвестиційне забезпечення науково - дослідної діяльності, в результаті якої з'являється науковий продукт; на етапі його розповсюдження - інформаційна, освітня і управлінська діяльність. Таким чином, інвестиційне забезпечення суб'єктів інноваційного процесу здійснюється на всіх етапах інноваційного процесу: від розробки нововведень до їх розповсюдження і подальшого освоєння безпосередньо на виробництві.

Особливе місце в інвестуванні інноваційного процесу займає етап освоєння інновацій у виробництві. Тут як джерела фінансування виступають перш за все сільськогосподарські товаровиробники, хоча їх низька платоспроможність істотно знижує здійснення інтенсифікації виробництва [5].

Необхідні інвестиції для відновлення, розширення, модернізації і реконструкції основних фондів. В ринкових умовах господарювання переважна більшість підприємств взагалі позбавлена можливості інвестицій не тільки для розширеного відтворення, а й для нормального відновлення основних та оборотних фондів.

Необхідно на державному рівні провести реформування галузі насінництва, а саме по забезпеченню товаровиробників рослинницької продукції високоякісним насінням зареєстрованих та перспективних сортів і гібридів сільськогосподарських культур, в обсягах достатніх для проведення сортооновлення та сортозміни; прискоренню впровадження у виробництво сортів і гібридів нового покоління, адаптованих до агроекологічних умов вирощування з цінними господарськими властивостями тощо. Одним із основних напрямків, завдяки якому реально підвищується ефективність діяльності сільськогосподарських господарств, є впровадження інноваційних заходів, що сприяють підвищенню якості зерна. Це

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

можливо за умови дотримання новітніх технологій вирощування зернових культур та запровадження загального державного контролю за якістю зерна та продуктів його переробки, встановлення системного моніторингу його ринку.

З метою активізації інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств необхідно застосовувати організаційно-економічні заходи, зокрема через науково обґрунтоване ведення сівозмін. Сівозміна максимально виконує основну біологічну функцію – фітосанітарну і позбавляє посіви сільськогосподарських культур від зайвого застосування хімічних засобів захисту врожаю.

Як відомо, за рахунок нових сортів і гібридів можна одержати 30-35% приросту врожайності. В Україні ведеться селекція практично всіх культур, які знаходяться у виробництві. З кожним роком державний реєстр сортів рослин України поповнюється новими сортами і гібридами. Нині в реєстрі налічується 3500 сортів і гібридів, з них 2380 української селекції (60%). Площі посівів сортів і гібридів вітчизняної селекції становлять близько 90%.

Сучасний стан зерновиробництва залежить від рівня його матеріально-технічного забезпечення. На сьогоднішній день рівень забезпечення тракторами, комбайнами та іншою технікою становить 58,0 – 65,0 % потреби. Значна частина технічних засобів потребує заміни внаслідок зношеності. При цьому позитивним моментом є зниження відносних темпів падіння технічної оснащеності забезпеченості підприємств регіону: по тракторах – з 4,0 % у 2006 р. до 3,3 % у 2009 р.; по зернозбиральних комбайнах – з 2,6 % до 2,5 %; по кукурудзозбиральних комбайнах – з 9,4 % до 7,1 %. Ця тенденція характерна як для країни в цілому, так і для області зокрема .

Експортні можливості України як щодо зерна, так і продуктів його переробки, з однієї сторони, технологічно розширюються: вводяться нові портові елеватори, покращується взаємодія залізних доріг з портами, вводяться нові переробні потужності, відкриваються нові ринки збуту. З іншої сторони, – постійно виникають організаційно-економічні проблеми, які стримують розвиток експорту як продовольчого так і фуражного зерна, попит на яке на зовнішньому ринку необмежений, а зі збутом, зокрема пшениці та ячменю, є певні труднощі, пов`язані з насиченістю ринку і ціновою конкуренцією з боку більш масових та дешевих сортів зернової продукції [4].

Забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств через впровадження у виробництво інноваційного продукту в сучасних умовах вимагає від вітчизняних товаровиробників вирощування виробничого потенціалу з метою мінімізації витрат на одиницю продукції. Значною мірою це стосується продукції рослинництва як провідної галузі сільського господарства. Значного зменшення виробничих витрат у рослинництві

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

можна досягти, впроваджуючи інноваційні технології вирощування сільськогосподарських культур.

Серед проблем, що виникають в аграрній сфері при впровадженні інновацій, можна виділити такі: відсутність науково-технічної інформації щодо самих розробок і їх впровадження в аграрних підприємствах; тривала та ускладнена процедура розгляду інноваційних проектів з метою надання їм певних пільг; невідповідність існуючих нормативної бази та техніко-технологічних стандартів сучасному рівню економічного розвитку та вимогам до техніки і технологія на світовому ринку; нестача в аграрних підприємствах обігових коштів та їх залежність від зовнішніх джерел фінансування; відсутність кваліфікованих кадрів.

Висновки. Розвиток інноваційної діяльності в сільському господарстві України – важливий напрям по нарощуванню конкурентних переваг, оскільки аграрна галузь економічно розвинутих країн поступово перетворюється в наукомістку галузь виробництва. На рівні держави потрібно здійснити повну переорієнтацію в бік прогресивного розвитку із використанням невичерпного інноваційного потенціалу України. Необхідно стимулювати інноваційну діяльність, створити інноваційні інфраструктури в областях, прискорити процеси передачі інформації про інноваційні розробки до виробників, активізувати внутрішні резерви та іноземні інвестиції у вітчизняні інноваційні проекти [5].

ЛІТЕРАТУРА

1. Балабанов И.Т. Инновационный менеджмент. / И.Т. Балабанов – СПб. : Питер, 2002. – 208 с.

2. Дорошенко Ю.А. Управление формированием и развитием инновационного потенциала предприятия / Ю.А. Дорошенко, О.В. Кочеткова // Совершенствование механизма хозяйствования в современных условиях // [Електронный ресурс]. – Режим доступа : http : //conf.bstu.ru/conf/docs/0033/ 0761.doc.

3. Нагірна Л. В. Інновації як умова формування конкурентних переваг підприємства / Л.В. Нагірна // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/2_ANR_2010/Economics/6_55803.doc.htm

4. Синявська І.М. Формування інноваційної стратегії аграрного підприємства / І.М. Синявська // Вісник аграрної науки Причорномор'я, 2010. – № 6 (47). – 258 – 261 с.

5. Єрмолаєва В.В. Особливості та проблеми інноваційного розвитку в Україні / В.В. Єрмолаєва // Держава та регіони. – 2010. – №6. – С. 275 – 280.

УДК 338.432:633.1

СКЛАДОВІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВОМ

Я. О. Мартиненко, магістр

Науковий керівник: д.е.н., професор І. І. Червен

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто організаційно-економічний механізм управління зерновиробничим підкомплексом АПК, який представлений у вигляді складної керованої цілеспрямованої послідовності процесів управління.

Ключові слова: зерновиробничий підкомплекс АПК, організаційно-економічний механізм управління.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток сільського господарства відбувається в умовах ринкових трансформацій. У процесі їх здійснення виникли певні тенденції розбалансованості міжгалузевих пропорцій розвитку виробництва, проблеми його економічної стійкості в окремих галузях аграрного сектору, нееквівалентності товарообміну, матеріально-технічного забезпечення тощо. Такий характер зазначених змін знайшов певний відбиток, як у сфері виробництва зерна в Україні в цілому, так і окремих її регіонах. Разом з тим задекларована державою стратегія нарощування експортного потенціалу зерна зумовлює потребу здійснення адекватних заходів інституціонального і організаційно-економічного характеру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню стану розвитку стратегічної галузі аграрної економіки України присвячено велику кількість досліджень, які відображені у працях таких науковців, як В. І. Бойко, В. І. Власов, М. В. Гладій, В. Г. Андрійчук, О. В. Захарчук, М. Г. Лобас, В. С. Шовкалюк, М. Й. Малік, В. Ф. Сайк, П. Т. Саблук, П. С. Березівський, В. К. Савчук, І. О. Соловйов, Ю. Я. Лузан, О. М. Шпичак та ін. Окремі проблемні питання та відповідні заходи розвитку зернової галузі розглядаються у наукових публікаціях В. Я. Месель-Веселяка, М. В. Калінчика, О. Г. Шпикуляка, Є. М. Комісаренка, Н. В. Кінах, В. М. Ціхановської, Ю. П. Воскобійника та інших дослідників.

Постановка завдання. Оскільки продовольча безпека України на сучасному етапі у величезній мірі залежить від ефективності функціонування аграрного сектору, доречним є дослідження складових організаційно-економічного механізму управління виробництвом зерна.

Виклад основного матеріалу дослідження. Класичне визначення організаційно-економічної системи виглядає наступним чином - це складна

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

взаємозалежна сукупність елементів - організаційно, економічно, а іноді і технологічно пов'язаних між собою підсистем більш низького рівня. Причому, кінцевий результат діяльності кожної ланки (або елемента) системи більш низького рівня служить початковим ресурсом для системи вищого рангу. В Економічному словнику поняття «механізм» подається як «послідовність станів, процесів, що визначають собою будь-яку дію, явище», або ж «система, пристрій, що визначає порядок будь-якого виду діяльності». Господарський механізм визначається як «сукупність економічних структур, інститутів, форм і методів господарювання. Слугує погодженню суспільних, групових і приватних інтересів, забезпечує функціонування та розвиток національної економіки». Іншими словами, будь-який організаційно-економічний механізм є певна сукупність або послідовність економічних явищ [1].

Організаційно-економічний механізм розвитку зерновиробничого підкомплексу АПК необхідно розглядати в якості складної цілеспрямованої керованої системи (рис.1).

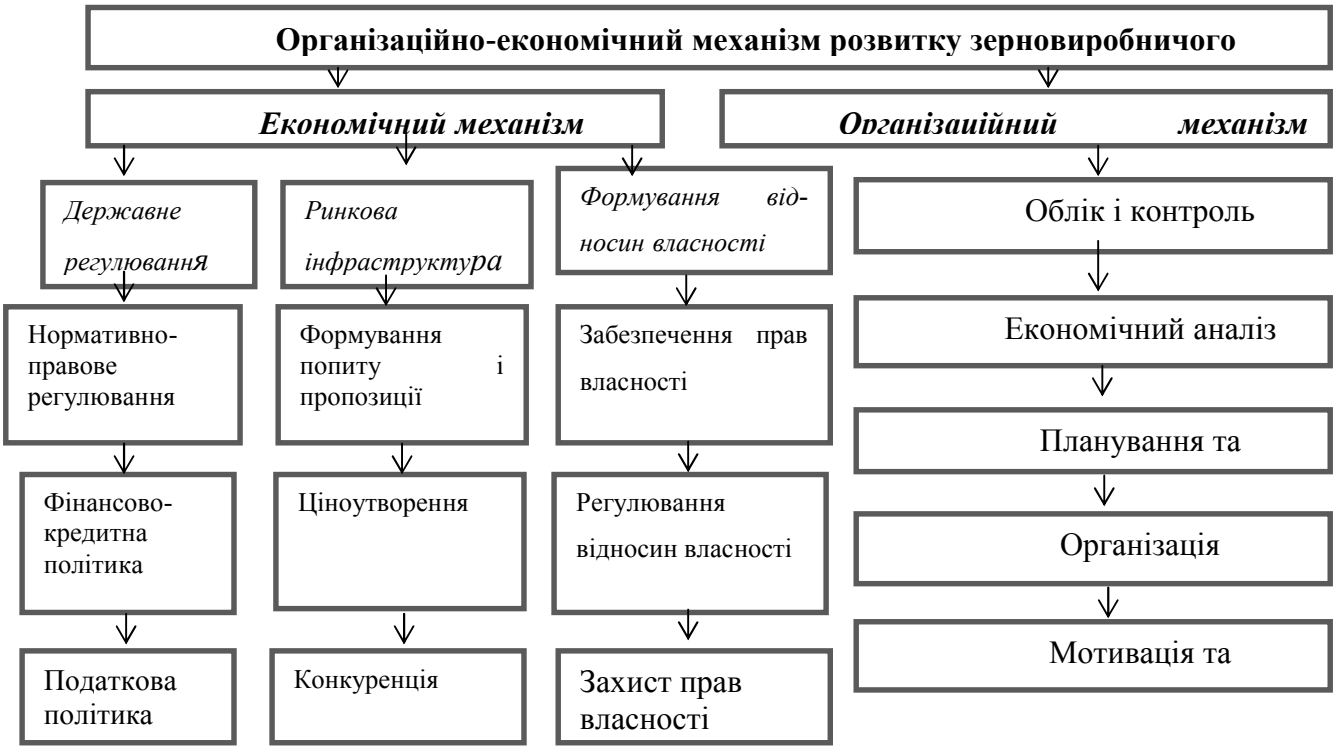

Рис. 1. Структура організаційно-економічного механізму розвитку зерновиробничого підкомплексу АПК

Із цієї системи необхідно виділити підсистеми економічного та організаційного механізмів, що містять у своєму складі відповідні набори елементів.

Управління такою складною системою здійснюється інститутами, інструментами регулювання економічних процесів і відносин, формами і методами

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

управління, які повинні забезпечувати на високому якісному рівні функціонування і розвиток даної системи в умовах взаємодії із зовнішнім середовищем (з іншими сферами АПК).

Кінцевою метою розвитку організаційно-економічного механізму управління зерновиробничим підкомплексом АПК є максимально можливе підвищення ефективності виробництва зерна, продуктів його переробки та доведення їх до споживача [2].

Таблиця 1

Основні показники ефективності зерновиробничого підкомплексу АПК

Група показників	Показники ефективності
Економічні	- показники ефективності використання землі - показники ефективності використання виробничих фондів - показники ефективності використання трудових ресурсів - показники фінансової стійкості підприємства - фінансові результати - показники ринкової активності підприємства
Організаційні	- ступінь виконання договірних зобов'язань - відповідність асортименту і якості продукції зернових господарств потребам переробних підприємств - відповідність міжнародним нормам та вимогам до якості продукції
Техніко-технологічні	- показники рівня технічної оснащеності виробництва - показники ефективності застосовуваних технологій - ступінь завантаження виробничих потужностей
Екологічні	- показники екологічної чистоти продукції - показники ґрунтової родючості та ефективності використання агроландшафтів
Соціальні	- рівень задоволення потреб споживачів у продукції - об'єм виробництва продукції на душу населення - рівень купівельної спроможності населення

Система основних показників ефективності зерновиробництва представлена у формі п'яти функціональних підсистем: економічної, організаційної, техніко-технологічної, екологічної та соціальної, а також відповідних їм елементів (табл. 1).

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

У процесі управління організаційно-економічним механізмом розвитку зерновиробничого підкомплексу АПК відповідно до загальної цільової установки, повинні враховуватися особливості системи ведення зернового господарства. Зокрема, сукупність взаємопов'язаних законодавчо-нормативних документів, матеріально-технічних, агротехнологічних і організаційно-економічних факторів виробництва, транспортування, зберігання, переробки та обігу продукції галузі.

Аналіз сучасного стану зерновиробництва показав, що в останні роки український зерновий ринок демонструє позитивну динаміку, як у відношенні виробництва, так і експортного потенціалу. Це дає реальну можливість Україні розширити ринки збуту та закріпитися на нових рубежах. Перед Україною відкриваються великі перспективи на світовому ринку у зв'язку з дефіцитом продовольства, зростанням попиту на біопаливо, а також відсутністю можливостей розширювати посівні площі та нарощувати продуктивність сільського господарства в основних аграрних країнах [3].

Таблиця 2

Посівні площі основних сільськогосподарських культур в Україні, тис. га

Площа угідь	1990 р.	1995 р.	2000 р.	2005 р.	2010 р.	2011 р.
всього, в т. ч.:	42030,3	41852,9	41827,0	41722,2	41576,0	41557,6
- під зерновими культурами	14583,0	14152,0	13646,0	15005,0	15090,0	15721,0

Аналізуючи дані таблиці 2, необхідно звернути увагу на незначне, але все ж таки зменшення площи сільськогосподарських культур, у той час, як площа посівів зернових збільшується. Така тенденція свідчить про збільшення питомої ваги посівних площ зернових культур у загальній масі посівів, що ще раз говорить про першочергове значення зерновиробничого під комплексу для України.

Таблиця 3

Динаміка обсягів виробництва та врожайності зернових культур в Україні

Показники	1990 р.	1995 р.	2000 р.	2005 р.	2010 р.	2011 р.
Виробництво зерна - всього, тис. т	51009	33930	24459	38016	39271	56747
Врожайність зернових культур, ц з 1 га	35,1	24,3	19,4	26,0	26,9	37,0

Аналізуючи дані таблиці 3, необхідно звернути увагу на коливання наявних показників. 2011 рік для виробництва зерна став рекордним, навіть більшим за обсягом, ніж 1990 рік, коли Україна ще знаходилась у складі СРСР. Таке збільшення обсягів виробництва зерна свідчить про наявність значного потенціалу в Україні для виробництва зерна та можливості його подальшого розвитку.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Таблиця 4

Економічна ефективність виробництва зерна в України

Показники	1990 р.	1996 р.	2000 р.	2005 р.	2010 р.	2011 р.
Ціна реалізації 1 т зерна, грн	-	168,4	443,8	417,8	1120,9	1374,0
Рівень рентабельності виробництва зерна, %	275,1	64,6	64,8	3,1	13,9	26,1

Проаналізувавши дані таблиці 4, необхідно зазначити, що ціни на продукцію зросли в значній мірі, причинами цього стали деякі зміни у економічно-політичному становище країни, такі як постійно зростаючий рівень інфляції, отримання країною незалежності. Зростання ціни збільшує привабливість цієї галузі для виробників та є рушійною силою для створення спеціальної стратегії виробництва зерна в умовах українського та світового ринків.

Дослідження показують, що пріоритетними напрямками вдосконалення організаційно-економічного механізму управління зерновиробничим підкомплексом АПК України є: збільшення обсягів виробництва зерна і продукції його переробки; поліпшення якості продукції; підвищення економічної ефективності підприємств підкомплексу; підвищення конкурентоспроможності вітчизняного зерна і продуктів його переробки; державна підтримка вітчизняного виробника [4].

Отже, ефективне функціонування зернового підкомплексу АПК, адаптованого до ринкових відносиннеможливе без побудови відповідного організаційно-економічного механізму, який забезпечуватиме його збалансованість і стійкий подальший розвиток.

ЛІТЕРАТУРА

1. Економічний словник. [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://abc.informbureau.com/html/oicssenoaaiiue_iaoaieci.html.

2. Кваша С.М. Економічне обґрунтування програми виробництва зерна пшениці в Україні/ С.М. Кваша, М. М. Ільчук, І. А. Коновал // Економіка АПК. – 2013. – №3. – С. 16–24.

3. Малишко Є. Місія зерна / Є. Малишко // Агробізнес сьогодні. – 2010. – №19-20. – С. 14-15.

4. Петриченко В. Ф. Стратегічні напрями розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року / В. Ф. Петриченко // Економіка АПК. – 2012. – №11. – С. 3-9.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 334.75:631.11.009.12

КЛАСТЕРНІ УТВОРЕННЯ ЯК НАПРЯМОК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АПК

А.В. Нєдов, О.В. Нєдов, магістр

Науковий керівник: д.е.н., доцент Л.А. Євчук

Миколаївський національний аграрний університет

У даній статті розглянуто способи підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора економіки України на кластерних засадах

Ключові слова: конкурентоспроможність, кластер, АПК.

Постановка проблеми. Розвиток ринкових відносин і механізмів регулювання діяльності підприємств потребують фундаментальних досліджень проблем конкуренції та конкурентоспроможності в аграрному секторі економіки. Важливе місце в підвищенні конкурентоспроможності аграрних підприємств належить кластерним утворенням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств та аграрного сектора економіки досліджують видатні учені-економісти — М.Й. Малік, М.В. Зубуць, Ю.О. Лупенко, П.А. Лайко, О.М. Шпичак, П.Т. Саблук, В.Я. Месель-Веселяк, С.М. Кваша, В.П. Ситник, В.Г. Андрійчук.

Дослідженням міжгалузевих відносин та кластерної політики розвитку аграрного сектора України присвятили свої праці М.А. Хвесик, А.С. Лисець-кий, Б.Й. Пасхавер, І.В. Крючкова, О.М. Бородіна, В.М. Трегобчук, Ю.М. Пахомов, М.Ф. Кропивко, В.В. Бакум та інші вчені.

Постановка завдання. Метою даної статті є узагальнення основних надбаннь аграрної та економічної науки для формулювання стратегічних напрямів розвитку аграрного сектора економіки України на кластерних засадах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з визначальних економічних категорій, яка характеризує загальний рівень розвитку всіх ланок економічної системи країни, є конкурентоспроможність. За С.В. Мочерним, конкурентоспроможність — це здатність діяти в умовах ринкових відносин та отримувати прибуток, достатній для науково-технічного вдосконалення виробництва, стимулювання працівників та підтримки продукції на високому якісному рівні [3]. У сільському господарстві категорія конкурентоспроможності включає конкурентоспроможність сільгосппродукції, підприємства, галузі, регіону, АПК та агросфери в цілому.

Фондом «Ефективне управління» у щорічному звіті узагальнений показник конкурентоспроможності України (індекс Хав'єра Сала-І-Мартіна), який формують 12 груп показників, що характеризують і сільське господарство: розвиток державних та приватних інституцій; рівень розвитку агробізнесу; інфраструктура всіх рівнів; макроекономічна стабільність держави; охорона праці та здоров'я в галузі; вища освіта і рівень професійної підготовки працівників; розмір та місткість аграрного ринку; ефективність аграрного ринку; ефективність ринку праці; рівень розвитку фінансового ринку; рівень оснащеності новітньою технікою і технологіями підприємств з виробництва й переробки продукції; можливості для впровадження інновацій у виробництво [2].

Ці складові у тісному органічному взаємозв'язку забезпечують максимальний синергічний ефект за допомогою розвитку міжгалузевих відносин та агропромислових кластерів. З урахуванням цього П.Т. Саблук пропонує проект постіндустріальної моделі розвитку аграрної економіки, який включає: об'єднання капіталу землі з капіталом індустрії; зосередження зусиль на застосуванні досягнень науки у сфері прогресивних технологій для забезпечення високоприбуткового функціонування об'єднаного капіталу; спрямування переважної маси одержаного прибутку на вирішення соціальних проблем і сільського розвитку [4]. Проведені у цьому напрямі М.В. Зубцем та П.Т. Саблуком дослідження щодо успішного трансферу інновацій в агропромислове виробництво показали, що для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного АПК, його розвитку на інноваційній основі, ефективного впровадження заходів соціальної відповідальності бізнесу необхідно розробити інфраструктуру генерації наукових знань, сформувати систему логістики інноваційного процесу, підвищити роль регіонів у розвитку інноваційних процесів в аграрному секторі економіки, сформувати мережу державних інституцій з функціями управління інноваційною діяльністю в АПК [1].

Перші теоретичні основи теорії кластерів було закладено А. Маршалом, який у праці «Принципи економічної теорії» дослідив феномен «особливих» промислових регіонів [2]. Протягом 1-ї половини XX ст. в економічній науці кластери розглядалися як вид регіоналізму, а підходи до їх визначення базувались на вивченні агломерацій.

Сучасна економічна теорія відводить кластерам більш структуровану роль, оскільки їх необхідно розглядати в контексті теорії конкуренції всіх рівнів та з урахуванням впливу на неї глобалізаційних процесів.

Класичне визначення поняття кластерів дав М. Портер. За його словами, кластер — це географічна група взаємозалежних компаній, організацій і асоційованих інституцій, які пов’язані спільними цілями і доповнюють одна одну [2].

За визначенням М. Портера, поняття кластерів є тотожним поняттю промислові групи. Головними цілями створення та діяльності кластерів в агропромисловому виробництві є:

підвищення конкурентоспроможності учасників кластера за рахунок упровадження інноваційних технологій; зниження рівня виробничих витрат і підвищення якості виробленої продукції за рахунок дії ефекту синергії, у тому числі уніфікації підходів до управління якістю, логістики, інжинірингу, інформаційних технологій тощо; створення нових робочих місць та забезпечення постійної

Підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора економіки України на кластерних засадах зайнятості в умовах реформування та макроструктурних дестабілізаційних процесів; спільне лобіювання інтересів учасників кластера в органах державної влади; забезпечення якомога повнішого виробничого циклу; доступ до світових ринків аграрної продукції та аграрних бірж; створення дієвої системи доступу та обміну інформацією щодо попиту та пропозиції на ринку, досягнення конкурентів тощо. Кластерна структура гнучкіша порівняно з іншими інтеграційними структурами [3].

Інноваційний кластер є найбільш прогресивною формою досягнення конкурентних переваг шляхом об'єднання наукових, науково-дослідних установ, закладів освіти, консалтингових компаній, інжинірингових фірм, бізнесових структур з підтримки інноваційного провайдингу, інших організацій та спільної централізованої координації їхніх дій за допомогою внутрішньофірмової ієрархії та ринкового механізму господарювання.

Виробничий кластер об'єднує сільгосптоваровиробників, переробку та зберігання продукції, мережу логістичних та маркетингових компаній, підприємства з обслуговуючих галузей. Головними його перевагами, порівняно з галузевою системою організації аграрного виробництва, є більш тісні та «дешеві» міжгосподарські зв'язки, наявні умови для застосування дії ефекту масштабу виробництва за рахунок спільного використання продуктивних сил, а також досягнення значних конкурентних переваг за рахунок створення замкненого циклу виробництва, зберігання та переробки продукції [2].

Загалом для успішної діяльності агропромислового кластера необхідні такі умови: наявність землі як просторового базису для розміщення продуктивних сил та

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

головного засобу виробництва; наявність кількох підприємств, поєднаних спільною метою та бажанням досягти конкурентних переваг шляхом об'єднання своїх зусиль; наявність наукових та освітніх інституцій, які забезпечують генерування нових ідей, придатних для впровадження у виробництво, та здійснюють підготовку висококваліфікованих кадрів відповідного профілю; обов'язкова наявність підприємства-ядра кластера, яке виконуватиме функції координаційного органу управління; наявність дієвої інфраструктури всіх рівнів, особливо інфраструктури аграрного ринку; наявність державних програм розвитку кластерних утворень, відповідних механізмів їхньої державної підтримки; бажана наявність фінансової інституції банківського типу, яка покликана забезпечити високий рівень фінансової дисципліни, кредитування підприємств учасників кластера (можливо, на пільгових умовах), створення належних умов для розвитку лізингових операцій, страхування тощо [2].

Висновки. Удосконалення системи управління всіма галузями національної економіки України є одним із першочергових завдань. Концепція кластерів забезпечує розвиток інноваційної форми мислення, яка може скеровувати державну економічну й аграрну політику на розвиток науки, техніки, освіти, впровадження нововведень у виробництво. Це, у свою чергу, дає змогу підвищити рівень конкурентоспроможності національної економіки, її галузей, сприяє розвитку людського капіталу, стимулює приплив іноземних інвестицій в агросферу та підвищує можливості України для нарощування її експортного потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зубець М.В. Інноваційно-випереджувальна модель якісно нового розвитку агропромислового виробництва / М.В. Зубець, П.Т. Саблук, С.О. Тивончук // Економіка АПК. — 2008. — № 12 (170). — С. 3—8.

2. Ульянченко О.В. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств та стратегічні аспекти її формування: [монографія] / О.В. Ульянченко, Л.А. Євчук, І.В. Гуторова. — Х. : Віровець А.П. “Апостроф”, 2011. – 340 с.

3. Економічний словник-довідник/за ред. С.В. Мочерного. — К.: Феміна, 1995. — 368 с.

4. Саблук П.Т. Проблеми забезпечення дохід-ності агропромислового виробництва в Україні в по- стіндустріальний період / П. Т. Саблук // Економіка АПК. —2008. — № 4 (162). — С. 19 — 37.

УДК 631.11.009.12

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ СТРАТЕГІЙ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

О.В. Нєдов, А.В. Нєдов, магістр

Науковий керівник: д.е.н., доцент Л.А. Євчук

Миколаївський національний аграрний університет

У даній статті розглянуто способи забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств через формування конкурентних стратегій

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентна стратегія, конкурентні переваги, якість продукції, стандартизація.

Постановка проблеми. Конкуренція є основною рушійною силою ринкової економіки, інструментом забезпечення її рівноваги й гармонійного розвитку.Нажаль на даний час у сільському господарстві України конкуренція майже відсутня, але після вступу до СОТ вітчизняним товаровиробникам вже сьогодні необхідно планувати конкурентні стратегії і бути готовим до ведення конкурентної боротьби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін «конкурентоспроможність» на сьогодні став одним з найбільш вживаних в науковій літературі. Питання конкуренції всебічно досліджувались у країнах з розвиненою ринковою економікою; свого часу їм приділяли багато уваги І. Ансофф, С.Л. Брю, Р. Дорнбуш, Ф. Котлер, К.Р. Макконелл, М. Портер, Д. Рікардо, П. Самуельсон, А. Сміт, С. Фішер, А. Томпсон, Р. Шмалензи, Й. Шумпетер та інші вчені–економісти. Серед українських дослідників проблему конкуренції вивчали В.Г. Андрійчук, Е.М. Азарян, А.Є. Воронкова, Н.І. Верхоглядова, В.І. Герасимчук, М.В. Калінчик, Л.А. Євчук,В.В Єрмолаєва, І.Л. Решетникова, Ю.Ф. Ярошенко й ін.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження теоретичних основ формування конкурентних стратегій аграрних підприємств**.**

Виклад основного матеріалу дослідження.

Відсутність конкуренції в сільському господарстві між його виробниками не можна визнати перевагою для галузі. Дж. О'Шонессі зазначає, що там, де конкуренція відсутня, підприємства зупиняються на досягнутому і не турбуються про підвищення ефективності своєї роботи, а саме конкуренція дає змогу кожному підприємству реально оцінити власні досягнення [3].

Відсутність на цей час у сільському господарстві України конкуренції може бути тимчасовим явищем. Глобалізаційні процеси в економіці, що почалися в Україні після вступу її до СОТ, формують передумови для розвитку неодмінної складової ринкової

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

економіки - конкуренції - і в цій галузі. Тому вітчизняним сільськогосподарським виробникам вже сьогодні необхідно планувати конкурентні стратегії й бути готовими до ведення конкурентної боротьби.

Планування, у тому числі й конкурентних ходів підприємства, грунтується на припущенні, що сучасний стан та розвиток подій у майбутньому є відомими. Конкуренти у загальному розумінні у своїй діяльності застосовують все витонченіші, досконаліші методи конкурентної боротьби, їх дії стають все менше передбачуваними. Тому завдання планування конкурентних стратегій у їх класичному розумінні все менше себе виправдовує.На підставі сьогоднішніх тенденцій, екстраполюючи їх на майбутнє, в конкурентних стратегіях необхідно робити ставку на посилення власної конкурентоспроможності.

Особливість змісту конкурентної боротьби на сьогодні полягає не в орієнтації на конкурентів. Успіх у конкурентній боротьбі забезпечують не різні її види, а орієнтація на споживачів, на більш повне задоволення їх потреб. Бізнес-середовище сьогодні знаходиться на такому етапі розвитку, що посилення своїх конкурентних позицій економічні суб'єкти розглядають не через пряму конкурентну боротьбу, а шляхом налагодження різновекторної співпраці з конкурентами. (основна ідея підприємства, на якій базується розробка його стратегії, полягає в перемозі не над конкурентами, а над собою. Постійне удосконалення дозволяє підприємству досягти рівноваги, гармонії між розробкою стратегії та її виконанням, між організацією і її співробітниками[2].

Вчені вказують, що у цей час відбувається трансформація відносної конкуренції у порівнянні із загальноприйнятими. Нині немає лише виробників, постачальників, конкурентів і клієнтів, немає чітко визначених ролей для кожного учасника процесу виробництва і споживання. Кожен тепер може виступати відразу в кількох іпостасях: конкуренти одночасно можуть бути партнерами, постачальники - клієнтами, клієнти - консультантами тощо. Традиційні межі галузей стираються, звичні ролі та гравці змінюються, і донині надійні принципи здійснення конкурентної боротьби стають непотрібними Тобто у цей час в економічному суспільстві сформувалася необхідність і доцільність пошуку нових способів завоювання споживача, а саме співпраці і конкурентом через створення мереж, альянсів тощо.

На підставі обґрунтованого комплексу загальних стратегій та сформованого продуктового портфеля визначаються з групою конкурентних стратегій. Конкурентні стратегії - це сукупність стратегій, спрямованих на адаптацію підприємства до змін в умовах конкуренції та зміцнення його довгострокової конкурентної позиції на ринку.

Групу конкурентних стратегій складають:

- стратегії формування конкурентних переваг;
- стратегії конкурентної поведінки;
- стратегічні напрями підвищення конкурентоспроможності.

Конкурентні переваги - це позиції, за якими підприємство вигідно відрізняється від інших економічних суб'єктів. Відмінні позиції можуть бути представлені кращими характеристиками потенціалу підприємства (кваліфікацією персоналу, технічними характеристиками обладнання, якістю та/чи вартістю сировини, технологією, каналами просування продукції, іміджем підприємства, вільними грошовими коштами і т. ін.), володінням дозвільними документами (ліцензії, права тощо), досвідом роботи тощо [2].

Основні завдання підприємства у сфері управління його конкурентними перевагами полягають у такому:

1) регулярний аналіз і добір конкурентних переваг підприємства;

2) постійний розвиток слабких сторін підприємства для створення нових його конкурентних переваг.

Джерелом створення конкурентних переваг підприємства є: переваги у кваліфікації персоналу та ресурсах, виняткова компетентність підприємства, ланцюг збільшення цінності

Науковець Р.А. Фатхутдінов фактори конкурентних переваг підприємства поділяє на зовнішні (прояв яких мало залежить від підприємства) та внутрішні (майже повністю визначаються керівництвом підприємства).

Необхідність формування конкурентних переваг є актуальною і для сільського господарства, незважаючи на відсутність у галузі явища конкуренції. Конкуренція між товаровиробниками відбувається у сфері переробки сільськогосподарської продукції, що змушує ці підприємства виготовляти все якіснішу й дешевшу продукцію. Оскільки технологічною першоосновою виробництва готової продукції є сировина, переробні підприємства для посилення своїх конкурентних позицій будуть вимагати дешевшої і якіснішої сільськогосподарської сировини.

Основою формування конкурентних переваг підприємства є формування відповідного рівня двох факторів конкурентних переваг продукції - якості і ціни.

Якість продукції є комплексною характеристикою, яка формується мультиплікативною дією основних виробничих факторів: якості сировини й матеріалів, основних засобів, технології, кваліфікації персоналу. Практика показує, що багато вітчизняних переробних підприємств вже давно працюють в області якості продукції поза межами стандартів. На сьогоднішній день конкурентна боротьба між виробниками точиться на значно вищому рівні, ніж вимоги стандарту [2].

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Першоосновою забезпечення якості готової продукції виступає якість вхідної сировини. Цим і обумовлене прагнення переробних підприємств, що спрямоване на виробництво високоякісної продукції, до закупки якісної сільськогосподарської сировини. Забезпечення високого рівня якості продукції потребує постійного навчання і підвищення кваліфікації працівників, модернізації обладнання, запровадження нової техніки й сучасної технології, а також зниження виробничих витрат.

Як модель формування якості вченими розглядається ланцюг якості, що складається з трьох етапів. Перший - якість відповідності продукції підприємства його сукупному потенціалу. Другий - якість конструкції, тобто відповідність якості продукції стандартам, які прийняті на цьому підприємстві, а також рівень якості самих стандартів. Третій - якість виконання, що передбачає відповідність характеристик продукції запитам споживачів. На вітчизняних сільськогосподарських підприємствах відбувається порушення всього ланцюга якості.

Сьогодні під якістю починають розуміти не тільки стан виробленої продукції, а й ефективність функціонування підприємства, рівень систем управління якістю, спрямованих на постійне самовдосконалення. Відсутність конкуренції в аграрному секторі на цей час дає змогу здійснити поетапне запровадження такого процесу і налагодити виробництво високоякісної продукції, яку можна буде реалізувати раціонально і оптимальними витратами [2].

Нині концепція якості продукції розглядається під іншим кутом зору. Якщо в минулі роки управління якістю пов’язувалося лише з діяльністю в області вдосконалення техніки, запровадження стандартизації й підвищення мотивації до продуктивної праці, то сьогодні проблеми управління якісно набули більш широкого змісту, стосуються фактично всіх сторін життя суспільства і пов’язані з адекватною реакцією на зміни в роботі, на дії вищої державної влади, удосконалення системи освіти, охорони здоров’я та на інші потреби суспільства в цілому. Не продукція, а процеси її створення приносять підприємствам довгостроковий успіх. Сьогодні мова вже йде не стільки про якість конкретної продукції, скільки про якість самого бізнесу. І на сьогодні система менеджменту якості продукції являє собою систему забезпечення якості життя. Тому основою економічного розвитку і сільськогосподарського виробництва та забезпечення належної якості його продукції є одночасний соціальний розвиток сільських територій і метою наближення сільського укладу життя до міського.

В Україні на цей час споживачі як громадського сектора, так і населення все частіше цікавляться мало-якісною дешевою продукцією, не турбуючись про можливі негативні наслідки. Для задоволення таких потреб виробники не переймаються навіть

тим, що порушують законодавство. Згідно зі ст. 20 Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів», особи, які займаються виробництвом харчових продуктів, повинні застосовувати санітарні заходи та належну практику виробництва. В той же час продаж у магазинах продукції, яка не відповідає вимогам стандартів і шкодить життю і здоров'ю людини, є нерідким фактом. Санітарних вимог і технології виробництва не дотримуються ні постачальники сільськогосподарської сировини, ні її переробники.

Тому тільки державне втручання у процеси, що відбуваються, шляхом наближення українських стандартів до світових вимог, контроль за їх дотриманням, проведення державної програми стимулювання, запровадження на вітчизняних підприємствах системи менеджменту якості сприятиме укріпленню конкурентних позицій виробників аграрного сектора та посиленню продовольчої безпеки держави.

Гострота питань гармонізації стандартів полягає і в тому, що, за свідченням експертів, показники якості низки вітчизняних продуктів за деякими параметрами на порядки перевищують такі ж показники в ЄС і США. І тому метою вітчизняних фахівців є довести, що наша продукція не гірша за іноземну, і виділити ту її частину, яка зможе завоювати свою нішу на світових ринках. Для цього не слід сліпо копіювати європейські правила, оскільки будуть втрачені наші національні особливості.

Стандартизація є основою забезпечення якості продукції. Згідно із Законом України «Про стандартизацію», стандартизація - це діяльність, що полягає у встановленні положень для загального і багаторазового застосування щодо наявних чи можливих завдань з метою досягнення оптимального ступеня »порядкування у певній сфері, результатом якої є підвищення ступеня відповідності продукції, процесів та послуг їх функціональному призначенню, усуненню бар'єрів у торгівлі і сприянню науково-технічному співробітництву [1].

У сучасній практиці управління якість розглядається на двох рівнях: якість у «вузькому» розумінні — виробнича, технологічна якість і якість у «широкому» розумінні - споживча якість, або споживча цінність. Не всі споживачі прагнуть до високого рівня експлуатаційних якостей, якому повинна відповідати ця продукція. Навіть якщо споживачам сподобається висока якість продукції, не виключено, що вони не будуть готові заплатити за неї: звичайно якість - це певний діапазон цін [2].

Таким чином, зміст стратегій формування підприємством конкурентних переваг, поряд з іншими складовими, буде полягати у приділенні уваги його вищим менеджментом системам управління якості, а також раціоналізації системи бухгалтерського обліку в напрямі виявлення всіх прихованих втрат і втрат. Останнє забезпечує запровадження сучасних інформаційних технологій.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Якщо допустити відсутність явища конкуренції між сільськогосподарськими виробниками й на перспективу, значущість здобуті й їх конкурентних переваг не зменшується. Сільськогосподарські виробники потерпають від олігопольно-монопсонічного тиску двох інших чинників галузевої конкуренції - постачальницьких та збутових структур.

Пропозиція високоякісної продукції забезпечить гарантований збут за належними цінами (зниження тиску покупців), що у поєднанні з низькою собівартістю сприятиме отриманню прибутку, достатнього для розвитку підприємства. Таке господарство буде регулярно закуповувати ресурси, тому співпраця з ним матиме цінність для постачальників матеріалів і сприятиме зниженню їх тиску[2].

Висновки. Вчені дослідники зробили висновок, що снують різні шляхи формування конкурентних стратегій аграрних підприємств, але стартовим заходом стратегічних напрямів підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств є формування ними високої організаційної культури[2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : Підручник. — 2-ге вид., доп. і перероблене. / В. Г. Андрійчук — К. : КНЕУ, 2002. — 624 с.

2. Ульянченко О.В. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств та стратегічні аспекти її формування : [монографія] / О.В. Ульянченко, Л.А. Євчук, І.В. Гуторова. — Х. : Віровець А.П. “Апостроф”, 2011. – 340 с.

3. Литвинова О.М. Особливості конкуренції на ринку зерна // Ринкова трансформація економіки постсоціалістичних країн: стан, проблеми, перспективи: Матеріали III міжнародногофоруму молодих вчених ХНТУСГ. — У 3-х тт. — Т.2. — Харків, 2008. – 212 с.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 159.922:316.77: ЗМІ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА СВІДОМІСТЬ ОСОБИСТОСТІ

Ю.Ю. Рогульська, студентка

Науковий керівник: к.п.н., доцент Літвінчук С.Б.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто основні аспекти психологічного впливу ЗМІ на свідомість і підсвідомість особистості. Досліджено, що ЗМІ сьогодні - це могутній фактор впливу на психічний стан людей, який має як позитивні, так і негативні риси. Зокрема, встановлено, що сьогодні це є невидимою технологією управління суспільним життям, яка пронизує всі рівні соціальної взаємодії, починаючи від політико-правових і закінчуючи міжособистісними.

Ключові слова: ЗМІ, Інтернет, особистість, психологічний вплив, свідомість, телебачення, тролінг.

Постановка проблеми. Засоби масової інформації (ЗМІ) – могутня сила впливу на свідомість людей, засіб оперативного повідомлення інформації в різні куточки світу, найбільш ефективний засіб впливу на емоції людини, сила, яка здатна переконувати щонайкраще.

Дана проблема хоча і актуальна, але не була досить детально досліджена вченими.

Живучи в сучасному світі, ми постійно стикаємося із засобами масової інформації. Вони настільки міцно закріпилися в нашій повсякденності, що ми навіть уявити собі не можемо свого існування без них.

Сьогодні ЗМІ – це найпотужніший чинник впливу на психічний стан людей. Поряд з сім'єю, школою і університетом система масової комунікації – найважливіший канал отримання інформації про суспільство і, отже, засіб його більш глибоко пізнання і вивчення.

На сьогоднішній день інформаційний потік вражає своєю потужністю і обсягом. Найяскравіші його виразники – це Інтернет і телебачення. Взагалі засоби масової інформації міцно утвердилися у повсякденному житті кожної особи. Саме тому на сучасному етапі розвитку людства гостро постала проблема впливу їх на свідомість людини.

У наш час особливої гостроти набула проблема телевізійного насильства. Практично у всіх сучасних серіалах, фільмах, і навіть мультфільмах існує насильство. Термін «телевізійне насильство» давно використовується в науковому лексиконі і об'єднує в собі демонстрацію нанесення ушкодження або збитків персонажам телевізійних програм або фільмів. З одного боку існує безліч досліджень, результати

яких свідчать, що перегляд сцен насильства по телепрограмах і фільмам пов'язаний з подальшою агресією. Вплив ЗМІ на свідомість людей мало хто розуміє – повідомлення про катастрофи, трагедії, фільму на цю тематику поглиблюють уявлення людей про суцільне зло і породжують нові трагедії. Інформаційний тиск напруження, бездуховності шляхом негативних деструктивних повідомлень суттєво впливає на думку та поведінку людей. Така інформація діє поступово через генетичні канали, моделює поведінку, досягаючи критичної маси, «розморожує» глибинні інстинкти, потяги асоціальної поведінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останній час активізувалися дослідження проблеми психологічного впливу на свідомість особистості як на теоретичному, так і на практичному рівнях. В роботах Ю. Єрмакова, Є. Доценка, С. Кара-Мурзи, О. Карпухіна, Г. Почєпцова, Г. Грачова, І. Мельника аналізуються особливості сучасного інформаційного протиборства як на державному, так і на міждержавному рівнях, розглядається маніпуляційний потенціал мегаінформаційного простору, детально аналізуються суггестивні і психотропні методи впливу на свідомість і підсвідомість особистості.

Окремі аспекти прихованого психологічного впливу, такі як культурно-історичні передумови маніпуляції, технології, процеси і механізми маніпулятивного впливу, принципи психологічного захисту від маніпулятивного впливу, аналізувались в роботах К. Альбуханової-Славської, В. Агєєва, Г. Андрєєвої, А.Бодалєва, В. Вілюнаса., П. Симонова та ін. В західних теоріях ці проблеми розглядалися Е. Берном. Г. Лебоном, Ф. Перзлом, Г. Тардом, З. Фрейдом, К. Хорні, К. Юнгом та ін.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідницька спроба відповісти на дійсно складні питання сучасності: наскільки вільним є вибір людини, яка знаходиться під постійним психологічним впливом ЗМІ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Телебачення серед усіх інших засобів інформації є засобом масової комунікації, що найлегше сприймається людиною, бо, порівняно з читанням газет або ж прослуховуванням радіо, тут людина докладає найменше розумових зусиль. Телебачення імітує тривимірний простір на екрані, одночасно використовує зорові та слухові образи, створює справжнє видовище, яке приносить відчутну насолоду людині.

Негативний вплив телебачення пов'язаний із людським фактором. У всі часи існували люди аморальні, чиї уподобання, духовні орієнтири йшли всупереч загальнолюдським. Заради власного зиску ці люди переступають межу закону і можуть

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

навіть скоїти злочин. Прикро, але телебачення дає широкі можливості таким людям у досягненні їхньої корисливої мети.

Взагалі, вплив ЗМІ на особистість не можна визначити ні як поганий, ні як хороший. Він просто є. Люди можуть навіть не помічати того, як цитують уривки з телепередач або фільмів, проектують ситуації з телебачення на власний життєвий досвід. Ми не завжди помічаємо як нав'язуються нам стереотипи.

Суттєвою проблемою маніпулювання свідомістю глядача є рекламні технології, що проявляються у впливі на людину через її інтереси, потреби, а також страхи, що змушують людину робити не те, що вона хоче, а просто примушують її хотіти так чи інакше вчиняти [1, с. 85].

Реклама – тип комунікації, призначений для переконання (тобто він чинить той чи інший вплив на глядача). Цей ефект може виявлятися на поведінці, установках. Творці реклами спонукають нас до створення певних висновків та інтерпретацій, користуючись природною людською схильністю будувати висновки при обробці нової інформації. Застосовуючи знання про те, як свідомість обробляє інформацію, рекламіст створює рекламу.

Сьогодні поширюється думка про вплив на свідомість людини 25-го кадру, оскільки це ефективний механізм маніпулювання та впливу на поведінку людини, а також на її свідомість та внутрішній стан. Він є забороненим у багатьох країнах і викликає безліч суперечок. Тому необхідна дієва правова база в рекламній сфері і особливу увагу слід приділити тютюновій та алкогольній продукції.

Сучасна людина в деякому сенсі є «телелюдиною». Телебачення – це важливий фактор її існування. Вона є не тільки джерелом інформації. Кількість часу, проведеного біля телевізора, демократичність, доступність телепродукції – все це справляє великий формуючий вплив на смаки й уподобання людини.

Телебачення сильно впливає на поведінку молоді, вносить істотний внесок в характер їх спілкування зі світом, виявляється стимулом для дій, які не потрібно винаходити самому, оскільки вони дані в готовому вигляді. Пропагуючи певні цінності, воно здатне формувати у людей відповідні установки.

Можна простежити протиріччя в ціннісних установках молодих людей: з одного боку, на рівні свідомості декларується прагнення до особистої незалежності, гарних і стабільних міжособистісних відносин, до створення сім'ї і отримання гідної роботи, з іншого боку, за результатами факторного аналізу проглядається чітка орієнтація на західні стандарти життя. Телебачення в даному контексті відіграє істотну роль у формуванні ціннісних установок молодих людей. Оскільки молодь досить відособлена

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

в культурному плані від старшого покоління, то телебачення, що використовують у своїх трансляціях західні передачі та фільми, успішно просуває західний спосіб життя і сприйняття світу.

Телебачення виявляється стимулом для дій. Також по ньому пропагуються певні цінності, які здатні формувати у людей відповідні установки.

Сьогодні необхідно звертати увагу на проблеми впливу ЗМІ на молодь, вивчати способи зменшення впливу негативного роду інформації. Інакше у нашого молодого покоління сформуються неправильні ціннісні установки. Необхідно ввести цензуру на фільми з певними елементами насильства і т.д.

Цю проблему потрібно вирішувати, не дивлячись на те, що комусь це буде не вигідно. Здоровий спосіб життя, високий реалізований інтелектуальний потенціал, глибина доброї моралі повинні, в першу чергу, характеризувати молоде покоління.

Разом з тим, телебачення має безліч позитивних рис. Основні функції телебачення: розважальна; інформаційна (повідомлення про факти, які є значущими для даної спільності); передача духовної спадщини, трансляція цінностей культури; виховна, заснована на прийнятих установках; рекреаційна та ін.

Найактуальнішим є питання про роль і значний вплив на внутрішній стан людини мережі Інтернет, оскільки він несе найбільші приховані небезпеки. По-перше, суспільство стає залежним від функціонування комп’ютерних технологій, що, в свою чергу, призводить до найчастіших і, на жаль, не веселих випадків. По-друге, це можливість певних сил використовувати інформаційні можливості для формування суспільної думки, а також впливу на маси різних вікових категорій користувачів.

Одним з негативних ефектів глобальної комп'ютерної мережі є широке розповсюдження різної інформації сумнівного змісту. Слід, відзначити, що існують інформаційні чинники, які прямо загрожують психічному або фізичному здоров'ю людини. Досить часто вони формують морально-психологічну атмосферу в суспільстві, живлять кримінальне середовище і сприяють зростанню психічних захворювань.

Одним з негативних наслідків впливу інтернету на людину є інтернет-залежність, тобто людина яка тривалий час проводить в інтернеті, так би мовити, створює там власний світ. Зокрема, дехто настільки захоплюється віртуальним простором, що починають віддавати перевагу Інтернет реальності, проводить за комп'ютером до 18 годин на день. Психологічну у своїй основі, інтернет-залежність порівнюють з наркоманією – фізіологічною залежністю від наркотичних речовин, де також присутній психічний компонент. Інтернет-залежність визначається як нав'язливе бажання підключитися до Інтернету і хвороблива нездатність вчасно відключитися від

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

нього. За даними різних досліджень, інтернет-залежними сьогодні є близько 10% користувачів у всьому світі. В Україні таких близько 5-7%.

Занурення у віртуальне середовище може бути обумовлено внутрішніми психологічними конфліктами, викликаними, наприклад, проблемами в особистому і сімейному житті. Занурюючись у віртуальний світ, людина як би захищає себе від якихось проблем, тривоги, комплексів. Саме віртуальний світ дає ту волю дій, волю вираження думок, почуттів і емоцій, що у реальному житті найчастіше не завжди можливі [2, с. 125].

Найбільш негативний вплив Інтернету на свідомість людини проявляється у тому, що уже можна не напружуючись здобувати знання. Інтернет виявляється формою заміщення інтелектуального потенціалу людства, яке у масі своїй стає все більш убогим. Штучний інтелект виявляється також і засобом уніфікації людей на основі пониження варіабельності їх інтересів і потреб. Розумна машина «вміє» нав’язувати стандартні потреби і життєві цінності.

Отже, сьогодні існує стійка залежність людства від ЗМІ через їх безпосередній вплив на свідомість, що є надмірним і протиприродним.

Говорити про позитивні і негативні риси сучасних ЗМІ можна нескінченно довго. З одного боку це прогресивний метод добування та обробки інформації, з іншого – існує безліч нюансів і мінусів при роботі зі ЗМІ.

роблять світ тісніше, знищивши географічні, соціальні та національні бар'єри.

Індустрія розваг продовжує спрямовувати засоби масової інформації на формування у молоді соціальної, політичної і духовної апатії, пасивності, примітивних смаків, інтересів, потреб, зневажливого ставлення до справжньої культури, до історії і сучасних досягнень людської цивілізації [3, с.235]. Тому невипадково, що у цивілізованих країнах світу розгорнулася боротьба навколо проблем дозвілля молоді, впливу на неї продукції засобів масової інформації, які орієнтуються на створення умов для «задоволення та веселощів молоді».

Разом з тим, існує безліч позитивних рис. Інтернет все частіше і частіше стає бібліотекою знань не тільки для підлітків, але і для всіх людей, які потребують отримання інформації. У всесвітній павутині з кожним днем додається тисячі людей. Інтернет-аудиторія зростає, підвищується рівень поінформованості в ті чи інші події, що, звичайно ж, позначилося на суспільстві. Мережа змінила структуру сучасного суспільства. Об'єднавши один з одним, вона зробила світ тісніше, знищивши географічні бар'єри.

Інтернет має такі унікальні характеристики:

• глобальність – надає негайний доступ до інформації з усього світу;

• відсутність контролю, який існує в інших електронних ЗМІ, незв'язаність географічним розташуванням дає можливість оприлюднити інформацію поза контролем урядів, монополій;

• має низькі бар'єри до доступу, низьку вартість створення та розповсюдження інформації;

• необмежену можливість тримати інформацію.

Як можна позбутися від залежності?

- Перш за все, необхідно обмежити свій час перебування в соціальній мережі, встановити собі тимчасові рамки.
- Необхідно намагатися частіше зустрічатися з друзями особисто, телефонувати, запрошувати в гості.
- Треба вибрати для себе хоча б один день тижня, який буде присвячений живому спілкуванню.
- Частіше проводити свій час на свіжому повітрі, знайти цікаве заняття.
- Необхідно замінити читання новин в соціальній мережі читанням цікавих книжок.

Висновки. Таким чином, для боротьби з залежністю необхідно зрозуміти, що реально тільки те, що відбувається з суспільством тут і зараз, а не у віртуальному світі. Не варто приносити в жертву своє реальне життя, адже навколишній світ набагато цікавіший, необхідно використовувати ресурси соціальних мереж з користю для себе і тільки в міру гострої необхідності.

Отже, існує як позитивний, так і негативний медіа-вплив на молодих людей, і все частіше зараз говорять про негативний вплив засобів масової інформації, яке виражається в їх неадекватній поведінці в суспільстві, що є доцільним досліджувати в подальших наукових розвідках в означеному напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кара-Мурза С. Г. Манипуляции сознанием / Кара-Мурза С. Г. — Москва : Эксмо, 2003. — 832 с. — (Першотвір).

2. Доценко Е. Л. Психология манипуляции : феномены, механизмы, защита / Доценко Е. Л. — СПб. : Речь, 2003. — 304 с.

3. Фрейд З. Психология масс и анализ человеческого «Я» / Фрейд З. — Москва : Эксмо, 2003. — 800 с.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 338.432:633.1(477)

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРОГРАМИ «ЗЕРНО УКРАЇНИ-2015»

А.П. Олійник, студентка

Науковий керівник : к.е.н. , доцент Калюжна О.В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто основні напрями реалізації державної програми «Зерно України – 2015», суть цієї програми та основні очікувані показники.

Ключові слова: програма «Зерно України – 2015», зернові культури, обсяги виробництва, зерновиробництво.

Постановка проблеми. Сприятливі ґрунтово-кліматичні умови України, вагомі інноваційні розробки в галузях селекції, насінництва та новітні технології вирощування зернових культур, високий попит на зернову продукцію на внутрішньому та світовому ринках дають підстави збільшити виробництво зерна в державі у 2015–2017 роках до 71–80 млн тонн [1]. Наукові установи Національної академії аграрних наук України разом із структурними підрозділами Міністерства аграрної політики та продовольства України розробили Програму «Зерно України–2015», в якій визначено шляхи нарощування виробництва зерна, розкрито технологічні, економічні та нормативно-правові засади вирішення зернової проблеми. Вирішення завдань, визначених програмою, стане важливим етапом реалізації державної політики в реформуванні аграрного сектора економіки України та підвищення ролі нашої держави в забезпеченні світової продовольчої безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток зернового ринку України є у центрі уваги таких вітчизняних дослідників як М.Д. Безуглий, С.М. Кваша, А.В. Розгон, П.Т.Саблук, О.В. Нікішина та інших вчених. Питання конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції в цілому й зернових зокрема досліджувалися в роботах вітчизняних вчених: В.Я. Месель-Веселяка, М.Я. Дем'яненка, Н.Є. Голомші та інших. Поряд із цим назріла потреба подальшого аналізу й опрацювання досліджень у контексті змін державного регулювання зернового ринку України.

Постановка завдання. Метою статті є визначення основних напрямів ефективного функціонування зернового ринку України з врахуванням реалізації галузевої програми "Зерно України – 2015".

Виклад основного матеріалу досліджень. Зернове господарство України є стратегічною і найбільш ефективною галуззю народного господарства. Середній обсяг виробництва зерна за 2006-2010 рр. складав в Україні 40,4 млн тонн, або 879 кг на душу

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

населення. Значно зросло виробництво зернових у 2008 та 2009 рр. - відповідно до 53,3 та 46,0 млн тонн, а в 2011 р. було зібрано 56,7 млн тонн, що є рекордним у післяреформений період. Мета і завдання Програми "Зерно України — 2015" полягає у тому, щоб у наступні роки збільшити валове виробництво зерна та покращити його якість, підтримати розвиток інших галузей аграрного сектору економіки, сприяти подальшому підвищенню культури землеробства.

Одним із пріоритетних чинників, без якого не можна вирішити проблему підвищення продуктивності і ефективності в зерновиробництві, є його інтенсифікація. Як форма розширеного відтворення вона базується не тільки на кількісному нарощуванні ресурсів, а й на більш раціональному їх використанні, а саме: оптимізації режиму живлення і застосуванні інтегрованої системи захисту рослин від хвороб, шкідників і бур'янів, сучасних високопродуктивних машин та знарядь, своєчасного і якісного виконання всіх технологічних операцій [1].

Україна має повернути втрачені позиції обсягів виробництва зерна шляхом інтенсивного ведення галузі зерновиробництва, оснащення господарств технікою, впровадження сучасних сортів і гібридів, поліпшення насінницької справи, освоєння ресурсоощадних технологій, більш раціонального використання біокліматичного потенціалу і зональних природно-кліматичних умов стосовно вирощування окремих зернових культур.

Згідно з державною програмою "Зерно України - 2015" посівні площі зернових культур у 2015 році мають становити в межах 16,2 млн га, у тому числі озимої пшениці – не менше 6,0 млн га, озимого ячменю – 1,2 млн га, озимого жита – 0,3 млн га, кукурудзи – 4,0 млн га, ярого ячменю – 2,2 млн га. Площі посіву проса і сорго – 0,5 млн га, гречки – 0,3 млн га. У польових сівозмінах зернові культури повинні займати в господарствах степової зони 55-60% ріллі, лісостепової – 50-55 і поліської зони – 40-45 відсотків. У степовій зоні буде надаватись пріоритет озимим пшениці і ячменю, сорго, в лісостеповій, крім того – ярому ячменю і зернобобовим культурам, а на Поліссі – озимому житу, тритикале, ярим зерновим колосовим і круп'яним культурам. В усіх зонах доцільно розширити такі високопродуктивні зернові культури, як озиме та яре тритикале. Виробництво зерна на цих площах за середньої урожайності 43-45 ц/га становитиме у 2015 році близько 71 млн тонн.

Важливим заходом отримання достатніх валових зборів зерна є розміщення зернових культур. Набутий багаторічний досвід свідчить, що за рахунок покращання попередників зернових культур можливе збільшення виробництва зерна до 9 відсотків. Порушення системи сівозмін призводить до виснаження ґрунтів та зменшення

продуктивності гектару сівозмінної площі і в кінцевому підсумку негативно позначається на економічних показниках виробничої діяльності більшості аграрних підприємств. Виходячи з того, що насиченість зерновими культурами становить 55-60% усіх посівів, необхідно більш ретельно виконувати весь комплекс агротехнічних заходів з обробітку ґрунту, удобрення, сівби та їх захисту, що потребує додаткових матеріальних і фінансових витрат. Вимогам сучасного землеробства найбільш повно відповідає система диференційованого за способами різноглибинного обробітку ґрунту в сівозмінах, що базується на засадах енерго- та вологозбереження, захисту орних земель від руйнування та виснаження, охорони довкілля. Технічна модернізація виробництва зерна буде спрямована на забезпечення землекористувачів і господарств з різними площами ріллі та орієнтації, на впровадження перспективних технологій вирощування зернових культур з елементами енергозбереження, біологізації та екологічної безпеки.

Серед питань, які сприяють стабілізації обсягів виробництва зерна в Україні, важливе місце посідає раціональне використання генетичного потенціалу сортових ресурсів. Фактично доведено, що в Україні є достатньо біологічних ресурсів (сорти, насіння), які в поєднанні з технологічними розробками здатні забезпечити очищення посівів від бур'янів, знизити пороги шкодочинності різних видів хвороб і шкідників та забезпечити високу якість продукції. Практика сільськогосподарських підприємств, дані науково-дослідних установ і держсортодільниць свідчать, що при порівняно однаковій агротехніці, затратах праці і коштів в одних і тих же ґрунтово-кліматичних умовах сівба новими районованими сортами озимої пшениці в порівнянні із старими забезпечує приріст урожаю до 20-25%. Оскільки вартість їх насіння не набагато вища, а питома вага в матеріальних витратах незначна (близько 8-9%), це не викликає підвищення собівартості зерна. Для забезпечення посіву прогнозованих Програмою "Зерно України-2015" площ передбачено мати щороку до 4,0 млн тонн високоякісного насіння зернових культур, у тому числі озимих 1,8-1,9 млн тонн та 1,2 млн тонн ярих зернових.

Вирішальне значення у збільшенні виробництва зерна в Програмі будуть і надалі мати такі зернові культури як пшениця, жито, ячмінь, овес, горох, гречка, просо, кукурудза. Частка сортів національної селекції становить 72 відсотки, зокрема озимої пшениці - 84, жита - 96, тритикале - 88, пшениці ярої - 87, гороху - 65, кукурудзи - 52, гречки, проса -100 відсотків [2].

З метою прискореного впровадження у виробництво завершених наукових розробок у різних ґрунтово-кліматичних і виробничих умовах господарювання та

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

подальшого впровадження високоврожайних сортів і гібридів державному підприємству “Державний резервний насіннєвий фонд України” при формуванні резервного насіннєвого фонду доцільно використовувати мережу базових господарств, занесених до Державного реєстру виробників насіння і садивного матеріалу.

Для виконання Програми “Зерно України - 2015” продовжуватиметься робота з реформування та становлення галузі насінництва і розвитку ринку насіння, а саме :

- забезпечення товаровиробників рослинницької продукції високоякісним насінням перспективних сортів та гібридів, занесених до Реєстру сортів рослин на 2011 р. та наступні роки всіх родів і видів сільськогосподарських рослин для сортооновлення і сортозаміни, формування Державного резервного насіннєвого фонду та створення виробниками насіння власних насіннєвих страхових та перехідних фондів;
- прискорення впровадження у виробництво сортів і гібридів зернових культур нового покоління, адаптованих до агроекологічних умов вирощування з цінними господарськими властивостями;
- використання для сівби насіння, що відповідає вимогам державного стандарту за сортовими та посівними показниками;
- прискорення виходу України з насінницькою продукцією на європейський та світовий ринок, неухильного виконання прийнятих зобов’язань щодо міждержавних поставок насіння зернових культур;
- переходу на контрактну систему виробництва і реалізації елітного насіння за ліцензійними угодами;
- проведенню обов’язкової сертифікації насіння зернових культур.

Відповідно до загальновизнаних норм міжнародного права і законодавства в інтересах продовольчої безпеки України будуть розроблені заходи із стимулювання експорту зерна, спрямовані на забезпечення стабільності внутрішнього ринку. Захисні заходи здійснюватимуться у формі кількісних обмежень чи введення митних тарифів до такого рівня і на такий термін, що можуть бути необхідні для запобігання загрози його для внутрішнього ринку.

Буде запроваджена нова схема логістики, що передбачає визначення двох зон: експортна – це регіони, наближені до портових елеваторів; і зона внутрішнього споживання – у цих регіонах доцільніше споживати зерно для тваринництва й переробки. У зоні внутрішнього споживання буде реконструйовано або побудовано лінійні елеватори потужністю близько 10 млн тонн, а в експортній зоні будуть побудовані портові елеватори потужністю 9 млн тонн. Реалізація програмних положень щодо забезпечення матеріально-технічними ресурсами, дотримання технологічних

параметрів виробниц-тва зерна та ефективності економічних механізмів розвитку ринку зерна дозволить забезпечити його виробництво на рівні 71-80 млн тонн.

При цьому Україна цілком реально може відновити використання зерна тваринництвом в межах 17-19,4 млн тонн. Згідно з даними балансу попиту та пропозиції зерна в перспективі зерно в країні буде використовуватися таким чином: на харчування - 7,0 млн тонн, насіння – 3,1 млн тонн, фуражні цілі – 17-19,4 млн тонн та експорт – 35-36 млн тонн.

Першочергове завдання держави – гарантувати продовольчу безпеку. Тому формування достатніх запасів зерна (продовольчого та фуражного), при зазначеному рівні його виробництва на рівні чотиримісячного запасу внутрішнього споживання є пріоритетним завданням уряду. Таким потребам відповідає обсяг зерна на підприємствах від 6 до 7,2 млн тонн.

Не менш важливим завданням держави є цінове регулювання ринку. З метою запобігання стрімкого обвалу цін, особливо в період перших двох-трьох місяців після збирання врожаю, держава буде вилучати з ринку 2,5-3,5 млн тонн продовольчого зерна, у тому числі близько 1-1,5 млн тонн на формування Аграрним фондом державного продовольчого резерву, та 1,5-2 млн тонн – на створення тримісячного незнижуваного регіонального запасу зерна [3].

Для забезпечення виробництва зерна в обсязі 71 млн тонн потрібно витратити обігових коштів на рівні 80,9 млрд грн., з них із загальної суми затрат найбільшу питому вагу (40,7%) будуть займати витрати на проведення механізованих робіт (оплата праці, паливно-мастильні матеріали, витрати на ремонти, амортизацію тощо), що складе близько 33,0 млрд грн. Істотну питому вагу займуть витрати, які є факторами інтенсифікації: мінеральні добрива – 15,9 млрд грн. (19,6%), засоби захисту рослин – 7,0 млрд грн. (8,6%), насіння – 5,7 млрд грн. (7,0%) тощо.

Висновки. Таким чином, загальний економічний ефект залежатиме від кон’юнктури ринку, дієвості важелів державної політики в регулюванні розвитку зернової галузі, ресурсоокупності використовуваних технологій вирощування зернових культур, структури та якості продукції. Задекларовані Програмою “Зерно України-2015” обсяги виробництва зерна при існуючих темпах інфляції забезпечать рентабельність на рівні 42 відсотків, за рахунок чого будуть створені умови розширеного виробництва в галузі та ліквідовано дефіцит обігових коштів на виробництво зерна. Повномасштабне впровадження проекту завдяки гармонізації програмних складових частин дозволить збільшити валове виробництво зерна на 30 млн тонн, в тому числі: 2,4 млн тонн зерна за рахунок забезпечення якісного обробітку

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

ґрунту і збереження родючості; 3,6 млн тонн зерна за рахунок підвищення рівня розвитку селекції у рослинництві за державною підтримкою, створення високопродуктивних сортів сільськогосподарських культур; 10,2 млн тонн зерна за рахунок збільшення обсягів обігових коштів сільгоспвиробників шляхом виплати дотацій на 1 га посівів зернових культур та впровадження адаптивних технологій; 2,5 млн тонн зерна за рахунок компенсації вартості електроенергії, спожитої на полив, та відновлення зрошувальних земель; 3,0 млн тонн зерна за рахунок введення в експлуатацію 2650 енергонасичених тракторів з грунтообробно-посівними комплексами; 6,0 млн тонн зерна за рахунок введення в експлуатацію 8700 високопродуктивних зернозбиральних комбайнів та попередження втрат при збиранні врожаю; 2,2 млн тонн зерна за рахунок введення в експлуатацію 250 високопродуктивних самохідних оприскувачів та покращання фітосанітарної ситуації посівів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція державної цільової програми «Зерно України – 2008–2015». Проект [Електронний ресурс] – Режим доступу : http ://zernolab.com.ua

2. Черенков А. В. Аграрна політика і наука разом на зерновій ниві / А.В. Черенков [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://silskinovyny.com/apk-sogodni/item/1394-agrarna-politika-i-nauka-razom-na-zernoviy-nivi.html

3. Нікішина О. В. Стратегічні орієнтири розвитку зернового ринку України / О. В.Нікішина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/20110629/6_nikish.php

УДК 330.341.1:631.11:658.012.32

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

А.О. Сєдов, студент

Науковий керівник : к.е.н., доцент Т.Я.Іваненко

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто основні проблеми формування сучасного організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком підприємства в сучасних умовах господарювання. Визначено основні чинники, які перешкоджають ефективному використанню наявного інноваційного потенціалу підприємств та його розвитку. Запропоновано низку заходів щодо удосконалення окремих складових таких механізмів з врахуванням закордонної практики, досвіду провідних підприємств України.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційно-підприємницький тип господарювання, організаційно-економічний механізм.

Постановка проблеми. Необхідність переведення підприємств, особливо в аграрній сфері, на інноваційний тип відтворення є визначною у спроможності виходу країни з тяжкої кризи і переходу до стійкого економічного зростання. Інноваційний потенціал важливий як фактор інноваційного процесу, який є органічним компонентом процесів суспільного та індивідуального відтворення. Проте цей потенціал не може бути збереженим, ефективно використовуватися та відтворюватися, якщо не буде сформований відповідний організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком на всіх рівнях господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки при формуванні і використанні механізмів спостерігаються їх взаємозв'язані риси, а саме: призначення, характер впливу результатів управління на об'єкт діяльності, масштаб функціонування механізму, основні складові структури механізму – ключові процеси, системи, принципові дії, тощо. Цим питанням присвятили свої праці такі вчені як І.В. Алексєєв, І.О. Галіца , І.І. Грузнов , В.І. Захарченко , О.В. Кендюхов , А.А. Малицький, С.О. Тульчинська, С.М. Цуркан та багато інших.

Викладення основного матеріалу дослідження. Україна має потенційні можливості для збільшення виробництва сільськогосподарської продукції,але для цього

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

необхідні сучасні технології, належна матеріально-технічна база, а отже і значні інвестиційні ресурси.

Для багатьох вітчизняних підприємств джерелом розвитку і впровадження інновацій є власні кошти, так як отримати вигідні кредити досить складно, а інколи неможливо. Але для впровадження інновацій коштів не вистачає.

Отже, перехід до інноваційного розвитку аграрного сектору, залежить від реального збільшення інвестицій. За даними Української аграрної конфедерації (УАК), прямі іноземні інвестиції в сільське господарство України в 2005 р. – склали 86 млн дол., в 2006 р. – 95 млн дол., в 2007 р. – 153 млн дол., в 2008 р. – 246 млн дол., в 2009 р. – відтік інвестицій склав 10 млн дол., в 2010 р. – надійшло 46 млн дол., а в 2011 р. – відтік склав 25 млн доларів [1].

Серед найбільш впливових факторів, які перешкоджають підвищенню інноваційної активності багатьох підприємств, слід відзначити катастрофічне падіння платоспроможного попиту на результати прикладних досліджень. Тому виникає задача його підйому. Цьому можуть сприяти такі механізми :

По-перше, підвищення якості пропозиції (технології, нова продукція, проекти, конструкторські розробки, наукова інформація тощо) та зниження собівартості наукової продукції.

По-друге, забезпечення з боку державної економічної політики й процесу законотворчості платоспроможного попиту відтворювальними структурами (підприємствами, корпораціями, ринковою інфраструктурою).

По-третє, покращення якості реклами технологічної, технічної, інноваційної та іншої інформації.

Для реалізації інноваційних програм і поступового переходу до інноваційного типу розширеного відтворення необхідна відповідна цьому система організації з обґрунтованою структурою організаційних форм, які повинні знаходитись в постійному взаємозв’язку, єдності та взаємодії. Функціонування кожного елементу інноваційної системи і взаємозв’язок між ними будуються на принципах організації: спеціалізації, пропорційності, поєднання самоорганізації й державного регулювання, матеріальної зацікавленості, комерційному розрахунку [2,3].

Великий бізнес в аграрному секторі України знаходиться в активній фазі модернізації яка супроводжується інвестиціями в нове обладнання і технології, що по суті робить інноваторами всі інвестиційно-активні підприємства. На сьогодні великі агропідприємства не інвестують без інновацій тому, що вкладення коштів у

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

відтворення застарілих продуктів і технологій, призводить до їх не конкурентоспроможності. Інновації без інвестицій не реальні.

Одним із самих активних інвесторів є компанія «Нібулон» яка вкладає кошти не тільки в агровиробництво, але й транспортну інфраструктуру, будівництво елеваторів, соціальні потреби села. До 2013 р. компанія завершує свою інвестиційну програму, намічену два роки тому, – це інвестування 500 млн доларів в аграрний бізнес України, що передбачає доведення власних елеваторних місткостей до 2,5 млн тонн. Великі аграрні підприємства все частіше залучають інвестиції на міжнародних ринках капіталів.

Так, інтегрована агрокомпанія «Індустріальна молочна компанія» займається рослинництвом, молочним скотарством і виробництвом картоплі. Земельний банк компанії складає 38 тис. га. В 2011 році вона залучила 29,699 млн дол. від розміщення 24% своїх акцій на Варшавській фондовій біржі. Компанія планує направити залучені кошти на збільшення земельного банку до 126 тис. га до 2016 р., придбання сільськогосподарської техніки і обладнання, розширення потужності по зберіганню зернових і олійних культур до 130 тис. тонн, а також картоплесховища – до 80 тис. тонн.

Великі аграрні підприємства в Україні використовують в переважній більшості мінімальну і нульову технології. Основним стимулом запровадження даної технології є бажання аграріїв знизити витрати на одиницю продукції. Намагання зекономити на засобах захисту рослин, добривах, якості посівного матеріалу дає зворотній ефект, погіршуючи врожайність культур та якість продукції. Натомість, в умовах запровадження нульової технології економія досягається за рахунок зменшення потреби у паливно-мастильних матеріалах та обслуговування техніки, що, як стверджують вчені, не призводить до втрат потенційного врожаю. Зниження поточних витрат може досягати 30-80%.

Застосування нульової технології в корпорації «Агро-Союз» дало такі результати:

- на 90% скоротився парк сільськогосподарської техніки (9426 га обробляє один трактор, один посівний комплекс, один оприскувач, чотири комбайни);
- на 70% скоротились витрати паливно-мастильних матеріалів (з 93 л/га до 26 л/га);
- на 80% скоротився час обробітку посівної площі (з 3,87 м-год/га до 0,6 м-год/га без кормової бази);
- на 30% скоротились витрати добрив;
- скоротились трудовитрати - на 9426 га працює 8 механізаторів;
- у 2 рази підвищилась урожайність (з 27 ц/га до 50 ц/га);

- підвищено на 10% вміст білка в зерні;
- підвищився вміст гумусу на 0,1% (з 4,3% до 4,4%) [4].

Собівартість продукції, вирощеної за такою технологією, відповідатиме світовим показникам, а отже і буде конкурентоспроможною.

Корпорація "Агро-Союз" використовує енергозберігаючі технології холодного утримання свиней на глибокій незмінній підстилці в дугоподібних тентових ангарах. Застосування даної технології дає можливість: зменшити затрати на будівництво порівняно з капітальним свинарниками; економити на опаленні та освітленні; зміцнити здоров'я тварин, зменшуючи витрати на лікування; забезпечити швидкість приросту; зменшити затрати на відгодівлі; не забруднювати навколишнє середовище.

Успіх інноваційного процесу значною мірою залежить від ефективності системи управління підприємством та інноваційною діяльністю, тому людський фактор – компетенції кадрів, схильність до інновацій вищого керівництва, включення до складу персоналу менеджера з інновацій – є істотним фактором ефективності інноваційної діяльності на рівні підприємства. Досвід підготовки менеджерів у великих компаніях показав, що професійні навики можна формувати тільки на базі реальних проектів. Так, з 2005 року в корпорації «Агро-Союз» функціонує Школа молочного скотарства. Вона націлена на отримання практичних навиків роботи на високотехнологічній фермі і досвіду прийняття рішень, а також формалізованої, ефективної системи управління.

В 2011 році у Тернополі відбулося відкриття першої в Україні Агрошколи в агрохолдингу «Мрія». Студенти та молоді фахівці, які вже два-три роки пропрацювали в аграрному секторі, у результаті конкурсного відбору стали абітурієнтами унікальної навчальної програми та мають шанс зробити перший крок в Україні до MBA в агрономії. Навчання триватиме півроку та складатиметься з 12 модулів, випускного іспиту та захисту дипломної роботи, після чого випускники отримають можливість працювати в агрохолдингу [5].

Отже, система підготовки кадрів є також прикладом процесних інновацій.

Інноваційній системі відтворення притаманні такі принципи організації, як динамічність, невизначеність, адаптивність, інтеграція, надмірність. При організації інноваційного процесу необхідно враховувати, що при переході на нову техніку і технологію настає певний момент розбалансування виробництва, що відображається на економічних показниках роботи підприємства й інших організаційних структур, а також на взаємовідносинах між ними. Тому необхідні динамічні та цілеспрямовані заходи, які забезпечують взаємодію всіх структурних елементів до закінчення періоду освоєння нової техніки.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Прикладом розбалансування виробництва, при переході на нову техніку і технологію, є те, що деякі керівники на шляху до отримання прибутку, не приділяють належної уваги стану родючості ґрунтів, дотриманню сівозмін, засіваючи ріллю ріпаком, соняшником або іншою сільськогосподарською культурою на одному полі декілька років поспіль. Також невміння менеджерами підприємств своєчасно усвідомити необхідність зміни технології може призвести до значних втрат у позиції на ринку або змусити фірму припинити свою діяльність у раніше прибутковій для неї сфері бізнесу.

Інновації завжди пов'язані зі значним ризиком, тому необхідно передбачити створення системи фінансових і матеріальних резервних фондів, венчурного капіталу та системи венчурних фірм. Природною умовою реалізації інноваційної політики є оздоровлення економічного середовища, у якому виробничі підприємства і корпорації організують інноваційне відтворення, застосовують новітні технології та техніку, нові форми організації праці, виробництва, маркетингової діяльності, розроблені прикладною наукою та проектно-дослідницькою роботою. Економічна база повинна бути такою, щоб стимулювати інноваційний процес на всіх його стадіях: від зародження нової ідеї до її реалізації в нову техніку, технологію та використання в процесі відтворення [6].

Держава повинна фінансувати на певних умовах фундаментальну науку, науково-дослідницькі центри, проектно-дослідницькі організації. Виробничі формування можуть отримувати замовлення на виробництво нової техніки, випробування та відпрацювання нової ключової технології з забезпеченням гарантованої оплати по договірним цінам, орієнтування на ціни, які складаються в даний час на ринку.

Ціноутворення на нову техніку повинне бути орієнтоване на вирішення трьох завдань: компенсації підвищених витрат виробника нової техніки; фіксації в ціні частки ефекту, яка підлягає перерозподілу між всіма учасниками науково-виробничого циклу; здешевленню одиниці ефекту для споживача нової техніки з урахуванням сфери її застосування. Крім того, при ціноутворенні на нову техніку потрібно орієнтуватися на рівень попиту та пропозиції. Завищення цін на нову техніку уповільнює її застосування, а зниження – обмежує виробництво. Заміна застарілого виробу кращим за якістю потребує встановлення нижчої та вищої меж ціни, перша із яких гарантує збереження попередньої рентабельності виробнику, а друга – споживачу нової техніки. Ціни на вироби параметричного ряду, які здатні задовольнити ту ж потребу, встановлюються за допомогою надбавок і знижок. Заохочувальні надбавки (знижки) до оптових цін

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

реалізують диференційний науково-технологічний прибуток (збиток), який отримують підприємства, які виробляють і застосовують нову (застарілу) техніку [7].

Держава повинна стимулювати інноваційний тип відтворення на підприємствах і в корпораціях не лише економічно обґрунтованою ціною, але й забезпеченням замовлення матеріальних ресурсів з централізованих закупок своїх запасів і резервних фондів на регіональному рівні.

Вплив держави повинен бути спрямований на підтримку створення промислово-фінансових груп (ПФГ) для розвитку інноваційного процесу в пріоритетних напрямках промислового виробництва. Для активного залучення ПФГ в інноваційну сферу необхідні створення і коригування відповідної законодавчої бази. Важливо фінансувати інноваційні ПФГ, стимулюючи створення стратегічних альянсів, в яких об'єднуються зусилля, які забезпечують кожному підприємству-учаснику доступ до результатів спільно виконаних проектів, програм, НДДКР, баз і банків даних тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. В сільське господарство України в 2011 році прямі іноземні інвестиції не надходили – УАК // УНІАН економіка. – 26 квітня 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://economics.unian.net/ukr/news/120432.

2. Галаца І . О. Потенціал інноваторів : механізми використання / І. О. Галаца. За ред. Б. В. Буркинського. – Одеса : ІПРЕЕД НАН України. – 2005. – 298 с.

3. Грузнов И. И. Эффективные организационно-экономические механизмы управления (теория и практика) / И. И. Грузнов. – Одесса : Полиграф, 2009. – 528 с.

4. Чабан В. Г. Інновації як умова підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора / В. Г. Чабан // Економіка АПК. – 2006. – №7. – с. 68-72.

5. Занько Т. Агрошкола від «Мрії» / Т. Занько // Газета «Агробізнес сьогодні» – 2011. – № 14. – с. 33.

6. Малицький А. А. Організаційно-економічний механізм управління підприємством : сутність та структура [Електронний ресурс] / А. А. Малицький – Режим доступу : http://intkonf.org.

7. Тульчинська С. О. Функціонування організаційно-економічного механізму інноваційного процесу / С. О. Тульчинська // Стратегічні пріоритети. 2008. – № 1 (6). – с. 98-106.

УДК 338.436.33

СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В УКРАЇНІ ТА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Сенчишак М.І., студент

Науковий керівник : к.е.н., доцент Іваненко Т.Я.

Миколаївський національний аграрний університет

Зерновиробництво відіграє велику роль в економіці вітчизняних сільськогосподарських підприємств. Проте через нестачу коштів організація виробництва в галузі не на належному рівні. Валові збори, площі та врожайність зернових культур щороку значно змінюються.

Ключові слова: валовий збір, урожайність, ефективність галузі, зерно, площі збирання.

Постановка проблеми.У сільському господарстві провідне місце належить рослинництву. Воно поєднує вирощування різних культур: зернових, соняшнику, цукрових буряків, кукурудзи, картоплі та інших, а також постачає значну частину концентрованих та грубих кормів для тваринництва. В Україні майже 90 % ріллі займають ярі і озимі зернові, зернобобові, технічні та кормові культури. В структурі посівів на польові культури припадає майже 98 % всієї площі. Зернове господарство займає базове місце у сільськогосподарському виробництві країни та гарантує її продовольчу безпеку. Зерно – сировина для хлібобулочної, кондитерської та круп'яної промисловості, використовується у спиртовій, пивоваренній і медичній галузях. Від ефективності ведення зернового господарства залежить розвиток тваринництва. Разом з тим, у масштабі економічного розвитку країни та її економічного потенціалу, зернове господарство відіграє роль одного з головних джерел поліпшення ресурсного та розвитку економічного потенціалів. Україна належить до провідних держав-зерновиробників світу.

Основою зернового господарства в Україні залишається пшениця, на яку припадає найбільша частка у загальному валовому зборі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки українські вчені зробили значний внесок у подальше вивчення та конкретизацію теоретичних і методологічних проблем інтенсифікації зерновиробництва, а саме М. І.Диба, А.М.Кандиба, О.М. Політуха.

Різні аспекти проблеми економічної ефективності виробництва зерна висвітлені у працях таких економістів, як О.Г.Білозерцев, Ю.Д.Білик, П.І.Гайдуцький, В.А.Кадієвский, М.Ю.Коденська, С.В.Кучер, М.Г.Лобас, Т.Ю.Приймачук, Д.Ю. Словей, П.Т.Саблук, В.П.Ситник, О.М.Шпичак і багато інших. Ними розроблені стратегічні аспекти розвитку зернового виробництва в Україні, підвищення його економічної ефективності за рахунок раціонального використання земельних,

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

матеріально-технічних і трудових ресурсів, удосконалення системи ціноутворення, функціонування ринку зерна.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану виробництва зерна в Україні й в Миколаївській області та обґрунтування шляхів підвищення ефективності галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нарощування виробництва зерна високої якості та більш раціональне його використання є однією з ключових проблем сучасного сільського господарства України і вирішальною умовою поліпшення забезпечення населення продуктами харчування та подальшого й соціального розвитку.

Зерновий сектор України є стратегічною галуззю економіки держави, що впливає на обсяги та вартість основних видів продовольства для населення країни (зокрема продуктів переробки зерна і продукції тваринництва), формує істотну частку доходів сільськогосподарських виробників, визначає стан і тенденції розвитку сільських територій, формує валютні доходи держави за рахунок експорту. Зернова галузь є базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового комплексу та основою аграрного експорту.

Протягом останніх декількох років по більшості зернових культур спостерігається коливання показників урожайності та валового збору (табл. 1).

Таблиця 1

Результати збирання зернових та зернобобових включаючи кукурудзу)*

Показник	Роки							
	1990	1995	2000	2005	2008	2009	2010	2011
Посівна площа, млн га	14,5	13,9	12,8	14,6	15,4	15,5	14,5	15,3
Валовий збір, млн т	51,0	33,9	24,4	38,0	53,3	46,0	39,2	56,7
Урожайність, ц з 1 га зібраної площі	35,1	24,3	19,4	26,0	34,6	29,8	26,9	37,0

* за даними Державного комітету статистики України

Аналізуючи структуру посівних площ основних сільськогосподарських культур в Україні в 2011 р. (рис. 1), слід відмітити дуже низьку частку чорного пара та кормових культур. Зернові культури займають більше половини всіх посівних площ.

Відповідно збільшення врожаю в 2011 році обумовлене зростанням урожайності зернових культур в 1,4 рази в порівнянні з показником 2010 року і збиральних площ -

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

на 5,5%. У 2011 році Україна, зокрема, зібрала 56,7 млн тонн продовольчого зерна, що становить 54% усього врожаю зернових і 46 % фуражу.

При плануванні галузі сівозміни треба підібрати найбільш цінні культури в межах кожної групи і визначити оптимальне співвідношення між ними. Для оцінки культур використовують дані про їх фактичну врожайність у даному господарстві. Найістотнішим при встановленні структури посівних площ в сівозміні є відповідність її науковим вимогам правильного чергування культур, оскільки порушення цієї вимоги призводить до зменшення їх врожайності та валових зборів продукції. Так, якщо питома вага озимої пшениці в сівозміні буде надмірною, доведеться частково вирощувати її повторно, внаслідок чого поширюватиметься врожайність така хвороба, як коренева гниль, і помітно знижуватиметься врожайність пшениці. При запровадженні сівозміни, складеної на основі правильної структури посівних площ, забезпечується рівномірне використання протягом року робочої сили, механізмів тощо. Запровадження сівозміни підвищує ефективність усіх агрозаходів (удобрення, застосування засобів механізації, знищення бур'янів, шкідників і хвороб тощо).

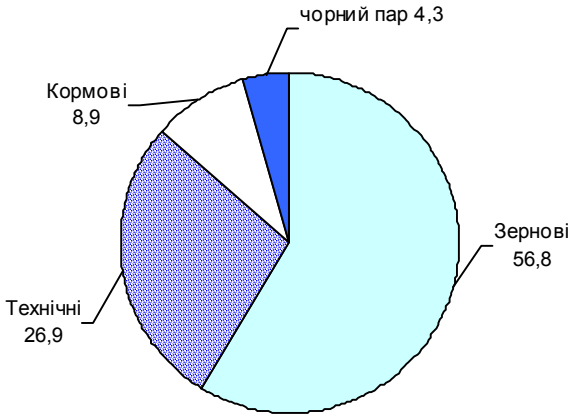

Рис. 2.1. Структура посівних площ основних сільськогосподарських культур в Україні в 2011 р.

У цілому валовий збір зерна мав великі коливання за роками. Причиною були різні площі збирання культур у різні роки. Хоча зернові грають велику роль в економіці більшості сільськогосподарських підприємств, проте великі зміни площ говорять про велику залежність від різних факторів. Значні коливання врожайності культур за роками говорять про велику її залежність від погодних умов. Причиною такої ситуації є

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

низька ефективність виробництва зерна у багатьох сільськогосподарських підприємствах, нестача у них коштів та їх кризовий стан.

Виробництво зерна – провідна галузь сільського господарства. Зернова галузь повинна забезпечити зростаючі потреби країни у високоякісному продовольчому та фуражному зерні, державні резерви зерна і ресурси його для експорту. Стабілізація і нарощування темпів виробництва зерна можливе лише на основі застосування конкурентоспроможних технологій, які забезпечують урожай зерна на рівні 50-70 ц з 1 га. Для досягнення таких результатів необхідна науково-обгрунтована і зважена державна політика щодо забезпечення сільськогосподарських підприємств коштами для матеріального забезпечення технологій та дотримання їх вимог в кожному підприємстві.

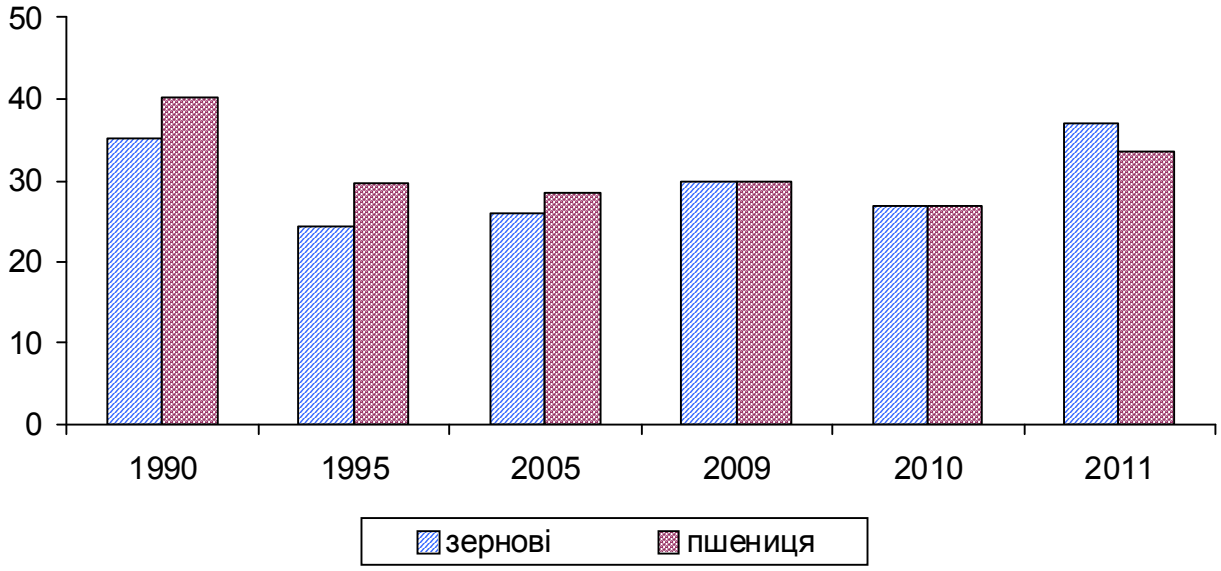

Рис. 2.2. Урожайність зернових культур в Україні, ц з 1 га

Важливою складовою системи заходів, які сприяють підвищенню продуктивності, поліпшенню якості й ефективності озимої пшениці в степових районах півдня України, а саме де знаходиться досліджуване господарство велике значення має правильне і раціональне її розміщення в полях сівозмін. Ця культура досить вимоглива до умов вирощування, зокрема до місця в сівозміні. Правильний добір попередників позитивно впливає на ефективність виробництва цієї культури. Економічною основою сівозмін є науково обґрунтована структура посівних площ, яку розробляють відповідно до спеціалізації та концентрації виробництва сільськогосподарської продукції з урахуванням природних умов і біологічних особливостей культур. Проектуючи планові завдання і структуру посівних площ для господарства, необхідно враховувати

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

можливість забезпечення правильного чергування культур і пару. Оскільки ключовою проблемою в сільському господарстві і надалі залишається виробництво зерна.

- Інтенсивні технології базуються на максимальному використанні досягнень науково-технічного прогресу і підвищення ефективності виробництва.

Сортовий склад впливає на підвищення врожайності сільськогосподарських культур. Тому сільськогосподарські підприємства в повинні передбачати прискорене впровадження у виробництво нових сортів та гібридів. У свою чергу насіння того самого сорту, вирощене в різних умовах може істотно відрізнятися врожайними властивостями.

Підбираючи сорти, зазвичай, повинні враховувати, які відрізняються високими і сталими врожаями. Також керуються якістю насіння, його фізико-хімічними властивостями, придатністю до механізованої обробки посівів, збирання, стійкість до посухи, вимерзання і хвороб, проти вилягання і висипання. Важливу роль у підвищенні врожайності і збільшенні валових зборів всіх культур відіграє правильний підбір сортів, пристосованих до місцевих умов.

Висновки. Основними резервами підвищенням ефективності зерновиробництва є вдосконалення наявних виробничих систем на базі поліпшення організаційно-технологічних умов виробництва, зокрема: застосування новітніх технологій виробництва, високопродуктивної техніки; застосування мінеральних добрив, мікродобрив, гербіцидів та інших отрутохімікатів для боротьби зі шкідниками і хворобами рослин на науково-обґрунтованому рівні; забезпечення галузі якісним насіннєвим матеріалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Веб–сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс] / – Режим доступу : http: //www.ukrstat.gov.ua.

2. Єрмоленко О. “Байєр КропСайєнс” : найкращі рішення для зернових сьогодні і в майбутньому / Олег Єрмоленко // Пропозиція. – 2011. – № 12. – С. 20.

3. Сосновська О.О. Економічна ефективність виробництва зерна та шляхи її підвищення в сільськогосподарських підприємствах полтавської області / О. О. Сосновська, С. О. Білун, О. П. Бурлака // Вісник ХНАУ. Серія «Економіка АПК і природокористування». – 2011. – № 4. – С. 284 – 290.

4. Чмирь С. М. Ефективність ринку зерна / С. М. Чмирь // Економіка АПК. – 2009. – № 4. – С. 117–120

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 338.43

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Р.М. Терещенко, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент В.С. Кушнірук

Миколаївський національний аграрний університет

У статті обґрунтовано організацію ефективного використання земельних ресурсів, систему економічного стимулювання землевласників і землекористувачів, наведено основні принципи та напрями економічного стимулювання.

Ключові слова: землекористування, економічне стимулювання, страхування земель, ефективне використання земельних ресурсів.

Постановка проблеми. Ефективне використання земельних ресурсів має виняткове важливе значення для сталого розвитку аграрного сектора України. Цьому має бути підпорядковане реформування земельних відносин, на основі якого здійснено перехід до різних форм власності на землю, запроваджено платне землекористування тощо. Проте в державі поки що не вирішено проблему забезпечення раціонального та екологобезпечного використання земельних ресурсів. Протягом останніх років значно зменшилась кількість внесення мінеральних та органічних добрив, що негативно впливає на якість ґрунтів, а зрештою, на ефективність господарювання сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і практичні аспекти збереження, відтворення та ефективного використання земельних ресурсів висвітлено в наукових працях: Д.С. Добряка, Л.Я. Новаковського, В.М. Трегобчука, А.М. Третяка, М.М. Федорова та інших. Проблемі підвищення ефективності господарювання в аграрному секторі країни присвячені дослідження В.Г. Андрійчука, В.П. Галушко, О.Д. Гудзинського, О.Ю. Єрмакова, М.В. Калінчика, С.М. Кваші, М.Й. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, В.А. Романової, П.Т.Саблука, В.К. Терещенка, О.В. Шкільова, О.М. Шпичака, В.В. Юрчишина та інших. Вони розглядають земельні ресурси як одну із складових ресурсного потенціалу, що забезпечує функціонування сільськогосподарських підприємств. Але постійні зміни, які відбуваються в суспільно-економічному житті країни і зокрема, в сільському господарстві, вимагають поглиблених досліджень щодо ефективного використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах в умовах ринкових трансформацій.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Постановка завдання. Метою даної статті є обґрунтування організаційно-економічного механізму ефективного використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах регіону.

Виклад основного матеріалу досліджень. Організація ефективного використання земельних ресурсів спрямовується, в першу чергу, на задоволення зростаючих потреб населення в якісних продуктах харчування. На сьогоднішній день ця проблема все чіткіше відображає дію діалектичного закону єдності та боротьби протилежностей. В даному контексті суть його полягає у єдності і протилежності якості земель і способів їх використання. Тобто, чим більший рівень розораності земель, чим більше в структурі посівних площ просапних культур, тим активніше проходить процес мінералізації ґрунтів, їх змив у процесі водної ерозії, що зрештою погіршує стан та якість земель [1].

Дане питання є надзвичайно актуальним з огляду на те, що в Україні із введенням приватної власності на землю докорінно змінився склад землевласників та землекористувачів з одночасним різким зниженням ефективності сільськогосподарського виробництва та підвищенням цін на матеріально-технічні ресурси для аграрних виробників.

Зважаючи на те, що земля є основним національним багатством нові землеволодіння і землекористування на основі приватної власності на землю та на приватно-орендних засадах, які здійснюються в рамках сучасних організаційно-правових форм сільськогосподарського виробництва, доцільно формувати з врахуванням наукових засад і практичних заходів щодо забезпечення природоохоронних функцій. Особливо важливим при цьому є збереження і відтворення родючості ґрунтів, що випливає із вимог ресурсозберігаючої й екологобезпечної системи землеробства. Позитивною в даному плані є практика минулих років щодо розробки робочих проектів організації вирощування сільськогосподарських культур, в яких наводилася характеристика кожного поля сівозміни за технологічними властивостями землі (тип ґрунту, потужність гумусового горизонту та орного шару ґрунту, вміст гумусу, змив ґрунту для культур суцільного покриву і просапних культур, об’ємна маса ґрунту та забезпеченість його азотом, калієм і фосфором).

Потрібно відзначити, що Земельним кодексом України з метою зацікавленості власників землі і землекористувачів у збереженні і підвищенні родючості сільськогосподарських угідь, ефективності цільового використання земельних ресурсів передбачено економічне стимулювання за використання і охорону земель.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Система економічного стимулювання землевласників і землекористувачів за раціональне використання та охорону земель передбачає такі заходи: надання податкових і кредитних пільг; виділення коштів державного і місцевого бюджетів для відновлення земель, пошкоджених не з вини власників землі та землекористувачів; звільнення від плати за земельні ділянки, які перебувають у стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення їх стану на період, передбачений проектом проведення робіт; часткову компенсацію з коштів бюджету за зниження доходу в результаті тимчасової консервації пошкоджених земель не з вини землевласників і землекористувачів.

Організація стимулювання власників землі для відновлення земель, пошкоджених не з їх вини, відбувається шляхом відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва, які визначаються за їх фактичною вартістю. З цією метою суб'єкти господарювання, які винні у пошкодженні земель повинні відшкодувати конкретним власникам землі величину завданої шкоди. Потрібно відзначити, що звільнення від плати за земельні ділянки, які перебувають у стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення їх стану, має також стимулюючий характер.

Основними принципами економічного стимулювання є: стимулювання власників землі і землекористувачів незалежно від організаційних форм господарювання і форм власності на землю; стимулювання господарюючих суб'єктів за наслідками проведених заходів щодо підвищення родючості ґрунтів і їх ефективного використання; забезпечення об'єктивності визначення розмірів стимулювання від кадастрової оцінки земель (економічної і грошової оцінки земель та показників бонітування ґрунтів).

Законодавчо закріплені напрями економічного стимулювання землевласників і землекористувачів своє практичне застосування знаходять лише після введення в дію Кабінетом Міністрів України відповідного механізму їх здійснення. Як зазначають В.М. Трегобчук і Д.С. Добряк, в першу чергу це стосується заходів економічного стимулювання сільськогосподарських виробників, де за останні десятиріччя з метою підвищення інтенсивності використання земель у великих обсягах залучалися у сільськогосподарський обробіток малопродуктивні землі. Внаслідок цього зростали абсолютні показники виробництва сільськогосподарської продукції, але відносний її приріст щодо якості землі, обсягів капітальних вкладень був мінімальним. Також не враховувалося при цьому погіршення природного стану ґрунтів, їх деградація [5].

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Суть стимулювання ефективного використання землі полягає в забезпеченні товаровиробникам сільськогосподарської продукції гарантії справедливого її розподілу і розпорядження нею. В умовах товарного виробництва регулятором таких гарантій є плата за використання земель у вигляді земельного податку або орендної плати.

Аналіз сучасного стану плати за землю дає підстави стверджувати, що вона недостатньо стимулює ефективне використання землі. В першу чергу це зумовлено тим, що кошти від плати за землю не використовуються за призначенням, а йдуть на погашення бюджетних боргів та інші цілі. Тобто, власники сільськогосподарських земель не одержують кошти на відтворення родючості ґрунтів, внаслідок чого знижуються показники продуктивності земельних угідь і погіршується їх стан. Зокрема, важливим інструментом державного економічного стимулювання землевласників є звільнення від плати за землю тих площ сільськогосподарських угідь господарств усіх форм власності, які зайняті молодими садами, ягідниками й виноградниками до вступу їх у пору плодоношення.

Суттєвим заходом економічного стимулювання раціонального землекористування є звільнення власників землі від плати за земельні ділянки, що знаходяться у тимчасовій консервації.

С. Осипчук пропонує запровадити страхування земель, як один із чинників стимулювання раціонального використання земельних ресурсів. На його думку це сприятиме підвищенню платоспроможності землекористувачів [3]. Але реалії сьогодення можуть перешкодити впровадженню страхування землі через відсутність коштів для сплати страхових внесків у користувачів землі, як це сталося із страхуванням врожаїв сільськогосподарських культур.

З метою регулювання земельних відносин, які виникають між органами державної влади та землекористувачами, а також для забезпечення сталого розвитку землекористування у травні 2003 р. прийнято Закон України «Про землеустрій», де проголошено, що « землеустрій – сукупність соціально-економічних та екологічних заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин та раціональну організацію території суб'єктів господарювання, що здійснюються під впливом суспільно-виробничих відносин…».

Багато вчених схиляються до думки, що основним завданням землеустрою в сучасних умовах є здійснення комплексу заходів щодо створення стійких землеволодінь і землекористувань та організації в них ефективного використання земельних ресурсів. Для цього вони пропонують розробити таку стратегію землекористування, яка б поєднувала в собі вплив різних факторів, зокрема таких, як:

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

податкова, фінансово-кредитна, цінова політика та науково і економічно обґрунтоване ефективне використання земельних ресурсів [2, 6].

Стосовно нашої країни, то проблема ефективного використання землі на сучасному етапі теж набуває особливої гостроти. Це пов'язано з тим, що рівень використання земельних ресурсів у більшості аграрних формувань залишається низьким не тільки по відношенню до інших засобів виробництва, але й по відношенню до того рівня, який необхідний для задоволення потреб суспільства в продуктах сільського господарства.

Дуже слушною в цьому плані є думка П.Т. Саблука, що низька платоспроможність землекористувачів не дає їм змоги відновлювати природну родючість ґрунту і, як наслідок, щорічні втрати гумусу через мінералізацію та ерозію ґрунтів становлять 32-33 млн. тонн [4]. Слід зазначити, що висока забур'яненість ґрунтів також впливає на їх родючість.

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що проблема ефективного використання земельних ресурсів і збереження родючості ґрунтів є багатоплановою. Від її вирішення залежать і перспективи розвитку сільського господарства України. З огляду на це з певною ймовірністю можна передбачити, що як би негативно в українському суспільстві не сприймалося здешевлення «кращих у світі чорноземів», встановлення низьких цін на землю в умовах обмеженої платоспроможності сприятиме притоку інвестицій у сільське господарство, що може позитивно вплинути на ефективність використання земельних ресурсів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуцуляк Ю.Г. Управління земельними ресурсами в умовах ринкової економіки / Ю.Г. Гуцуляк. – Чернівці: Прут, 2002. – 124 с.

2. Леонець В.О. Землеустрій новостворених сільськогосподарських підприємств / В.О. Леонець //Економіка АПК. – 2005. – №5. – С. 23 – 27.

3. Осипчук С. Про охорону земель в Україні / С. Осипчук //Землевпорядний вісник. – 2006. – №2. – С. 28 – 36.

4. Саблук. П.Т. Становлення аграрної політики в Україні / П.Т. Саблук //Економіка АПК. – 2006. – №1. – С. 3 – 7.

5. Трегобчук В.М. Стратегічні завдання та основні вимоги до земельної реформи в Україні / В.М. Трегобчук, Д.С. Добряк // Вісник землевпорядника. – 2003. – № 4. – С.18 – 2.

6. Третяк А.М. Проблеми розвитку землеустрою в Україні / А.М. Третяк, Р.А. Третяк // Вісник аграрної науки. – 2004. – №5. – С. 9 – 13.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 159. 922:316.77

ЯК СПІЛКУВАТИСЯ З ВАЖКИМИ ЛЮДЬМИ

Т. С. Топорова, студентка

Науковий керівник: к. пед. н., доцент Літвінчук С. Б.

Миколаївський національний аграрний університет

В даній статті розглянуто типи і характеристики «важких людей». На основі цих характеристик проаналізовано причини, що призводять до становлення конкретних типів. Наведено ситуаційні приклади з життя для кожного типу. Надано практичні рекомендації щодо особливостей поведінки під час спілкування з «важкими людьми».

Ключові слова: «важка людина», методи спілкування, способи поведінки, типи «важких людей».

Постановка проблеми. Дана проблема досить часто зустрічається в роботах вчених та психологів. Однією з найкращих таких робіт є книга доктора філософії Грехем Джинні Скот «Способи вирішення конфліктів». Проте немає чіткого визначення даного терміна, лише приблизні, наприклад: важка людина це та, що виливає на вас свою емоційну енергію, приводячи вас у розлад і потрясіння, і примушуючи вас відчувати себе беззахисним. Важка людина це така людина, яка переслідує вас або створює перешкоди на вашому життєвому шляху. Це та людина, яка намагається заподіяти вам емоційну або фізичну шкоду, або спаплюжити вашу репутацію. Важка людина це та, хто намагається вкрасти вашу власність, здоров'я або творчі здібності [1, с. 45].

В житті часто зустрічаються люди, які не підуть вам на зустріч, як би ви не старалися зблизитись. Що робити при зустрічі з особливо важкою людиною, що має свої особливі особистісні характеристики, яка стоїть на шляху вирішення проблеми або перешкоджає вам і всіляко заважає?

Існують деякі загальні принципи, якими ви зможете легко керуватись у подібних ситуаціях.

Кожна людина може мати свою класифікацію важких людей, що основана на його власному життєвому досвіді. Наприклад, жінка, яка довгі роки страждала в якості дочки тиранічної матері, віднесе до цієї категорії кожного, хто проявить аналогічні якості. Або чоловік, який розлучився з дружино, що постійно його дратувала та який ненавидить надмірну балакучість, може віднести людину, якій не властива лаконічність, до категорії людей, спілкуватися з якими важко.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В знаменитій книзі Роберта Бремсона «Спілкування з важкими людьми» розрізняється близько 12 різних типів, виходячи з тридцятирічного досвіду роботи в різних фірмах. Вони включають:

- агресивістів, які діляться на наступні категорії: «шермановські танки», «снайпери» і «детонатори». Це люди, які ображають інших, говорять неприємні речі та дратуються, коли їх не слухають;
- скаржників, у яких завжди знайдеться на що-небудь, на що нарікати. Зазвичай вони нічого не роблять для вирішення проблеми, бо вважають себе ні на що не здатними і не хочуть брати на себе відповідальність;
- мовчунів, які спокійні і небагатослівні. Ви ніколи не знаєте, про що вони думають і чого на справді хочуть;
- занадто поступливих, які скажуть вам «так» з будь-якого приводу і пообіцяють підтримку. Тим не менш, слова в таких людей розходяться з ділом: вони не виконують своїх обіцянок і не виправдовують покладених на них надій;
- постійних песимістів, які завжди передбачають невдачі. Так як вони вважають, що з запланованого нічого не вийде, такі люди завжди стараються відмовити або постійно відчувають тривогу через свою згоду;
- усезнайок, які вважають себе краще за інших, так як думають, що знають все на світі, при цьому вони хочуть, щоб про це знали всі інші. Вони можуть діяти як «бульдозери», розштовхуючи всіх своїми «знаннями». Часто виявляється, що вони помиляються, бо в основному грають роль;
- нерішучих – людей, які не наважуються прийняти рішення через те, що бояться помилитися. Вони тягнуть, доки рішення не буде прийняте за них, або не зникне потреба приймати це рішення [2, с.78].

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження типів важких людей та розробка рекомендацій щодо подолання негативних емоцій, що виникають при спілкуванні з ними.

Виклад основного матеріалу дослідження. Контакт з важкою людиною може викликати у вас засмучення, гнів, розгубленість, пригнічення і інші негативні почуття. Така людина сама по собі може нести емоційний заряд, як, наприклад, динаміт, який вибухає, коли щось відбувається проти його бажання.

Таким чином, один з перших кроків повинен заключатися в тому, щоб взяти під контроль свої емоції або дати вихід емоціям іншої людини, якщо ви вирішили продовжувати спілкування для вирішення конфлікту. Наведемо деякі правила, які варто запам’ятати:

1) Визначити, чи не віднесли ви дану людину до категорії важких людей лиш тому, що він нагадує вам когось, з ким в минулому у вас були проблеми в спілкуванні. Якщо це так, постарайтеся відділити ваше сприйняття цієї людини від тих почуттів, які ви відчували до того, кого вона вам нагадує.

2) Використовувати творчу вуалізацію або інший спосіб заспокоєння емоції, які ви відчуваєте.

3) Використовувати ті прийоми спілкування, які дозволяють вам дати вихід емоціям іншої людини.

4) Якщо ви відчуваєте, що все більше потрапляєте під вплив іншої людини(наприклад, спілкуючись з вічним песимістом, ви і самі починаєте втрачати віру в успіх і починаєте відчувати ворожість при контакті з агресивною людиною), то зафіксуйте цей факт, а тоді ви зможете зупинитись. Нагадайте собі, що ви дозволили самому собі поглянути на ситуацію з точки зору іншої людини тільки для того, щоб зрозуміти цю току зору, і що ви – зовсім інша людина з іншою позицією. Таким чином, відділіть себе від цієї людини; повторюйте самому собі знову і знову „Я - не та людина". Потім зробіть глибокий видох і ви позбавитесь від точки зору іншої людини [3, с. 278].

Уявіть, наприклад, що у вас виник конфлікт з тихим мовчуном, з яким ви товаришували, але раптом відчули відчуження з його боку. Ви відчуваєте, що щось сталося, але не впевнені що саме. Коли зустрічаєтесь, складається враження, що ця людина не хоче розмовляти з вами. Але чому? Ви не знаєте цього і починаєте відчувати все більшу роздратованість. Один з варіантів може заключатися в тому, щоб забути цю людину і не бути втягнутим у конфлікт. Якщо вона не говорить вам, що сталося, то тим гірше для неї. Ви не збираєтесь ставати телепатом, щоб вгадати чужі думки на відстані, і ви можете далі жити власним життям. Може це буде зручним для вас.

Проте, з іншого боку, дружбою з цією людиною ви можете дорожити. Може бути, що ця людина робить таким чином, бо чимось ображена, а ви не надали цьому ніякого значення. Або можливо ця людина просто боїться вступити з вами в розмову, поскаржившись на те, що її турбує, чи відчуває, що не зможе впоратись з власним гнівом або іншими почуттями, що будуть супроводжувати пояснення. Можливо, варто виявити його приховані потреби, показавши, що ви готові підтримати товариша і не будете йому ні в чому дорікати тим самим, спонукаючи його до розмови. Це не дає гарантії, що така людина розкриється, проте підхід досить розумний.

Цей метод може виявитися корисним при спілкуванні з будь-якими людьми, але особливо ефективний він при спілкуванні з важкими людьми.

Вміння знаходити контакт з людьми - невід'ємна частина успішної кар'єри, та й існування в цілому. Насправді, підхід можна знайти до кожної людини. Важливо лише зрозуміти, до якого типу людей він належить. Можна навчитися спілкуватися і з важкими людьми. Навіть потрібно, адже багато хто з нас працює в колективі. Слід проявляти гнучкість у відносинах, застосовувати відповідний підхід. З чого ж слід виходити? Зі своїх особистих цілей і прихованих (істинних) інтересів вашого співрозмовника. Людей можна підрозділити на якісь типи, у яких схожі поведінку і потреби в тій або іншій ситуації.

1. Тип «паровий каток» Це люди грубі і безцеремонні, вважають, що всі навколо повинні поступатися їм дорогою. Вони можуть поводити себе так тому, що переконані у своїй правоті і хочуть, щоб про неї знали всі оточуючі. У той же час, деякі з таких людей можуть боятися розкриття своєї неправоти. Для «парового катка» підрив його іміджу - жахлива перспектива. Якщо предмет конфлікту не особливо важливий для вас, то краще ухилитися від нього або пристосуватися. Відійдіть від дороги або поступіться цій людині в малому, щоб заспокоїти її. Якщо ж ви обрали інший підхід, то краще почати з того, щоб дати такій людині «спустити пар». Потім спокійно і впевнено висловіть власну точку зору, але намагайтеся не ставити під сумнів його правоту, оскільки в результаті ви неминуче зіткнетеся з ворожою реакцією. Визначте свою роль як роль миротворця, який стоїть над конфліктом.

2. Тип «прихований агресор»/«снайпер». Людина, що відноситься до цього типу важких людей, намагається заподіювати людям неприємності за допомогою прихованих проявів агресії. Зазвичай він вважає, що така його поведінка повністю виправдана; хтось інший вчинив неправильно, а він виконує роль таємного месника, відновлюючи справедливість. Він може також поводити себе таким чином тому, що не володіє достатньою владою, щоб діяти відкрито.

Знову ж таки, якщо ви вирішили, що ухилитися або терпіти таку людину - це не для вас, то найкращий спосіб полягає в тому, щоб виявити конкретний факт заподіяння зла і потім виявити приховані причини. Дайте зрозуміти атакуючому вас людині, що ви вище цього, сказавши що-небудь на зразок: «Чого ви домагаєтеся цим?» Якщо він почне заперечувати факти, приведіть докази. При цьому вам слід зберігати спокій, щоб людині не здалося, що ви агресивно налаштовані по відношенню до нього, так як це може лише призвести до відкритої сутички. Якщо ви приведете ще кілька викривальних прикладів, то людина зрозуміє, що маска з нього зірвана. Тепер йому слід або припинити нападки на вас, або відкрито визнати їх. Коли ж все буде витягнуто

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

на поверхню, ви зможете виявити справжні причини «труднощів людини і знайти рішення проблеми.

3. Тип "розгнівана дитина»/«вибухова людина». Людина, що відноситься до цього типу людей, не є злим по своїй природі. Зазвичай людина, яка веде себе подібним чином, перелякана і безпомічна, а вибух емоцій відбиває її бажання взяти ситуацію під контроль. Так, наприклад, чоловік може вибухнути, ревнуючи свою дружину, боячись втратити її і побоюючись втратити контроль; або начальник може спалахнути, відчуваючи, що підлеглі зовсім відбилися від рук. Якщо тирада вибухнувшої людини обрушується на вас, основний принцип, якому необхідно слідувати для того, щоб уникнути ескалації конфлікту (якщо ви вирішили не ухилятися від нього зовсім), полягає в тому, щоб дати людині накричатися, дати вихід його емоціям. Або переконати людину в тому, що ви слухаєте його. Необхідно дати йому зрозуміти, що він контролює ситуацію.

4. «Скаржник». У дійсності скаржники бувають двох типів: реалістичні і параноїдні, які скаржаться на уявлювані обставини. Але обидва типи охоплені деякою ідеєю і звинувачують інших - когось конкретно або весь світ в цілому - у всіх гріхах. У деяких випадках ви можете зіткнутися зі скаржником тільки як благодатний слухач. В інших - як предмет його скарг і звинувачень. Якщо скаржник завів із вами розмову про якийсь третій особі, то краще всього піддакувати йому. В іншому варіанті ви можете заперечити і сказати, що він не правий. Проте жоден з цих підходів не допоможе вирішити вихідну проблему. У першому випадку скаржник знайде ще один привід для нарікань: ваше небажання вислухати його. А в другому випадку він почне захищатися, оскільки ви почали наступати на нього, не погодившись з обґрунтованістю його скарг. Що робити з таким типом? - Послухайте його. Не важливо, правий він чи ні. Він пристрасно бажає бути почутим. Це одна з причин того, що він постійно незадоволений - він вважає, що ніхто не хоче його слухати або ставитися до його слів серйозно. Його скарги зазвичай виникають на ґрунті розчарування і свідомості власного безсилля.

5. «Мовчун»/»тихоня».

Люди цього типу можуть бути скритними з багатьох причин, і чим особливо розчаровує спілкування з ними, так це тим, що причини їх скритності вам невідомі. Ключем до вирішення конфлікту, якщо тільки ви не хочете ухилитися від нього, є подолання цієї замкнутості. Ви можете мати деякі припущення (наприклад, ця людина засмучена чимось, але не хоче зізнаватися вам в цьому), але виходити з них - це не кращий варіант. Якщо ви помилитеся, то це може тільки ускладнити ситуацію. Для того, щоб розкрити суть проблеми, вам слід задати кілька запитань у такій формі, яка

не дозволить висловити відповіді тільки словами «так» чи «ні» або просто кивком голови. Якщо ви не хочете отримати односкладові відповіді, то задавайте наступні питання: «Що ви думаєте з цього приводу?» Або «Що стало причиною вашої замкнутості?» При цьому, якщо у вас є деякі припущення, а людина не збирається давати вам інформацію, ви можете поділитися ними, щоб дізнатися, чи правильні вони (наприклад: «Мені здається, ви уникаєте мого суспільства, так як вам здається, що я приділяв вам недостатню увагу на вечірці»). Перебирайте можливі причини або спонукайте людину до розмови, визнайте навіть, що йому може бути важко поділитися своїми почуттями (скажіть, наприклад: «Я знаю, що вам може бути не до душі розмова на цю тему, але якщо б ми могли обговорити цю ситуацію відкрито, то могли б знайти прийнятне для обох рішення ».). Покажіть, що ви поставитеся до людини співчутливо і доброзичливо, що б він не сказав.

Висновки. Нині широко практикуються різні форми соціально-психологічного тренінгу, мета яких – навчити психологічно грамотного спілкування людей, які мають труднощі у спілкуванні. Одним з основних напрямків роботи з усунення психологічних труднощів у спілкуванні є індивідуальне психологічне консультування, довірливе діалогічне спілкування з людьми, у яких не налагоджуються взаємини із суб'єктивно значущими для них особами, що входять до їхнього оточення.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку – окреслення шляхів запобігання труднощів у спілкуванні з „важкими людьми" й створення засобів корекції. Головною проблемою в цьому є створення продуманої системи формування й розвитку гуманістичного за своїми характеристиками комунікативного ядра в особистості на всіх рівнях її онтогенезу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Скотт Д. Г. Способи вирішення конфліктів / Скотт Д. Г. — СПб. : ВИК, 1994. — 210 с.

2. Бремсон Р. М. Спілкування з важкими людьми / Бремсон Р. М. — Київ : Грамота, 2003. — 345 с.

3. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: [посібник] / Орбан-Лембрик. — К. : Академ. видав., 2003. — 435 с.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 001.895:633.1

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

А. П. Шевченко, магістр
Науковий керівник: д. е. н., професор І. І. Червен
Миколаївський національний аграрний університет

У статті розкривається сутність і значення інноваційних процесів у зерновиробництві. Розглядається вплив інновацій на ефективність розвитку зерновиробних підприємств. Визначаються напрями інноваційного розвитку для забезпечення ефективної діяльності підприємств.

Ключові слова: інновації, зерновиробництво, інноваційні процеси, ефективний розвиток, зерновиробні підприємства.

Постановка проблеми. З переходом до ринкової економіки одним із головних пріоритетів у сільському господарстві має бути розвинений зерновий ринок. Зернова галузь є основою забезпечення сталого розвитку більшості галузей сільського господарства та економіки держави, гарантом продовольчої безпеки в країні. На сьогоднішній день питання розвитку зернового господарства та забезпечення потреб країни у високоякісному продовольчому і фуражному зерні залишається невирішеною. Недостатнє насичення зерновиробництва матеріально-технічними ресурсами, прорахунки у фінансуванні рослинництва та вплив природних факторів стримує розвиток зернової галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовне дослідження різних аспектів інноваційного розвитку та ефективності інноваційних процесів в аграрному секторі економіки у своїх наукових працях проводили: О. І. Дацій, Л. В. Дейнеко, І. О. Іртищева, П. А. Лайко, П. Т. Саблук, М. А. Садиков, Н. М. Сіренко та інші.

Проблеми розвитку зернового господарства як на макро-, так і на регіональних рівнях розглядаються у працях В. І. Бойка, О. Ю. Єрмакова, О. В. Захарчука, І. В. Кобути, М. Г. Лобаса, П. М. Макаренка, Л. О. Мармуль, В. Я. Месель-Веселяка, В. П. Ситника, Л. М. Худолій, І. І. Червена, С. М. Чмиря, О. М. Шпичака та інших. Проте залишаються недостатньо висвітленими питання пошуку можливостей підвищення ефективності зернового господарства на інноваційній основі.

Постановка завдання. Метою даної роботи є розкриття організаційно-економічних передумов розвитку інноваційних процесів у зерновому господарстві.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Виклад основного матеріалу досліджень. В умовах ринкової системи господарювання постійно виникає потреба у розробці й застосуванні у сільськогосподарському виробництві досконалих організаційно-економічних механізмів, нових форм і методів організації, які повинні забезпечувати підвищення його ефективності. Це можливо досягти за рахунок оптимального використання системи чинників, серед яких чільне місце займає інноваційний процес. Інновації у агропромисловому виробництві – це, насамперед, нові сорти рослин, породи тварин та кроси птиці, нові добрива і засоби захисту рослин і тварин, сучасна техніка, нові методи профілактики та лікування тварин, технології, форми організації та фінансування виробництва, підходи до підготовки кадрів тощо. Зерновому господарству потрібні фахівці, які сприймають логіку технологічних змін, системні організатори, інтегратори науково-технічних і організаційних рішень, які освоїли б енергозберігаючі технології в галузі і в переробці сировини.

Створення та впровадження інновацій в аграрний сектор економіки пов'язане з підвищеним ступенем невизначеності отримання позитивного результату і великим ризиком втрати коштів. Результати цієї діяльності можуть принести успіх, але можуть поставити в складне становище, якщо фактичні підсумки використання нововведення виявляться істотно нижче очікуваних результатів.

До основних особливостей формування і розвитку інноваційного процесу в сільському господарстві відносяться наступні:

- значна відмінність регіонів країни за природно-кліматичними умовами і спеціалізацією виробництва;

- великий асортимент виробленої сільськогосподарської продукції, продуктів її переробки, істотна різниця в технології вирощування сільськогосподарських культур, утримання та годівлі тварин;

- велика різниця у періодах виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки;

- наявність великої різноманітності типів виробництв за формами власності, розмірами, спеціалізації, підпорядкованості, кооперації;

- сильна залежність технологій виробництва в сільському господарстві від природних і погодних умов та інших факторів;

- високий ступінь територіальної роз'єднаності сільськогосподарського виробництва;

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

- відособленість сільськогосподарських товаровиробників, віддаленість від науково-інформаційних центрів та організацій, які виробляють науково-технічну продукцію;

- різний соціально-освітній рівень працівників сільського господарства;

- відсутність чіткого і науково обґрунтованого організаційно-економічного механізму передачі досягнень науки сільськогосподарським товаровиробникам і, як наслідок, істотне відставання галузі по освоєнню інновацій у виробництві [2].

При сучасному розвитку інноваційної інфраструктури освітні технології дозволяють показати передовий досвід і пояснити можливості його застосування в аудиторії, лабораторії, полі, на фермі

Для досягнення конкурентоспроможності галузі зернового господарства потрібне забезпечення чотирьох факторів науково-технічного прогресу: технологічних, технічних, біологічних, організаційно-економічних. Головна проблема інноваційної сфери в зерновому господарстві - протиріччя між зростаючою роллю і потребою в інноваціях, як чинник розвитку, і діючими організаційно-економічними відносинами, що гальмують комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок. В останні роки розроблено значну кількість інновацій, освоєння яких в галузі дозволило б підняти його на якісно новий рівень. Однак ступінь їх використання товаровиробниками вкрай низька.

Складові врожаю сільськогосподарських культур загальновідомі – це якісний насіннєвий матеріал, добрива, засоби захисту рослин від бур’янів, хвороб та шкідників, високопродуктивна техніка для своєчасного виконання усіх передбачених технологією агротехнічних заходів, науково обґрунтоване планування та організація виробництва, а також ефективний менеджмент. Розвиток сільськогосподарського виробництва останніми роками характеризується подорожчанням матеріальних ресурсів, що використовуються у технологічному процесі (паливо-мастильні матеріали, добрива, хімічні засоби захисту рослин, насіння тощо). Це примушує сільських товаровиробників застосовувати їх раціональніше, визначати норми внесення не на гектари, а навіть на квадратні метри. Так, рекомендовані норми внесення гербіцидів останнього покоління таких відомих виробників хімічних засобів захисту рослин, як Дюпон, Нертус, Монсанто знаходяться у межах від 10 до 30 грамів на 1 га (замість сотень грамів або навіть кілограмів на 1 га у традиційних технологіях); норми висіву насіння сучасних сортів і гібридів сільськогосподарських культур суворо регламентуються кількістю насінин на 1 погонний метр рядка тощо. Тому техніка, що використовується у таких технологіях, повинна забезпечувати прецизійне (точне)

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

управління агротехнічними заходами, бо за таких малих норм внесення навіть невеликі відхилення від встановлених параметрів завдають виробнику великих економічних втрат.

Сучасні передові тенденції розвитку аграрної науки за кордоном характеризується зосередженістю на розробці механізованих технологій вирощування і збирання сільськогосподарських культур нового покоління, які дають змогу зберегти біологічну й екологічну рівновагу у природі. Біологізація та ресурсозбереження, як напрямки виробництва продукції, ставлять за мету не одержання максимальних урожаїв, а створення передумов для організації сталого високорентабельного сільськогосподарського виробництва [5].

Одним із способів біологізації виробництва, а саме землеробства, являється вермікультивування за допомогою дощових черв'яків, зокрема, гібрида червоного каліфорнійського. Використання технології вермікультивування є найдоцільнішим способом біологізації землеробства, а його продукт – біогумус – сприяє оздоровленню ґрунтів та підвищенню їх родючості, що забезпечує одержання високих і стабільних врожаїв, екологічно безпечної продукції.

Біотехнологічний процес одержання біогумусу ґрунтується на здатності черв'яків використовувати органічні рештки, трансформувати їх у кишечнику і виділяти у вигляді копролітів. Використання даної технології особливо актуальне зараз через те, що вміст гумусу в українських чорноземах за останніх 100 років з 4-5% знизився до 3,3%, а ґрунт, в якому вмісту гумусу менше ніж 2,5%, не може бути чорноземом. Дощові черв'яки відіграють важливу роль в агроекосистемах. У результаті їх життєдіяльності прискорюється ферментація органічного субстрату в перегній, пришвидшується обмін азоту і структурне формування ґрунту.

У процесі життєдіяльності вермікультури утворюється вермікомпост, або біогумус, який містить у собі всі необхідні для рослини елементи живлення, збагачений біологічно активними речовинами, зокрема ензимами. При переробці дощовими черв'яками 1 т перегною в перерахунку на суху речовину виходить 600 кг сухого добрива з вмістом органічних речовин 25–40% і більше. В цьому добриві міститься біля 1% азоту, стільки ж фосфору і калію, а також багато необхідних рослинам мікроелементів.

Світовий досвід виробництва і використання біогумусу свідчить про те, що на даний час немає органічного добрива, подібного до нього за ефективністю, екологічною чистотою і надійністю [6].

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Для збереження ресурсів нині в рослинництві, зокрема і в зерновиробництві, набули поширення технології з мінімальним і нульовим обробітком ґрунту (Mini-till, No-till). Використання цих технологій дає можливість утримувати вологість ґрунту, що особливо актуально в умовах ризикованого землеробства, значно скоротити витрати пального на вирощуванні зернових культур, відновити природний баланс ґрунтів за рахунок підвищення вмісту органічної речовини, зменшити викиди в атмосферу CO_2. Мульча, що стає важливим елементом ресурсозберігаючих технологій, покриває ґрунт, сприяє поліпшенню його структури, підвищенню природної родючості й вологоутримуючої здатності, а відповідно й урожайності зернових культур [3, с. 28–34].

Вирішення завдань, що на нинішній час постають перед інноваційними точними технологіями у рослинництві, з використанням традиційних механічних засобів не є можливим. Сучасний рівень розвитку науково-технічного прогресу дає змогу залучити до їх розв'язання електронні автоматизовані системи, які у поєднанні з глобальною навігаційною супутниковою системою позиціонуються GPS (Global Position System) уможливлюють приймати оптимальні рішення щодо управління продукційними процесами під час організації виробництва у рослинництві. Сучасні геоінформаційні системи крім інформаційної функції здійснюють кількісно-якісний аналіз стану рослин та управління процесом вегетації за допомогою механізмів оптимізації термінів виконання всього технологічного циклу й дотримання агротехнічних вимог із метою одержання запрограмованого врожаю із заданими якісними характеристиками.

Створення системи глобального супутникового позиціювання послугувало поштовхом до зародження так званого «координатного землеробства», основні принципи якого зумовлюються використанням високотехнологічного обладнання для визначення місця знаходження та управління мобільними сільськогосподарськими агрегатами у просторі, оцінки різних параметрів рослин і ґрунту, вибіркового застосування засобів захисту рослин та добрив і диференційованого обробітку на різних ділянках поля. Є припущення, що координатне землеробство у поточному столітті стане основним напрямом виробництва продукції рослинництва у світі.

До останніх інноваційних розробок із використанням глобальної супутникової навігаційної системи GPS щодо захисту сільськогосподарських культур можна віднести систему раннього попередження настання хвороб рослин. За допомогою спеціальної комп'ютерної програми, яка у режимі реального часу здійснює спектральний аналіз знімків посівів із супутників, можна заздалегідь (приблизно за два тижні) передбачити масове настання хвороби.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Проведені дослідження довели, що використання сучасних інноваційних високоточних технологій дає можливість зменшити витрати насіння в 1,5-2 рази, хімічних засобів захисту рослин – у 2 рази, мінеральних добрив – на 20-30 %, паливно-мастильних матеріалів – у 2-2,5 рази. У високорозвинутих країнах Західної Європи при застосуванні високоточних технологій сільські товаровиробники досягають урожайності зернових 80 ц/га і більше, цукрових буряків – до 700, картоплі – понад 400 ц/га.

Висновки. За сучасного розвитку економіки аграрний сектор повинен брати на себе не тільки виконання традиційних функцій, але вважати пріоритетними такі функції, як ресурсозберігаюча, екологічна, ресурсопродукуюча. Нераціональне використання земельних ресурсів і низька культура землеробства призводять до виснаження і деградації ґрунтів, зменшення вмісту в них гумусу та поживних речовин. На сьогоднішній день, в умовах швидкого розвитку науки і техніки, для забезпечення ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств створені всі умови, необхідно тільки правильно користуватися даними досягненнями. Організація зерновиробництва, як і рослинництва загалом, повинна здійснюватися на інноваційній основі, так як це дозволить вітчизняним виробникам сільськогосподарської продукції вийти на новий рівень, який зможе підтвердити статус України як аграрної країни з невичерпним потенціалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабинець Т. Л. Доцільність використання ресурсоощадних технологій в Україні / Т. Л. Бабинець // АгроІнком. – 2007. – № 11– 12. – С. 31– 37.

2. Кінах Н. В. Основні напрями інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств / Н. В. Кінах // Економіка АПК – 2012 р. – №2. – С. 90–94.

3. Комплексна Державна Програма реформування та розвитку сільського господарства України. – 2010. – С. 28–34.

4. Паленичак О. В. Збереження й відтворення родючості ґрунтів як головна умова сталого розвитку сільських територій / О. В. Паленичак // Економіка АПК – 2012 р. – № 6 – С. 91–94.

5. Петров В. М. Технічне забезпечення інноваційних технологій у рослинництві / В. М. Петров // Економіка АПК – 2013 р. – № 2. – С. 100–105

6. Россіхін В. В. Біотехнологія: вступ в науку майбутнього / В. В. Россіхін. – Х. : Колорит, 2005. – 288 с.

УДК (001.895:636.2.003.13)

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА ШЛЯХОМ ВВЕДЕННЯ ІННОВАЦІЙ

І.Б. Шишка, магістр

Науковий керівник: д.е.н., професор Червен І.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто сучасний стан розвитку молочного скотарства в Україні. Наведено основні напрямки підвищення ефективності виробництва молока у сільськогосподарських підприємствах на інноваційній основі.

Ключові слова: молочне скотарство, ефективність виробництва, молоко, інновації, сільськогосподарське підприємство.

Постановка проблеми. Україна має високий потенціал для стрімкого розвитку галузі молочного скотарства. Але на даний момент, внаслідок об'єктивних і суб'єктивних причин дана галузь в українських сільськогосподарських підприємствах знаходиться далеко не у найкращому становищі. Однією із основних причин такого стану молочного скотарства є недостатній рівень розвитку інноваційної діяльності молочних господарств. Враховуючи сучасний розвиток науково-технічного прогресу саме інноваційний підхід до господарювання дає можливість ефективно функціонувати у постійно змінюваному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою розвитку молочного скотарства в Україні, в тому числі на інноваційних засадах займаються такі вітчизняні науковці як: З. Березівський, М. Гавриленко, В. Дичаковська, Л. Кучер, О. Лісова, Н. Ляліна, Л. Михайлова, Р. Панічев, Н. Шиян та інші.

Постановка завдання. Метою статті є визначення інноваційних напрямів підвищення ефективності виробництва молока для українських сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Молочне скотарство в Україні є провідною галуззю сільського господарства, яка забезпечує країну цінними харчовими продуктами, надає незамінний корм для молодняка сільськогосподарських тварин, сировину для легкої промисловості, а також цінні органічні добрива для рослинництва. Зараз молочне скотарство переживає затяжну кризу. Зниження кількості молочного стада спостерігається як у приватному секторі, так і в сільськогосподарських підприємствах. За останні 12 років в агроформуваннях поголів'я скоротилося на 70 %, а виробництва молока зменшилось приблизно на 30 %. Позитивним у даній динаміці є те, що починаючи з 2009 року спостерігається зростання обсягів виробництва молока.

Враховуючи цей факт, можна вважати, що вітчизняне молочне скотарство не безнадійне і має всі шанси на гідне майбутнє. На сучасному етапі розвитку науки і техніки одним із найефективніших засобів підвищення рентабельності та конкурентоспроможності молока є інноваційний підхід до процесів виробництва, зберігання, транспортування чи переробки даної продукції.

У молочному скотарстві інновації можна поділити на п’ять груп: селекційно-генетичні; інновації в годівлі та кормовиробництві; інновації в утриманні та ветеринарному обслуговуванні тварин; техніко-технологічні; організаційно-економічні та управлінські.

Важливим фактором інтенсифікації молочного скотарства є селекційно-племінна робота із удосконалення порідних і продуктивних якостей худоби. Особливо важливим є науково обґрунтований вибір порід, напрямку та темпів підвищення їх генетичного потенціалу.

Генетичного прогресу за молочною продуктивністю можна досягти двома шляхами: внутрішньопопуляційною селекцією (так звана закрита популяція) і використанням кращого генофонду споріднених порід (відкрита популяція). Основні методи розведення молочної худоби в закритих популяціях – чистопородне і внутрішньопородна селекція. Це надійні методи, але затяжні відносно досягнення вагомих результатів продуктивності.

Розвиток молочного скотарства, його конкурентоздатність у різних регіонах України значною мірою визначається породною належністю тварин. Провівши дослідження у цьому напрямку, науковці інституту розведення і генетики тварин Академії аграрних наук України та відділу племінної роботи Міністерства АПК АРК дійшли висновку, що краще вирощувати не чисту породу, а гібриди. Наприклад, відома порода голштин для півдня України виявилася зовсім непридатною, бо ці тварини схильні до хвороб, мають часті негаразди з копитами, відтворенням, надмірною чутливістю до стресів (як кормових, так і теплових). А от порода червона степова, навпаки, виявилася дуже пристосованою до кліматичних умов півдня України. Але, на жаль, показники продуктивності в неї значно нижчі. Саме тому було вирішено схрестити ці породи. Генетика голштину в одержаному гібриді забезпечує високі надої молока, а завдяки наявності генів червоної степової отримано високу збереженість поголів'я, нормальне відтворення та пристосованість тварин до екстремальних кліматичних умов і стресів. [1]. Таким чином, збільшення надоїв та зменшення витрат на утримання молочного стада супроводжується підвищенням ефективності виробництва молока.

Одним із інноваційних методів підвищення рівня продуктивності корів є покращення годівлі та кормовиробництва. Зокрема, як показали розробки Національної академії аграрних наук України, хороших результатів у надоях молока досягають ті господарства, де застосовують однотипну годівлю тварин упродовж всього року повноцінними кормовими сумішами. Тобто цілий рік до раціону корів входять одні й ті самі компоненти. Це в основному — сінаж, силос, люцерна, вико-пшенична суміш, зернові культури. Щоб поліпшити зберігання та консервацію силосу, доцільно додавати бактеріальну закваску. Також використовуються концентровані корми, збалансовані за складом поживних речовин. З метою покращення якості кормів молочним фермам пропонуються спеціальні установки по виробництву кормових сумішей різних типів. Більшість українських високорозвинених молочних господарств самостійно вирощують кормові культури та виготовляють кормосуміші у власних комбікормових цехах. До корів корми подаються кормороздавачем, який рівномірно розподіляє їх на кормовому столі: це дає змогу економніше використовувати корм і забезпечити максимальне збереження у ньому поживних речовин. Крім того, кожна корова щодня отримує свою, необхідну їй порцію поживних речовин з концкормами, яка залежить від її віку та продуктивності [1].

Збалансовані за усім комплексом поживних речовин раціони забезпечують не тільки ріст продуктивності тварин на 25-30%, а й зниження на 30-35% витрат кормів за загальною поживністю та до 20% їх вартості на одиницю продукції тваринництва. Та це, звичайно, не останні переваги прогресивного господарювання.

Велике значення для підвищення продуктивності молочного стада має система утримання корів. Утримання молочного стада може бути прив’язним, безприв’язним або змішаним. Постає питання: який обрати тип утримання тварин для підвищення їх продуктивності?

Коли ми маємо справу із більшою кількістю корів, безприв’язна система утримання є більш зручною в управлінні і більш прибутковою. Однак управління такою фермою абсолютно відрізняється від управління фермою із прив’язним утриманням. Для українських господарств, основною проблемою переходу на безприв’язне утримання є питання управління тваринами. У такому випадку доцільним буде використання персональних паспортів для кожної корови у вигляді чіпів. В ньому зберігається вся необхідна інформація про тварину: дата народження, генетична лінія, рух із групи в групу, прирости, обсяги надоїв, якість молока, стан здоров’я корови та інше. Чіп закріплюється на шиї теля одразу після народження. Корівники розділені на зони годування, відпочинку та доїння. За допомогою чіпу комп’ютер контролює

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

тварину – він простежує її переміщення і відповідно до її життєвого циклу відкриває та закриває дверцята між зонами, якщо виникають проблеми зі здоров'ям, інформація моментально відправляється ветеринару.

Природна поведінка корів грає важливу роль для забезпечення їх оптимальної продуктивності. Для покращення загального здоров′я стада, а також з метою допомогти налагодити правильний спосіб пересування корів у корівнику, використовують спеціальні щітки для корів. Вони покращують їх самопочуття, оскільки робота щітки сприяє циркуляції крові, тварина отримує задоволення, поводиться спокійно, корова міститься в чистоті та комфорті, внаслідок чого збільшуються надої молока.

Серед перелічених інноваційних векторів у сучасних умовах в аспекті підвищення прибутковості виробництва молока на особливу увагу заслуговує освоєння інноваційних технологій виробництва, оскільки зміна технології в цій галузі, зазвичай, має вагоміший ефект, ніж використання інших новинок [2].

Нині на ринку пропонують чимало рішень для автоматизації багатьох етапів процесу доїння. Дедалі частіше використовуються системи напівавтоматичного та автоматичного контролю пересування тварин. При цьому застосовують доїльні апарати, які виконують свою роботу повністю в автоматичному режимі – системи добровільного доїння, які дають можливість кожній корові самій вирішувати, коли їй треба доїтися, а коли й скільки відпочивати. Звичайно, корова може захотіти доїтися в будь-який момент, тож система має бути готовою до цього протягом доби.

Щоб корова зайшла в доїльну установку, її приманюють концентрованими кормами. Одночасно спеціальний датчик зчитує інформацію з вушної бирки або чіпу й передає номер тварини до системи контролю. Якщо цю корову нещодавно видоїли, то автоматика воріт виштовхує її з установки в зону вільного пересування. А якщо корову доїли давно, тоді автоматично вмикається очищення часток вимені, під'єднання чаш апарата доїння та сполоскування дійок. Інноваційним ядром системи добровільного доїння є роботизований маніпулятор доїльної установки. Ця рука-робот автоматизує такі операції, як очищення часток вимені, а також під'єднання-від'єднання доїльного апарата. Таким чином з процесу доїння повністю вилучено будь-яку ручну працю.

В Україні ці установки ще й досі є дивиною, не в останню чергу через свою чималу ціну. А от на Заході їх вивели на ринок уже з початку 90-х років минулого століття. Фермери відразу оцінили переваги установок добровільного доїння. У господаря з'явилося більше часу. Та й відпала потреба наймати багато працівників для роботи з коровами[3].

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Загалом, конкретно для процесу доїння існує багато інших систем. Залежно від розміру молочного стада у господарстві можна розглянути такі доїльні зали як: «Ялиночка», «Європаралель» та «Карусель».

З метою підвищення якості молока, молочним господарствам пропонуються різноманітна техніка швидкого охолодження та зберігання молока до моменту його транспортування на переробку. До цих ємкостей молоко поступає відразу після збору молока, де воно охолоджується до +4˚С. При такій температурі бактерії засипають і молоко не псується протягом 3-4 діб, тому його можна транспортувати на далекі відстані.

Однією із причин погіршення стану галузі молочного скотарства є ціна на молоко як сировину, яка на сьогоднішній день є нижчою від бажаної. Тому для великих господарств, які спеціалізуються на виробництві молока, доцільним є введення комплексів з переробки молока та фасування виробленої продукції. Це так званні міні-заводи. Для прикладу, можна розглянути модульні молочні міні-заводи (цехи) КОЛАКС – готові «під ключ» комплекси з переробки молока. Усі компоненти обладнання в них змонтовані в єдину лінію з переробки молока. Кожен міні-завод обладнаний системами холодного та гарячого водопостачання, електроживлення, а також каналізацією, опаленням, вентиляцією, кондиціонуванням. За допомогою молочного міні-заводу КОЛАКС з переробки сирого молока можна отримати весь асортимент натуральної та екологічно чистої молочної та кисломолочної продукції. За рахунок ціни на готову молочну та кисломолочну продукцію господарства мають можливість підвищити показники ефективності виробництва молока.

Окрім інновацій та змін, які постійно здійснюються в галузі технічного та технологічного забезпечення виробництва, важливу роль та значення в досягненні мети організації мають організаційно-економічні та управлінські інновації. Переважно в літературі їх називають управлінськими інноваціями. Управлінські інновації — це система організаційних рішень щодо зміни системи управління, процедури, методів управління або управлінських підходів, які вперше застосовуються в конкретній організації.

Управлінські інновації в залежності від рівня управління можуть бути: міжорганізаційними, тобто такі, які виникаються та поширюються на макрорівні, в межах усієї економіки, галузі; внутрішньоорганізаційні, доля яких визначається межами окремої організації чи відомства.

Управлінські інновації та зміни мають дуже широкий спектр застосування. В сучасних умовах це може стосуватися: формування та вдосконалення управлінських

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

інформаційних систем; запровадження нових методів, форм бухгалтерського обліку; формування дієвої, ефективної системи управління якістю продукції; вдосконалення бізнес-планування, стратегічного планування; розробка нового мотиваційного механізму; реформування системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів; застосування нових форм роботи з персоналом та інше [4].

Таким чином, інноваційна діяльність нині є фундаментом забезпечення прибутковості виробництва молока. Стратегічним важелем і запорукою раціональної інтенсифікації молочного скотарства має бути переведення його розвитку на інноваційні засади, що передбачає широкомасштабне освоєння інноваційних технологій. Досвід такої орієнтації вказує на виправданість його використання іншими підприємствами. Порівняльний аналіз основних технологічних процесів показує переваги інноваційної технології над традиційною, що в результаті забезпечує формування високоприбуткового виробництва молока. Так, при інноваційній технології продуктивність корів в 1,5 рази, маса прибутку на 1 ц молока та в розрахунку на корову – відповідно в 2,6 і 4,5 рази більша, ніж при традиційній [2].

Висновки. Отже, підвищення ефективності виробництва молока у сільськогосподарських підприємствах є актуальним питанням для України. На нашу думку, в сучасних умовах інтенсивного розвитку науки та техніки, найбільший економічний ефект молочні господарства мають можливість отримати від інноваційної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дичаковська В. Екстремальне молоко / В. Дичаковська // The Ukrainian Farmer. — 2011. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.agrotimes.net/ekstremalne-moloko.html

2. Кучер Л.Ю. Шляхи підвищення ефективності виробництва молока на інноваційній основі / Л.Ю. Кучер, А.В. Кучер // Економіка АПК. — 2013. — №3. — С. 70—75.

3. Панічев Р. Роботи-дояри на молочній фермі / В. Панічев // Пропозиція нова. Український журнал з питань агробізнесу. — 2011. — № 1. — С. 122—125. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.propozitsiya.com/?page=149&itemid=3527&number=117

4. Михайлова Л.І. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / Л.І. Михайлова, С.Г. Турчіна. — К. : Центр учбової літератури. — 2007 — 248 с.

УДК 662.756:633.853.349

СВІТОВИЙ ДОСВІД ОЦІНКИ ЕКОЛОГІЧНОГО РИЗИКУ ПОГІРШЕННЯ СТАНУ ГРУНТІВ

М.С. Білан, студентка

Науковий керівник : к.е.н., доц. Мамалюк О. А.

Миколаївський національний аграрний університет

Стаття присвячена застосуванню методики оцінки екологічного ризику, погіршення стану ґрунтів, для визначення пріоритетності впровадження природоохоронних заходів. Проаналізовано причини та виявлено небезпечні чинники забруднення ґрунтів. Досліджено джерела забруднення ґрунтів.

Ключові слова: ґрунти, поводження з відходами, екологічний ризик.

Постановка проблеми. Серед великої кількості екологічних проблем своєю гостротою та актуальністю виділяється питання екологічного стану ґрунтів та ступеня забруднення земель під впливом тиску людини.

Оцінка екологічного ризику дозволяє визначити допустимий антропогенний тиск з метою збереження рівноваги природного середовища з забезпеченням відтворення основних її компонентів, а також приймати необхідні управлінські рішення з мінімізації антропогенного тиску та пріоритетності реалізації природоохоронних заходів.

Вирішення як глобальних, так і регіональних екологічних проблем потребує використання інтегральної оцінки відгуку природної системи на антропогенне втручання. У якості такої оцінки використовується імовірність негативних змін при тих або інших умовах, що узагальнюється поняттям "екологічний ризик".

Нажаль, в українському нормативно-правовому забезпеченні природоохоронної діяльності не визначено поняття "екологічний ризик", а відповідно немає вітчизняних методик по його розрахунку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методології визначення екологічного ризику та управління ним, а також питанню екологічного стану ґрунтів присвячено чимало робіт: О. В. Рибалова, Г. Д. Коваленко, Г. В. Аверін, О. В. Поддашкін, Г. В. Півень, К.М. Кравченко, О. В. Кравченко та ін.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз міжнародного досвіду по оцінці екологічного ризику, визначення комплексної оцінки екологічного ризику погіршення стану ґрунтів України, виявити небезпечні чинники забруднення ґрунтів та запропонувати шляхи покращення системи поводження з відходами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині соціально-економічний розвиток суспільства знаходиться в безпосередньому взаємозв'язку з якістю навколишнього природного середовища, тому екологічна політика України має бути спрямована на формування збалансованої системи раціонального природокористування з адекватною структурною перебудовою промислового потенціалу з метою мінімізації антропогенного тиску і забезпечення соціальної захищеності населення.

Основною метою управління та оцінки екологічним ризиком є забезпечення комфортних та безпечних умов існування природних екосистем і здоров'я людини шляхом зниження ймовірних небезпечних наслідків виникнення небезпечних екологічних ситуацій до прийнятного рівня. Управління екологічним ризиком являє собою процес, що включає визначення небезпеки впливу і його наслідків для природних екосистем, людини і її життєдіяльності, а також обґрунтування критерію прийнятності ризику [1].

На теперішній час кількома міжнародними організаціями, а саме - Програмою з навколишнього середовища (UNEP), Організацією Об'єднаних Націй з промислового розвитку (UNIDO), Міжнародним агентством з атомної енергетики (IAEA) та Всесвітньою організацією охорони здоров'я (WHO), розроблені рекомендації по оцінці і управлінню екологічним ризиком, пов'язаним із загрозою здоров'ю людини і стану навколишнього природного середовища внаслідок діяльності промислових та енергетичних комплексів [2].

Серед них найбільшу увагу привертає документ Американської Асоціації Інженерних товариств «Аналізи ризику. Процеси та застосування». У даному документі ключовим поняттям є «аналіз ризику», що включає три складові частини: оцінка ризику, управління ризиком, поширення інформації щодо ризику.

Така структуралізація самого ризику дозволяє виділити основні елементи (або етапи) процедури оцінки ризику [3]:

Перший етап - ідентифікація небезпеки - включає облік всіх хімічних речовин, що забруднюють навколишнє середовище, визначення її токсичності для людини або екосистеми (наприклад, тимчасова або постійна присутність певної речовини може викликати: канцерогенез, порушення репродуктивної функції і генетичного коду у людини та ін.). Тому, на даному етапі процедури оцінки ризику аналіз ведеться на якісному рівні.

Другий етап - оцінка експозиції - це оцінка того, якими шляхами і через які середовища, на якому кількісному рівні, в який час і при якій тривалості дії має місце

реальна і очікувана експозиція; це також оцінка одержуваних доз і оцінка чисельності осіб, які піддаються такій експозиції і для якої вона представляється вірогідною.

Третій етап - оцінка залежності "доза - відповідь" - це пошук кількісних закономірностей, що пов'язують одержувану дозу речовин з поширеністю того або іншого несприятливого (для здоров'я) ефекту, тобто з вірогідністю його розвитку.

Четвертий етап, свого роду результат попередніх етапів, - характеристика ризику, що включає оцінку можливих і виявлених несприятливих ефектів в стані здоров'я; оцінку ризику канцерогенних ефектів, встановлення коефіцієнта небезпеки розвитку загально-токсичних ефектів, аналіз і характеристику невизначеностей, пов'язаних з оцінкою, і узагальнення всієї інформації за оцінкою ризику.

Під впливом антропогенної діяльності людини до ґрунту надходять різного роду забруднювачі (важкі метали, нафтопродукти, пестициди тощо). Ґрунт потерпає від значного антропогенного тиску, внаслідок чого в ґрунті розвиваються такі процеси, як дегуміфікація, переущільнення, зменшення вмісту живильних речовин, що є причиною втрати родючості. Враховуючи те, що ґрунт зазнає постійного та тривалого антропогенного впливу, слід визначити, що проблема відродження земель на основі визначення найбільш значних джерел їх забруднення набуває великої значущості та актуальності [4].

Для узагальненої та детальної оцінок екологічного ризику досягнення критичного стану ґрунтів пропонується застосування певного набору показників [5].

Показники, що використовуються для оцінювання стану ґрунтів, як правило, визначають структуру угідь та покриву, екологічну стійкість, родючість, продуктивність та бонітет відповідного виду земельних ресурсів. Стан земель сільськогосподарського призначення визначається показниками структури угідь та ґрунтового покриву, екологічної стійкості ґрунтів, вмістом гумусу та основних елементів живлення рослин, ступенем еродованості та засоленості. Найбільш нестійкими в екологічному відношенні є ті райони, в яких розорані землі значно переважають над умовно стабільними угіддями, до яких відносять сіножаті, пасовища, землі, вкриті лісом та чагарником, болота.

Аналіз оцінок екологічного ризику погіршення сучасного стану ґрунтів показав, що саме в Донецькій, Луганській, Запорізькій та Миколаївській областях основною причиною забруднення земель є небезпечне поводження з відходами.

Небезпечне поводження з відходами є основною причиною забруднення земель в таких областях: Донецькій, Луганській, Запорізькій та Миколаївській.

Одним із актуальних питань щодо забезпечення раціонального природокористування в цих областях є поліпшення використання та охорони земельних ресурсів [6].

Вирішенню проблеми поводження з відходами сприяє система управління екологічним ризиком. Концепція екологічного ризику включає два елементи – оцінку і управління ризиком. Управління ризиком – це аналіз ризикової ситуації і напрацювання рішення, спрямованого на його мінімізацію. Управління ризиком включає процес раціонального розподілу витрат на зниження різних видів ризику з забезпеченням досягнення такого рівня безпеки населення й природного середовища, який тільки досяжний при існуючих у даному суспільстві економічних і соціальних умовах та технологічних можливостях. Екологічний ризик, інтегральна оцінка якого має якісні (класи екологічної небезпеки) та кількісні (вірогідність небезпеки) компоненти, повинен бути рівним або нижче гранично допустимого при дотриманні відповідних обмежень. Для зниження вірогідних небезпечних наслідків до прийнятного рівня використовуються відповідні захисні заходи, а при збереженні надмірно високих рівнів ризику може виникнути питання щодо доцільності подальшої реалізації діяльності конкретного природокористування [7].

Одним із пріоритетних напрямів мінімізації утворення та накопичення промислових відходів є впровадження новітніх маловідходних технологій та вилучення цінних компонентів і використання їх як вторинних ресурсів, створення на підприємствах системи екологічного менеджменту, регіональних класифікаторів і кадастрів відходів.

Нині переважна більшість відходів або взагалі не використовується, або використовується за найпростішими технологічними схемами, які не забезпечують повної реалізації їхнього ресурсного потенціалу. Розрив між обсягами накопичення відходів і обсягами їх утилізації та знешкодження поглиблює екологічну кризу. Водночас відбувається зростання витрат на одержання первинної сировини для промислового виробництва. Останнім часом до цих факторів додається проблема ресурсної залежності України від зовнішніх джерел багатьох видів сировини. Все це свідчить про важливість вторинного використання ресурсів.

Як екологічно небезпечний чинник відходи є одним з найбільш значних факторів забруднення довкілля. Їх розміщення потребує вилучення значних площ землі, а транспортування та зберігання —великих витрат підприємств. Тому зменшення обсягів відходів, насамперед найбільш токсичних, полегшить вирішення проблеми їх знешкодження та зменшить шкідливий вплив на довкілля. Вирішенню цієї проблеми

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

сприятиме створення екологічно безпечних, ресурсозберігаючих, маловідходних виробництв і територіально-виробничих комплексів різного рівня (промвузол, місто, район тощо), де відходи одних виробництв повністю чи частково будуть сировиною для інших, тобто каскадної схеми виробництва.

Висновки. Для вирішення питання щодо пріоритетності природоохоронних заходів актуальною задачею є комплексна оцінка екологічного стану навколишнього природного середовища. Аналіз сучасних методів комплексної оцінки стану довкілля показав, що найбільш перспективною є оцінка екологічного ризику з урахуванням оновленої оцінки класу небезпеки відходів.

З метою мінімізації екологічного ризику погіршення сучасного стану ґрунтів запропоновано шляхи покращання системи поводження з відходами: впровадження на підприємствах новітніх маловідходних технологій і системи екологічного менеджменту, вилучення цінних компонентів з відходів виробництв і використання їх як вторинних ресурсів, а також створення єдиної науково-методичної, законодавчої та організаційно-правової бази, регіональних класифікаторів і кадастрів відходів.

На даний час в Україні немає діючої методики по розрахунку «екологічного ризику». Національна методика може бути розроблена, враховуючи міжнародний досвід по оцінці екологічного ризику. Вона необхідна для вирішення завдань щодо оцінки та аналізу впливу природних і антропогенних факторів на навколишнє природне середовище внаслідок господарської діяльності.

При розробці такої методики за основу стратегії управління екологічною безпекою можливо було б прийняти рекомендації таких міжнародних організацій, як UNEP, UNIDO, IAEA, WHO. Ключовим поняттям даних рекомендацій є поняття «аналіз ризику», що включає три складові:

- оцінка ризику: оцінка наслідків впливу природних та антропогенних факторів на навколишнє природне середовище на базі даних натурних спостережень, лабораторних експериментів і результатів математичного моделювання;

- управління ризиком: задача управління ризиком, яка передбачає оцінку гранично - допустимих навантажень з урахуванням нормативно-правової бази та еколого - економічних особливостей даного виду діяльності;

- поширення інформації щодо ризику (доведення інформації до громадськості), з яким пов’язаний аналізований вид діяльності.

Таким чином, розробка національних нормативно – правових документів сприятиме реалізації заходів щодо екологічної безпеки та стане необхідним правовим

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

елементом управління, щодо зниження ризику який виник внаслідок господарської діяльності.

У перспективі передбачається розробка методики розрахунку «екологічного ризику», а також застосування її для вирішення завдань з оцінки, аналізу і прийняття рішень щодо попередження та ліквідування наслідків впливу природних і антропогенних факторів на навколишнє природне середовище у морегосподарській діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рибалова О. В. Загальні принципи управління екологічним ризиком / О. В. Рибалова, О. В. Поддашкін, Г. В. Півень // КАЗАНТИП – ЭКО — 2009.

2. Supplemental Ecological Risk Assessment Guidance for Superfund.// EPA Region 10. Focus: eco risk. Number 1. EPA 910-R-97-005. Seattle, 1997.

3. Хохлов Н.В. Управление риском / Н. В. Хохлов // М. : ЮНИТИ-ДАНА, 1999. — 239 с.

4. Методические указания по проведению анализа риска опасных производственных объектов. РД 03-418-01. Москва: «Научно-технический центр по безопасности в промышленности Госгортехнадзора России», 2002.

5. Коваленко Г. Д. Екологічний ризик погіршення стану навколишнього природного середовища України при збереженні існуючих тенденцій антропогенного навантаження / Г. Д. Коваленко, Г. В. Півень, О. В. Рибалова // Екологічна безпека : проблеми і шляхи вирішення : зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф. — Харків, 2009. — С. 52—56

6. Аверін Г. В. Методика з оцінки екологічних ризиків при забрудненні навколишнього природного середовища / Г. В. Аверін, Г. В.Звягінцева // Проект. — К., 2008. — 40 с.

7. Кравченко К. М. Сучасний стан ґрунтів Миколаївської області [Електронний ресурс] / К. М. Кравченко, О.В. Кравченко. — Режим доступу : http://lib.chdu.edu.ua

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК: 330.101

ОСОБЛИВОСТІ ЗЕМЛІ ЯК ЗАСОБУ ТА ПРЕДМЕТУ ПРАЦІ

О.А. Безродна, студентка

Науковий керівник : д.е.н., доцент Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті обґрунтовано концепцію земельних ресурсів як основного фактора виробництва, що має специфічні закономірності розвитку і функціонування. Виявлено особливі характеристики землі як економічної категорії.

Ключові слова: земля, земельні ресурси, засоби виробництва, предмети праці, знаряддя праці, суспільне виробництво.

Постановка проблеми. Ринок землі є важливим складником ринкової економіки і має особливі закономірності розвитку та функціонування. Він тісно пов'язаний з ринками факторів виробництва, споживчих товарів, капіталу, цінних паперів, суттєво впливає на фінансово-грошові потоки та формування ринкової вартості матеріальних і нематеріальних активів. Разом із тим земельні ресурси ще не стала складовою предмета економічної теорії, а їх внутрішня природа та фундаментальні закономірності розвитку не знайшли адекватного відбиття в науковій літературі. Це викликає необхідність визначення власного місця землі в системі категорій економічної теорії та її поглибленого теоретичного пізнання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні в Україні тільки починає формуватися особливий напрям економічного вивчення процесів, що протікають на земельному ринку. Поки що не існує спеціальних наукових досліджень закономірностей виникнення і функціонування останнього. Серед українських економістів, у працях яких тією чи іншою мірою порушуються питання економічної природи землі як ресурсу й особливостей використання її як фактору виробництва, можна виділити таких фахівців, як Галушко В.П., Гайдуцький П.І., Гуцуляк Г.Д., Добряк Д.С., Лукінов І.І., Малік М.Й., Месель-Веселяк В.Я., Новаковський Л.Я., Прейгер Д.К., Саблук П.Т., Трегобчук В.М., Федоров М.М., Юрчишин В.В. та російських: Буздалов І. М., Карнаухова Є. С., Львов Ю.А., Чешев А.С., Хлистун В.М. та ін.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення особливостей землі як засобу та предмету праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Земля – найцінніше багатство народу кожної країни. Вона є передумовою існування людського суспільства, джерелом

створення матеріальних цінностей. Відомий англійський вчений Уільям Петті відзначав, що праця – батько багатства, земля – його мати. І недарма, на протязі всієї історії розвитку людського суспільства велися війни за територію, за землю, бо хто мав більше землі, той і був багатшим, заможнішим, а держава, в цілому, більш економічно незалежнішою. Прикладом є Англія, яка й досі є володаркою багатьох територій по всьому світу. Ця країна входить в сімку найрозвинутіших країн світу [1].

Земля має два значення для суспільного виробництва: вона є виробничим резервом і засобом виробництва. Роль землі у вигляді виробничого резерву історично передує її ролі як засобу виробництва. На сьогодні майже вся територія країни використовується у суспільному виробництві (постійно чи періодично). Однак обмежувати сферу виробничого резерву тільки не використовуваними землями неправильно. Навіть задіяна для якихось цілей ділянка внаслідок різноманітних властивостей може становити інтерес і для інших галузей, тобто є для них виробничим резервом. Тому всі використовувані земельні ділянки – одночасно виробничий резерв і засіб виробництва. Саме це двоїсте економічне значення землі є основою міжгалузевого та внутрішньо-господарського її перерозподілу, зміни землекористування, внутрішньої його перебудови.

Закон вартості встановлює межу, коли суспільству вигідний перехід землі з виробничого резерву на засіб виробництва, яке здійснюється на основі розвитку народного господарства та його галузей, регіонів, окремих підприємств за допомогою землеустрою. Цей перехід суспільно доцільний, по-перше, якщо витрати на освоєння окупаються в прийнятні для суспільства терміни, а по-друге, якщо використання землі як засобу виробництва дозволяє забезпечити високу ефективність виробництва продукції. Тому перед зміною функції землі необхідно провести економічне вивчення її властивостей. Це одне з найважливіших теоретичних та практичних завдань в сфері організації використання землі. Оцінку необхідно проводити з урахуванням використання надалі функцій землі як засобу виробництва: предмету праці, знаряддя праці та всезагального засобу праці [2].

Земля в якості предмета праці, особливої продуктивної сили та у відповідній мірі продукт праці підкоряється тим же самим об’єктивно існуючим залежностям що діють у суспільному виробництві. Зокрема, вона як елемент матеріального світу може виступати як об’єкт власності, і в цій її якості на неї поширюються всі ті види прав, котрі визначає на даний відрізок часу офіційне законодавство, а також і норми відповідальності, що накладаються на носія (суб’єкта) цих прав за їхнє порушення або невиконання.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Як будь-який засіб виробництва, вона може виступати як об’єкт господарювання, і тут земля підпадає під дію правил, що визначають норми поведінки суб’єктів, що господарюють.

Однак при цьому не перестають діяти такі якості землі, що виділяють земельні ресурси зі складу безлічі елементів продуктивних сил.

Це, по-перше, її роль як просторового матеріального базису не тільки виробництва; по-друге, її здатність створювати нові цінності у виді особливих продуктів, поява яких без участі особливих природних сил. Схованих у ґрунті, у масових масштабах неможлива; по-третє, природна обмеженість її площ, неможливість їхнього збільшення штучним шляхом [3].

Як відомо, всі засоби виробництва поділяються на предмети праці (те, на що спрямовані зусилля людини) і засоби праці (те, за допомогою чого людина впливає на предмети праці для отримання певного продукту). На відміну від усіх інших засобів виробництва, земля (окрім того, що вона є просторовим базисом) може виступати одночасно і як засіб, і як предмет праці. Предметом праці земля є тоді, коли на неї направлені зусилля людини, тобто коли людина оре, боронує, вносить добрива чи виконує інші агроприйоми із землею. Засобом же праці земля виступає тоді, коли після обробітку людиною вона під впливом природних факторів (сонячної енергії, поживних речовин, тощо) створює продукцію.

У зв’язку із “двоосібністю” землі виділяються такі особливості її як головного засобу виробництва [4, 5, 6]:

1) на відміну від всіх інших засобів виробництва, які створені людиною, земля нею не створена. Як природне тіло земля виникла раніше за людину і сама є умовою для існування людини. Отже, земля є продуктом природи, тобто результатом багатовікового грунтоутворюючого процесу;

2) у зв’язку з тим, що земля створена природою, тобто людина на неї свої зусилля та час не витрачала, земля не має вартості у класичному розумінні останньої (як суспільно-необхідні витрати). Проте, має певну оцінку та ціну. На відміну від землі як засобу виробництва, ті землі, які знаходяться поза сферою діяльності людини, наприклад, у віддалених куточках планети, не мають ні вартості, ні ціни, хоча людина на їх створення, так само як і на створення землі в обробітку, своїх зусиль праці не витрачала. Отже, земля не має трудової вартості, бо не створена людиною, проте має вартість іншого роду – ціну – оскільки використовується людиною для забезпечення своїх потреб, тобто земля є корисною для людини. А якщо товар корисний для людини, то, згідно принципів мікроекономіки, вона згодна за нього заплатити саме стільки,

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

скільки він коштує, тобто його ціну. Відповідно й земля, оскільки вона дійсно приносить користь для людини, повинна мати свою ціну;

3) як природне тіло землю не можна замінити ніяким іншим засобом. Так, якщо трактор, наприклад, можна замінити кіньми у виробничому процесі, то без землі процес виробництва не відбудеться;

4) земля просторово обмежена, тобто штучно не можна розширити площу землі або створити нову землю чи, навіть її ділянку. З усієї площі земного шару, яка складає 15 мільярдів гектарів, площа суші, тобто території, де може існувати людина, складає лише 1 мільярд гектарів. Більш ніж за п’ять мільйонів років свого існування людина не змогла створити собі нові території;

5) земля має постійність місця, тобто земельну ділянку не можна перенести від одного сусіда (господарства, країни) до іншого;

6) в процесі виробництва земля не зношується, навпаки, при правильному використанні постійно поліпшується. Таким чином, на відміну від усіх інших засобів виробництва, які зазнають зносу як у фізичному так і в моральному плані, в результаті чого стають непридатними для подальшого використання, земля є “вічним засобом виробництва”.

Остання особливість землі як головного засобу виробництва в сільському господарстві зумовлена такою важливою її властивістю як родючість. Досить тривала практика ведення сільського господарства засвідчує, що межі підвищення родючості практично не існує. Зростання останньої можливе лише при умові додаткових капіталовкладень у землю на проведення агротехнічних заходів: хімізацію, меліорацію, механізацію, тощо. Проте слід відмітити, що додаткові вкладення (поточні чи капітальні) мають певну межу ефективності їх використання, що пояснюється різним рівнем розвитку техніки, технології, організації виробництва, якістю земель. Очевидно, що на землях більш якісних окупність вкладень буде вищою. Необхідно враховувати й те, що з розвитком продуктивних сил змінюються й напрями додаткових вкладень у землю. Так, раніше додаткові кошти спрямовувались на хімізацію та окультурення природних сінокосів та пасовищ. Сьогодні ж гостро постало питання захисту землі від ерозії, забруднення, руйнування, що також потребує значних коштів.

У зв’язку з вищевикладеним, Горлачук В.В. [7] поряд із загальновідомими і наведеними вище особливостями землі як засобу виробництва виділяє ряд нових, обумовлених інтенсифікацією (процесом додаткових вкладень) використання земельних ресурсів:

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

1) необхідність, на відміну від усіх інших засобів виробництва, комплексного використання разом із землею природних факторів (світло, повітря, вода, тепло), які потрібні для нормального розвитку рослин;

2) необхідність чергування сільськогосподарських культур і комбінування галузей, в той час як інші засоби виробництва активно сприяють процесу розподілу праці;

3) часова залежність, пов'язана із часто повторюваними і тривалими за часом розривами між безморозним періодом, часом виробництва і робочим періодом, тоді як використання інших засобів виробництва у більшості випадків співпадає з робочим періодом, тобто процесом праці.

ЛІТЕРАТУРА

4. Ковальова О. М. Еколого-економічні аспекти оцінки сільськогосподарських земель // Проблеми ефективного функціонування АПК в умовах нових форм власності та господарювання: Кол. монографія у двох томах. Т.1 / За ред. П. Т.Саблука, В. Я.Амбросова, Г. Є.Мазнєва / Ковальова О. М. — К. : ІАЕ. — 2001. — С.247-249.

5. Чешев А. С. Основы землепользования и землеустройства: Учебник для вузов. – Издание 2-е, дополненное и переработанное / Чешев А. С., Вальков В. Ф. – Ростов н/Д: издательский центр «МарТ», 2002. — 544с. (Серия «Экономика и управление».) – ISBN 5-241-00127-1

6. Ковальова О. М. Економічна оцінка земель з урахуванням їх екологічного стану. // Екологічна економіка і управління. Том 2. Економіка для екології. — Суми : видавничо-виробниче підприємство "Мрія-1" ЛТД. — 1997. — С.253-257.

7. Мацибора В. І. Економіка сільського господарства: Підручник / Мацибора В. І. – К. : Вища шк. — 1994. — 425 с.

8. Мельник Л. Г. Екологічна економіка: Підручник / Мельник Л. Г. — Суми : ВТД "Університетська книга". — 2002. — 152 с.

9. Наукові основи екологізації землеробства / Круть В. М., Фесенко Г. П., Алексєєнко Т. С. та ін. — К. : Урожай. — 1995. — 176 с.

10. Горлачук В. В. Управління родючістю ґрунту. Методичні рекомендації / Горлачук В. В., Сохнич А. Я., Тібілова Л. М. — Львів : НВФ "Українські технології". – 2002. — 32 с.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 663.854.78:575

ВИРОБНИЦТВО ТЕХНІЧНИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Л.В. Васильєва, студентка

Науковий керівник : д.е.н., доцент Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто показники розвитку виробництва соняшнику в Україні та визначено основні напрями підвищення економічної ефективності його виробництва.

Ключові слова: соняшник, валовий збір, урожайність, площа посіву,ефективність.

Постановка проблеми. Україна належить до тих країн, де традиційно вирощуються олійні культури і насамперед, соняшник, який входить до структури створення природно – кліматичних зон Степу, Центрального та Східного Лісостепу. Під ним зайнято понад 90% посівних площ усіх вирощуваних в Україні олійних культур. Соняшник став основною культурою, що забезпечує сільськогосподарським підприємствам найбільші прибутки і дозволяє одержувати гроші для придбання матеріально-технічних засобів. Виробництво насіння соняшнику має важливе значення завдяки своїм високій рентабельності та ліквідності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретичних і практичних аспектів виробництва технічних культур займаються багато науковців, зокрема такі вітчизняні вчені-економісти як В.Я. Амбросов, В.Г. Андрійчук, О.Д. Гудзинський, М.В. Зубець, П.М. Макаренко, П.Т. Саблук, Л.Г. Чернюк, В.В. Юрчишин та ін.

Постановка завдання – вивчення основних тенденцій розвитку виробництва соняшнику в Україні для визначення резервів і наукового обґрунтування напрямів підвищення економічної ефективності виробництва в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед світових виробників Україна посідає друге-третє місце за валовим збором насіння соняшнику, який є традиційною олійною культурою країни. За даними Держкомстату останніми роками в Україні виробляється 5,30-6,52 млн. тонн соняшнику.

Активний розвиток олійно-жирової промисловості вимагає відповідного рівня забезпеченості олійною сировиною. За період 1990-2011 рр. відбулось значне нарощування потужностей по переробці насіння олійних культур: з 2,4 млн. тонн на рік до 7,25 млн. тонн. При цьому, частка переробки соняшнику складає 96-98 % від всієї олійної сировини, яка переробляється олійно-переробними підприємствами [1].

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

У зв'язку з високим попитом на насіння соняшнику і рівнем рентабельності цієї культури відбулось значне розширення її посівних площ. Так, до 1997 року посівні площі соняшнику були на рівні 2 млн. га, з 2003 року – вийшли за межі 3 млн. га, а в 2008-2011 роках – перевищують 4 млн. га (рис. 1).

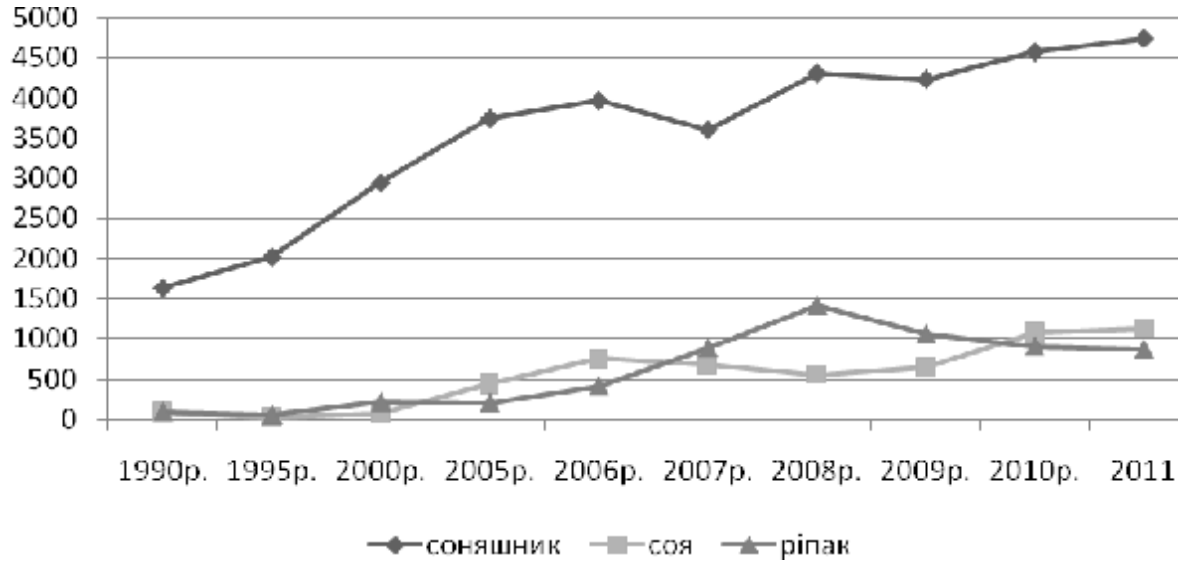

Рис. 1. **Посівні площі соняшника, сої та ріпаку в Україні, тис. га**

При цьому, посівні площі сої і ріпаку залишались на більш стабільному рівні і лише останніми роками суттєво збільшились. Найбільш значні площі посіву соняшнику знаходяться в Дніпропетровській, Запорізькій, Миколаївській і Донецькій областях [2].

Порушення науково обґрунтованих оптимальних площ посіву соняшнику і значне перевантаження сівозмін цією культурою призвело до низки негативних явищ: поширення і значної інтенсивності розвитку хвороб і шкідників, зниження родючості ґрунтів та ін. Вирішення проблем, що виникли, можливе лише за умови оптимізації площ посіву олійних культур. Науково обґрунтований рівень посівів соняшнику в Україні знаходиться в межах 2,0-2,5 млн. га [3].

При змушеному зменшенні частки посівних площ соняшнику отримання незмінного валового збору, який має задовольнити потреби олійних підприємств в сировині, можливе лише за умови підвищення врожайності. Слід відмітити, що на теперішній час рівень використання біологічного потенціалу соняшнику є найменшим серед олійних культур і навіть не досягає 50%. Впродовж останнього десятиріччя в середньому по Україні урожайність соняшника складала 1,35 т/га, що навіть менше, ніж в 1990 році (1,59 т/га). Однак в 2008-2011 рр. намітились позитивні зрушення:

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

середній показник урожайності соняшнику в Україні перевищив 1,50 т/га (1,52, 1,54 та 1,50 т/га відповідно) (рис. 2).

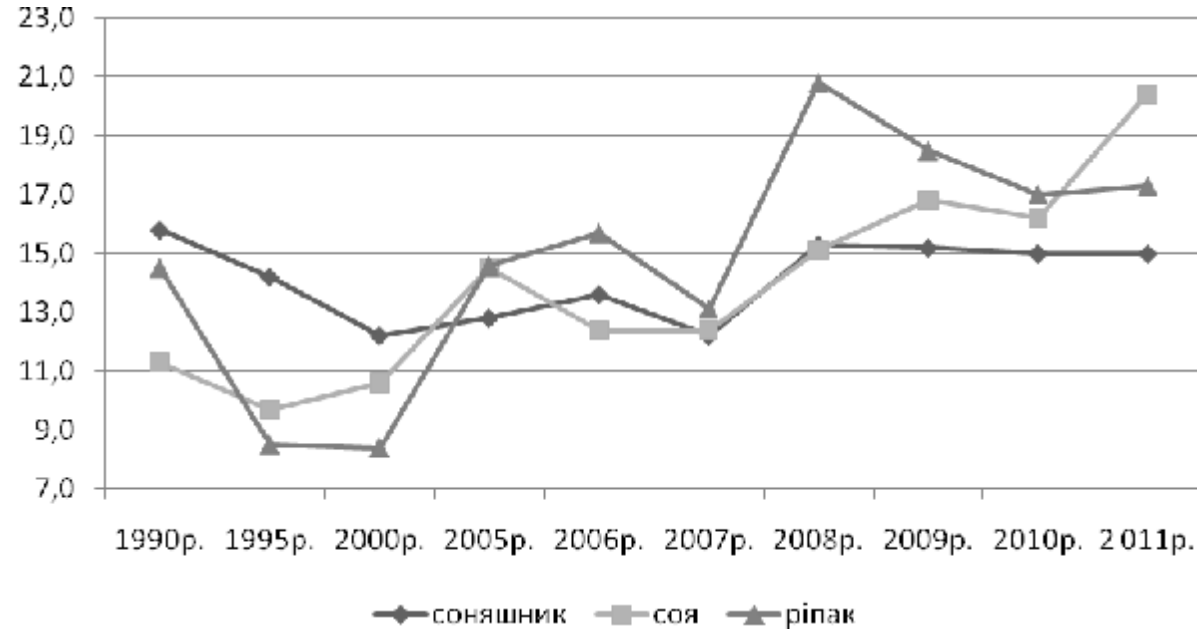

Рис. 2. **Динаміка врожайності соняшника, сої та ріпаку в Україні, ц з 1 га**

Зниження урожайності соняшнику зумовлене насамперед фінансовими та матеріально-технічними нестатками господарств. Більшість з них не забезпечені і не здатні забезпечити себе технічними засобами, пально-мастильними матеріалами, засобами захисту рослин, мінеральними добривами тощо. Водночас не завжди дотримуються необхідного чергування культур у полях сівозміни, що є винятково важливим саме для соняшнику з огляду на високий рівень винесення цією культурою поживних речовин з ґрунту, а також сприйнятливістю до хвороб при частому висіванні її на тій самій площі. За свідченнями спеціалістів, соняшник можна повторно висівати на одному полі не раніше як через 7-8 років.

Поряд із зниженнями урожайності, великий вплив на валовий збір соняшнику мають втрати при збиранні, транспортуванні, заготівлі та зберіганні.

При розміщенні посівів соняшнику слід враховувати біологічні особливості культури. Для нормального росту і розвитку соняшник потребує відповідного температурного режиму і вологозабезпеченості.

Температурні умови в зоні Лісостепу і Степу України є сприятливими для вирощування соняшнику, дещо ризиковими в цьому відношенні є північні лісостепові райони. Несприятливою для вирощування соняшнику є зона Полісся. Соняшник, завдяки підвищеній стійкості до ґрунтової і повітряної посухи, вважається посухостійкою культурою. В цьому відношенні зони Лісостепу і Степу України

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

відповідають біологічним потребам соняшнику. Виключенням є посушливі райони південного Степу України, які вважаються менш задовільними для вирощування цієї культури.

Таким чином, науково обґрунтоване зональне розміщення посівів соняшнику з урахуванням ґрунтово-кліматичних умов України і біологічних особливостей культури дозволить в повній мірі реалізувати її потенціал.

Висновки. Незважаючи на зниження урожайності, частка соняшнику у валовій продукції рослинництва, яка зменшилась за останні роки майже на дві третини залишається практично стабільною. Тому за цих умов соняшник залишається найбільш «ліквідною» сільськогосподарською культурою, здатною приносити реальний доход як «живими» грішми, так і засобами виробництва.

З метою підвищення економічної ефективності виробництва соняшнику в Україні необхідно докорінно удосконалити управління галуззю вирощування технічних культур АПК, створити належну систему економічного моніторингу, прогнозування та інформаційно-консультативного забезпечення суб'єктів українського ринку продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Работа предприятий масложирового комплекса Украины в сентябре- феврале 2008/09 МГ (материал предоставлен ассоциацией «Укроли-япром») // Масложировой комплекс. — 2009. — №2 (25). — С. 10-15.

2. Структура посівних площ (в розрізі регіонів) [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства аграрної політики України – Режим доступу : http:// www.minagro.gov.ua.

3. Кириченко В. В. Стан і перспективи розвитку селекції і насінництва гібридного соняшнику / В.В. Кириченко // Химия и технология жиров. Перспективы развития масложировой отрасли. 2-я международная научно-техническая конференция. — 2009. — С. 5-7.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 338.43:631.11

ВПЛИВ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЙОГО ВИРОБНИЦТВА ТА ЗБУТУ

С. В Березовський, студент

Науковий керівник : д.е.н., доцент Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Вивчено специфіку впливу складових забезпечення матеріально-технічними ресурсами на ефективність виробництва зерна сектора вітчизняної економіки, обґрунтовано шляхи підвищення ефективності виробництва зерна.

Ключові слова:зерновиробництво, ефективність, ресурси, забезпечення, реалізація, збут.

Постановка проблеми. Виробництво зерна в Україні належить до провідної галузі сільського господарства. Для нього наявна необхідна матеріально-технічна база, розроблені та впроваджені традиційні, прогресивні та інноваційні технології вирощування зернових культур. За оцінками експертів при створені належних умов відтворення українська земля може прогодувати 145-150 млн чол., а експорт товарної продукції дорівнювати 16-18 млрд дол.

На сьогоднішній день внаслідок дії об‘єктивних економічних закономірностей, обмеженості ресурсів, багато аграрних підприємств не отримують належних результатів від здійснення поточної виробничої діяльності навіть для простого відтворення їх капіталу. Тому оптимального забезпечення ресурсами всіх складових виробничого процесу, як головної передумови здійснення їх успішної виробничо-комерційної діяльності, вони не спроможні досягти. В цьому контексті набуває актуальності задача виявлення найбільш впливових складових виробництва зерна, раціональне використання яких дозволить підвищити ефективність виробництва в цілому, а також створити передумови оздоровлення економічної ситуації в аграрному секторі економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням підвищення ефективності аграрного виробництва за рахунок ресурсного забезпечення присвячено багато досліджень провідних вітчизняних вчених економістів: П.Т. Саблука, В.М. Трегобчука, В.Я. Амбросова, О.М. Алілова, Г.В. Коваля, Г.Є. Мазнєва, та ін. [1-5]. Їх дослідження спрямовані на аналіз загального стану ресурсного забезпечення аграрного виробництва та розробку рекомендацій щодо його покращення. При цьому в зазначених дослідженнях не достатньо уваги приділяється розробці та застосуванню методик

оцінки суттєвості впливу ресурсного забезпечення окремих складових факторного забезпечення виробничих процесів виробництва на ефективність комерційно-підприємницької діяльності в цілому.

Постановка завдання. Метою виконання дослідження є вивчення специфіки впливу складових забезпечення матеріально-технічними ресурсами на ефективність виробництва зерна сектора вітчизняної економіки та обґрунтування шляхів підвищення ефективності виробництва зерна.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слід зазначити, що у 2011р. отримано рекордний за роки незалежності врожай зернових і зернобобових культур (у 2008р. було 53,3 млн., у 1990р. – 51,0 млн.т) переважно за рахунок підвищення їхньої врожайності до середньосвітового рівня. Такий урожай зернових культур зумовлено, в першу чергу, значним зростанням виробництва зернової кукурудзи, питома вага якої досягла 40% у загальному валовому зборі зерна (при середньому показнику за десять років 21%).

Зерна продовольчих культур зібрано 23,7 млн.т (42% загального обсягу), що на 34% більше, ніж у 2010р. Слід відмітити і досить високий урожай пшениці, що є третім показником за роки незале-жності. У 2011р. проти попереднього року більш, ніж у 2 рази, зросло виробництво такої соціально важливої культури як гречка, на 15% – рису (обсяг виробництва став найбільшим показником за роки незалежності), у 2,4 раза – проса (табл. 1).

Таблиця 1

Виробництво основних видів сільськогосподарських культур

Види зернових	Валовий збір, тис. т		Урожайність, ц з 1 га зібраної площі	
	2011р.	2011р. у % до 2010р.	2011р.	2011р. (+, -) до 010р.
Зернові та зернобобові культури	56746,8	144,5	37,0	10,1
у тому числі: пшениця	22323,6	132,5	33,5	6,7
ячмінь	9097,7	107,2	24,7	5,0
жито	578,9	124,5	20,7	4,0
овес	505,6	110,3	18,1	3,3
гречка	281,6	210,6	9,9	3,2
зернобобові культури	491,0	82,9	14,6	-0,5
просо	278,8	238,1	17,8	4,1
кукурудза	22837,8	191,1	64,4	19,3

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Виконання всіх процесів виробництва та реалізації зерна пов‘язане з використанням матеріально-технічних ресурсів. Їх рівень, повнота забезпечення та ефективність використання багато в чому визначає рівень як окремих показників так і ефективність виробництва в цілому. Слід відмітити, що підприємства з високим рівнем ресурсного забезпечення виробництва зерна спроможні впроваджувати у виробництво прогресивні технології виробництва, з використанням високоякісного посівного матеріалу сучасних сортів і гібридів, широкого застосування добрив та новітніх засобів захисту рослин, сучасних технологій післязбиральної обробки та зберігання врожаю, що забезпечує високу ефективність виробництва зерна і найбільш вигідні схеми збуту продукції та в підсумку розширене відтворення їх капіталу.

Підприємствам з задовільним рівнем ресурсного забезпечення пошук шляхів до поліпшення економічної ситуації потрібно виконувати створенням умов для оптимального забезпечення ресурсами вирішальних складових виробничого процесу, як основних передумов здійснення успішної виробного-комерційної діяльності. При цьому головними задачами ресурсного забезпечення виробництва зерна є створення умов для залучення основних засобів та коштів для фінансування матеріальних та нематеріальних витрат при реалізації процесу виробництва та збуту зерна.

Враховуючи складний фінансовий стан, багато підприємств розширюють використання енергозберігаючих технологій підготовки ґрунту до посіву зернових культур, що суттєво знижує виробничі витрати, але поряд з цим знижує і якість підготовки, що погіршує як умови проростання та розвитку рослин так і умови виконання наступних операцій виробництва зерна. Це призводить як до зниження урожайності зернових культур та якості отриманого врожаю, так і до збільшення витрат на догляд за посівами. Крім того неякісна підготовка ґрунту призводить до зниження продуктивності та якості виконання операції основними засобами, що виконують в подальшому технологічні операції та унеможливлює використання більш сучасних машин для їх виконання. Але з іншої сторони, навіть пріоритетне фінансування виконання обробітку ґрунту, не гарантує прибутковість в цілому виробничо-комерційної діяльності підприємства по виробництву зерна.

Суттєвий вплив на ефективність виробництва зерна має насіннєвий матеріал. Високоякісне насіння за сприятливих умов спроможне забезпечити високу урожайність та якість отриманої продукції. Але з іншої сторони якісне насіння має високу вартість і в структурі виробничих витрат складає до 20 % виробничої собівартості. За несприятливих кліматичних та виробничих умов високоякісне насіння не забезпечить навіть простого відтворення капіталу.

Господарствам з недостатнім рівнем забезпеченості ресурсами доцільно вибирати посівний матеріал з урахуванням якості виконання попередньої операції (підготовки ґрунту), а також ресурсних та фінансових можливостей забезпечення відповідного рівня виконання операцій догляду за посівами. Важливою складовою підвищення ефективності виконання посіву та догляду за посівами є рівень та стан активної частини основних засобів для їх виконання. Слід відмітити, що для висіву високоякісного насіння необхідно обов‘язково використовувати сучасні високопродуктивні посівні машини, які спроможні забезпечити точний висів заданої норми насіння в кращі агротехнічні строки, і тим самим, створити умови для повної реалізації потенціалу насіння в контексті підвищення урожайності та якості продукції. Прийнятних показників виконання посіву насінням помірної якості більшість господарств досягає використанням традиційної вітчизняної техніки за рахунок збільшення норм висіву. При наявності ресурсів для забезпечення умов росту і розвитку рослин такий підхід інколи дозволяє досягти розширеного відтворення розміщеного капіталу.

Наявність у господарстві ресурсного забезпечення яке дозволяє застосовувати повну систему удобрення та комплексну систему захисту рослин підвищує реалізацію біопотенціалу зернових культур на 20 % [3].

За сприятливих кліматичних умов навіть помірніші, науково обґрунтовані за вмістом поживних речовин дози внесення добрив, при дробному способі їх внесення, забезпечують суттєву прибавку як урожайності, так і якості отриманої продукції. Нажаль, сучасне землеробство в Україні залишається недостатньо захищеним від несприятливих погодних умов.

Одним з перспективних напрямків покращення ресурсного забезпечення виробництва продукції рослинництва є створення систем зрошення полів. Незважаючи на необхідність великих капіталовкладень для створення таких систем, вони спроможні в певній мірі компенсувати неякісне виконання підготовки ґрунту до посіву, порушення оптимальних строків та якісних показників сівби, в значній мірі замінити технічні засоби для внесення добрив, хіммеліорантів, пестицидів, гербіцидів та підвищити ефективність їх використання, захистити посіви від пізніх весняних заморозків та літньої засухи і суховіїв. Таким чином вкладання коштів у створення зрошувальних систем в значній мірі підвищує ефективність ресурсного забезпечення виконання всіх операцій вирощування продукції рослинництва.

Збирання врожаю є завершальною операцією в технології вирощування сільськогосподарських культур. Період збирання зернових культур обмежений

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

агротехнічними строками. Через 7-10 діб від початку повної стиглості настає перестиглість, вологість зерна знижується до 7-9 % і під час обмолоту воно травмується, а значна частина осипається з колосків. Втрати зерна пшениці від осипання на 20 день після досягнення повної стиглості перевищують 30 % [3].

Слід зазначити, що господарства з високим рівнем ресурсного забезпечення, за рахунок чіткого виконання повного регламенту заходів сучасних технологій, за сприятливих кліматичних умов, спроможні отримувати високі врожаї високоякісного зерна. В таких випадках задачі післязбиральної обробки зернової частини врожаю зводяться до відокремлення незначної частини домішок незернової частини врожаю, мінеральних домішок та травмованого зерна основної культури.

Висновки. Ресурсне забезпечення виробництва зерна відіграє ключову роль в забезпеченні ефективності його виробництва та збуту. При цьому вплив ступеню забезпеченості окремих складових виробничого процесу основними засобами, а також коштами для фінансування матеріальних та нематеріальних витрат на ефективність виробництва зерна нерівноцінна.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваль П. В. Ефективність функціонування аграрних підприємств в умовах зміни темпів і пропорцій відтворення ресурсного потенціалу / Коваль П. В. // Економіка АПК. — 2005. — № 8. — С. 45— 52.
2. Обелець О. С. Економічна ефективність зернового виробництва в Україні / Обелець О. С. // Економіка АПК. — 2003. — № 10. — С. 59-61.
3. Пастухов В. І. Якість механізованих технологічних операцій і біопотенціал польових культур: Наукові рекомендації для працівників механізованого рослинництва / Пастухов В. І. — Харків : Ранок. — 2002. — 124 с.
4. Промышленное семеноводство: Справочник / Под ред. И.Г. Строны. — М. : Колос. — 1980 — 287 с.
5. Андрущенко Т. С. Шляхи підвищення урожайності та зниження собівартості зерна ячменю / Андрущенко Т. С. / Матеріали Міжнародного Форуму молодих вчених “Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи”. — Х. : ХНТУСГ. — 2007. — С. 72–73.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК: 338.242.4:[631.155.2:338.5]:633.1(477)

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА РИНКУ ЗЕРНОВИХ В УКРАЇНІ

Д.В. Гожий, студент

Науковий керівник : д.е.н., доцент Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Проаналізовано державне регулювання на ринку зернових та регулювання ціноутворення на зерно, обґрунтоване ефективність управління діяльності ринку зернових.

Ключові слова: ціноутворення, ринок зерна, державне регулювання, заставна ціна, нормативно-правова база.

Постановка проблеми. Ринок зерна на сьогодні в Україні функціонує нестабільно і дана тема налічує ряд складових аспектів, зокрема необхідність вирішення конфліктів сільгоспвиробників з урядом і трейдерами, встановлення взаємовигідних цін на зерно, проблеми експорту українського зерна закордон, що включає зміни у зв'язку із членством України в СОТ та відновлення Європейською комісією мита на імпорт зерна. Україна є одним з найбільших експортерів зерна в Європі, тому актуальність вирішення даної проблеми є безумовно високою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Державному регулюванню ринку зернових в Україні присвятили свої роботи такі автори, В.І. Бойко, С. О. Домбровська, О. В. Калюжна, В.Г. Андрійчук, В.І. Бойко, В.І. Власов, П.І. Гайдуцький, В.П. Галушко, М.В. Калінчик, А.М. Кандиба, С.М. Кваша, М.Г. Лобас, П.Т. Саблук, В.Ф. Сайко, І.О. Соловйов, Л.М. Худолій, С.М. Чмирь, В.С. Шовкалюк, О.М. Шпичак та інші.

Постановка завдання. Метою статті є пошук шляхів підвищення ефективності управління на ринку зернових через механізм державного регулювання ціноутворення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зернова проблема – це надзвичайно важлива не тільки економічна, а й політична проблема, розв’язання якої забезпечує соціальну стабільність суспільства і гарантує продовольчу безпеку держави. Головна мета державного регулювання ринку зерна – оптимізація сезонних коливань обсягу його продажу і цін реалізації та забезпечення завдяки цьому економічної підтримки доходів сільськогосподарських товаровиробників, продукуючих товарне зерно.

Сезонне коливання цін – це об’єктивне явище, характерне для багатьох видів продукції, в тому числі і для зерна. Світова практика показує, що сезонні коливання цін на цей вид продукції знаходяться в межах 20 % і досягають максимум 30 %. Проте на ринку зерна України вони перевищували цю норму у декілька разів. Досить сказати, що

під час жнив 1999 р. ціна на зерно становила в середньому 240 грн за тонну, а навесні і влітку 2000 р. — 600 і більше грн.

Така різниця в цінах супроводжувалася різкими перепадами в обсягах продажу зерна. Згідно П. І. Гайдуцького, з 10 млн т зерна урожаю 1999 р., реалізованого на внутрішньому ринку, понад 8 млн т було продано зразу ж після жнив і восени за цінами 200—250 грн за 1 т і лише 10 % (приблизно 1 млн т зерна) було реалізовано весною і на початку літа за ціною від 450 до 700 грн.

Внаслідок такого перепаду цін і обсягів продажу сільськогосподарські товаровиробники втратили близько 300 млн дол. США, які осіли у посередників. Різке підвищення цін на зерно призвело до істотного зростання цін на хліб і хлібопродукти, а це, в свою чергу, підштовхнуло зростання інфляції (за перше півріччя 2000 р. індекс інфляції зріс на 18,7 %), викликало соціальну напругу в суспільстві, оскільки хліб є основним продуктом харчування для великої частки населення України. Саме з метою недопущення таких різких коливань у цінах та в обсягах продажу і впроваджено механізм заставних цін та фінансових інтервенційних закупок зерна. При цьому в широкому трактуванні під фінансовими інтервенціями розуміють виплати уповноваженим державним органам регулювання продовольчого ринку, що пов’язані з придбанням сільськогосподарської продукції на організованому аграрному ринку [1], або строкових контрактів, укладених на цьому ринку, з метою недопущення неконтрольованого зниження цін на неї і зменшення доходів сільськогосподарських товаровиробників. Фінансові інтервенційні закупки за заставними цінами виконують стабілізуючу функцію, оскільки не дають змоги ринковій ціні на зерно падати нижче рівня заставної ціни. Водночас це і гарантує певну доходність сільськогосподарським товаровиробникам від виробництва і продажу зерна (рівень заставної ціни встановлюється в розмірі 50% середньої біржової ціни, що склалася на момент укладання угоди). Але особливо важливим є те, що оскільки сільськогосподарський товаровиробник має право забрати заставлене зерно протягом восьми місяців і продати його на ринку в разі підвищення ринкової ціни над заставною, то стає зрозумілим, що економічну вигоду від перепаду цін отримуватимуть переважно аграрії, а не посередники. Підвищенню дієвості державного регулювання й економічної підтримки доходів сільськогосподарського виробництва значно сприяли прийняті державою заходи щодо регулювання ринку зерна, започатковані Указом Президента України «Про невідкладні заходи щодо стимулювання виробництва та розвитку ринку зерна».

У вартісній структурі реалізації продукції сільськогосподарськими підприємствами (крім малих) продукція рослинництва займає майже 70%. У 2011р.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

порівняно з 2010 р. її продано більше на 3%. Частка зернових культур у загальному обсязі реалізації продукції рослинництва склала 49,1%.

Продаж комерційним господарюючим суб'єктам є основним напрямом збуту продукції для сільськогосподарських підприємств, на який припадає 83,8% усієї реалізованої продукції рослинництва. У 2011р. сільськогосподарські підприємства за цим напрямом реалізували 82,7% зернових культур. Порівняно з 2010р. обсяг реалізації зернових та зернобобових культур збільшився на 20,9% (табл. 1).

Формування цін на зерно в Україні завжди зумовлено особливістю кон'юнктури і характеризується умовами, що зазвичай призводять до незбалансованості цін. Для українського зернового ринку характерними є дві цінових крайності: у неврожайні роки – ціни високі, у врожайні – низькі, але безпосередній виробник та звичайний споживач опиняються у ситуації, коли ціни високі для споживача але низькі для виробника, а держава не спроможна відрегулювати ціни, забезпечивши баланс інтересів учасників ринку. Саме тому об'єктивна оцінка цінової ситуації на зерновому ринку є ключем до розуміння його стану в ціновому аспекті.

Таблиця 1

Обсяги реалізованої сільськогосподарськими підприємствами (крім малих) зернових та зернобобових культур

Види зернових	2011р. (тис. т)	2011р. у % до 2010р.
Зернові та зернобобові культури	28609,0	120,9
у т. ч.: пшениця	12055,0	115,9
ячмінь	3343,4	68,7
жито	208,2	53,5
овес	95,1	36,6
гречка	111,9	106,9
зернобобові культури	268,1	95,8
просо	83,0	72,3
кукурудза	12231,7	173,0
інші зернові	129,8	138,8

Середні ціни продажу сільськогосподарськими підприємствами продукції рослинництва, що склалися у 2011р., зросли проти 2010р. на 15,7%, а по реалізації зернових та зернобобових культур – на 22,6% (табл. 2).

Потенціал України як потужного експортера сільськогосподарської продукції, безперечно, колосальний. Окрім забезпечення власного населення достатньою

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

кількістю високоякісної продукції харчування, наша земля здатна прогодувати ще не одну країну. Для забезпечення такого результату необхідна правильна побудова взаємозв'язків держави з аграрними товаровиробниками та прийнятна система ціноутворення для всіх учасників ринку.

У загальній вартості експорту сільськогосподарської продукції і продовольства продукція рослинного походження становила 43,2%. При цьому, 65,4% загального обсягу експорту продукції рослинництва припадало на зернову групу, 25,9% – на насіння і плоди олійних рослин. Експорт зерна в натуральному вимірі за 2011р. склав 14,1 млн.т, що більше показника попереднього року на 1,8%. У вартісному вимірі експорт зернових культур збільшився на 46,6% за рахунок збільшення поставок кукурудзи та пшениці. Найбільші поставки кукурудзи здійснювалися до Єгипту, Іспанії, Ірану, Португалії, Нідерландів, пшениці – до Іспанії, Туреччини, Єгипту, Ізраїлю та Тунісу.

Таблиця 2

Середні ціни реалізації сільськогосподарськими підприємствами (крім малих) зернових та зернобобових культур

Види зернових	2011р. (грн за 1 т)	2011р. у % до 2010р.
Зернові та зернобобові культури	1374,2	122,6
у т. ч.: пшениця	1333,1	122,8
ячмінь	1349,0	141,2
жито	1281,5	161,7
овес	1573,3	205,2
гречка	4787,5	122,4
зернобобові культури	2115,1	132,5
просо	1540,5	148,7
кукурудза	1366,1	109,6
інші зернові	1264,0	124,2

Проблеми ціноутворення на зерно в Україні значною мірою зумовлені відсутністю на ринку такого великого гравця як держава або її несвоєчасним і безсистемним втручання у виробничу діяльність товаровиробників. Особливо державне втручання необхідне на початку маркетингового року (липень – серпень). Саме в період закупівлі зерна слід здійснювати державні фінансові інтервенції для стабілізації цінової кон'юнктури.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Держава має виступати регулятором продовольчого ринку, а її виконавчі органи повинні активно виконувати такі регуляторні функції [2, 3]:

- регулювати процес ціноутворення, що буде забезпечувати рівновеликий прибуток усім учасникам ринкових відносин та водночас підвищуватиме купівельну спроможність споживачів;
- стимулювати товаровиробників у нарощуванні обсягів виробництва сільськогосподарської продукції до кількості, необхідної для повного забезпечення населення продукцією і досягнення раціонального співвідношення потреби харчових продуктів тваринного та рослинного походження;
- здійснювати протекційні заходи щодо захисту внутрішнього ринку (товаровиробників, переробників) від іноземних конкурентів;
- формувати ринок зернових на основі регіональних особливостей.

Висновки. Підходи до розроблення основних напрямів системної державної політики щодо розвитку зернового ринку можуть стати основою розв'язання проблеми його стабілізації за умови, якщо вони будуть комплексними. Комплексність підходів полягає в реалізації поставленого завдання, насамперед, завдяки стабілізації пропозиції на ринку зерна шляхом інтенсифікації зернового виробництва. Необхідним напрямом розвитку ринку зерна має стати удосконалення законодавчо-нормативної бази щодо досягнення стабільності зернового ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соловйов І.О. Біржова торгівля на шляху становлення ринку зерна/ І.О. Соловйов, Кирилов Ю.Є. // Економіка АПК. — 2003. — №2. — С. 124-127.

2. Мелешко М. І. Стан розвитку та шляхи удосконалення біржового аграрного ринку / М.І. Мелешко // Економіка та держава. — 2010. — №5. — С. 109-111.

3. Саблук П.Т. Зерновий ринок України: проблеми та перспективи/ П.Т. Саблук // Економіка України. — 1997. — №5. — С. 4-14.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 657.471

РОЛЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Н.Г. Данченко, студентка

Науковий керівник : д.е.н., доцент Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто систему управління витратами та визначено її роль в забезпеченні ефективності діяльності підприємства.

Ключові слова: система, управління, витрати, ефективність, підприємство.

Постановка проблеми. Одним з елементів цілісної системи управління є управління витратами підприємств і організацій. Раціональне управління витратами є запорукою фінансової стабільності та стійкості у роботі вітчизняних товаровиробників. Недооцінка ролі управління витратами зумовлює значні витрати підприємств і організацій, що у кінцевому випадку негативно впливає на рівень виробничих витрат та на результати господарювання. Управління витратами передбачає управління процесами та факторами, що впливають на формування витрат, їх рівень та склад, головне в якому – попередження нераціонального використання ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретичних основ та практичного застосування різних систем управління витратами знайшли своє відображення в працях вітчизняних і закордонних учених: О. Байдика, К. Вілсона, С. Голова, Дж. Горрігана, К. Ларіонової, С. Ніколаєвої, Л. Нападовської, О. Орлова, Є. Рясних, С. Сінка, С. Стукова, В. Суржика, Р. Хілтона, Л. Хлапенова, М. Чумаченка та ін. При всій значимості проведених наукових досліджень, окремі питання підвищення ефективності управління витратами підприємства вивчені недостатньо. Зокрема, спостерігаються різні підходи до факторів впливу на витрати підприємства, маються розходження в методиках розрахунку, аналізі, основних показниках і комплексній оцінці витрат підприємства. Вимагають подальшого розвитку питання розробки конкретних механізмів пошуку і реалізації внутрішніх резервів економії витрат підприємств.

Постановка завдання – визначити роль системи управління витратами в забезпеченні ефективності діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Через загальну економічну кризу, безсистемний перехід до нерегульованого ринку, повну втрату державного впливу на економічні процеси, недосконаліть законодавства щодо приватизаційних процесів,

значне подорожчання енергетичних і матеріальних ресурсів істотно підвищилась собівартість продукції, а виробництво на багатьох підприємствах стало збитковим. Це зумовлює необхідність постійної роботи над вирішенням завдань оптимізації рівня витрат і забезпечення їх стійкої позитивної тенденції. При цьому особливої важливості набуває пошук шляхів формування та удосконалення системи управління витратами.

Управління витратами – це складний багатоаспектний та динамічний процес, що включає управлінські дії, метою яких є досягнення високого економічного результату діяльності підприємства [1]. У сучасних умовах управління витратами означає створення єдиної, раціональної, чітко та безперебійно функціонуючої системи з певними цільовими установками та взаємопов'язаними елементами. Управління витратами на підприємстві передбачає виконання всіх функцій управління, тобто функції повинні реалізовуватись через елементи управлінського процесу: прогнозування, планування, нормування, організація, калькулювання, мотивація та стимулювання, облік, аналіз, регулювання та контроль витрат.

Кожен елемент системи виконує чітко поставлені завдання і спрямований на досягнення загальних цілей підприємства. Так організаційні підсистеми: нормування витрат ресурсів, планування і прогнозування витрат за іншими видами, облік і аналіз, пошук і виявлення факторів економії ресурсів вирішують проблеми в межах своїх обов'язків.

Система управління витратами – це сукупність взаємопов'язаних елементів, методів і механізмів, що діють в межах функціональних обов'язків і утворюють певну цілісність, за допомогою яких узагальнюються процеси постачання, використання ресурсів, вирішуються чітко поставлені цілі, реалізуються тактичні і стратегічні плани. Метою цієї системи є надання управлінцям контролю і прогнозування витрат, вибір найефективніших шляхів розвитку підприємства, прийняття оперативних управлінських рішень [2].

Система управління витратами була створена інженерами і технологами у другій половині XIX ст. у США. Її мета формулювалася так: надання інформаційної допомоги управлінцям, контроль і прогнозування витрат, вибір найефективніших шляхів розвитку підприємства, прийняття оперативних управлінських рішень. Суть системи полягає у забезпеченні інформації для управління підприємством (рис. 1.1) [3].

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

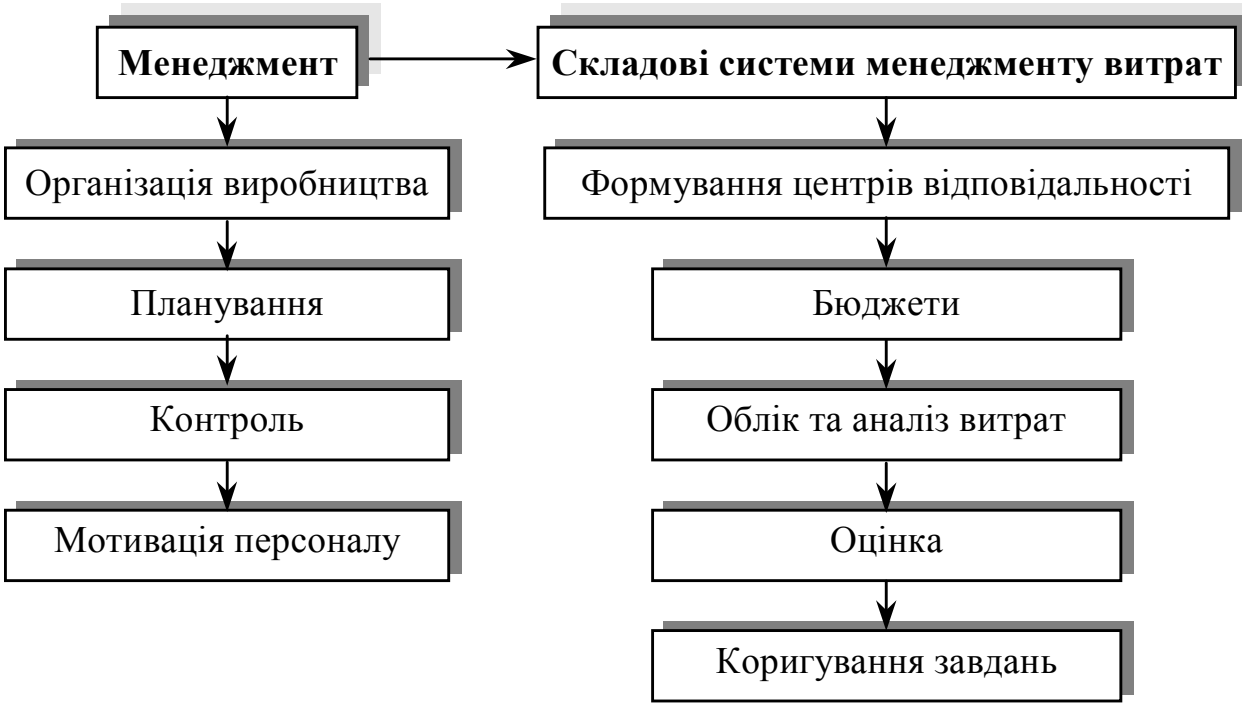

Рис. 1.1. **Реалізація функцій менеджменту через систему коригування завдань**

На підставі одержаних даних, аналізу прогнозів та виробничих бюджетів система управління витратами забезпечує планування господарської діяльності. Особливість цієї системи полягає в її орієнтації на детальний облік витрат на виробництво, пов'язаних з використанням ресурсів і калькулюванням собівартості продукції з метою вишукування резервів зниження витрат на одиницю продукції. У зв'язку з цим важко погодитися з твердженням деяких авторів про те, що управлінський облік є лише підсистемою бухгалтерського обліку або його частиною. На нашу думку, система управління витратами відокремлена від бухгалтерського обліку, насамперед вона є складовою системи менеджменту на підприємстві, оскільки охоплює не тільки облік витрат, а й порядок їх планування, організацію виробництва та розробку системи стимулювання працівників за досягнення поставлених цілей.

Система управління витратами суттєво відрізняється від традиційного бухгалтерського обліку, орієнтованого на складання фінансової (бухгалтерської) звітності. На відміну від бухгалтерського обліку, який відображає результати діяльності підприємства за минулий період, тобто за своєю суттю є ретроспективним, вона забезпечує контроль та аналіз поточної діяльності підрозділів, дозволяє виявити взаємозв'язок між рівнем витрат, обсягами виробництва й прибутком і на підставі цього оперативно планувати майбутню діяльність. Тобто за своєю суттю система управління витратами націлена на перспективу.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Ще одна відмінність системи управління витратами від фінансового обліку полягає в тому, що останній призначений як для внутрішніх, так і для зовнішніх користувачів інформації (банків, фінансових та статистичних органів, інших підприємств), його ведення жорстко регламентується нормативними актами державних органів. Система управління витратами, у свою чергу, направлена на задоволення виключно внутрішніх потреб підприємства при управлінні його виробничо-збутовою діяльністю. Вона не обмежена у виборі методів і розробляється відповідно до особливостей організаційної структури, тактичних та стратегічних цілей підприємства, технологій виробництва продукції, вимог виробничих процесів тощо [3].

Для забезпечення ефективного менеджменту необхідно організувати управління витратами в різних аспектах — за технологіями (звичайні, інтенсивні тощо), центрами відповідальності, видами продукції, за відповідальними особами. Це дає змогу всебічно аналізувати рівень витрат та встановлювати їх відповідність визначеним нормам.

Система управління витратами повинна забезпечити менеджерів підприємства такою інформацією, яка дозволить:

- приймати управлінські рішення з урахуванням їхніх економічних наслідків;
- контролювати витрати у зіставленні з нормами;
- формувати економічну стратегію;
- оцінювати формування собівартості та прибутку протягом виробничого періоду;
- оцінювати витрати в розрізі структурних підрозділів підприємства;
- приймати рішення стосовно доцільності здійснення окремих виробництв, ефективності використання ресурсів.

Ефективна система управління витратами ґрунтується на дотриманні певних принципів. Принципи управління витратами – це сукупність правил, положень і норм, які спрямовані на оптимізацію витрат підприємства. До загальних принципів управління витратами належать:

- системний характер організації та ведення системи управління витратами, який передбачає побудову стратегічного й оперативного планування, облік та контроль виробничих витрат і продукції тощо;
- орієнтація на задоволення виключно власних інформаційних потреб підприємства підчас управління його виробничо-збутовою діяльністю;
- самостійне визначення самим підприємством форм та документації системи управління витратами;
- пріоритет стратегічних цілей перед поточними завданнями;

- принцип безперервності;
- наскрізна уніфікована стабільна систематизація та кодування всіх планово-облікових номенклатур;
- принцип бюджетного (кошторисного) методу управління витратами, собівартістю й дохідністю підприємства;
- принцип взаємодії підрозділів підприємства через дані бюджетів;
- принцип оцінювання результатів діяльності підрозділів на основі бюджетів і внутрішньої звітності;
- принцип участі персоналу підприємства в процедурах системи управління витратами;
- принцип періодичності;
- принцип економічно обґрунтованості та достовірності;
- принцип мінімальної трудомісткості [4].

Висновки. Отже, система управління витратами відіграє надзвичайно важливу роль у розробці стратегії поведінки сільськогосподарського підприємства в ринкових умовах, тобто обґрунтуванні управлінських рішень під впливом зовнішнього економічного середовища. Не менше значення її і в налагодженні ефективного внутрігосподарського управління, створенні ефективного механізму планування, контролю й аналізу витрат.

ЛІТЕРАТУРА

1. Давидович І. Є. Управління витратами : навч. посібн. / І.Є. Давидович. – Вид. 2-ге, [перероб. тадоп.]. – Тернопіль:Вид-во "Економічна думка".— 2004. – 228 с.

2. Партин Г.О. Управління витратами підприємства: концептуальні засади, методи та інструментарій: монографія. — К.: Вид-во УБСНБУ. — 2008. – 219 с.

3. Дем’яненко С. І. Менеджмент виробничих витрат / Дем’яненко С. І. — К.: КНЕУ. — 1998. — 264 с.

4. Дем'яненко С.І. Менеджмент аграрних підприємств : навч. посібн. / С.І. Дем'яненко. — К. : Вид-во КНЕУ. — 2005. — 347 с.

УДК:6.60.631

ҐРУНТИ ТА ЇХ ЗАНЧЕННЯ В АГРОЕКОСИСТЕМАХ

А.Ч. Долгачова, студентка

Науковий керівник : д.е.н., доцент Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто економічну сутність та встановити значення ґрунту в агроекосистемах.

Ключові слова: ґрунти, агроекосистема, земельні ресурси, потенціал, екологія.

Постановка проблеми. В даний час проблема взаємодії людського суспільства з природою набула особливої гостроти. Стає безперечним, що рішення проблеми збереження якості життя людини немислимо без певного осмислення сучасних екологічних проблем: збереження еволюції живого,спадкових субстанцій, збереження чистоти і продуктивності природних середовищ, екологічне нормування антропогенного пресу на природні екосистеми в межах їх буферної ємності, збереження озонового шару, трофічних ланцюгів в природі, біокруговорота речовин та інші.

Ґрунтовий покрив Землі являє собою найважливіший компонент біосфери Землі. Саме ґрунтова оболонка визначає багато процесів,що відбуваються в біосфері. Найважливіше значення ґрунтів складається в акумулюванні органічної речовини, різних хімічних елементів, а також енергії. Ґрунтовий покрив виконує функції біологічного поглинача, руйнівника і нейтралізатора різних забруднень. Якщо ця ланка біосфери буде зруйновано, то сформоване функціонування біосфери не зворотно порушиться. Саме тому надзвичайно важливе вивчення глобального біохімічного значення ґрунтового покриву, його сучасного стану і зміни під впливом антропогенної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим аспектам економічно ефективного використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення присвячені наукові праці таких відомих вчених, як В. Андрійчука, В. Ганганова, Г. Гуцулюка, Д. Гнатковича, В. Горлачука, О. Корчинської, П. Саблука, А. Сохнича, В. Трегобчука, А.Третяка, І. Розумного, М. Федорова, та інших. Результати їх досліджень охоплюють широке коло питань зазначеної проблеми.

Постановка завдання. Дослідити економічну сутність та встановити значення ґрунту в агроекосистемах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Використання людиною ґрунтів в інтересах землеробства почалося у період неоліту майже 12 тис. років тому, коли

з'явилося мотичне рільництво. Із розвитком поселень ґрунти широко використовували під забудівлю. Примітивна агротехніка та інтенсифікація застосування ріллі у процесі збільшення густоти населення зумовили руйнування ґрунту під впливом води та вітру. Тому вже понад 2 тис. років тому почали захищати ґрунти від ерозії (наприклад, у Китаї) [1].

У сучасному розумінні земельні ресурси — це складне поняття, до якого умовно належить визначення "природно-соціальне утворення", що характеризується ознаками просторового та інтегрального ресурсів — протяжністю, рельєфом, надрами, водами, ґрунтовим покривом, рослинністю, іншою біотою, а також є об'єктом господарської діяльності й розселення, визначає екологічні умови життя людей.

Земля — це територія суші або її частина (земельна ділянка) з ґрунтами, іншими природними компонентами ландшафту, що органічно поєднані та функціонують разом із нею, є об'єктами власності та господарської діяльності, що здійснюється на основі законодавства України. Одним із основних споживачів земельних ресурсів є сільське господарство. Саме ґрунт дає всі відтворювані ресурси рослинного і тваринного світів. Ґрунт — біокосна система, в якій складові (жива речовина та нежива матерія, мінеральна речовина, або скелет ґрунту, та організми) настільки взаємопов'язані, що втрата якоїсь із них неможлива — ґрунт зруйнується. Для ґрунту характерна найбільша активність процесу вивітрювання. Адже на його поверхню потрапляє сонячна радіація, атмосферні опади, він е субстратом і середовищем сухопутного життя. Із природними є штучні, докорінно перетворені ґрунти та ґрунтоподібні суміші: у містах, на звалищах, рекультивованих кар'єрах тощо. Такі заходи, як меліорація, суттєво впливають на ґрунтотворний процес. Частка перетворених і штучних ґрунтів досить значна, а в деяких регіонах світу вони навіть переважають.

Ґрунти — це природні утворення, яким властива родючість — здатність забезпечувати рослини речовинами, необхідними для їх життєдіяльності, а також накопиченими водою та повітрям. Ґрунти — багатофункціональні системи, що мають важливе екологічне значення. Вони виконують такі основні функції [2]:

- середовище існування;
- акумулятор і джерело речовини та енергії для організмів;
- проміжний ланцюг між біологічним і геологічним кругообігами;
- захисний бар'єр;
- умови для нормального функціонування біосфери загалом. Ці функції ґрунтів утворюють їх екологічний потенціал.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Його складовою є агроекологічний потенціал, тобто здатність ґрунтів виконувати функцію сільськогосподарських угідь, створювати оптимальні умови для росту і розвитку сільськогосподарських рослин, а також підтримувати екологічну рівновагу в агроландшафтах і природному середовищі. Агроекологічний потенціал ґрунтів визначається за такими головними показниками [2]:

- потужність гумусного шару ґрунту;
- вміст поживних речовин (фосфор, калій);
- рівень і мінералізація ґрунтових вод;
- біотичний потенціал або біопродуктивність земельних угідь;
- стійкість ґрунтів до забруднення (активні температури, крутизна схилів, кам'янистість, структурність, питомий опір, механічний склад, вміст гумусу, тип водного режиму, реакція pH, місткість іонів, залісненість, розораність, господарська освоєність);
- забрудненість радіонуклідами (цезій, стронцій, плутоній, америцій), важкими металами (валовий вміст у ґрунті бору, молібдену, марганцю, цинку, кобальту, нікелю, міді, хрому, свинцю та ін.), пестицидами і мінеральними добривами з урахуванням природних особливостей ґрунтів;
- несприятливі природно-антропогенні процеси (ступінь ураженості територій яружною та площинною ерозією, зсувами, суфозією лесових порід, дефляцією, карстом, селями, засоленням, підтопленням, просіданням й обваленням над гірничими виробками тощо).

Родючість ґрунту, що визначається в основному запасами гумусу, є не тільки головною економічною й екологічною характеристиками агроекосистеми. Зменшення вмісту гумусу погіршує умови розвитку корисної мікрофлори, спричинює втрату запасів внутрішньоґрунтової вологи, елементів мінерального живлення, посилення процесів змивання та вимивання, тобто зумовлює деградацію базису. З усіх типів ґрунтів найродючішими та найпотужнішими є чорноземи. В Україні нараховується майже 650 різних видів ґрунтів.

Ґрунт — найскладніша система, одним з основних компонентів якої є живі організми, що її населяють. Від діяльності цих організмів залежать характер та інтенсивність фіксації головного біогенного елемента — атмосферного азоту, здатність ґрунту до самоочищення та ін. Значення ґрунтової біоти постійно збільшується, і не тільки у зв'язку з її незамінною роллю у формуванні родючості ґрунту. Під час техногенного забруднення компонентів біосфери, в тому числі й ґрунту, ґрунтова біота виконує ще одну важливу функцію — детоксикації різних сполук, які є в ґрунті і

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

впливають на стан навколишнього середовища та якість сільськогосподарської продукції.

Ґрунтовий покрив — це самостійна земна оболонка. Ґрунт є продуктом сумісної дії клімату, рослинності, тварин та мікроорганізмів на поверхневі шари гірських порід. У цій найскладнішій системі безперервно відбуваються синтез і руйнування органічної речовини, кругообіг елементів зольного та азотного живлення рослин, детоксикація різних забруднювальних речовин, що потрапляють у ґрунт. Такі процеси здійснюються за допомогою унікальної структури ґрунту, що являє собою систему взаємопов'язаних твердої, рідкої, газоподібної та живої складових. Наприклад, повітряний режим ґрунту тісно пов'язаний із його вологістю. Оптимальне співвідношення цих факторів сприяє ліпшому розвиткові вищих рослин. Тверда фаза ґрунту, в якій здебільшого містяться джерела поживних та енергетичних речовин (гумус, органо-мінеральні колоїди), взаємопов'язана з ґрунтово-біотичним комплексом.

У зв'язку з цим значення ґрунту в агроекосистемах полягає в тому, що:

— це головний засіб сільськогосподарського виробництва та основа агроекосистем. Людство отримує з ґрунту майже 95 % усіх продуктів харчування;

— це життєвий простір, що забезпечує існування живих організмів;

— це механічна опора рослинності, яка на ньому росте;

— ґрунт має здатність зберігати насіння протягом декількох років, у зв'язку з чим підтримується біорізноманіття у природі та здатність до оновлення рослинних популяцій;

— ґрунт акумулює потрібні для життєдіяльності організмів воду, поживні та енергетичні речовини, що в значній мірі визначає його родючість;

— він регулює гідротермічний режим, що дає змогу організмам, які його населяють, зберігати життєдіяльність за певних температур і вологості;

— ґрунт виконує санітарну функцію. Його здатність до самоочищення за допомогою його біоти забезпечує знешкодження багатьох патогенних мікробів і токсикантів, що позитивно впливає на якість сільськогосподарської продукції і стан природного середовища;

— йому також притаманна інформаційна функція. Відомо, наприклад, що перехід навесні температури понад 4-5 °С стимулює активізацію азоту, фосфору, калію, тобто ця межа температури є своєрідним "сигналом" до початку споживання поживних елементів у зв'язку з початком вегетаційного періоду.

Однак ці функції ґрунту не безмежні й можуть порушуватися унаслідок виробничої діяльності людини. Одним з таких порушень є ґрунтостомлення, зовнішні

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

вияви якого відображаються в різкому зменшенні врожайності сільськогосподарських культур. Це спостерігається у процесі постійного вирощування рослин одного й того самого роду. Основними причинами ґрунтостомлення є накопичення у ґрунті токсичних речовин, які виділяють коріння рослин та мікроорганізми, а також розклад специфічних шкідників, збудників хвороб і бур'янів. З метою запобігання ґрунтостомленню потрібно дотримуватися сівозмін, оздоровляти ґрунти шляхом внесення органічних добрив, вирощувати стійкі сорти тощо.

Висновки. Отже, ґрунт – це базис для створення будь-якої агроекосистеми, концентрації процесів трансформації потоків речовин та енергії в них. Фізико-хімічні процеси, які відбуваються в агроекосистемах, істотно відрізняються від аналогічних процесів у природних екосистемах внаслідок наявності елементів антропогенного регулювання. Принципова відмінність навіть спрощених агроекосистем від природних полягає у переважному виносі з врожаєм поживних речовин, які акумулюються у вирощеній продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Екологічні проблеми у зв’язку із забруднення ґрунтів [Електронний ресурс] – Режим доступу:http://refs.co.ua/81347 Ekologicheskie_problemy_v_svyazi_s_zagryazneniem_pochv.html

2. Значення ґрунту в життєдіяльності людини [Електронний ресурс] – Режим доступу:http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/gruntoznavstvo/znachennja_gruntu_v_zhitti_ljudini/34-1-0-476

УДК 338.43:633/635(477.73)

СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ПРОЦЕСУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДВИЩЕННЯМ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ

О.О. Загоруйко, магістр

Науковий керівник : к.е.н., доцент Мамалюк О. А.

Миколаївський національний аграрний університет

Обґрунтовані методологічні засади аналізу продуктивності праці персоналу аграрних підприємств. Здійснено аналіз рівня продуктивності праці на аграрних підприємствах. Визначено вплив факторів на продуктивність праці працівників на механізованих роботах в рослинництві. Проаналізовані складові елементи процесу стратегічного управління підвищенням продуктивності праці персоналу аграрних підприємств.

*Ключові слова**:** продуктивність праці, персонал, стратегічне управління.*

Постановка проблеми. У ринковій економіці підвищення продуктивності праці – основний чинник вирішення економічних проблем підприємства. Зміна співвідношення між затратами робочого часу і кількістю виробленої продукції характеризує рух продуктивності праці. Рівень і динаміка продуктивності праці визначаються складною взаємодією чинників: матеріально-технічних, організаційних, економічних, соціальних, природно-кліматичних, структурних. Продуктивність праці є важливим трудовим показником. Від її рівня і динаміки залежать чисельність працівників, рівень і фонд оплати праці, обсяг випуску продукції тощо. Тому планування персоналу, розробка системи мотивації до праці ґрунтуються на дослідженнях продуктивності праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження рівня продуктивності праці, пошук джерел її зростання, а також розробка комплексу заходів щодо покращення використання персоналу на аграрних підприємствах висвітлюються у працях багатьох вітчизняних вчених-економістів, зокрема В. Андрійчука, Д. Богині, В. Вітвіцького, О. Грішнової, С. Гудзинського, В. Дієсперова, Д. Доманчука, Ю. Краснова, Г. Купалової, І. Лотоцького, С. Лучик, М. Маліка, В. Нелепа, В. Рябоконя, П. Саблука, О. Шкільова, О. Шпикуляка, К. Якуби та ін. Поряд з цим, питання удосконалення методології дослідження продуктивності праці персоналу аграрних підприємств є особливо актуальними і вимагають подальшого опрацювання.

Метою аналізу продуктивності праці є оцінка рівня і динаміки планових і фактичних показників, виконання плану з виробітку на одного працюючого і на одного робітника, а також визначення зміни виробітку порівняно з попереднім періодом, установлення частки приросту випущеної продукції у результаті підвищення продуктивності праці тощо. У процесі аналізу виявляються резерви можливого

підвищення продуктивності праці в плановому періоді. Тому розробка плану заходів, спрямованих на використання виявлених резервів, має вирішальне значення для виконання плану підвищення продуктивності праці. Успіх залежить від того, наскільки забезпечено його виконання необхідними ресурсами, які намічені виконавці, строки виконання тощо [1, с. 285].

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування методологічних засад аналізу продуктивності праці персоналу аграрних підприємств, що інтегрується у загальний процесс стратегічного управління персоналом і сприяє підвищенню ефективності використання трудових ресурсів, подальшому розвитку й зростанню прибутковості підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з найважливіших аспектів вивчення використання робочої сили є аналіз результативності праці в процесі виробництва товарів і послуг: вимірювання рівня динаміки продуктивності праці, вивчення чинників зростання продуктивності праці. Ріст виробництва сільськогосподарської продукції має великий вплив на зростання продуктивності праці в сільськогосподарських підприємствах, що і видно з даних табл. 1.

Дані табл. 1 свідчать, що у 2011 р. продуктивність праці в цілому по сільськогосподарських підприємствах, зросла порівняно з 2005 р. на 69044 грн., або на 196,3 %; у рослинництві – на 65364,1 грн., або на 181,5 %, а у тваринництві - на 72126,5 грн., або на 310,6 %. Тобто, слід відмітити, що спостерігається стійка тенденція росту продуктивності праці у сільськогосподарських підприємствах, а саме в цілому по сільськогосподарському виробництву ріст становить 1,9 рази; у рослинництві - 1,8 рази, а у тваринництві – 3,1 рази.

Таблиця 1

Продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області

	2000 р.	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2011р.у % 2005р
Виробництво валової продукції сільського господарства на одного зайнятого в сільськогосподарському виробництві в порівняних цінах 2010 р., грн..	28465,0	71722,4	51733,1	125783,8	128073,2	127120,5	140766,1	196,3
у т. ч.: у рослинництві	…	80204,0	51368,7	135347,5	135966,6	131207,3	145568,1	181,5
тваринництві	…	34248,3	53697,0	66403,8	80140,7	100801,6	106374,8	310,6

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Можна відмітити, що майже половина областей України, в основному на сході і заході, мають занадто малий показник виробництва сільськогосподарської продукції на одного зайнятого у сільськогосподарському виробництві до 45000, що гальмує розвиток галузі загалом по країні. Такий стан сільськогосподарського виробництва можна пояснити об'єктивними та суб'єктивними причинами. Так, на сході здебільшого розвинута промисловість, яка традиційно є більше організаційно та інвестиційно забезпеченою. Крім того, посушливі погодно-кліматичні умови, які спостерігаються в південних регіонах в останні роки, значно знизили урожайність сільськогосподарських культур. На заході несприятливі погодні умови (щорічні повені, надмірна вологість) також завдали великої шкоди сільському господарству [4, с. 150].

До об'єктивних причин також можна віднести загальне зниження економічного розвитку. Певною мірою вплинула і неефективність поширених форм господарювання. Значна частка фермерських та особистих селянських господарств з різних причин (диспаритет цін, великі відсотки за кредити, неврожайні посушливі роки тощо) збанкрутували. Основною суб'єктивною причиною можна вважати неефективну цінову політику, яка більш ніж за десятиріччя призвела до порушення напрацьованої за багато років системи розміщення виробництва основних видів продукції як рослинництва, так і тваринництва. Наприклад, у східних областях традиційно вирощували зернові культури, гібридну кукурудзу, соняшник та інші культури, притаманні для степової зони. Однак диспаритет цін, дуже низькі закупівельні ціни на зерно, які не відшкодовують навіть прямі витрати на його виробництво, змушували сільськогосподарські підприємства йти на бартерні операції або реалізувати продукцію на невигідних для себе умовах. Тому за останні роки, на жаль, у східних регіонах почали вирощувати навіть цукрові буряки, які дають тут низьку урожайність. На шкоду системі землеробства набуло поширення виділення площ під соняшник і скорочення їх під кормовим клином. Усе це призвело до порушення вимог сівозмін та зниження урожайності майже всіх сільськогосподарських культур, погіршення кормової бази.

Усе це в сукупності призвело до падіння виробництва сільськогосподарської продукції загалом по галузі.

Можна відмітити, що зі зниженням продуктивності праці погіршуються економічні показники в сільському господарстві, що вказує на необхідність нагального підвищення її рівня. Інакше держава приречена на самопроїдання національного доходу та подальше посилення кризового стану. Тому на всіх рівнях економіки виникає необхідність розробки системи мотивації, регуляторами якої є інтереси, стимули, потреби, раціональна організація праці та виробництва, й будується вона в головному

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

напрямі - забезпечення зростання продуктивності праці, що надалі дає зростання внутрішнього валового продукту [7, с. 28].

Для дослідження тенденцій і виявлення резервів росту продуктивності праці використовують різноманітні методи економічних досліджень, серед яких вагоме місце займає метод кореляційно - регресійного аналізу. За допомогою кореляційно-регресійного методу взаємозв'язок між явищами фіксують аналітично у вигляді математичних виразів, які відображають взаємозв'язки факторних і результативних ознак [6, с. 37].

В умовах ринкової економіки все більшого значення набувають розробка й впровадження цільових програм управління продуктивністю праці. Цілями програми виступають: ефективне використання робочої сили; мінімізація втрат виробництва; створення ефективної системи вимірювання продуктивності праці, тобто визначення межі і показників цілей цієї системи. Кожен підхід щодо підвищення продуктивності праці охоплює: організаційні форми підвищення продуктивності праці; сфери підвищення продуктивності праці; засоби і методи підвищення продуктивності праці [8, с. 130].

Вважаэмо, що складовими елементами процесу стратегічного управління підвищенням продуктивності праці повинні бути такі заходи:

–оцінювання й аналіз організаційної системи, для якої розробляється цільова програма. При цьому необхідно визначити внутрішні можливості підприємства. Виявити слабкі і сильні сторонни підприємства, ураховуючи передбачувані стратегічні зміни ринкового середовища;

–оцінювання зовнішніх умов діяльності організаційної системи, які можуть вплинути на проектування і складання цільової програми;

–стратегічне планування. На цьому етапі забезпечується узгодження цілей, завдань стратегічного управління продуктивністю праці на період 5-10 років. Доцільно виділити першочергові завдання, важливі для подальшого розвитку підприємства;

–розробка критеріїв результативності програми. Необхідно визначити конкретні вимірники, критерії, нормативи, за якими необхідно оцінювати заходи щодо управління продуктивністю;

–виявлення й аналіз резервів підвищення продуктивності праці;

–визначення всіх матеріальних, особистісних і організаційних засобів стратегічного розвитку підприємства;

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

–розробка проекту, що передбачає послідовність виконання робіт, оцінювання витрат, функції виконавців, питання управління проектом, аналіз витрат і фінансових результатів;

–розробка планових заходів щодо подальшого підвищення продуктивності праці;

–розробка ефективної системи мотивації і матеріального стимулювання досягнення запланованих показників продуктивності праці.

Висновки. Сутністю управління продуктивністю праці є створення умов для її зростання. Водночас підвищення продуктивності представляє собою процес змін в економіці. В умовах ринкової економіки все більшого значення набувають розроблення й упровадження цільових програм управління продуктивністю праці. Успішна реалізація цільових програм управління продуктивністю праці значною мірою обумовлена якістю процесу планування на ранніх стадіях розроблення програм.

Отже, можна вважати, що запропоновані заходи будуть сприяти як зростанню продуктивності, так і підвищенню ефективності діяльності аграрних підприємств в цілому. Орієнтація на досягнення найвищих кінцевих результатів слугує найбільш оптимальним стилем створення системи управління продуктивністю й оперування нею.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чикуркова А. Д. Стратегія управління персоналом в аграрному секторі економіки : [монографія] / А. Д. Чикуркова. - Кам’янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г. — 2010. — 428 с.

2. Сільське господарство України за 2006 р. : [стат. щорічник]. — К. : Держкомстат України. — 2007. — 336 с.

3. Сільське господарство України за 2010 р. : [стат. щорічник]. - К. : Держкомстат України. — 2011. — 384 с.

4. Жибак М. М. Використання трудового потенціалу села в областях західного регіону / М. М. Жибак // Економіка АПК. — 2009. — № 7. — С. 147-152.

5. Олійник Т. Удосконалення вартісних показників продуктивності сільськогосподарської праці /Т. Олійник // Україна: аспекти праці. — 2008. — № 1. — С. 40-44.

6. Конет І. М. Елементи математичної статистики / І. М. Конет, А. І. Юрчик. — Кам’янець-Подільський. — 1998. — 90 с.

7. Кадрове забезпечення АПК / [Царенко О. М., Мельник С. І., Михайлова Л. І., Турчина С. Г.]. — Суми : Козацький вал. — 2003. — 70 с.

8. Ахметова И. А. Интенсивность труда в нормировании трудовых процессов / И. А. Ахметова // Известия Академии труда и занятости. — 2003. — № 3-4. — С. 127-131.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 338.439:633/635

ЕКОНОМІКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

Я. О. Драчов, студент

Науковий керівник : к.е.н., доцент Мамалюк О.А.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджені особливості економіки і організації виробництва продукції рослинництва аграрних підприємств Миколаївської області та визначені шляхи їх покращення.

Ключові слова: рослинництво, урожайність, організація виробництва.

Постановка проблеми. Рослинництво найважливіша галузь і сільського господарства, і планети в цілому оскільки це умова існування та життя людей, тварин та всіх живих організмів. Зважаючи увагу на те, що Україна має найродючіші землі економічна ситуація могла б бути кращою. Найбільш широкою дорогою розвитку і покращення економіки країни є розуміння багатства землі та того, що родючі землі, рівнини та великі площі є найбільшими ресурсами та перевагами України.

Організація виробництва продукції рослинництва – це одне із першочергових завдань, яке стоїть перед підприємствами для досягнення ними поставленої мети. Адже саме продукція рослинництва є одним із основних джерел створення вагомої частки доходу. Україна є одним із потужних виробників сільськогосподарської продукції у світі, тому організація підвищення врожайності сільгоспкультур має загальнодержавне значення.

Рослинництво є початком існування цивілізації оскільки забезпечує людей продуктами харчування, тваринництво - кормами, а промисловість – сировиною і тільки правильна організація виробництва, дасть змогу досягти високих економічних показників. Останні 10-20 років в Україні аграрні підприємства все частіше зіштовхуються з проблемами розпаювання. Не має розуміння того, що в інших країнах «чорне золото» – це нафта та вугілля, а в нашій, «чорне золото», можна навіть більше сказати «чорна платина» - це українські родючі чорноземи, невичерпний ресурс, який, нажаль, і досі нераціонально користується українська нація.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економіка та організація виробництва продукції рослинництва охоплює проблеми ефективності використання персоналу, технічного забезпечення, біологічних активів тощо. Дослідженнями цих питань займаються багато вчених – економістів: В. С. Дієсперов, О. А. Бугуцький, Я. К. Білоуськом, В. В. Іванишин, Г. М. Підлісецький, В. С. Шовкалюк, М. В. Калінчик,

О. В. Дещенко та інші. Проте в сучасних ринкових умовах господарювання вони потребують додаткових досліджень як на державному, так і на регіональному рівнях.

Постановка завдання. Метою статті є проаналізувати основні аспекти економіки та організації виробництва продукції рослинництва у Миколаївській області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Рослинництво – основна галузь сільського господарства, що забезпечує населення продуктами харчування. Від рівня розвитку цієї галузі залежать зміни в розвитку галузі тваринництва, що нині перебуває в скрутному становищі. Хоча виробничі можливості країни в сотні разів більші, ніж реальність на даний момент. Багато слаборозвинутих країн, а особливо країн Африканського материка, потерпають від голоду, та при правильній організації Україна здатна забезпечити ці країни продуктами харчування, оскільки з розвитком рослинницької галузі, розвиватиметься галузь тваринництва. Внаслідок чого будуть вирішеними питання не лише виробництва продуктів харчування та забезпечення сировиною різних продуктових заводів, а й одягу, забезпечення ресурсами меблевих фабрик, автомобільних компаній, фармацевтичних підприємств та збільшення виробництва ліків, збільшення чистого експорту країни, зменшення безробіття, покращення соціального становища та добробуту населення, тай взагалі можливість країни цілком себе забезпечувати. Велика кількість сировини внаслідок розвитку рослинництва і тваринництва, простіше кажучи змусила б створювати та відновлювати існуючі заводи, фабрики та підприємства по переробці цієї сировини. Рослинництво являється галуззю, яка у зв’язку зі змінами у природі та економіці, потребує постійного вдосконалення організації виробництва. Оскільки саме ця галузь є фундаментом для виходу країни із кризи, погашенням боргу в Міжнародний валютний фонд, залучення інвестицій та досягнення високих економічних показників [3].

Згідно економічних показників, на державному рівні, на сьогодні у рослинництві, а особливо в Україні є прогресуючим виробництво соняшнику, а країна займає лідируючі позиції по експорту насіння цієї культури. Оскільки багато земель знаходяться у володінні фермерів, приватних підприємств та акціонерних товариств, а ціна реалізації на соняшник висока, тим більш, культура менш вибаглива до умов, ніж зернові культури, виробники нещадно виснажують землі, засіваючи декілька років поспіль однією культурою, складають короткострокові плани. Така діяльність в нашій країні є не контрольованою, та й взагалі кожен фермер має на меті отримання більшого прибутку за менших витрат і чим скоріше тим краще, не думаючи про дотримання сівозмін. А це являється, в першу чергу, найпростішими способами підвищення врожайності. Тож в цьому сегменті відсутня якісна організація виробництва, звідси

низька врожайність, низький рівень рентабельності, незначні прибутки або навіть збитки та тіньова економіка.

Згідно наших припущень близько 90% приватних підприємств ведуть тіньову економіку, при чому по підприємствах співвідношення складає 20% відкритої, вільно доступної інформації про прибутки та інші економічні показники і 80% тіньової економіки.

До організації виробництва продукції рослинництва також відноситься технічне забезпечення, яке повинно бути на належному рівні. Потрібна нова техніка, від якої будуть меншими втрати урожаю, зменшаться амортизаційні відрахування, та за рахунок більшої продуктивності менші затрати часу, а отже і коштів.

Таблиця 1

Рівень розвитку виробництва продукції рослинництва в Миколаївській області

Показники	Роки		Темп росту, %
	2010	2011	
Посівні площі основних сільськогосподарських культур, тис. га : - зернові та зернобобові	15090	15724	104,2
- цукрові буряки	501	532	106,2
- соняшник	4572	4739	103,7
- картопля	1408	1439	102,2
- овочі відкритого ґрунту	462	498	107,8
- кормові культури	2599	2477	95,3
Виробництво основних сільськогосподарських культур, тис. т : - зернові та зернобобові	39271	56747	144,5
- цукрові буряки	13749	18740	136,3
- насіння соняшнику	6772	8671	128,0
- картопля	18705	24248	129,6
- овочі відкритого ґрунту	8122	9833	121,1
Кормові культури	1747	1896	108,5
Урожайність, ц з 1 га : - зернові та зернобобові, ц з1 га	26,9	37,0	125,0
- цукрові буряки, ц з1 га	279	363	130,1
- насіння соняшнику, ц з1 га	15,0	18,4	122,7
- картопля, ц з1 га	132	168	127,3
- овочі відкритого грунту, ц з1 га	174	195	112,1
- кормові культури, ц з1 га	78,2	84,9	108,6

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

У Миколаївській області зернові та зернобобові культури займають провідне місце у галузі рослинництва (табл. 1), ці культури у 2011р. по площі посіву займали складають –15724 тис,га, було вироблено – 56747 тис. т., при чому урожайність склала – 37 ц з 1 га., помітно, що майже усі показники у 2011 р. покращилися у порівнянні з 2010 р.[1].

Фундаментальним напрямом організації є підвищення врожайності зернових культур за рахунок впровадження сортів інтенсивного та високо-інтенсивного типу. Адже зернова продуктивність сорту - це генетична ознака і не кожен сорт зможе окупити врожаєм витрати. В Миколаївській області все більше поширюється виробництво соняшнику і чим краще буде організовано внесення добрив, строки сівби, та підбір попередників тим кращі будуть економічні показники. Дуже важко наводити конкретні показники по приватним та акціонерним підприємствам оскільки як вже згадувалося має місце тіньова економіка. Привести за приклад можна ТОВ «Росток» Миколаївського району, ідеальна матеріально технічна база, підприємство отримує великі прибутки при чому майже вся продукція йде на експорт. Стосовно державних підприємств то в Миколаївській області стійким є ДП СП «Зелені кошари».

Важливу роль в економіці та організації виробництва відіграють трудові ресурси. Для цього аграрні підприємства повинні бути добре забезпечені кваліфікованими кадрами агрономами, бухгалтерами, економістами.

Забезпечення ефективної діяльності підприємства можливе лише при чіткому розподілі обов'язків і відповідальності між структурними підрозділами підприємства та використанні системи показників оцінки результативності їх роботи. Тому, підприємству необхідно забезпечити застосування принципу комплексного управління діяльністю та створити відповідну операційну систему. Потрібно чітко розподілити обов'язки працівників підприємства по функціональним підрозділам.

Висновки. Проблеми економіки та організації виробництва продукції рослинництва були і залишаються не вирішеними, оскільки в світі йде постійне вдосконалення та постійні зміни технологій виробництва. Відносно інших країн Україна дещо відстає в сільському господарстві. Та вирішення ще більш глобальних проблем країни ґрунтується саме на правильній організації та економіці в рослинництві.

Основою ефективного та прибуткового виробництва продукції рослинництва на підприємстві є раціональна організація напідприємстві. Економіка виробництва продукції рослинництва дає змогу підвищення врожайності сільськогосподарських культур. Це можливо лише завдяки запровадженню інтенсивної технології

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

виробництва, суть якої полягає в оптимізації умов вирощування на всіх етапах росту й розвитку рослин, розміщенні культури після кращих попередників, вирощуванні інтенсивних сортів, застосуванні добрив з розрахунку на заплановану урожайність, використанні інтегрованої системи захисту рослин від бур'янів, хвороб та шкідників, захисті грунтів від ерозії.

Правильність організації галузі рослинництва потребує проведення глибокого аналізу господарсько-фінансової діяльності за попередні роки, а також виконання завдань поточного року. При плануванні галузі рослинництва, особливо важливе місце має правильне використання кожної ділянки землі з врахуванням якості ґрунтів і їх економічної оцінки. Всі ці заходи лише в комплексі можуть дати значний ефект, і тому не можна знехтувати жодним з них, а слід використовувати їх з повною віддачею.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сільське господарство Миколаївської області за 2011 рік: [стат. збірник]. – Миколаїв : Головне управління статистики у Миколаївській області, 2012. – 215 с.

2. Калінчик М. В. Стабілізація виробництва зерна в Україні / М. В. Калінчик, В. С. Шовкалюк / Економіка АПК. — 2004. — №4. — С. 31—38.

3. Дещенко О. В. Розвиток і ефективність виробництва продукції рослинництва у сільськогосподарських підприємствах регіону /О. В. Дещенко // Економіка АПК. — 2007. — С .32—38.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 371.4:504

РЕАЛІЗАЦІЯ СУЧАСНИХ РЕСУРСООЩАДНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

Г.С. Кінаш, магістр

Науковий керівник : к.е.н., доцент Мельник І.О.

Миколаївський національний аграрний університет

Безсистемна і надто повільна структурна перебудова економіки України, висока внаслідок технологічної відсталості енергоємність основних видів продукції, великі обсяги імпорту енергоносіїв, критична зношеність основних фондів на електричних станціях є головними чинниками непомірно високого рівня витрат паливно-енергетичних ресурсів.

Ключові слова: сівба, технологія, мінімізація обробітку ґрунту.

Постановка проблеми. Вирішення проблеми збільшення виробництва продукції шляхом підвищення врожайності сільськогосподарських культур з одночасним збереженням родючості ґрунтів, зменшенням витрат енергії, праці та матеріалів сьогодні пов'язується із впровадженням у виробництво сучасних технологій та комплексів машин. Основним завданням комплексів машин для енергозбережних технологій є зменшення деградації ґрунтів за рахунок зниження інтенсивності і глибини обробітку ґрунту. В умовах наявності оптимальної щільності як в наднасіннєвому, так і в кореневмісному шарах ґрунту відкриваються можливості для застосування технології „No till", базованої на використанні сівалок прямого сіву.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У радянські часи ідею обробітку грунту науково розробляли Т. С. Мальцев (1954), наукові школи О. І. Бараєва (1975) і М. К. Шикули (1998). Але ці розробки велися в опозиції до офіційної науки, яка гальмувала їх, використовуючи для цього силу влади. Західні країни, які перейшли на мінімізацію обробітку грунту й мульчування його поверхні рослинними рештками, витрачають на одиницю вирощеного врожаю вдвічі-вчетверо менше коштів, ніж за технологій, що базуються на застосуванні оранки і вважаються у нас традиційними.

Постановка завдання. Визначення реалізації ресурсоощадних технологій, їх використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Таким чином, різноглибинна система основного обробітку ґрунту у сівозмінах передбачає доцільність використання технологій „No till" для вирощування зернових культур, що потребує зменшення вимог сівалок прямого сіву до вирівняності поверхні полів. Трирічні випробування сівалки прямого сіву вітчизняного виробництва АПП-6 кафедрою механізації та рослинництва показали практичну неможливість одержання дружних сходів рослин при використанні

її у системах різноглибинного основного обробітку ґрунту. У системах мінімального обробітку ґрунту і технологіях „No till” набули поширення сівалки прямого сіву західного виробництва типу HORS, Флека-Коіл та ін. Більшість з них можна застосовувати і по мінімально обробленому ґрунті, і в умовах прямого сіву. Основним недоліком цих сівалок є те, що деякі з них не можна застосовувати в умовах різноглибинного обробітку ґрунту. Обумовлюється це тим, що вони якісно загортають насіння на вирівняних полях. Але такі типи сівалок прямого сіву, як „Грейт Плейнз” та „Джон Дір 730” можна застосовувати і в умовах різноглибинного обробітку ґрунту з дотриманням агротехнічних вимог до рівномірності загортання насіння. Сівалка прямого сіву „Грейт Плейнз” складається з ґрунтообробної приставки, що має хвилясті диски, які шарнірно з’єднані посівною частиною з дисковими сошниками, обладнаними опорно-прикочуючими котками. Під час роботи ґрунтообробні диски обробляють вузьку смугу ґрунту, до якої сошник вносить насіння. Конструкція сівалки дозволяє використовувати її і в системі полицевого обробітку ґрунту. Для цього необхідно від’єднати ґрунтообробну приставку і загрегатувати посівну частину в начіпному варіанті з трактором. Сівалка прямого сіву „Джон Дір 730” (рис. 2) складається з причіпного бункера з вентилятором і централізованим пневматичним висівним апаратом та культиватора для суцільного обробітку ґрунту, на рамі якого позаду закріплені дискові сошники з індивідуальними опорно-прикочуючими котками. Але такого типу сівалки виготовляються, як правило, широкозахватні, що обмежує їх використання з вітчизняними тракторами ХТЗ класу 3 т.На підставі цього можна зробити висновок, що майже всі сівалки прямого сіву західноєвропейського виробництва не адаптовані до наших умов. Крім того, вони мають відносно велику вартість, до них не завжди можливо, а іноді й зовсім не можливо підібрати вітчизняні трактори, які переважно використовуються в нашій країні. Усе це обмежує їх широке використання в перспективних технологіях вирощування зернових культур. Виходячи з вищенаведеного, ми пропонуємо для впровадження в системи мінімального і різноглибинного обробітку ґрунту, а також в технології „No till” вітчизняні сівалки прямого сіву.

Висновки. 1. Використання технології „No till” для вирощування зернових культур у сівозмінах з різноглибинною системою основного обробітку ґрунту потребує забезпечення копіювання поверхні поля сошниковими системами сівалок прямого сіву для покращання рівномірності загортання насіння та одержання дружніх сходів рослин. 2. На підставі наведеного аналізу сівалок прямого сіву західноєвропейського виробництва пропонуються до масового впровадження у виробництво розроблені та

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

вдосконалені вітчизняні сівалки прямого сіву, перевагою якихє: адаптація для роботи і на важких ґрунтах, здатність працювати у різних системах обробітку ґрунту, в тому числі і в умовах різноглибинного обробітку, менша вартість і можливість агрегатування з вітчизняними тракторами класу 3 т.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сайко В. Актуальні проблеми землеробства: простих шляхів мінімалізації ґрунту не буває / В. Сайко // Техніка АПК. — 2008. — № 1. — С. 8–14.

2. . Будьонний Ю.В. Практикум із загального і меліоративного землеробства /Ю.В. Будьонний, С.І. Попов, В.Д. Синявін, А.М. Свиридов [та ін.]. — Х. — 2005.

3. Пупонин А.И. Минимальная обработка почвы / А.И. Пупонин. — М. — 1978.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 663.854.78

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА СОНЯШНИКУ

О. А. Колошина, студентка

Наук. керівник: к.е.н., доцент Мамалюк О.А.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проаналізовано сучасний рівень виробництва соняшнику, висвітлені основні напрями підвищення рівня його розвитку в аграрних підприємствах Березанськогоу району.

Ключові слова: соняшник, урожайність,розвито, сівозміна, технологія.

Постановка проблеми. Серед світових виробників Україна посідає третє місце за валовим збором насіння соняшнику, який є традиційною олійною культурою країни. За даними Держкомстату останніми роками в Україні виробляється 5,3-6,5 млн тонн соняшнику. Без застосування сучасних технологій вирощування та переробки соняшнику, наукового обґрунтування напрямів підвищення ефективності його виробництва, механізму регулювання взаємовідносин в регіональному підкомплексі, не можна розраховувати на одержання високих врожаїв, бо природна родючість ґрунтів, яка з року в рік вичерпується, не забезпечить приріст валових зборів цієї культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретичних і практичних аспектів виробництва соняшнику займаються багато науковців, зокрема відомі вітчизняні вчені-економісти: В.Г. Андрійчук, В.І. Бойко, П.І. Гайдуцький, В.С. Жигало, М.В. Зубець, О.В. Крисальний, О.О. Каплін, Л.О. Мармуль, П.Т. Саблук, В. В. Кириченко та інші. Разом з тим, проблеми формування та функціонування соняшникового підкомплексу, створення ринкового механізму господарювання в ньому, збалансованого розвитку всіх ланок виробничого процесу, на основі інновацій, енергозберігаючих технологій, інтенсифікації, адаптації та відповідності до потреб споживчого ринку досліджені не достатньо глибоко.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка стану виробництва соняшнику, визначення основних напрямів підвищення рівня його розвитку в аграрних підприємствах Березанського району.

Виклад основного матеріалу дослідження. В наш час соняшник є однією з найпоширеніших і економічно вигідних технічних культур, які вирощуються на Півдні України. Завдяки вигідному географічному положенню, природно-кліматичним умовам та родючості ґрунтам, у Миколаївській області склалася висока культура виробництва

соняшнику, який є суттєвим джерелом грошових надходжень і підтримки економіки аграрних підприємств.

У всіх категоріях господарств області у 2011 р. соняшник зайняв 385,1 тис. га, що майже на 4 % менше, ніж у 2010 р. При цьому врожайність становила 16, 6 ц з 1 га, що на 1.8 ц більше рівня попереднього року та на 4, 6 ц – рівня 2005 року. У 2011 році аграріями області отримано рекордний врожай соняшнику – 632,3 тис. т, що на 8 % більше, ніж у 2010 р. та на 48, 2 % – 2005 р. В середньому на одного мешканця регіону обсяг валового виробництва соняшнику у 2001 р. склав 535 кг, тобто на 54%, ніж у 2005 р. В області нараховується 162 сільгосппідприємства, в яких урожайність соняшнику у 2011 р. сягала понад 25 ц з 1 га. Серед районів Миколаївщини за обсягами виробленого соняшника чільне місце займають Єланецький, Казанківський, Первомайський та Веселинівський райони [1].

Валовий збір соняшнику є одним з основних показників, який характеризує його виробництво. Від його величини залежать обсяг реалізації продукції, собівартість, сума прибутку, рівень його рентабельності, а також і стан господарств в цілому.

Березанський район займає 15 сходинку за валовим збором соняшнику серед районів області. В 2011 році в структурі посівних площ сільгоспкультур посіви соняшнику зайняли 28%. За 2005-2011 рр. площа його збирання їзбільшилась на 9 %, валовий збір – на 67%, що спричинило зростання врожайності соняшнику в районі на 54% (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка рівня розвитку виробництва соняшнику в усіх категоріях господарств Березанського району

Показники	2005 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2011 рік у% до	
					2005 р.	2010 р.
Валовий збір, тис. т	77,7	157,7	124,2	129,8	167,1	104,5
Площа збирання, тис. га	49,8	57,1	53,1	54,2	108,8	102,1
Урожайність, ц з 1 га	15,6	27,6	23,4	24,0	53,8	102,6

За два останні роки тенденція розвитку галузі зберігалася, проте збільшення було менш помітним. Так, площа збирання збільшилась на 2,1%, валовий збір – на 4,5%, а врожайність – майже на 3%. Таким чином, в господарствах Березанського району виробництво соняшнику за досліджуваний період здійснювалося екстенсивним шляхом. Інтенсивні фактори розвитку галузі зведенні до мінімуму. Набуває

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

загрозливих тенденцій виснаження земель, фізичне і моральне застаріння машинно-тракторного парку, знецінення праці селян.

Підвищення рівня розвитку виробництва соняшнику слід здійснювати з урахуванням таких напрямів: біологічні та агрокліматичні (використання перспективних сортів та гібридів, дотримання вимог до організації сівозмін, підвищення якості насінницького матеріалу); агротехнічні (дотримання вимог до обробітку ґрунту, дотримання технології догляду за посівами, обґрунтована система добрив, оптимальні строки та технології збору врожаю, дотримання оптимальних критеріїв якості збору врожаю); організаційно-технічні (оптимальний структурний і кількісний склад комплексів машин для вирощування та збирання соняшнику, забезпечення необхідними матеріальними запасами, технікою) [2].

Сучасна ресурсо- та енергозберігаюча технологія вирощування соняшнику передбачає комплексне і поточне виконання відповідних операцій в установлені строки для створення оптимальних умов розвитку й росту рослин протягом вегетації та полягає насамперед у правильному чергуванні культури в сівозміні, розміщенні посівів по кращих попередниках, впровадження високопродуктивних сортів і гібридів, раціональному застосуванні добрив, своєчасному обробітку ґрунту з мінімізацією технологічних операцій та використанням широкозахватних знарядь і комбінованих агрегатів, дотриманні оптимальних строків сівби, своєчасному та якісному догляді за посівами, безгербіцидній технології боротьби з бур’янами, системі заходів захисту рослин від шкідників та хвороб, удосконалення методів збирання врожаю тощо.

Протягом останніх років біокліматичні фактори все більше відіграють вирішальну роль у формуванні урожайності продукції рослинництва, а кризовий стан матеріально-технічного забезпечення господарства посилює їх негативний вплив. Наукою і практикою доведено, що при правильному використанні всіх організаційно-технологічних факторів, вплив несприятливих природних умов на рівень урожайності зводиться до мінімуму. Точне і своєчасне застосування всіх прийомів агротехніки є запорукою добрих урожаїв соняшнику на всіх площах посіву навіть без застосування хімічних засобів боротьбі з бур’янами [3].

На нашу думку, найважливою умовою досягнення стабілізації високих урожаїв є правильне чергування соняшнику з іншими культурами у сівозміні. Як правило, під соняшник у сівозміні відводять одне поле з таким розрахунком, щоб він повертався на нього не раніше як через 7-8 років. Це дає можливість майже повністю уникнути ураження посівів культур хворобами і шкідниками.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Однією з умов нарощування валового виробництва насіння соняшнику та підвищення його ефективності є широке впровадження у виробництво сучасних високопродуктивних сортів і гібридів, що мають високий потенціал урожайності), стійкості проти хвороб і несприятливих погодних умов, високий вмістом олії. Разом з тим за вищої врожайності якість насіння соняшнику краща й, навпаки, за нижчої – спостерігається більша засміченість, пошкодженість і пустозерність і, як наслідок, значне зниження врожайності після доробки [2, 3].

Висновки. Соняшник є основою технічною культурою аграрних формувань Миколаївської області, валовий збір технічних культур в основному формується за його рахунок. Підвищення рівня розвитку виробництва насіння соняшнику забезпечується при дотриманні основних принципів внутрішньогосподарської організації, що включають:

– спеціалізацію розміщення посівів у господарствах, які мають сприятливі грунтово-кліматичні умови для вирощування цієї культури;

– оптимальну концентрацію посівів соняшнику, що забезпечує раціональне використання землі й необхідні умови для високопродуктивного застосування технологій;

– високу культуру землеробства і запровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво, що забезпечує його інтенсифікацію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сільське господарство Миколаївщини у 2011 році (статист. збірник) / Головне управління статистики у Миколаївській області / [під загальним керівництвом З.А. Лук'яненко]. — Миколаїв: 2012. — 320 с.

2. Калюжна О. В. Перспективи виробництва олійних культур / О. В. Калюжна // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2007.—Випуск №, Том 1.— С. 117—122.

3. Кириченко В. В. Виробництво соняшнику в Україні: стан та перспективи / В. В. Кириченко, В.П. Коломацька, К. М. Макляк, В. І. Сивенко // Вісник ЦНЗ АПВ Харківської області. — 2010.—Випуск 7.— С. 281—287.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 637.1:338.439(477)

СУЧАСНИЙ СТАН ГАЛУЗІ МОЛОЧОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

С. Луценко, студент

Науковий керівник : к.е.н., доцент Христенко О.А.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено стан галузі молочного виробництва в Україні на сучасному етапі розвитку. Запропоновано шляхи удосконалення систем управління молочним скотарством в сучасних умовах функціонування вітчизняної економіки.

Ключові слова: молочне виробництво, переробка молока, тваринництво, рентабельність виробництва молока.

Постановка проблеми. Нині, ринок молока і молочних продуктів в Україні, характеризується чіткими тенденціями поступового зниження обсягів виробництва. Тому важливого значення набуває дослідження сучасного стану галузі виробництва молока з метою пошуку шляхів щодо вдосконалення механізму її функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми функціонування молокопродуктового підкомплексу, аналізу стану його розвитку, обґрунтуванню методів та шляхів їх подолання присвячена низка робіт вітчизняних науковців. Зокрема, В.Я. Амбросова, П.С. Березівського, В.І. Бойка, В.Н. Зимовиці, М.В. Зубця, М.П. Коржиновського, В.І. Костанка, О.М. Шпичака та інші. Але питання аналізу молочної галузі не втрачає своєї актуальності, оскільки кожного року простежуються інші, інколи навіть координально протилежні, тенденції розвитку молочного виробництва.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження тенденцій розвитку молочного виробництва в Україні в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Молочна промисловість – одна з провідних галузей народного господарства, яка забезпечує населення продуктами харчування. Фактичне виробництво молока в Україні значно нижче необхідних обсягів споживання, що позначається на якості харчування населення України. Збільшення ж виробництва молока стримується низькою рентабельністю тваринництва і тим, що більшість населення України не може купувати необхідну кількість молочної продукції через високу його вартість [5, с.12].

Як відомо, попит на молоко в Україні завжди був високий. Ще на початку 1990–х у нашій державі щороку вироблялося близько 24 мільйонів тонн молока: на душу

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

населення припадало 373 кілограми молочної продукції на рік, що, по суті, і є науково обґрунтованою нормою споживання.

За понад 20 років незалежності ситуація значно погіршилась: торік, за словами директора департаменту тваринництва Міністерства аграрної політики і продовольства України Андрія Геті, валове виробництво молока становило 11 мільйонів 38 тисяч тонн, а споживання на душу населення — 155 кілограмів [2, с. 26].

Так, на даний час під впливом негативних процесів у сфері аграрного виробництва і зниження життєвого рівня населення споживання молока і молочних продуктів в Миколаївській області на душу населення за 1990 – 2012 роки скоротилося на 30,3% і становить нині 248,1 кг за рік (49,6% від норми). Основною причиною погіршення забезпечення населення молокопродуктами є зменшення поголів'я продуктивного стада, що спричинило скорочення обсягів виробництва молока в області на 41,8 % - з 743,4 тис. тонн в 1990 році до 432,3 тис. тонн в 2012 році. А це, звичайно ж, негативно відбилося на рівнях забезпеченості сировиною підприємств молочної промисловості, собівартості і прибутковість їх продукції.

Молочна промисловість в Миколаївській області за обсягами виробництва не досягла рівня 1990р. Проте набагато розширився асортимент продукції, особливо – кисломолочної, що відзначається високою рентабельністю. У 2012 році випуск цих продуктів дорівнював 18,3 тис.тонн, що на 89,4% більше рівня 2000 р. Однак, незважаючи на це, за останні роки намітилося фінансове оздоровлення підприємств молочної промисловості. Починаючи з 1999 року їх діяльність в цілому була прибутковою [4].

Проаналізуємо основні економічні результати діяльності сільськогосподарських підприємств України у галузі сільського господарства, зокрема й у галузі молоко виробництва, в 2012 році (табл. 1).

За попередніми підсумками результат від основної діяльності1) сільськогосподарських підприємств (крім малих) у 2012р. порівняно з попереднім роком дещо погіршився і становив 20099,7 млн грн прибутку проти 20239,7 млн грн у 2011р., рівень рентабельності (без урахування бюджетних дотацій і доплат) у цілому склав 19,7% проти 26,4% у попередньому році.

У цілому від діяльності в галузі тваринництва в 2012 році підприємствами отримано 3172,1 млн грн прибутку, а загальний рівень рентабельності становив 14,2% (у 2011р. відповідно – 2603,3 млн грн і 13,0%). В тому числі прибуток від виробництва молока в звітному році складав 136,1 млн грн. Зменшення прибутку в 2012 році порівняно з 2011 роком спричинено збільшенням витрат на виробництво молока. Так,

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

якщо у 2011 р. такі витрати становили ні 1 центнер молока 232,76 грн, то в 2012 р. вони складали 242,86грн/ц, що на 4,3% більше, ніж у попередньому році.

Таблиця 1

Основні економічні результати діяльності сільськогосподарських підприємств у галузі сільського господарства у 2012р.

Галузь	Чистий дохід (виручка від реалізації), млн грн	Прибуток, збиток (-), млн грн	Рівень рентабельності, %	Рівень рентабельності в 2011 році, %
Рослинництво	92873,0	16659,5	21,9	32,3
Тваринництво	25507,9	3172,1	14,2	13,0
ВРХ на м'ясо	2070,3	-866,8	-29,5	-24,8
свині на м'ясо	5637,1	125,8	2,3	-3,7
вівці та козхи на м'ясо	32,5	-22,4	-40,8	-39,6
птиця на м'ясо	1338,8	-86,2	-6,0	-16,8
молоко	6015,7	136,1	2,3	18,5
яйця курячі	6939,0	2388,4	52,5	38,8
вовна	3,3	-5,9	-64,6	-70,6
інша продукція тваринництва	3471,2	1503,1	76,4	59,3
Рослинництво і тваринництво	118380,9	19831,6	20,1	27,7
Продукція сільського господарства і послуги	121961,6	20099,7	19,7	26,4

Джерело : побудовано на основі даних [3]

Також дані таблиці 1, свідчать про те, що у 2012 році, як і в попередньому, залишилося рентабельним виробництво молока і яєць. Однак, на відміну від виробництва яєць, прибутковість якого зросла з 38,8% у 2011р. до 52,5% у 2012р., прибутковість молока значно зменшилася – з 18,5% у 2011р. до 2,3% у 2012р.

Важливо відзначити необхідність проведення ґрунтовної селективної роботи, задля покращення стану молоко виробництва в України. Адже продуктивність і поголів'я корів прямо впливає не тільки на рівень надоїв, а й на якість молока.

З метою аналізу кількісних та якісних показників виробництва молока в аспекті євроінтеграції України, розглянемо таблицю 2.

Таблиця 2

Кількісні та якісні показники виробництва молока в світі у 2012 р.

Країна	Світове виробництво молока		Поголів'я корів, тис. голів	Середня продуктивність на 1 корову в рік, кг
	тис. тонн	%		
ЄС, в т.ч.	143000,0	54,0	22030,0	6491,0
Німеччина	28600,0	7,0	4050,0	7062,0
Франція	25850,0	76,0	3800,0	6803,0
Голландія	11200,0	55,0	1406,0	7966,0
США	86400,0	44,0	9270,0	9320,0
Канада	9424,0	4,0	992,0	9500,0
Україна	11610,0	4,0	2737,0	4242,0

Джерело : побудовано на основі даних [6]

Виробництво молока Україною займає 4% від світового виробництва молока. Але разом з тим необхідно відзначити низьку продуктивність корів. Так, в рік на 1 корову в Україні надій складає 4242 кг, в той час, коли в Канаді, яка виробляє так само 4% молока, надій становить 9500 кг на 1 корову. Тобто українськими виробниками, такий обсяг вироблення молока досягається за рахунок збільшення поголів'я худоби.

В останні роки вітчизняні виробники й переробники молока занепокоєні також стрімким напливом в Україну білоруської молочної продукції, імпорт якої за попередній рік збільшився вдвічі. Співвідношенню її якості й ціни можна хіба що позаздрити. До того ж собівартість білоруського молока у 1,6 разу нижча від української. Сприяє цьому, зокрема, й активне державне субсидування, що робить вітчизняну продукцію неконкурентоспроможною з білоруською. Чимало наших аграріїв, які побували у сусідній країні, із захопленням розповідають про тамтешні суперсучасні молочні комплекси, збудовані за сприяння держави [1] .

Висновки. Отже, питання реформування молочного скотарства постає із його сучасного стану, який не влаштовує ні виробників, ні переробників, ні органи державної влади, а тим паче – споживачів. Необхідність проведення реформ не викликає сумніву, але шлях подальшого розвитку вітчизняної молочної галузі, до оптимального стану, який би ґрунтувався на виробництві якісного молока для забезпечення продовольчої стабільності внутрішнього ринку, так і залишається не визначений.

Другий варіант розвитку молоко виробництва в Україні, і на нашу думку найприйнятніший, це запровадження інноваційних підходів господарювання в середніх і малих сільськогосподарських підприємств та дрібнотоварних фермерських і особистих селянських господарствах, де зараз виробляється понад 80% українського молока.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аналіз стану світового молочного ринку [Електронний ресурс] / І. О. Терещенко. — Режим доступу : http://www.khntusg.com.ua.
2. Гаврилюк А. Підводні камені «молочних рік» / А. Гаврилюк // Сільські вісті. — 2013. — № 12 (18922). — с. 25—27.
3. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу до сайту : http://www.ukrstat.gov.ua.
4. Золотих І. Б. Формування та ефективне використання виробничого потенціалу молочної промисловості регіону : дис. ... канд. наук: 08.07.02 / І. Б. Золотих. — М.: 2007.
5. Петрович О. Українська молочна промисловість здаватися не збирається / О. Петрович // Продукти харчування. — 2005. — № 12. — с. 10—18.
6. Продовольча і сільськогосподарська організація ООН (FAO) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.fao.org.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 379.851:379.845:331.101.26(477)

ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

Ю.В. Погоріла, студентка

Науковий керівник :к. е. н., доцент Христенко О.А.

Миколаївський національний аграрний університет

Сучасний досвід та наукові дослідження засвідчують, що прискорений розвиток сільського зеленого туризму може відіграти роль каталізатора структурної перебудови економіки, забезпечити демографічну стабільність та розв'язання нагальних соціально-економічних проблем у сільській місцевості.

Ключові слова: туризм, сільський зелений туризм, криза сільське населення, регіон

Постановка проблеми. Недостатньо розроблена теоретична основа державної політики розвитку сільського зеленого туризму як чинника зайнятості населення, яка має базуватися на перспективних потребах країни, вирішувати найгостріші соціально-економічні проблеми, сприяти досягненню стратегічних державних орієнтирів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зелений (сільський) туризм - це рекреаційні подорожі в сільську місцевість як реакція на «екологічний тиск" в містах. Це один з видів малого бізнесу, який піднімає роль краєзнавства, усереднює елементи активної діяльності і відпочинку, створює життєве середовище, наближене до природи. Цей вид туризму все більш поширюється в розвинених країнах [5].

Окремі аспекти сільського зеленого туризму висвітлені у працях відомих учених у галузях права, історії, туризмознавства, соціології, економіки й географії, зокрема: Ю. Алексєєва, В. Євдокименко, А. Корлоль, М. Лендєла, В. Мікловди, М. Пітюлича та інших дослідників.

Постановка завдання. Проаналізувати сучасні тенденції зайнятості сільського населення та обґрунтувати соціально-економічні важелі забезпечення розвитку сільського зеленого туризму як можливості розширення сфери застосування праці.

Виклад основного матеріалу досліджень. Нині в Україні понад 15 млн. людей живе в селах. Серед працездатного населення сільської місцевості майже 3 млн. осіб зайнято в особистих приватних господарствах. Близько 1 млн. осіб на селі взагалі ніде не зайнято, не навчається і лише десята частина з них зареєстрована в службі зайнятості як безробітні. Крім того, опитування показало, що понад 30% сільських пенсіонерів за станом здоров'я і особистим бажанням могли б обслуговувати туристів і відпочиваючих. Обмежує розвиток сільського зеленого туризму в Україні низький рівень облаштування сільських садиб. Хоча загальний житловий фонд українського

села величезний — 6,5 млн. будинків, централізоване водопостачання мають лише 12 % осель, опалення природним газом —18, а каналізацію — 7 %. У цілому із загального житлового фонду сіл приватного сектору уже нині можна використати з метою розселення туристів і відпочиваючих до ЗО % будинків належного санітарного стану. Ще 10 % — за мінімального ремонту та облаштування як самими жильцями, так і туристичними фірмами. Можна задіяти для цього і відповідні інвестиції країн Євросоюзу.

Основою сільського зеленого туризму є село, сільська оселя, селянин і його побут, які будуть цікавими іноземним туристам лише, якщо вони будуть українськими, а отже, відмінними від уже баченого вдома або в інших країнах. Туристу цікаво подивитися як селянин виробляє сир, масло, ковбасу, варить борщ або робить вареники саме за старовинними українськими традиціями. Тому їх треба відроджувати, бо багато за часів комуністичного режиму СРСР було втрачено і знищено. Туристи хотіли б не просто зайти до повітки, подивитися на корову, а й подоїти її, поспати на сіні в клуні, покататися на конях, взяти участь у святі різання свині, яке німці звуть "швайнфест". Не менш важливим є відновлення загублених ремесел, їх традиційних центрів. Виготовлення ліжника, дерев'яного чи глиняного посуду, іграшок, киптарів, гуцульських топірців тощо не залишить байдужим жодного туриста.

Взагалі сільський зелений туризм, аграрний туризм та інші види відпочинку на селі для України є порятунком українського села від повного занепаду, міграції селян до міст і на роботу за кордон.

За останні десятиліття кількість туристів у світі неухильно зростала і досягла третини населення земної кулі. За прогнозами фахівців, XXI століття буде століттям туризму, і до цього потрібно відповідно готуватися. Сьогодні найбільш динамічно зростаючим сектором світового туристичного господарства є сфера сільського зеленого туризму [1]. Розвиток сільського зеленого туризму у Європі розпочався в середині XIX ст. Європейський Союз вбачає в сільському туризмі основний важіль економічного підйому своїх сільських територій. Для України сільський зелений туризм – нове поняття, хоча відпочинок на селі використовувався відомими українськими письменника, художниками, артистами і політиками з давніх часів.

Враховуючи те, що в Україні ще немає єдиного визначення сільського зеленого туризму, автор пропонує наступний зміст цього поняття: сільський зелений туризм – це специфічна форма відпочинку в приватних господарствах сільської місцевості з використанням майна та трудових ресурсів особистого селянського, підсобного або

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

фермерського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості та культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону.

Сьогодні, туристична галузь в Україні є лише п'ятою за значенням складовою поповнення бюджету і її питома вага має значно зрости з огляду на такі об'єктивні передумови, як вигідне геополітичне розташування України в центрі Європи, наявність значного туристично-рекреаційного потенціалу, сприятливий клімат, багаті флора і фауна, чисельні культурно-історичні пам'ятки світового рівня.

Пріоритетність розвитку сільського зеленого туризму в Україні зумовлюється нагальною необхідністю невідкладного розв'язання соціально-економічних проблем сучасного села. За роки незалежності України в сільській місцевості спостерігається зменшення населення, зростання безробіття, масова заробітчанська міграція.

Розвиток сільського зеленого туризму змусить сільські громади приділяти більше уваги благоустрою сіл, реформуванню транспортної інфраструктури, відновленню роботи місцевих закладів культури, забезпеченню екологічної чистоти довкілля і вирішенню нагальних соціально-економічних проблем села за рахунок додаткових надходжень до бюджетів місцевих органів влади.

Сьогодні, розвиток сільського зеленого туризму в Україні обмежують і гальмують такі фактори:

- політико-економічна нестабільність у державі;
- відсутність належного правового забезпечення розвитку сільського зеленого туризму;
- відсутність механізму раціонального та екологічно збалансованого використання природного та історико-культурного потенціалу для потреб туризму;
- низький рівень інфраструктури та комунікацій;
- недостатній рівень кадрового та рекламно-інформаційного забезпечення;

Ці негативні фактори можна подолати за рахунок проведення виваженої політики державного регулювання розвитку сільського зеленого туризму, зокрема і на регіональному рівні, з використанням наявних важелів прямого і непрямого впливу [1].

На відміну від масового традиційного, екологічний туризм менше зазнає впливу сезонності (особливо такі його види, як науковий, спортивний). Постійний характер роботи дозволяє підняти рейтинг професій, пов'язаних з обслуговуванням туристів, а значить, зменшити плинність кадрів у цій сфері, підвищити професійний рівень працівників галузі та покращити якість обслуговування [2].

Починаючи з 2000 р. у сфері туризму України спостерігається тенденція до зростання зайнятості у таких областях, як Харківська, Закарпатська, Черкаська, Полтавська та Херсонська. На початку 2006 р. середньооблікова чисельність штатних

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

працівників туристичних агентств та бюро подорожей мала найвищі показники у АР Крим (30,5% загальноукраїнського показника), дещо нижчі в Одеській та Миколаївській областях, де водночас набирає швидких темпів розвитку і сільський зелений туризм [3].

Україна вже розпочала свій шлях до світових стандартів сільського туризму, які існують у розвинених країнах. Державна Програма розвитку туризму на 2002-2010 роки визначає перспективу стрімкого підвищення ролі туристичної галузевого розвитку економіки і соціальної сфери України та надає пріоритетне значення розвитку в'їзного і внутрішнього туризму, як важливих чинників підвищення якості життя населення. Пунктом 55цієї Програми визначено для Держтурадміністрації, Мінагрополітики, Мінекоресурсів, Держпідприємництва, а також за згодою Спілки сприяння сільському зеленому туризму в Україні передбачено розробити окрему Програму розвитку сільського зеленого туризму в Україні. На жальце завдання досі ще не реалізовано.

Висновки. На сьогоднішній день одним із шляхів вирішення економіко-соціальних проблем регіонів, які не мають промислового потенціалу, є розвиток ще одного виду сільського зеленого туризму – екотуризм. Він сприяє створенню нових робочих місць не тільки в самій галузі, але й галузях, суміжних з туризмом; збільшенню доходів населення, забезпеченню місцевому населенню доступу до якісних товарів та послуг, що створюються в рамках розвитку туризму

ЛІТЕРАТУРА

1. Биркович В. І. 5. Державне регулювання сфери туризму на регіональному рівні. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління 25.00.02 – механізм державного управління. – Гуманітарнийуніверситет «Запорізький інститут державногота муніципального управління». – Запоріжжя. – 2007.

2. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. — К. : Київ, ун-т. — 2001. — 395 с.

3. Масляк П.О Сільський зелений туризм / МаслякП.О // Екологічний туризм , Рекреаційна географія – Бібліотека українських підручників.

4. Про туризм 8. : Закон України від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 31. — С. 241.

5. Про затвердження державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1158 // Офіційний вісник України. — 2007. — № 73. — С. 7.

УДК 331.101.6:061.5

РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ

Т.В. Савченко, студентка

Науковий керівник : д.е.н., доцент Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто сутність та значення категорії «продуктивність праці», обґрунтовано резерви підвищення продуктивності праці в сільськогосподарських підприємствах.

Ключові слова: продуктивність праці, резерв, виробництво, фактори, сільське господарство.

Постановка проблеми. Продуктивність праці є однією з найважливіших економічних категорій, в якій найбільш повно відображається ефективність суспільного виробництва. Тут акумулюється в тісному поєднанні ефективність використання робочої сили, земельних, матеріально-технічних і фінансових ресурсів. Підвищення продуктивності праці належить до вирішальних умов розвитку аграрного виробництва, і на цій основі забезпечення значного поліпшення матеріального добробуту українського народу, здійснення соціальних перетворень на селі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зв'язку з важливістю проблеми як в теоретико-методологічному, так і в практичному значенні вона тривалий період була і залишається нині предметом досліджень ряду науково-дослідних установ, багатьох вчених економістів. Значний вклад у вивчення стану та розробку шляхів підвищення продуктивності праці в сільському господарстві у різний час внесли відомі економісти-аграрники О.А.Бугуцький, І.К.Бондар, Д.П.Богиня, В.В.Вітвіцький, О.І.Здоровцов, І.І.Лотоцький, І.І.Лукінов, І.Н.Романенко, О.В.Шкільов та інші вчені. Незважаючи на численні вітчизняні і зарубіжні масштабні дослідження, окремі аспекти проблеми продуктивності праці в сільськогосподарському виробництві потребують уточнень та удосконалення, що зумовлюється особливостями нинішнього перехідного періоду розвитку галузі, а також дефіцитом статистико-економічної інформації. Виникає необхідність розширення і поглиблення досліджень теоретико-методологічних положень та методичних підходів щодо підвищення ефективності суспільного виробництва в аграрному секторі економіки..

Постановка завдання – розглянути сутність та значення категорії «продуктивність праці» та обґрунтувати резерви підвищення продуктивності праці в сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Резерви підвищення продуктивності праці – це невикористані можливості економії витрат праці (як живої, так і уречевленої), які виникають у наслідок дії тих чи інших факторів(удосконалення техніки, технології, організації виробництва і праці тощо). Рівень продуктивності праці залежить від рівня використання резервів. На думку Слободчикової Ю.В. резерви можна класифікувати щодо часу їх використання, а також сфери виникнення. За часом використання розрізняють поточні й перспективні резерви. За сферами виникнення розрізняють загальнодержавні, регіональні, міжгалузеві, галузеві, внутрішньовиробничі резерви [1].

У практиці реального управління підприємством є актуальною необхідність кількісного визначення впливу окремих чинників на підвищення рівня продуктивності праці [2]:

1) структурні зрушення у виробництві (заміні питомої ваги окремих видів продукції та виробництв);

2) підвищення технічного рівня виробництва (заміна діючих технічних засобів більш прогресивними; запровадження систем машин; механізація та автоматизація виробництва, застосування прогресивних технологій, використання економічних видів сировини, матеріалів, енергії);

3) удосконалення управління, організації виробництва та праці (удосконалення структур та раціональний розподіл функцій управління, збільшення реального фонду робочого часу);

4) збільшення обсягів виробництва (відносне зменшення кількості промислово-виробничого персоналу завдяки зростанню обсягів виробництва);

5) галузеві фактори (збільшення робочого періоду в сезонних виробництвах тощо);

6) введення та освоєння нових виробничих об’єктів (диверсифікація виробництва та введення в дію нових цехів).

Вітвицький В., Мемельська З. резерви підвищення аграрної праці умовно об'єднують у чотири групи [3]:

- перша група стимулюючих факторів зростання продуктивності праці охоплює в основному такі виробничі чинники, як застосування нової техніки і більш удосконаленої системи машин, впровадження комплексної механізації на всіх стадіях виробничого процесу. Це означає зростання фондоозброєності, зі збільшенням якої підвищується і продуктивність праці. Уречевлена праця скорочує витрати ручної праці, що позитивно відображається на результатах конкретного виробництва;

- до другої групи належать організаційні чинники, насамперед організація процесу виробництва сільськогосподарської продукції. А особливе місце серед організаційних факторів посідає наукова організація праці. Від раціоналізації проведення трудових операцій залежить результативність як самої праці, так і виробництва в цілому. Наукова організація праці дозволяє без суттєвих капітальних вкладень підняти продуктивність праці й ефективність виробництва;

- третя група охоплює чинники, пов'язані з удосконаленням форм і систем оплати праці, функціональним призначенням яких є стимулювання підвищення її продуктивності, відтворення робочої сили та розв'язання соціальних проблем суспільства;

- четверта група факторів зростання продуктивності праці складається із соціально-економічних показників, які пов'язані зі складом виконавців, їхньою освітою і кваліфікаційним рівнем, умовами праці, психологічним кліматом у колективі, підвищенням творчої активності працівників тощо.

На думку Андрійчука В.Г. усі фактори, що впливають на рівень продуктивності праці, за характером дії на цей показник можна об’єднати в три групи [4]:

- до першої групи належать фактори, що сприяють збільшенню виробництва продукції,

- до другої – скороченню затрат живої праці,

- до третьої – соціальні фактори, що спонукають працівників до ефективнішої праці.

Збільшення виробництва продукції досягається завдяки підвищенню культури землеробства, впровадженню нових сортів і гібридів сільськогосподарських культур, кращих порід і ліній тварин, раціональної хімізації виробництва і меліорації землі, зміцненню кормової бази тощо. Серед другої групи факторів важливе значення мають такі, як впровадження нових технологій і способів обробітку ґрунту, раціональної організації праці і виробничих процесів, досягнення обґрунтованої спеціалізації виробництва й ефективного співвідношення між основними та допоміжними галузями. Але найбільш радикальним фактором, що впливає на скорочення затрат живої праці, є заміна її капіталом. Результатом такої заміни є механізація й автоматизація виробництва, завдяки чому не лише підвищується продуктивність праці, а й зростає прибутковість підприємств.

Серед третьої групи факторів підвищення продуктивності праці особливу роль відіграють такі, як підвищення кваліфікації працівників і рівня їх матеріальної заінтересованості, моральне стимулювання кращої праці. Працівники з вищою

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

кваліфікацією швидше та якісніше виконують свої функції. Тому раціональна організація навчання кадрів є важливою умовою зміцнення економіки підприємств. Це тим більш важливо, що заміна живої праці капіталом, перехід до використання більш продуктивних машин і знарядь вимагає для їх експлуатації кваліфікованіших працівників з іншим рівнем матеріального стимулювання: успіх досягається лише тоді, коли кожний працівник буде чітко розуміти, що, коли, чому і як йому потрібно робити, а також яка матеріальна винагорода його очікує.

Важливим соціальним фактором підвищення продуктивності праці є взаємовідносини між управлінським апаратом (менеджерами) і виконавцями, роботодавцями і виконавцями. Менеджери повинні турбуватися про працівників, прислуховуватися до їх порад щодо поліпшення організації виробництва, вдосконалення його технічної бази, об'єктивно оцінювати роботу кожного члена трудового колективу. Етика взаємовідносин між керівниками і підлеглими вимагає взаємоповаги. Менеджери повинні спокійно реагувати на помилки виконавців, виправляти їх, не роблячи зауважень винним у присутності інших працівників.

Значного підвищення продуктивності праці можна досягти завдяки впровадженню наукової організації праці, коли досягається найбільш раціональне виконання трудового процесу.

Аналіз результатів досліджень ряду науковців дозволяє зробити висновок про те, що для виконання поставлених завдань на всіх рівнях управління галуззю необхідно відшукати резерви підвищення ефективності аграрної праці шляхом мобілізації численних її факторів:

- інтенсифікації виробництва;
- освоєння ресурсо- та енергозберігаючих технологій;
- удосконалення праці та внутрішньогосподарського механізму госпрозрахунку.

Отже, такі підходи до вирішення поставлених завдань є мотиваційними як для окремого працівника, так і для всього трудового колективу загалом, які створюють сприятливе середовище для високої індивідуальної чи суспільної продуктивності праці та кінцевої мети діяльності сільськогосподарського підприємства – одержання прибутку. Крім того, доречно наголосити на тому, що вирішення питання підвищення продуктивності праці потребує системного підходу до вдосконалення комплексу факторів з метою досягнення поставленої мети.

Висновки. Отже, піднесення вітчизняної економіки, підвищення продуктивності праці і якості життя громадян передбачають ефективне використання всіх видів

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

виробничих ресурсів, насамперед робочої сили. У складний період соціально-економічного розвитку сільськогосподарського виробництва, за низького рівня продуктивності праці й ефективності господарювання, потрібні дійові важелі, спроможні зупинити ці негативні процеси. Серед основних з них можна виділити такі:

- забезпечення паритету цін на сільськогосподарську продукцію, який в Україні відсутній;
- переглянути на державному рівні порядок визначення та сплати податків сільськогосподарськими господарствами і підприємствами;
- надання сільськогосподарським товаровиробникам пільгових кредитів і державних дотацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Слободчикова Ю. В. Шляхи підвищення продуктивності праці / Слободчикова Ю. В. // Економіка та підприємництво. — 2009. — №5. — С. 279-281.
2. Бурляй А. П. Сутність та значення продуктивності праці в аграрних підприємствах у ринкових умовах / А. П. Бурляй // Матеріали всеукраїнської наукової конференції молодих вчених / УДАУ. — Умань. — 2008. — 2 ч. — С. 36-37.
3. Вітвіцький В. Вплив основних чинників на підвищення продуктивності праці / Вітвіцький В., Метельська З. // Україна: аспекти праці. — 2006. — № 2 — С. 29-34.
4. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств. Підручник / Андрійчук В. Г. — К. : ІЗМН. — 1996. — 512 с.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК 631.312.42

ОСОБЛИВОСТІ ТА МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ NO-TILL В ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННІ УКРАЇНИ

Г.В. Погорєлова, студентка

Науковий керівник : д.е.н., доцент Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто особливості застосування технології No-Till в землекористуванні Україні, визначено можливості та перспективи запровадження такої технології в сільськогосподарських підприємствах країни.

Ключові слова: система землеробства, землекористування, нульовий обробіток ґрунту, технологія No-Till.

Постановка проблеми. Одним із основних умов підвищення конкурентоспроможності продукції рослинництва є поліпшення її якості за рахунок високого забезпечення ґрунту рухомими поживними речовинами. Це насамперед залежить від попередників та рівня застосування органічних, мінеральних добрив. Вихід з такого становища полягає в пошуку нових, менш витратних, енергозберігаючих технологій обробітку ґрунту, пошуку та введення в сільськогосподарське виробництво нових сортів культур, добрив, високопродуктивної техніки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам впровадження інноваційних технологій, підвищенню ефективності виробництва продукції рослинництва, присвячені дослідження науковців: В.Я. Амбросова, В.І. Бойка, В. Гарбара, В.С. Гапоненко, А.М. Кононова, І.В. Коновалова, В.І. Криворучка, А.М. Малієнка, М.Й. Маліка, П.О. Мосіюка, О.М. Онищенка, І.С. Рабочева, В.Ф. Сайка, П.Т. Саблука, П.П. Руснака, О.М. Шпичака; Шенона Озборна, Уейна Рівза, Едуардо Мартеллотто, Маріо Брагачіні та ін.

Постановка завдання. Розглянути особливості застосування технології No-Till в землекористуванні Україні, визначити можливості та перспективи запровадження такої технології в сільськогосподарських підприємствах країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під системою землеробства розуміють форму його ведення, що обумовлюється комплексом агротехнічних, меліоративних та організаційно-господарських заходів, характеризується інтенсивністю використання землі й різними способами відновлення родючості ґрунту [1].

Протягом розвитку землеробства за способом використання землі, її продуктивністю та засобами відтворення родючості ґрунту системи землеробства

поділяють на примітивні, екстенсивні, перехідні, інтенсивні, раціональні та альтернативні [2]. Найбільший вплив на продуктивність ріллі й стан довкілля мають інтенсивні системи землеробства. За цих систем галузь характеризується досягненням продуктивності ріллі, адекватної біокліматичному потенціалу агроландшафтів та їхньому ресурсному забезпеченню. Спостерігається високий ступінь витрат на застосування промислових засобів відтворення родючості ґрунту та захисту рослин від шкідливих організмів із високою окупністю їх приростами врожаю.

Основою інтенсивних систем землеробства є інтенсивні технології вирощування сільськогосподарських культур. Вирощування зернових, технічних та кормових культур за таких технологій істотно підвищило врожайність і валовий збір зерна, соняшнику, цукрових буряків, кукурудзи тощо. Проте для реалізації біологічного потенціалу вирощуваних культур потрібні високі агрофони та надійний захист рослин від шкідливих організмів: бур'янів, шкідників і хвороб. Як наслідок, зросли витрати ресурсів і енергії, виникла низка екологічних проблем, які пов'язані з підтриманням та розширенням родючості ґрунтів, забрудненням продукції галузі та довкілля. Внаслідок незбалансованого застосування мінеральних добрив має місце явище агрофізичної деградації ґрунтів, зниження їхньої потенційної та ефективної родючості. Інтенсивний обробіток ґрунту має багато негативних ефектів, включаючи зниження кількості органічної речовини і пошкодження структури ґрунту.

У виробництві зерна широкого розповсюдження набула так звана «нульова технологія». За деякими даними, сьогодні в світі за системою зберігаючого землеробства обробляється більше 400 млн. га, при цьому цифра неухильно росте. Характерний, що лідерами з впровадження ресурсозберігаючих технологій стали найбільші світові експортери зерна: США, Канада, Аргентина, Австралія і країни ЄС. Наприклад, у США за технологією зберігаючого землеробства обробляється 37% площ, у Німеччині – 26%, у сусідній Росії – до 3% [3].

No-Till (від англійського «no tillage» – «не орати») – технологія, яка дозволяє поліпшити живлення ґрунту, стимулює в ній біологічну активність, збільшує зміст органічних речовин і сприяє формуванню гумусових частинок. Сукупність методів обробки наступна: ґрунт отримує живлення від стерні, яка залишається на її поверхні після збору урожаю. Причому це живлення повинне стати щоденним процесом. Тобто на хлібному полі знаходження стерні і рослинних залишків (мульчі) – невід'ємна складова. Середовище, яке створюється рослинними залишками, згубне для сільськогосподарських шкідників. Якщо «нульова технологія» витримана, то

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

виживають три-п'ять відсотків шкідливих комах, від яких позбавляються за допомогою хімічного обробітку.

Крім того, No-Till є вологозберігаючою технологією та покращує накопичення вологи в ґрунті порівняно з механічним обробітком. Пожнивні залишки дозволяють затримувати та зберігати вологу на полях, що набирає все більшої актуальності в умовах нерегулярного випадання осадів, коли, практично вже щороку, на полях України через посуху гине до 20% врожаю.

Проте перше, що приваблює аграріїв в технології No-Till – це можливість мінімізації витрат. Адже мета будь-якого керівника – підвищити прибутковість підприємства, а за допомогою No-Till можна скоротити витрати палива і парк сільгосптехніки, підвищити продуктивність, підняти землеробство на сучасний рівень [5].

На даному етапі мало хто з директорів сільськогосподарських підприємств, наважується на ризик, тобто введення нової системи землеробства, адже всі звикли до традиційного внесення мінеральних добрив, хоча такий підхід має не лише екологічні, але й соціальні негативні наслідки.

Досвід господарств, які застосовують технологію No-Till, свідчить, що з відмовою від механічної обробки ґрунту кількість «заліза» скорочується з 74 до 5 кг/га, а витрати на його ремонт – з 17 доларів до 4 доларів. Але якщо просто купити сучасні сівалки, насіння, засоби захисту рослин і посіяти-зібрати – успіху не буде. Потрібні знання, адже це складна система, якою можна і потрібно управляти. Перехід на технологію No-Till дозволяє менше працювати, але вимагає більше думати. Процес розвитку, вдосконалення технології, а також обмін досвідом і ідеями, ефективними моментами і помилками не повинні припинятися. Потрібно заздалегідь прораховувати, моделювати розвиток культур, прогнозувати можливі фіто санітарні проблеми, вибудовувати стратегію і тактику виробництва [5].

Технологія No-Till – інвестиційно ощадлива. За традиційною технологією в розрахунку на 10 тис. га посівів на обробіток ґрунту потрібно 56 тракторів і 88 робочих агрегатів вартістю 3320 тис. доларів США, а при інноваційній технології – 1 трактор і 1 робочий агрегат загальною вартістю 550 тис. доларів США, тобто в 6 разів менше. Фактичні виробничі витрати господарства в середньому за 10 років за технологією No-Till зменшилися в 5 разів, в тому числі паливо-мастильних матеріалів – на 70%. Потрібний обсяг механізованих робіт (мото-год.) зменшився на 90%, добрив – на 30%; навантаження на 1 працівника досягло 836 га оброблюваної землі, врожайність зернових підвищилася майже в 2 рази [6].

В Україні розповсюдження технології поки носить стихійних характер, відсутній координуючий орган і ініціатива виходить в основному від сільськогосподарських товаровиробників.

Оскільки ця система складається з багатьох чинників, їх всі треба змоделювати. Щоб змінити чинники в одній підсистемі, треба пройти і змоделювати в решті всі підсистеми. Для цього потрібно працівників підприємств направляти на курси підвищення кваліфікації. А так як в сільській місцевості не кожен готовий вчитися та переймати досвід, то мало хто ризикне впровадити її. Противники технології No-Till все ж виділяють два головних недоліки – це ранній посів, через який може відбутися затримка сходів, якщо температура ґрунту ще недостатня для проростання культури, і підвищена на перших порах іммобілізація азоту ґрунтовою мікрофлорою, що переробляє рослинні залишки. До стримуючих чинників розповсюдження технології можна також віднести високу вірогідність первинного зниження врожайності культур на стадії «обкатки» методу. У сучасних умовах господарства налаштовані на безперервне зростання валового виробництва зерна, у зв'язку з чим тимчасове зниження абсолютних показників для багатьох є неприйнятним. Але ж ідеальних технологій не існує. Керівникам слід орієнтуватися на перспективу – входження України до СОТ вимагає перегляду позицій стосовно співвідношення обсягу та якості продукції. Крім того, застосування технології No-Till дозволить значно підвищити заробітну плату працівників. Коли простий механізатор на польових роботах зароблятиме по 100 доларів на день і люди в селах зможуть дозволити собі особисті автомобілі, то вочевидь будуть цінувати таку роботу [7].

Для опонентів, що вважають перехід на технологію No-Till недоцільною з точки зору додаткових витрат на придбання відповідної техніки наведемо такі цифри: якщо при традиційній технології фермер витрачає 1 літр солярки щоб провести 50 кг зерна, то нульова технологія дає 123 кг зерна на кожен літр солярки, витрати потужності вимірюються 0,8 л/га і 0,07 л/га, витрати на ремонт техніки 17 дол./га і 3,3 дол./га, різниця в амортизаційних відрахуваннях при роботі по цих двох технологіях складає 47 дол./га. Кошти, які підприємство зекономить, можна співставити з придбанням нової посівної техніки і тракторів, які якраз і дозволять обробляти сільськогосподарські угіддя за технологією No-Till.

Висновки. Щорічні дотації держави для сільгоспвиробників сягають 2,4 млрд. доларів. Витративши ці кошти на впровадження нових та ефективних технологій, Україна в майбутньому могла б відмовитись від будь-яких дотацій в сільському господарстві. Але сказати, що технологія No-Till врятує нас від усіх бід, – не можна.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Це ціла система, яка потребує дотримання найменших тонкощів у всіх технологічних операціях. Якщо хоча б одним із елементів знехтувати, то система вже не дасть бажаних результатів. Отже майбутнє – за нульовим обробітком ґрунту. Що швидше розпочнеться широке впровадження у виробництво системи No-Till, то швидше матимемо стабільність, зниження витрат та зростання прибутку в сільському господарстві країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Танчик С. Системи землеробства / Танчик С. // Пропозиція. – 2008. — №10. — С. 36-40.

2. Котикова О. І. Теоретико-методологічні основи стійкого розвитку землекористування : монографія / О. І. Котикова. — Миколаїв : Видавець Ганна Гінкул. — 2009. — 201 с.

3. Власов В. І. Використання земельних ресурсів у країнах — основних виробниках сільськогосподарської продукції / Власов В. І. // АПК. — 2007. — №4. – С. 152-154.

4. Марченко В. Безполицевий обробіток ґрунту в Україні / Марченко В. // Пропозиція. — 2010. — №9. — С.98-103.

5. Бакка М. Т. Основи ведення сільського господарства та охорона земель: навч. посіб. / Бакка М. Т., Стрельченко В. П., Божок П. Т. Житомир. інж.-технол. ін-т. — Житомир — 2000. — 366 с.

6. Гриненко С. П. Система точного землеробства як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємницьких формувань / Гриненко С. П. // Економіка АПК. — 2008. — №6. — С. 117-119.

7. Скальський В. В. Органічне землеробство: проблеми і перспективи / Скальський В. В. // Економіка АПК. — 2010. — №4. — С. 48-52.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

УДК: 631.151.2

СУТНІСТЬ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

К.Г. Платовська, студентка

Науковий керівник : д.е.н., доцент Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Узагальнено теоретичні положення інтенсифікації сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: інтенсифікація, сільське господарство, виробництво, інтенсивність.

Постановка проблеми. Послідовна та всебічна інтенсифікація сільського господарства має важливе значення на нинішньому етапі розвитку аграрного сектора, адже обсяги виробництва сільськогосподарської продукції не задовольняють зростаючі потреби у продуктах харчування й сировині, мають місце значні втрати продукції, спостерігається постійне зростання собівартості продукції, внаслідок чого ефективність сільськогосподарських підприємств залишається низькою, а ряд із них є збитковими. Отже, переведення сільськогосподарського виробництва на інтенсивний шлях розвитку на основі досягнень науково-технічного прогресу та ефективного використання ресурсного потенціалу слід розглядати як головний шлях розвитку сільського господарства і досягнення високих кінцевих результатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічна сутність інтенсифікації виробництва привертала й продовжує привертати увагу багатьох дослідників. У витоків наукового вивчення процесу інтенсифікації виробництва стояли класики політичної економії: Д. Рікардо, А. Сміт, К. Маркс та інші вчені-економісти. Їхні наукові здобутки є базовими для визначення напрямів підвищення інтенсифікації виробництва.

В основі сучасної української методології визначення економічної ефективності інтенсифікації сільськогосподарського виробництва лежать праці таких науковців, як В.Я.Амбросов, В. Андрійчук, В.І.Бойко, О.А.Бугуцький, П.І.Гайдуцький, М.Я.Дем'яненко, С.І.Дем'яненко, Ю.С.Коваленко, І.І.Лукінов, В. Мертенс, В. Мацибора, В.Я.Месель-Веселяк, П.Т.Саблук, В. Уланчук, О.М.Шпичак, В.В.Юрчишин. Завдяки дослідженням названих учених були узагальнені та вдосконалені підходи до інтенсифікації як до інноваційного шляху розвитку аграрного сектору.

Постановка завдання. Метою даної статті є узагальнення теоретичних положень інтенсифікації сільськогосподарського виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слід зауважити, що процес інтенсифікації сільськогосподарського виробництва, його динаміка та економічна сутність нині дедалі більше набуває дискусійного характеру. Найбільш поширеним

визначенням інтенсифікації, як економічної категорії, було поняття, тлумачення якого зводилось до концентрації матеріально-ресурсних засобів на одиницю земельної площі. Чим вищі обсяги капітальних вкладень з розрахунку на 1 га земельних ділянок, тим вищим має бути рівень інтенсифікації виробництва. З нарощуванням вкладень на одиницю земельної площі має забезпечуватися збільшення виробництва сільськогосподарської продукції. Отже, вихід продукції на 1 га земельної площі за цих умов є показником інтенсифікації. Такий підхід до визначення інтенсифікації як соціально-економічного процесу вважався досить обґрунтованим. Проте при глибшому вивченні цього явища ще в період існування колишнього Радянського Союзу практика розвитку сільськогосподарського виробництва дедалі більшою мірою протирічила таким визначенням сутності інтенсифікації, її результативності в аграрній сфері суспільного виробництва [1].

Ці протиріччя виявлялись у тому, що в сільському господарстві капітальні вкладення постійно нарощувались, а адекватного збільшення виходу продукції з гектара посівної площі не спостерігалось. Разом з тим часто не тільки не зростав обсяг сільськогосподарської продукції, а й залишався на одному й тому ж рівні або навіть скорочувався. У зв'язку з цим з'явилась нова термінологія щодо визначення поняття інтенсифікації, якою робилась спроба пояснити невідповідність між капітальними вкладеннями у сільськогосподарське виробництво й обсягами приросту продукції. Почали вживати такі назви цього процесу як "послідовна" і "непослідовна" інтенсифікація, "раціональна" і "нераціональна" інтенсифікація тощо. До визначення інтенсифікації аграрного виробництва почали залучати не тільки капітальні вкладення з розрахунку на гектар земель, а й інші фактори виробництва, які сприяють збільшенню виходу продукції з одиниці земельної площі. Тут стали недооцінювати капітальні вкладення як визначальний чинник розвитку процесу інтенсифікації [2].

Розширення й поглиблення досліджень інтенсифікації аграрного виробництва слугували підставою для удосконалення визначення цього процесу, який формується під впливом дії сукупності факторів витрат, включаючи капітальні вкладення на збільшення виробництва загальної маси сільськогосподарської продукції. У такому підході до інтерпретації визначення інтенсифікації розкривається сутність цього процесу як форми розширеного відтворення суспільного виробництва. Приріст продукції забезпечується на ґрунті якісних перетворень виробництва, розширення й удосконалення ресурсної бази і на її основі запровадження прогресивних технологій, нових форм організації та виробництва [3]. Разом з тим слід відмітити, що таке тлумачення сутності інтенсифікації потребує певного уточнення. Якщо у сільському

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

господарстві інтенсифікація, як відтворювальний процес, ґрунтується, насамперед, на використанні землі, то розширення виробництва за рахунок залучення нових земельних ділянок трактувалось як екстенсивний тип його розвитку. Водночас вважалося, що збільшення виробництва продукції, яке здійснювалось при незмінних земельних площах, відбувалось на основі застосування чинників інтенсифікаційного процесу.

Проте практика доводить, що не будь-яке розширення аграрного виробництва за рахунок залучення нових земельних ділянок можна відносити до екстенсивних способів розвитку сільського господарства. Слід звернути увагу на можливе співіснування в одних і тих же умовах екстенсивного й інтенсивного шляхів відтворювального процесу в аграрній сфері. Адже залучення до виробничої діяльності нових земельних ділянок вимагає застосування сучасних технічних засобів і новітніх технологій. Тому розгляд проблеми розвитку інтенсифікації сільськогосподарського виробництва тільки з позицій капітальних вкладень на постійну площу земельних угідь не можна вважати достатньо обґрунтованим. З огляду на це, вважаємо, що інтенсифікація як соціально-економічний процес характеризує розвиток сільського господарства на основі якісного перетворення суспільного виробництва, удосконалення всіх сторін функціонування. За умов, якщо приріст сільськогосподарської продукції здійснюється на попередній матеріально-технічній та організаційній основі, то відтворювальний процес має екстенсивний характер розвитку.

На практиці дії чинників інтенсивного й екстенсивного розвитку виробництва здебільшого тісно переплітаються і залежно від конкретних умов трансформуються з одного виду в інший. Тобто одні і ті ж чинники за відповідних умов матимуть інтенсивний, а в іншому разі — екстенсивний характер розвитку аграрного виробництва [4].

Нині в дослідженнях проблеми інтенсифікації сільськогосподарського виробництва дедалі більшого розвитку набуває вивчення процесу збільшення затрат непоновлюваної енергії на кожну додаткову харчову калорію. Як свідчать результати досліджень зарубіжних учених, зокрема Сполучених Штатів Америки, за період з 1950 по 1980 рік урожайність основних сільськогосподарських культур збільшилась у два-три рази, а затрати непоновлюваної енергії – у 10-50 разів. Агропромисловий комплекс США при досить сприятливих умовах для розвитку сільського господарства споживає понад 17% загальних витрат енергії в країні. За такої високої питомої ваги енергетичних витрат ріст сільськогосподарського виробництва в США, як стверджують учені, є тимчасовим явищем і може відбуватись тільки за умов значних імпортних поставок енергії [4]. Отже, проблема розвитку техногенної інтенсифікації спрямованої

на нарощування сільськогосподарського виробництва з урахування збільшення енергетичної ціни кожної додаткової харчової калорії, у багатьох країнах світу, в тому числі і в Україні, стає безперспективним завданням.

У цій ситуації на перший план висувається проблема інтенсифікації сільськогосподарського виробництва на основі широкого застосування природно-біологічних факторів, впровадження ресурсозберігаючих технологій, поступового переходу де біологічного землеробства з обмеженим використанням хімічних способів підвищення родючості ґрунту й захисту рослин.

Висновки. Отже, інтенсифікація являє собою такий процес розвитку сільськогосподарського виробництва на розширеній основі, за якого приріст продукції забезпечується за рахунок якісних перетворень виробництва, удосконалення ресурсної бази, технологій, форм організації праці і виробництва. За цих умов основна мета інтенсифікації полягає в нарощуванні обсягів виробництва високоякісної та дешевої продукції, а матеріальною основою виступає збільшення вкладень та інших ресурсів на одиницю земельної площі до оптимального рівня. Тобто, як форма розширеного відтворення виробництва, вона здійснюється на основі додаткових вкладень у засоби виробництва та праці для одержання більшої кількості продукції з одиниці земельної площі або від однієї голови худоби при поліпшенні її якості та обов'язковому зниженні матеріальних витрат. Тому, навіть в умовах значного дефіциту коштів, не можна послаблювати увагу до підвищення рівня інтенсивності виробництва, а слід вишукувати джерела їх поповнення, основними з яких є кошти вітчизняних товаровиробників та залучення іноземних інвестицій. При цьому головним спонукальним мотивом має виступати економічний інтерес, тобто можливість одержання прибутку на вкладені кошти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітков М. С. До теоретичних і методологічних засад інтенсифікації аграрного виробництва / Вітков М. С. // Економіка АПК. — 2004. — №11. — С. 33-37.

2. Дергач І. В. Пріоритети розвитку інтенсифікації сільського господарства / Дергач І. В. // Економіка АПК. — 2006. — № 7. — С.78-81.

3. Економіка сільського господарства: [навч. посібник] / Збарський В. К., Мацибора В. І., Чалий А. А. та ін.; За ред. В. К. Збарського і В. І. Мацибори. — К.: Каравела. — 2009. — 264 с.

4. Березівський П. С. Напрями інтенсифікації розвитку сільськогосподарських підприємств / П. С. Березівський, П.Н. Особа // Економіка АПК. — 2009. — №6 (174). — С.18-25.

УДК 631.583:633.16

СУЧАСНІ СПОСОБИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОЩУВАННЯ ЯРОГО ЯЧМЕНЮ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

В. Тимків, студентка

Науковий керівник : д.е.н., доцент Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуті способи підвищення ефективності вирощування ярого ячменю за рахунок застосування мінеральних добрив.

Ключові слова: ярий ячмінь, ефективність, органічні добрива, мінеральні добрива, собівартість.

Постановка проблеми. Розробка економічноефективних систем вирощування зернових культур – одне з актуальних питань сучасного землеробства, а оптимальне насичення сівозмін добривами – пріоритетний напрямок підвищення його ефективності, включаючи збереження родючості ґрунту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми економічної ефективності виробництва зерна висвітлені у працях таких економістів, як В.А.Кадієвский, М.Ю.Коденська, С.В.Кучер, М.Г.Лобас, Т.Ю.Приймачук, Д.Ю. Словей, П.Т.Саблук, В.П.Ситник, О.М.Шпичак і багато інших.

Постановка завдання. Дослідити сучасні шляхи підвищення ефективності виробництва ярого ячменю та її вплив на рентабельність виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність виробництва – це складне і багатогранне явище. Сільськогосподарське виробництво вимагає взаємного поєднання і взаємодії основних факторів – робочої сили, землі, основних засобів, предметів праці. В процесі виробництва здійснюється виробниче споживання перерахованих вище ресурсів із метою отримання споживчих вартостей, спроможних задовольнити відповідні потреби людей. Будь-яке виробництво в процесі діяльності передбачає витрати ресурсів і одержання певних результатів. Але на однакову кількість витрачених ресурсів виробники можуть одержувати далеко не однакові за величиною результати. В такому випадку кажуть, що в підприємстві ведеться виробництво з різною ефективністю [1, с. 425].

Показник економічної ефективності вказує на остаточний якісний ефект від застосування живої праці та засобів виробництва, віддачу сукупних вкладень. При умові вирощування будь-якої сільськогосподарської культури це одержання

максимального обсягу продукції з 1 га посіву при мінімальних витратах праці [4, с. 250].

Господаренко Г.М. [2, с. 150], відмічає, що найбільший доход від застосування добрив досягається тоді, коли собівартість додаткової продукції вища на фоні застосування добрив і, коли собівартість додаткових затрат нижча, чим на неудобрених ділянках.

Сучасним інноваційним способом підвищення рівня рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції, є застосування бактеріальних препаратів, які поліпшують умови використання елементів живлення як із добрив, так і ґрунту. Активний розвиток кореневої системи та збільшення продуктивності фотосинтезу сприяють підвищенню використання мінеральних добрив на 20–35%, що забезпечує приріст урожаю сільськогосподарських культур та поліпшення їх якісних показників [6, с.17].

Розглянемо як вплине внесення органо-мінерального добрива «Фурор» на собівартість виробництва ярого ячменю.

«Фурор» – це комплекс натуральних екологічно чистих і безпечних стимуляторів росту і розвитку рослин. Його використання виявляє позитивну дію на процеси росту, обміну і фотосинтезу, що сприяє підвищенню врожаю різних сільськогосподарських культур. Препарат містить у собі усі компоненти вермикомпосту в розчиненому і фізіологічно активному стані: гумінові кислоти і фульвокислоти, амінокислоти, вітаміни, природні фітогормони мікро- і макроелементи і спори ґрунтових мікроорганізмів. Бактерицидні властивості препарату обумовлені присутністю бактеріостатичних білків, виділених тканинами дощового хробака, і антибіотиків, виділюваних мікрофлорою кишечнику дощового хробака в процесі вермикультивування.

«Фурор» являє собою темно-коричневу рідину без запаху. Препарат має слабко-лужну реакцію (pH 7,5–8,5). Його використання в сільськогосподарській практиці є безпечним і нешкідливим як для людини і тварин, так і ґрунтової мікрофауни і мікрофлори. Препарат можна застосовувати як для кореневої підгодівлі рослин, так і для обробки листової поверхні обприскуванням. Обприскування рослин розведеною водою з препаратом запобігає різним захворюванням рослин [5, с. 45].

Розрахуємо економічну ефективність використання органо-мінерального добрива «Фурор» в СГ ТОВ «Вікторія» Жовтневого району для посівів ярого ячменю.

Враховуючи, що доза внесення органо-мінерального добрива «Фурор»

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

становить 3 л/га, а ціна одного літра складає 90,70 грн., то додаткові витрати на 1 га посіву ярого ячменю становитимуть: 3*90,70 = 272,10 грн./га.

Якщо врахувати, що ціна реалізації ячменю ярого складає в 2011 році 129,64 грн. за 1 ц, а прибавка урожаю при застосуванні добрива «Фурор» становить 7 ц/га, тоді додаткова виручка з 1 га посіву ярого ячменю дорівнюватиме 907,48 грн.

Відповідно додатковий прибуток на 1 га посіву становитиме 635,38 грн.

Розрахуємо ефективність додаткових витрат. В нашому випадку вона дорівнюватиме 233,51%.

Рівень збитковості вирощування ярого ячменю в 2010 році в СГ ТОВ «Вікторія» складав 16,58%. З урахуванням же додаткових витрат, що понесе підприємство у 2011 році в зв'язку застосуванням нового виду добрив, рівень рентабельності вирощування ярого ячменю дорівнюватиме 5,44%, що є позитивним для даного підприємства.

Проведені розрахунки свідчать, що СГ ТОВ «Вікторія» Жовтневого району доцільно вносити органо-мінерального добрива «Фурор» під посіви ярого ячменю. Оскільки, ефективність 1 грн. додаткових витрат складає 2,33 грн.

Висновки. Отже, внесення оптимальної кількості добрив у сівозміні та їх післядія сприяють підвищенню економічної ефективності вирощування ячменю ярого.

Сучасним способом зниження собівартості продукції є застосування мікробіологічних препаратів.

Так, обробка насіння ячменю поліміксобактерином є економічно вигідним заходом, використання його на фоні сумісного внесення в сівозміні органічних та мінеральних добрив дозволило знизити собівартість зерна та підвищити рентабельність його виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підручник / В.Г. Андрійчук. — К.: Вид-во КНЕУ. — 2002. — 624 с.

2. Господаренко Г.М. Основи інтегрованого застосування добрив. — К., 2000. — 245 с.

3. Галушко В. Ефективність сільськогосподарських підприємств і зростання продуктивності в сільському господарстві / В. Галушко, С. Дем'яненко, Б. Брюмер. — К. : Ін—т екон. дослідж. та політ. консультацій в Україні. — 2003. – 26 с.

4. Лобас М. Г. Розвиток зернового господарства України / М. Г. Лобас. — К. — 1997. — 447с.

5. Сорти, гібриди олійних культур, ячменю ярого: Довідник / За ред. І.Д.Ситніка. — К.: НУБПУ. — 2012. — 85 с.

УДК 662.756:633.853.349

ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА В УКРАЇНІ

А.М. Фісюн, студент

Науковий керівник : к.е.н., доц. Мельник І.О.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто застосування організаційних моделей виробництва біопалива у світі та можливість їх застосування в Україні.

Ключові слова: біопаливо, організаційна модель, ріпак, біомаса, біодизель.

Постановка проблеми. В Україні розвиток виробництва та використання біопалив стримується й відстає як від внутрішніх потреб країн, так і світової динаміки її розвитку. З цього погляду перед вітчизняною наукою постає невідкладне завдання дослідити проблему наукового і практичного формування ефективного організаційно-технологічного й економічного механізму функціонування ринку біомаси і біопалива.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемами виробництва біопалива в Україні займаються багато вчених, такі як: Г.М. Калетнік, А.І. Алтухов, Л.В. Гойсюк, Н.В. Мельник та ін. Але все ж таки залишається чимало невирішених питань науково-практичного змісту, що потребують подальшого дослідження та вирішення.

Постановка завдання. Метою дослідження є розглянути та дослідити особливості запровадження різних організаційних моделей виробництва біопалива.

Виклад основного матеріалу досліджень. Ситуація на енергетичних ринках світу диктує необхідність перегляду енергетичної політики кожної країни. Для України у зв'язку з підвищенням її енергетичної залежності від інших країн та в передбаченні її вступу до ЄС особливо важлива диверсифікація джерел енергетичних ресурсів, що вимагає відповідних організаційних та економічних заходів зі створення необхідних для цього умов. Можливості такої диверсифікації в Україні є у вигляді наявного у нас потенціалу джерел альтернативної енергетики біоекологічного характеру. Сьогодні питання розвитку альтернативної екологічно безпечної енергетики для потреб сільського господарства і всього АПК країни особливо загострюється в контексті загрози перетворення України на сировинний додаток до розвинутих країн і промисловий майданчик для екологічно небезпечного виробництва.

Розвиток відновлюваної енергетики на засадах використання продукції сільського господарства є також добрим способом на ефективне використання

можливого надлишку сільськогосподарської продукції. Обмежувальним чинником у цій ситуації є необхідність витримання балансу попиту і пропозиції на ринку з метою підтримки цін на продукцію на рівні, що забезпечує необхідну ефективність для сільськогосподарських товаровиробників та не порушує засад продовольчої безпеки країни. Тобто потрібна виважена державна програма регулювання виробництва біопалив. Підвищення цін на нафтопродукти й субсидії роблять переробку сільськогосподарської продукції на біопаливо у світі дедалі економічно вигіднішою. При цьому не спостерігається збільшення загальної кількості посівних площ у сільському господарстві.

Екологічно-середовищні переваги альтернативного палива є безсумнівними і засвідчуються світовою практикою. У Німеччині заводи з виробництва біодизелю працюють практично на безвідходній основі та зі замкнутим циклом використання води.

Для забезпечення надійних джерел надходження біосировини слід забезпечити конкурентоспроможність виробництва енергетичних культур за інноваційними технологіями та створення техніко-технологічних умов, формування організаційно-економічного механізму ринкового середовища з розвинутим правовим регулюванням: перехід від вирощування сортів цих культур до їхніх гібридів; застосування прогресивних методів обробітку ґрунту, сучасних способів сівби, системи догляду за посівами та їхнє збирання; адаптація нових технологій вирощування і приготування біосировини до змін природно- кліматичних умов кожної агроекологічної зони країни.

Економічно обґрунтована система виробництва і реалізації біопалив у країнах ЄС розробляється таким чином, щоб споживачі сприймали її як економічну, так і екологічну ефективність. Світове виробництво біодизельного палива залежить від стану світового ринку рослинної олії виробленої переважно з сої, соняшнику, ріпаку, льону, арахісу, пальми, кокосу та оливи. Щодо ресурсів виробництва біопалива, то слід зазначити, що в країнах ЄС ресурси біомаси можна поділити на такі категорії: сільськогосподарські та лісові; вторинні джерела сировини в агропромисловому комплексі; в деревообробній промисловості; відходи будівництва і тверді побутові відходи [1].

Для України найкращим варіантом є виробництво біопалива з олійних культур. Боярчуком В., Фтомою О., Боярчуком О було проведено оцінку економічної та енергетичної ефективності виробництва різних видів сировини для виробництва біодизелю, і було визначено, що з економічного та енергетичного огляду найкращим варіантом є ріпак, але тільки при власному вирощуванні даної культури [2].

Виробництво біодизеля з ріпаку здебільшого практикується у Німеччині, Франції та Італії. У Франції перші спроби пошуку біопалив датуються 80-ми роками, а реальне використання розпочалося у 90-х рр. XX століття. Тепер у країні виробляється майже 500 тис. т біодизеля і 200 тис. т біоетанолу Проте існує проблема, яка вимагає змін у сільськогосподарському секторі, тобто необхідно розширити площі під вирощування біосировини, зокрема ріпаку і соняшнику. У Німеччині в 1990 р. було засновано Спілку підтримки заводів з виробництва олійних і білкових культур, як організаційну структуру, яка регулює відносини між фермерами, виробниками біосировини та підприємствами - виробниками біопалива. Темпи виробництва біопалива були високими і в 1996 р. чистий біодизель уже продавали на 600, а з 2004 р. на 1900 автозаправних станціях, відразу було запроваджено паливний стандарт на біодизель. У результаті частка біопалив у цій країні у 2007 р. перевищила 5%, тобто наблизилася до рівня, передбаченого на 2010 рік.

У країнах ЄС використовують дві основні схеми організації виробництва біопалива з ріпаку: французьку та німецьку. Французька система означає централізоване виробництво біопалива на потужних установках, перевагами є:

- зниження собівартості одиниці продукції;
- комплексна переробка сировини;
- можливість отримання більшого відсотку гліцерину для подальшого використання.

Німецька система передбачає децентралізовану переробку ріпакового насіння на невеликих заводів. Її перевагами є:

- зменшення транспортних витрат;
- отримання шроту для власних потреб або доходу від його реалізації;
- забезпеченість пальним власного виробництва [3].

Калетнік Г.М. пропонує виділити такі організаційні моделі виробництва в Україні:

Модель I (районна) – створення районного заводу, пайовиками якого є виробники сільськогосподарської продукції. Постачаючи вироблений ріпак, як сировину, пайовики одержують кошти, макуху і біодизель для виробничих потреб.

Модель II (обласна) – вижим насіння ріпаку в районах вирощування, транспортування олії для етерифікації на спеціальний завод із виробництва біодизелю, що охоплює частину або всю територію області. Виробники біосировини є пайовиками всього процесу виробництва біопалива і його реалізації.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Модель ІІІ (промислова) – переважає у виробництві олійно-жирового підприємства: виробники сировини постачають ріпак на договірних засадах; при кооперуванні; продажу на вільному ринку.

Найбільш ефективною переробкою насіння ріпаку в біодизельне паливо для кожної із моделей може бути організація виробничого процесу в три етапи: приймання сировини, її зберігання в операційних резервуарах необхідної місткості та подачі до ділянки пресування; пресування насіння на лінії вижиму, фільтрування (очищення) і нейтралізації олії, її зберігання та подача до ділянки етерифікації; виробництва біодизельного палива з олії на лінії етерифікації, його зберігання та відвантаження [4].

На сьогодні, на нашу думку, кращим варіантом є впровадження на сільськогосподарських підприємствах міні-заводів по виробництву біодизельного палива з ріпаку для забезпечення власних потреб, особливо на малих підприємствах. Оскільки витрати на виробництво біопалива на них вищі, ніж на великих, але при цьому на біосировину та її перевезення – набагато нижчі, крім того, кормові відходи й шроти використовуються на місці та здешевлюють загальні витрати.

Висновки. На сьогодні в Україні промисловий випуск біодизеля ще не налагоджено, проте малі аграрні підприємства і фермери для власних потреб його вже виробляють. Головними причинами цього є необхідність залучення великих інвестицій, створення відповідної законодавчої бази, відсутність організаційно-технологічної та економічної моделі для ефективного розвитку ринку біопалива.

ЛІТЕРАТУРА

1. Економічна доцільність виробництва біопалива з ріпаку в Україні [Електронний ресурс] — Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua.

2. Енергетична ефективність біопалив з ріпаку, пшениці, кукурудзи та цукрового буряку [Електронний ресурс] — Режим доступу : http ://www.nbuv.gov.ua.

3. Удосконалення організаційно – економічного механізму функціонування ріпакового підкомплексу [Електронний ресурс] — Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua.

4. Калетнік Г.М. Розвиток ринку біопалив в Україні /Г.М. Калетнік // Монографія — Київ: Аграрна наука 2008.

УДК 339.45(317.4)

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГАЛУЗІ БДЖІЛЬНИЦТВА

С.Ю. Харіна, студентка групи Е 5/3

Науковий керівник : к.е.н. доцент Христенко О.А.

Миколаївський національний аграрний університет

Органічна продукція бджільництва – це продукція, отримана в результаті сертифікованого органічного виробництва. Розвиток органічного виробництва у світі дало поштовх українським виробникам продукції бджільництва виробляти екологічну продукцію.

Ключові слова: продукція бджільництва, внутрішній і зовнішній ринки продукції бджільництва, органічна продукція, екологічне сільське господарство.

Постановка проблеми. Нині в нашій державі розвиток органічної агропромислової продукції знаходиться на початковій стадії формування, оскільки існує ряд проблем, які йому перешкоджають:

- відсутність відповідної правової та національної системи сертифікації органічного виробництва;
- відсутність державної підтримки на період переходу від традиційного до органічного виробництва;
- недостатній рівень розповсюдження інформації серед населення й виробників щодо органічного виробництва продукції;
- відсутня законодавча база з врегулювання відносин на ринку органічної продукції.

Основу формування ринку органічної продукції бджільництва становить регулювання органічного виробництва, що базується на стандартах ЄС, які встановлюють систему виробництва, маркування та контролю пасічницької продукції. Це дає змогу підвищити довіру споживачів до високоякісної продукції та рівень конкуренції між виробниками

Постановка завдання. Обґрунтування теоретичних основ формування органічного бджільництва і розробка науково-практичних рекомендацій щодо вдосконалення організаційно-економічного механізму функціонування галузі з метою повноцінного задоволення внутрішніх потреб України та розширення експорту.

Об’єктом дослідження є організаційно-економічний механізм формування і функціонування галузі бджільництва за умови підвищення рівня екологізації виробництва за участю господарств населення і аграрних підприємств, вітчизняних і зарубіжних споживачів продукції. Предметом дослідження є теоретико-методологічні

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

та науково-практичні положення щодо становлення та механізмів розвитку органічного бджільництва в Україні в умовах глобалізації продовольчих ринків. У процесі дослідження використані загальні і спеціальні економічні методи: індукції і дедукції, абстракції, узагальнення, системного підходу до явищ, що вивчаються та ін. Для теоретичного обґрунтування проблем галузі бджільництва та її продукції використаний абстрактно-логічний метод.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні розвиток органічного сільського господарства знаходиться на початковій стадії формування, і лише розпочато створення законодавчої бази з врегулювання відносин на ринку органічної продукції. Було прийнято Проект Закону України «Про органічне виробництво» (від 25.05.07), Проект Концепції, підготовлений Федерацією органічного руху в Україні за дорученням Міністерства аграрної політики (від 05.05.08 р.), та Проект правил для виробників сертифікованої органічної тваринницької продукції.

Органічне виробництво, згідно з Проектом Закону України «Про органічне виробництво», – це виробництво за встановленими правилами, які дозволяють виготовляти натуральні продукти з оздоровчими властивостями, а також зберігати та відновлювати природні ресурси у процесі виробничої діяльності.

Згідно з цим же законом, під органічною продукцією, розуміють продукцію, вироблену у визначених зонах для ведення органічного сільськогосподарського виробництва: натуральна продукція та сировина рослинного й тваринного походження, лісова, бджоло - і рибо продукція, що вирощується, виробляється, переробляється, сертифікується, етикетується, зберігається та реалізується за правилами органічного виробництва, призначається для споживання у переробленому або не переробленому вигляді, має біологічно цінні якості та оздоровчі властивості [6].

Оцінка передумов розвитку українського ринку органічної продукції тваринництва в цілому та бджільництва зокрема, дозволяє виділити лише кілька позитивних факторів, решта на жаль є негативними.

До позитивних соціальних передумов можна віднести: наявність кваліфікованого та компетентного кадрового потенціалу; високий рівень лояльності споживачів на світовому ринку до продукції; позитивне ставлення окремих верств українського населення до продукції; до негативних: низький рівень платоспроможності більшої частини населення; низький рівень екологічної свідомості; низький рівень довіри споживачів до якості екологічно чистої продукції вітчизняних виробників; погіршення демографічної ситуації в державі. До позитивних політичних передумов: політичне волевиявлення державного керівництва, що відображено у

відповідних законодавчих актах, а до негативних: початкова стадія формування нормативно-правової бази з врегулювання відносин на ринку органічної продукції; невідповідність стандартам якості, безпеки та технічним вимогам продукції (за винятком меду, маточного молочка, прополісу і воску); мінливість і недосконаліть нормативно-правової бази; низький рівень витрат на наукові дослідження; низький рівень допомоги порівняно з міжнародними конкурентами; недостатня поінформованість населення щодо органічної продукції; низька якість інформаційних ресурсів [5].

До позитивних економічних передумов: висока якість екологічно чистої продукції; високий рівень диференціації екологічно чистої продукції; низький рівень собівартості; сприятливі економічні умов та цінова політика на міжнародному ринку; країна – потенційний провідний виробник продукції на міжнародному ринку; незадоволений попит на міжнародному ринку на екологічно чисту продукцію; до негативних: нерозвиненість ринку екологічно чистої продукції; відсутність дієвих організаційно-економічних механізмів; відсутність сприятливих економічних умов на внутрішньому ринку; неорганізований та маломісткий внутрішній ринок; відсутність достатньої кількості лабораторій; неефективна маркетингова політика; низька ділова активність; недостатній рівень фінансових ресурсів; нестійке фінансово-економічне становище; низький рівень рентабельності; відсутність достовірних статистичних даних; неефективна організаційна структура; високий рівень інфляції; відсутність інвестиційних процесів; неефективна цінова політика; неефективна система мотивації та стимулювання праці [7].

До позитивних технологічних: початкова стадія формування відповідної техніко-технологічної бази, а до негативних: відсутність потужних виробників конкурентоздатної і екологобезпечної техніки і технологій. До позитивних природно-кліматичних: гарний ресурсний потенціал; можливість виробляти екологічно чисту продукцію в більшості регіонів країни; наявність земель екологічної мережі; вигідне геоекономічне положення України; до негативних: наявність радіаційно забруднених земель.

Галузь бджільництва розвивається повільними темпами, підтвердженням цього є аналіз статистичних даних, які свідчать, що ці тенденції зумовлені: а) збитковістю і нерентабельністю галузі в цілому. На сьогоднішній день виробництво органічної продукції в Україні сертифікується представниками іноземних компаній, які діють у відповідності до норм та стандартів, дійсних для країн ЄС, Канади та інших країнах. Іноземних сертифікуючих структур в Україні близько дванадцяти, такі як Контрол

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Юніон (Нідерланди), IMO (Швейцарія), а також представники Італії, Німеччини, Угорщини, Польщі тощо. З 2009 р. міжнародну акредитацію на право проводити й визнання органічної сертифікації отримала й українська структура "Органік Стандарт". Виробники органічної продукції мають право самостійно вибирати сертифікуючу установу.

Виробництво продукції бджільництва високої якості має стати складовою державної стратегії формування конкурентоспроможного аграрного сектору на якісно новому рівні, а також забезпечення продовольчої незалежності та безпеки України.

Екологічні господарства, що існують нині в Україні, проходять сертифікацію в іноземних сертифікаційних організаціях. Згідно з вимогами Міжнародної Федерації Органічного Руху для виробництва органічної продукції бджільництва мають бути забезпечені гідні умови утримання. Територія збору має бути достатньо великою та різноманітною, щоб забезпечувати потреби бджіл у харчуванні та воді.

Всі методи господарювання мають бути націлені не лише на підвищення продуктивності та темпів приросту комах, а й на піклування щодо здоров'я та благополуччя бджіл. Здоров'я бджіл базується на попередженні хвороб.

Слід використовувати такі технології: адекватний підбір порід, сприятливе навколишнє середовище, збалансований раціон та відповідну тваринницьку діяльність. Вулики потрібно виготовляти з природних матеріалів, які не загрожують забрудненням навколишнього середовища або продуктів бджільництва.

Недопустимим є розведення генетично модифікованих порід бджіл. Весь корм, який використовується у виробництві органічної продукції бджільництва, має бути органічного походження. Для виробництва органічної продукції бджільництва пасіка повинна бути розташована на екологічно безпечній території. Під час викачування меду та переробки продуктів бджільництва температура має утримуватись якомога нижчою [3].

Відповідно до вимог СОТ СФС, в Україні створено механізм сертифікації та контролю стандартів сільськогосподарської продукції, в т.ч. бджільництва. Відповідно до листа за № 15-1-2-1/484 від 28.02.2005 р. Державного департаменту ветеринарної медицини, кожний господарюючий суб'єкт, який бажає реалізувати мед та інші продукти бджільництва на ринку, обов'язково повинен мати ветеринарно-санітарний паспорт пасіки та відповідний ветеринарний документ (сертифікат) [1].

Висновки. Вітчизняний ринок органічної продукції майже не розвинений, що спричинено низкою політичних, економічних, соціальних і технологічних факторів. В Україні спостерігаються певні позитивні тенденції у становленні ринку органічної

продукції тваринництва, а саме створений Проект Закону України «Про органічне виробництво» та Проект «Правил для виробників сертифікованої органічної продукції в Україні». Ринок органічної продукції бджільництва є досить вузьким, і саме тому великі й ефективні виробники орієнтовані переважно на експорт.

Проте ринок і виробництво товарної органічної продукції бджільництва: меду, воску, маточного молочка, трутневого гомогенату, прополісу, перги, бджолиного обніжжя, бджолиної отрути і т.п. має важливе значення для національної економіки, адже ця продукція, будучи багатою на вітаміни, мікро- і макроелементи, мінеральні сполуки, незамінна в раціоні людини і є гарним профілактичним і лікувальним засобом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Муді Р. Створення механізму сертифікації та контролю стандартів сільськогосподарської продукції відповідно до вимог СОТ-СФС / EuropeAid/114025/C/SV/UA / Ричард Муді, Олександр Поліводський, Олександр Маковський // Юридичний бюлетень з питань законодавства у галузі СФС в Україні. — 2005. — № 4. — С. 11.

2. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2007 р. [Текст]: Статистичний бюлетень — К., 2008. — 75 с.

3. Основні стандарти щодо екологічного виробництва і переробки [Електронний ресурс]: Режим доступу: // http://www.ifoam.org/about_ifoam /standards/index.html

4. Про органічне виробництво [Електронний ресурс]: Проект Закону України – Режим доступу: // http://organic.com.ua/proekt_zakonu_ukraini_pro_ organichne _agrovirobnictvo.html

5. Програма розвитку галузі бджільництва в Україні до 2011 року [Електронний ресурс]: Режим доступу: //http://beekeeping.com.ua/ html/events/ programa/dodatky.html

6. Сільське господарство України: Статистичний збірник / За ред. Ю.М. Остапчука. — К.: Держ. комітет статистики України. — 2008. — 391с.

7. Статистичний щорічник «Сільське господарство України за 2008 рік» / Держ. комітет статистики України / За заг. кер. Ю.М. Остапчука. — К., 2008. — 359с.

8. Яценко О. М., Завадська Ю. С. Світовий ринок органічної продукції: сучасний стан і перспективи розвитку // Екологічні, технологічні та соціально-економічні аспекти ефективного використання матеріально-технічної бази АПК: Матеріали міжнародного науково-практичного форуму, 17-18 вересня 2008 р. — Львів: Нац. агроуніверситет. — 2008. — С. 271-278.

УДК 338.439.5

РОЗВИТОК ГАЛУЗІ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА В УКРАЇНІ

О.В. Цибульська, студентка

Науковий керівник : д.е.н., доцент Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто показники розвитку виробництва молока в господарствах Вознесенського району та визначено основні напрями підвищення економічної ефективності галузі функціонування молочного скотарства.

Ключові слова: молоко, Вознесенський район, поголів'я корів, продуктивність корів,валовий надій молока.

Постановка проблеми. Сучасна стратегія соціально-економічного розвитку України передбачає нарощування агропромислового потенціалу країни. Молочна галузь, до складу якої входять маслоробна, сироробна, молочноконсервна підгалузі, а також виробництво продукції з незбираного молока, на сучасному етапі є однією із провідних в структурі харчової індустрії України. Молочна продукція є одним із основних продуктів харчування та супутнім компонентом при виробництві різноманітних товарів харчової промисловості, зокрема, кондитерських виробів, соусів, майонезу. Однак за період 1990-2010 рр. діяльність молокопереробних підприємств визначається рядом кризових тенденцій, пов'язаних, насамперед, із наростаючим дефіцитом сировини, зростанням цін на молочну продукцію при одночасному зниженні платоспроможного попиту населення, формуванням несприятливої кон'юнктури світового ринку молокопродуктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання формування і розвитку ринку молока та молочної продукції знайшли втілення у наукових працях П.С. Березівського, В.І. Бойко, Н.В. Шкурака та інших дослідників. Водночас необхідність комплексного підходу до вирішення проблеми ефективного функціонування ринку молока і молочної продукції на етапі розвитку економіки, її загальнодержавна значущість зумовили вибір теми статті.

Постановка завдання – вивчення основних тенденцій розвитку молочного скотарства в господарствах України для визначення резервів і наукового обґрунтування напрямів підвищення економічної ефективності виробництва сировини в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективний розвиток молокопереробної галузі безпосередньо залежить від стану молочного скотарства, у якому, на жаль, за останні роки спостерігаються негативні тенденції.

За даними Держкомстату України [1], у 1990 році у господарствах усіх категорій утримувалося 8 млн. 378 тис. корів, в тому числі, у сільгосппідприємствах було 6 млн. 191 тис. корів (74% від загальної кількості), а в господарствах населення – лише 2 млн. 187 тис. (26%). Станом на 1 січня 2011 р. у господарствах усіх категорій утримувалося вже тільки 2,7 млн. голів корів, що на 2,2% менше, ніж на 1 січня 2010р. та на 68% менше ніж у 1990 р. (табл. 1).

Господарствами населення утримувалось 78,1 % загальної чисельності корів (на рівні показника на початок 2010 р.). У сільськогосподарських підприємствах порівняно з 1 січня 2010 р. відбулося скорочення чисельності великої рогатої худоби на 6,1% (у тому числі корів – на 2,5%). Зниження кількості молочного стада спостерігається як у приватному секторі, так й в сільськогосподарських підприємствах, де нині зосереджено менше чверті корів. Причому в агроформуваннях поголів'я скоротилося майже вдесятеро. Зазначені тенденції є наслідком втрати інтересу до утримання молочних тварин усіма категоріями господарств через щорічне подорожчання кормів, паливо-мастильних матеріалів та електроенергії, недосконалий механізм дотування сільськогосподарських товаровиробників за рахунок повернення ПДВ та недостатню державну підтримку молочного тваринництва.

Скорочення поголів'я молочної худоби, незважаючи на зростаючу динаміку показника продуктивності корів, призводить до постійного зменшення обсягів виробництва молочної сировини усіма категоріями господарств.

Таблиця 1

Виробництво та споживання молока і молочних продуктів в Україні за 1990-2010 рр.

Показник	Рік:				
	1990	1995	2000	2005	2010
Поголів'я корів, тис голів	8378	7531	4958	3635	2677
Середній річний удій молока, кг	2863	2204	2359	3487	3985
Виробництво молока, тис. т	24508	17274	12658	13714	11254
Виробництво молока на 1 особу, кг	472,3	335,3	257,4	291,1	245,3
Рівень виробництва молока і молоко-продуктів на 1 особу, у % до РНС	124,3	88,2	67,7	76,6	64,6
Споживання молока на 1 особу, кг	373	244	199	226	211,1
Рівень споживання молока і молоко-продуктів на 1 особу, у % до РНС*	98,2	64,2	52,4	59,5	55,6

*Довідково: раціональна норма споживання (РНС) молока і молочних продуктів складає 380 кг на рік. Джерело: розраховано на основі даних [1, 2, 3].

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Так, у 2010 році в Україні вироблено молока в обсязі 46 % від рівня 1990 року. Зменшення обсягів виробництва молока-сировини спричинює посилення конкуренції серед молокопереробних підприємств на ринку молочної сировини та зростання закупівельної ціни молока. Варто зазначити, що обсяги виробництва молока не забезпечують продуктової безпеки країни.

Як свідчить світовий досвід, розвиток молочної галузі безпосередньо пов'язаний з виробництвом молока в крупних фермерських господарствах (крупнотоварне виробництво). В Україні на сьогоднішній день спостерігається протилежна ситуація: зростає виробництво молока в дрібних господарствах, приватному секторі та зменшується кількість молока, що вироблено сільськогосподарськими підприємствами. Існуючий перерозподіл виробництва молока між різними категоріями господарств створив передумови до незначного загострення конкуренції між виробниками молока з низьким рівнем інтенсивності. Так, на ринку молочної сировини фактичними монополістами продовж 2000-2010 рр. виступають невеликі господарства та приватні подвір'я. У 2010 році частка приватного сектору у загальному обсязі виробництві молока становила 80 % (у 1990 р. – 24,1%, 2000 р. – 70,9%, 2005 р. – 81%, 2009 р. – 80,7%) [1].

Така тенденція свідчить, перш за все, про кризу в молочному тваринництві та створює проблеми для розвитку молочної галузі, оскільки виникає питання забезпечення переробних підприємств якісною сировинною. Забезпечити необхідну якість виробленого молока сьогодні можуть лише сільськогосподарські підприємства, у яких здійснюється механічне доїння, очистка та охолодження молока. Селянин не має ні умов, ні можливостей забезпечити необхідний технологічний процес виробництва молока. Саме тому вироблене у господарствах населення молоко відповідає вимогам лише другого ґатунку або несортове, тоді як у великих фермерських господарствах воно реалізується екстра, вищим і першим ґатунком

Так, сільськогосподарських підприємствах поставили молокопереробним підприємствам в 2009 році 62 % молока першого сорту та 29 % вищого сорту (табл. 2), що сумарно становило 28,9 % обсягу молока, переробленого молочними підприємствами. Господарства населення є постачальниками молока другого сорту, обсяги якого разом з несортовим молоком становлять 71,1 % всієї кількості переробленого молока. Причинами низької якості сировини є спосіб організації її виробництва. Нажаль, Україна перейшла на шлях від організованого до дрібнотоварного виробництва молока.

Таблиця 2

Якість молока, проданого сільськогосподарськими підприємствами на переробку молокозаводам по ДСТУ 3662-97, % до загальної кількості

Сорт молока	2003р.	2004р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.	2009р.
Екстра	х	х	х	х	х	0,2	1,9
Вищий	12,2	15,2	16,9	18,8	25,7	28,2	29,1
Перший	76,1	73,9	73,4	68,6	65,9	62,9	62,3
Другий	10,2	9,4	8,7	10,1	6,9	7,0	5,7
Несортове	1,5	1,5	1,0	2,5	1,5	1,7	1,

Складено за даними [1, 2, 4].

Негативні тенденції розвитку молочного скотарства призвели до суттєвого скорочення обсягів постачання сировини для промислової обробки. Так, за даними Держкомстату України [1, 2, 4], продаж молока та молочних продуктів переробним підприємствам за період 1990-2010 рр. скоротився практично вчетверо.

За умови збереження зазначеного напряму розвитку молочного тваринництва по шляху стійкого зменшення поголів'я дійного стада та незадовільної якості молока, актуалізується питання пошуку альтернативних джерел забезпечення молочної галузі сировиною. Такими джерелами можуть бути: зростання імпорту молочної сировини, консолідація з постачальниками сировини, інвестування в розвиток власної сировинної бази, зміни технології виробництва молочних продуктів тощо.

Найбільш оптимальним напрямом вирішення проблеми отримання сировини в достатній кількості та належної якості вітчизняні експерти та виробники вбачають у інвестування в розвиток власної сировинної бази шляхом створення сучасних молочних ферм, де прерогатива належатиме крупним холдингам та/або шляхом консолідації з постачальниками сировини [5]. Розширенню інтегрованих сільськогосподарських формувань з метою покращення показників молочного тваринництва як на національному, так і на регіональному рівнях, покликана Галузева програма розвитку молочного скотарства України до 2015 року.

Висновки. З метою підвищення ефективності виробництва молока важливо забезпечити зростання продуктивності тварин за рахунок нормованої годівлі, відповідного утримання, раціональної організації праці та розведення високопродуктивних порід корів. Для сільськогосподарських підприємств особливо актуальною є проблема забезпечення галузі тваринництва високопродуктивними

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

кормами, доцільно формувати стабільні сировинні зони за молокопереробними підприємствами, що буде сприяти покращенню ситуації із заготівлі молока.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/
2. Міністерство аграрної політики України Офіційний сайт. [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.minagro.gov.ua/
3. Молочные братья. Обзор украинского рынка молока. Исследования компании PR-Service. RUSSIAN FOOD&DRINKS MARKET MAGAZINE [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.foodmarket.spb.ru/archive.php?year=2010&article=1343&section=4
4. Моніторинг розвитку ринку молока та молочних продуктів України / Спілка молочних підприємств України. За ред. Бутенко М.І. — V випуск. — К., 2010. — 100 с.
5. Лихолоб С. Как с эмбарго молока… // Информационно-аналитический журнал «Food & Drinks». — 2008. — № 4-5. — С. 8–21.

УДК 338.439.5:664.7

СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В УКРАЇНІ

С.В. Цибульська, студентка

Науковий керівник : д.е.н., доцент Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто показники розвитку виробництва зерна в Україні та визначено основні напрями підвищення економічної ефективності зерновиробництва.

Ключові слова: зерно, зерновиробництво, зерновий ринок, продовольство.

Постановка проблеми. Зерновий сектор України є стратегічною галуззю економіки держави, що визначає обсяги пропозиції та вартість основних видів продовольства для населення країни, зокрема продуктів переробки зерна і продукції тваринництва, формує істотну частку доходів сільськогосподарських виробників, визначає стан і тенденції розвитку сільських територій, формує валютні доходи держави за рахунок експорту. Зернова галузь є базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового комплексу та основою аграрного експорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню розвитку та ефективності зернової галузі в Україні присвячено праці П.Саблука, А.Шпичака, Н.Лобаса, С.Бакая, П.Гайдуцького та ін.

Постановка завдання. Аналіз тенденцій розвитку зерновиробництва та визначення основних напрямів підвищення економічної ефективності зерновиробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні зернове виробництво має не тільки важливе соціально-економічне, а й політичне значення для розвитку національної економіки, забезпечення продовольчої безпеки держави. Українське зерно завжди належало до конкурентоспроможних продуктів на світовому ринку. Основними його виробниками нині є сільськогосподарські підприємства, їх частка у загальному валовому зборі зерна становить від 75 до 82% (за період з 2000 по 2011 рр.) (табл. 1).

Україна має надзвичайно сприятливі агрокліматичні умови для виробництва зерна. На початку нинішнього століття Україна була одним із найбільших у світі експортерів зерна. Після Другої Світової війни українське зерно відігравало важливу роль у задоволенні попиту у колишньому Радянському Союзі. В останні десятиріччя радянської ери потенціал виробництва зерна був набагато вищим, аніж дозволяло реалізувати централізоване планування. Тому багато спостерігачів очікували (а деякі побоювалися), що після звільнення з-під державного планування Україна швидко

приєднається до Аргентини, Австралії, країн світових лідерів-експортерів зерна [1]. Всупереч таким сподіванням виробництво зерна в нашій країні з початку процесу переходу до ринкової економіки лише в 2008 році перевищило рівень 1990 року.

Таблиця 1

Виробництво зерна в Україні за категоріями господарств, тис т

Роки	Усі категорії господарств	Сільськогосподарські підприємства		Господарства населення
		тис т	у % до загальної кількості	
1990	51009,0	49563,8	97,2	1445,2
1995	33929,8	31182,3	91,9	2747,5
2000	24459,0	19964,2	81,6	4494,8
2001	39706,1	31659,8	79,7	8046,3
2002	38804,3	29485,1	76,0	9319,2
2003	20233,9	14596,0	72,1	5637,9
2004	41808,8	31708,6	75,8	10100,2
2005	38015,5	28790,4	75,7	9225,1
2006	34258,3	25698,6	75,0	8559,7
2007	29294,9	22848,1	78,0	6446,8
2008	53290,1	42094,2	79,0	11195,9
2009	46028,3	35841,9	77,9	10186,4
2010	39270,9	29779,3	75,8	9491,6
2011	56746,8	44219,3	77,9	12527,5

Фактичний рівень виробництва зерна вражає ще більше, якщо порівняти його з тим, чого можна досягти, використовуючи стандартні технології. За скромними оцінками можна було б зібрати близько 63 млн. т зернових культур України [2]. Це майже на 7 млн. тонн на рік більше, ніж було зібрано в кращому 2011 році.

Загальна потреба країни в зерні визначається кількістю зерна, що йде на харчування, переробку, корми, насіння, експорт та створення державних резервів. У цьому обсязі найбільшу питому вагу має зерно, що споживається тваринництвом та використовується населенням як продукт харчування. В Україні від загальної кількості виробленого зерна в 2011 році на корм худобі і птиці використали 16,3 млн т, на харчування – 1,5 млн т, насіння – 3,2 млн т, втрати при зберіганні і доробці склали 1,6 млн т і експорт зерна склав 14,8млн т (рис. 1). Виходячи з науково обґрунтованих норм споживання хліба та хлібопродуктів (148 кг на душу населення за рік), зростаючих

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

потреб тваринництва у концентрованих кормах, зменшення залежності країни від імпорту зерна та виходу в перспективі на світовий ринок зерна в ролі одного з експортерів, необхідно довести виробництво зерна до 1 т з розрахунку на душу населення.

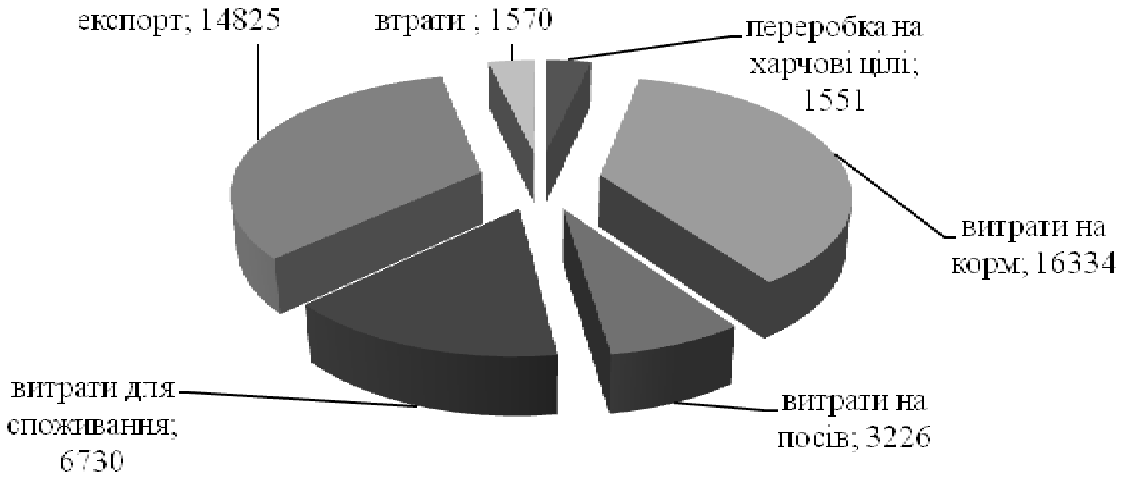

Рис. 1. Витрати зернових та зернобобових в Україні в 2011 році, тис т

Виробництво зерна та зерновий ринок в Україні є основною складовою сільськогосподарського виробництва. Від реалізації зернових культур сільськогосподарські товаровиробники отримують майже третину грошових надходжень (32,7% в середньому за 2002-2011 роки).

Загострення продовольчої проблеми в Україні збіглося у часі з обмеженням можливостей держави щодо надання належної економічної допомоги товаровиробникам для стабілізації й розвитку зернової галузі. Цим зумовлюється необхідність аналізу економічної ефективності виробництва зерна й обґрунтування системи організаційно-економічних заходів підвищення його доходності.

Звичайно основними показниками ефективності зерновиробництва є урожайність та прибутковість діяльності. За період з 1990 по 2010 роки в Україні так і не вдалось досягти рівня базового року, найближчими були дані вдалого, з точки зору природно-кліматичних умов, 2008 року (рис. 2). І лише в 2011 році рівень врожайності зернових склав 37,0 ц з 1 га, в той час як в країнах ЄС цей показник знаходиться на рівні 60-90 ц з 1 га.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

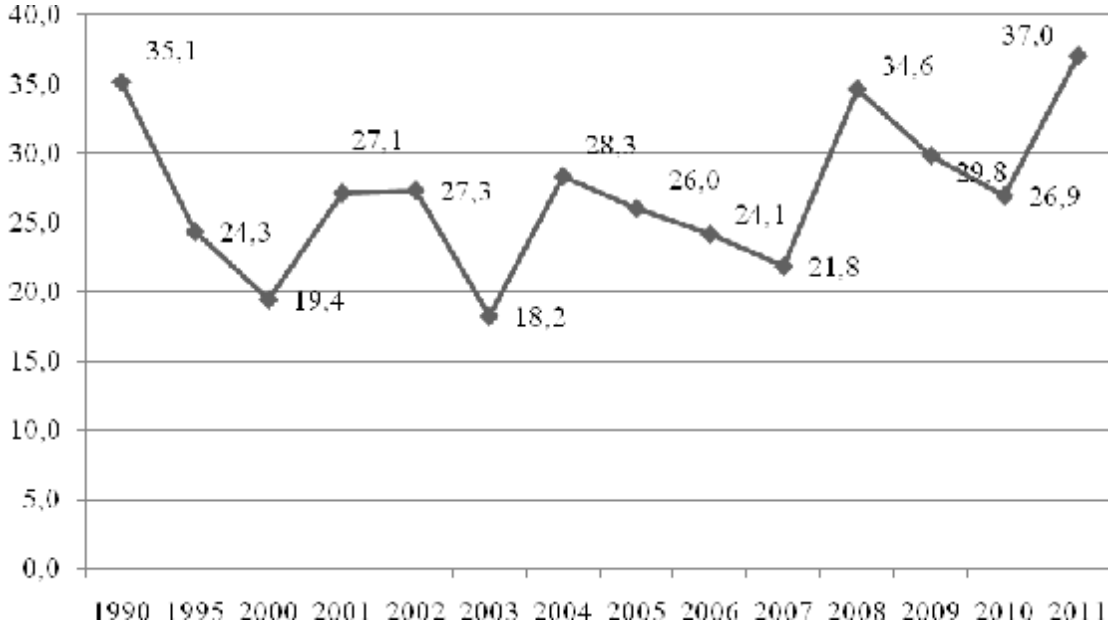

Рис. 2. Урожайність зернових культур в Україні, ц з 1 га

Така ситуація пов'язана, крім іншого, зі значним зменшенням доз внесення мінеральних та органічних добрив під посіви зернових культур (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка внесення органічних та мінеральних добрив під посіви зернових та зернобобових культур в Україні

Роки Показники	1990	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Внесено мінеральних добрив, кг на 1 га	132	15	35	41	50	61	51	63	71
у % до 1990р.	100,0	11,4	26,5	31,1	37,9	46,2	38,6	47,7	53,8
Внесено органічних добрив, т на 1 га	6,5	0,8	0,5	0,5	0,5	0,4	0,5	0,4	0,4
у % до 1990р.	100,0	12,3	7,7	7,7	7,7	6,2	7,7	6,2	6,2

За даними Державної служби статистики України рівень внесення мінеральних добрив в розрахунку на 1 га посіву зернових та зернобобових культур в Україні за період з 1990 по 2011 роки зменшилось майже в 2 рази і складає 71 кг д. р. на 1 га, а внесення органічних добрив скоротилось взагалі в 13 разів і становить 0,4 т на 1 га.

У комплексі заходів підвищення економічної ефективності виробництва зерна найважливішим є поліпшення використання землі на основі підвищення її родючості і

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

зростання врожайності сільськогосподарських культур. Ці завдання успішно вирішуються шляхом вирощування сільськогосподарських культур за технологією програмованих урожаїв з використанням досягнень науки, передової практики і забезпеченням високої якості праці [2].

Водночас впровадження у виробництво культур і сортів інтенсивного типу може мати й негативні наслідки. Розвиток інтенсифікації землеробства без дотримання відповідних умов призводить до погіршення структури ґрунту, підвищення темпів деградації земель і загострення екологічної ситуації.

Науковцями галузевих інститутів сформовано перспективну структуру посівів зернових культур, обрані передові технології, є високопродуктивне насіння вітчизняного виробництва. Сорти і гібриди, які використовуються на внутрішньому ринку, на 85 відсотків – це української селекційної науки, що підтверджує їх конкурентоспроможність.

Прогнозований баланс зерна 2015 року за його сегментами буде складатися на 46,5% із пшениці, на 24,7% із ячменю і на 21,8% із кукурудзи.

Таким чином, українські науковці пропонують використати програму по зменшенню обсягів виробництва пшениці, а більше сконцентруватися на виробництві кормової групи зернових – кукурудзі, ячменю. За допомогою сучасних наукових розробок зерновий ринок України може стати не лише економічно привабливим сектором економіки, але і вагомою політичною складовою української політики в міжнародних відносинах.

Висновки. Отже, шляхи підвищення ефективності виробництва зерна, які забезпечують дальше збільшення обсягів виробництва продукції і зменшення витрат на одиницю продукції, передбачають комплекс таких основних заходів: поліпшення використання землі, підвищення її родючості; раціональне використання виробничих фондів і трудових ресурсів; впровадження інтенсивних і ресурсозберігаючих технологій та індустріальних методів виробництва; підвищення якості і збереження виробленої продукції; широке використання прогресивних форм організації виробництва і оплати праці та оренди як прогресивної форми господарювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко О. В. Регіональні аспекти розміщення виробництва зерна у світі / Гончаренко О. В. // Економіка АПК. — 2008. — №11. — С. 132-134.

2. Збарський В. К. Державна підтримка сільського господарства / Збарський В. К., Горьовий В. П. // Економіка АПК. — 2010. — №4. — С. 74-79.

УДК 636.034:637.1

ЕКОЛОГІЧНІ ПАРАМЕТРИ ЯКОСТІ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА

А. М. Цимбал, магістр

Науковий керівник : к.е.н., доцент Крилова І.Г.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто екологічні параметри якості виробництва молока. Проведенні оцінки виробництва молока на фермах щодо його екологічних впливів, з використанням нового методологічного підходу – оцінка життєвого циклу та визначення екологічних критеріїв.

Ключові слова: якість молока, екологічні параметри, управління технологіями, життєвий цикл, молочна сировина.

Постановка проблеми. Якість та безпечність молочної сировини є запорукою виробництва високоякісної молочної продукції. Висока якість сирого молока забезпечує швидшу його переробку, зменшення затрат на його очищення, пастеризацію, і в кінцевому результаті допомагає отримати безпечний та конкурентоспроможний харчовий продукт. Вітчизняним товаровиробникам часто приходиться працювати з сировиною низької якості, що викликано низькими параметрами якості та спадом обсягів її виробництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Екологічні параметри якості виробництва молока на молочних фермах присвячена значна кількість наукових праць вітчизняних вчених, серед яких насамперед слід відмітити наукові розробки П.С. Березівського, В.Н. Зимовця, М.М. Ільчука, Л.І. Касьянова, М.П. Коржинського, М.І. Машкіна, В.М. Микитюка, Т.Л. Мостенської, П.Я. Ранського, П.Т. Саблука, В.К. Савчука, Н.В. Сеперович, В.С. Уланчука, С.О. Шевельової та ін. У розробку теоретичних та методичних засад визначення ефективності сільськогосподарського виробництва значний внесок зробили вчені-економісти В.Г. Андрійчук, О.А. Бугуцький, М.Я. Дем'яненко, Г.Г. Котов, А.С. Ліпкінд, К.П. Оболенський, Г.С. Тарасенко, Г.В. Черевко, О.М. Шпичак та ін.

Постановка завдання. Мета даної роботи полягає в проведенні оцінки виробництва молока на фермах щодо його екологічних впливів, з використанням нового методологічного підходу – оцінка життєвого циклу та визначення екологічних критеріїв.

Виклад основного матеріалу дослідження. Молочне виробництво в більшості країн в аграрному секторі займає провідне місце. В зв'язку з цим, зарубіжними вченими розробляються конкретні заходи для управління технологічними викидами в довкілля.

Так, голландські вчені для аграрних виробництв вдосконалили методологію оцінки життєвого циклу та структурували її в наступні 4 кроки: а) встановлення мети; б) встановлення галузі оцінювання; в) аналіз життєвого циклу продукції; г) інтерпретація життєвого циклу. В результаті такої комплексної оцінки кожного з виробничих ресурсів (палива, відходів виробництва, водних ресурсів, електроенергії тощо) були розроблені моделі. Для підвищення ефективності системи оцінювання життєвих циклів продукції у вигляді побудованій на науковій основі моделі, отримані дані були введені в сертифіковану комп'ютерну програму з екологічного моделювання SimaPro. За результатом такої роботи науковців, було розроблено метод визначення ефективності виробництва 1 л молока на молочних фермах за різних технологічних умов. Така методологія також використовується в аграрному секторі Австралії [5].

Майбутнє методології оцінки життєвого циклу аграрного виробництва, і в тому числі виробництва молока, повинно гарантувати, що: виробництво системно охарактеризовано відповідно до мети та методології; чітко прописано межі системи та розподілу процедур, як це передбачено стандартами серії ISO 9001 та 14 001; проведено належний аналіз функціонування процесів, наприклад використання енергії для оптимізації складу молока щодо його жирності (нормалізація); розроблено заходи управління специфічними факторами виробництва, такими як гній, корма, добрива, інші відходи; вивчено вплив зміни клімату, використання землі для оцінки ступеню забруднення довкілля у відповідності з чинними екокритеріями; здійснена оцінка чутливості обраних методів та їх вірогідність.

Серед великої різноманітності харчових продуктів як тваринного, так і рослинного походження, найбільш досконалим, тобто найбільш цінним в харчовому та біологічному відношенні являється молоко та молочні продукти. Молоко єдиний харчовий продукт, що забезпечує організм людини всіма необхідними живильними речовинами. Висока харчова цінність молока обумовлена наявністю в ньому білкових речовин, жиру, вуглеводів, мінеральних солей та різноманітних цінних вітамінів.

Головним завданням молокопереробних підприємств є задоволення споживчого попиту у високоякісних та безпечних молочних продуктах із збереженням їх унікальної поживної цінності. Одним із факторів, що прямо впливає на рівень якості готових до споживання харчових продуктів є якість сировини, що використовується для їх виробництва. Із сировини незадовільної якості неможливо виготовити високоякісний біологічно цінний продукт. Сааме тому бездоганне за хімічним складом молоко, одержане за незадовільних санітарно-гігієнічних умов, швидко може стати непридатним до вживання або навіть шкідливим для здоров'я споживачів [1].

Для виробників молока та продуктів його переробки проблематичним питанням залишається надходження на виробництво якісної молочної сировини. В останні роки дана проблема лише посилюється, оскільки обсяги виробництва сирого молока щороку зменшуються. За таких умов молокопереробні підприємства змушені купувати сировину низької якості, щоб тільки задовольнити свої потреби в сировині та попередити збої у виробничому процесі.

Причиною спаду обсягів виробництва та зменшення пропозиції молочної сировини на внутрішньому ринку є здійснення неефективних реформ, неналежне державне фінансування, невідповідність українських стандартів європейським вимогам, недостатня кількість облаштованих молокоприймальних пунктів.

Скорочення обсягів сирого молока та зменшення його надходження на промислову переробку зумовлює зниження обсягів та ефективності виробництва молока та молочних продуктів, погіршення забезпечення ними населення окремих регіонів та країни в цілому, що негативно впливає на рівень продовольчої безпеки країни. Вирішення проблеми якості сирого молока є особливо важливим, оскільки молоко та молочні продукти належать до категорії продуктів першої необхідності. Найбільш жорсткий контроль має здійснюватися щодо сировини, яка призначена для виробництва продуктів дитячого та дієтичного харчування [3].

Поліпшення якості сировини через запровадження і дотримання міжнародних стандартів та дотримання санітарно-гігієнічних умов виробництва, вчасне охолодження, відповідна підготовка її до продажу є одним із основних напрямків підвищення якості та конкурентоспроможності вітчизняної молочної продукції порівняно з імпортованою.

Кожна молочна ферма, яка прагне бути в ланцюгу постачань для виробництва молочної продукції на експорт чи отримати знак екомаркування продукції, повинна розробляти власну систему забезпечення менеджменту довкілля, з використанням стандартів ДСТУ ISO 14001. Крім того, екологічний менеджмент повинен відображувати повний технологічний цикл виробництва і весь життєвий цикл продукції. Але перш за все керівництво ферми повинно бути готовим до впровадження екологічної політики в межах виробництва.

Щоб охопити весь життєвий цикл сирого молока при вирішенні екологічних питань в ідеалі, слід починати попередження негативного впливу цього виробництва ще на початку розроблення генплану тваринницької ферми. Генплан ферми повинен враховувати об’єм виробництва продукції, інфраструктуру, рельєфні особливості місцевості, розу вітрів. Все це повинно бути узгоджено з вимогами попередження

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

негативного впливу результатів виробництва на довкілля. Наступним, не менш важливим заходом в системі охорони довкілля молочної ферми повинно бути використання таких стандартів належної практики як: належна виробнича практика (GMP), належна ветеринарна практика (GVP), належна сільськогосподарська практика (GFP), належна практика охорони довкілля (GEP), належна гігієнічна практика (GHP) та ін. Ці практики повинні бути розроблені індивідуально для кожної ферми безпосередньо виробником молока та зафіксовані на паперових носіях і ретельно виконуватись. Крім належних практик, на фермі необхідно дотримуватись основних вимог нормативів та національного законодавства щоб управляти виробництвом безпечного молока з урахуванням вимог до охорони довкілля.

На фермі повинна бути наступна детальна інформація про землі, що знаходиться у її використанні: топографічні дані, водовідведення, тип ґрунтів, глибина ґрунтової води, вид рослинності, санітарні розриви до житлових масивів та інших виробництв. Крім того, в системі заходів повинні бути дані про вплив результатів діяльності ферми на якість повітря, включно запахи, хімічні викиди, пил, шум, вплив на якість ґрунтових вод на ґрунт, на ерозію ґрунтів (гній, силос, хімічні засоби, що використовуються в технології доїння). Годівля тварин характеризується такими суттєвими екологічними впливами, як виділення фосфору та азоту. Дуже важливим є також вплив виробничих вод з ферми на хімічне та біологічне забруднення довкілля. Цьому також слід приділяти особливу увагу [2].

Кожен негативний чинник необхідно детально вивчати щодо ступеню його негативного впливу на довкілля та визначати на науковій основі ступінь ризику від цих чинників. За наслідками таких досліджень створюються екологічні критерії. Все вищезазначене складає стратегію постійного керування небезпечними екологічними чинниками при виробництві молока. Зазначені процедури управління екологією молочної ферми повинні бути включені в систему управління безпечністю молока – HACCP, оскільки ці дві системи являються взаємопов’язаними та взаємодоповнюючими. За наслідками комплексного оцінювання виробництва молока протягом його життєвого циклу розробляються екологічні індикатори, і за наступним економіко-математичним моделюванням – екокритерії для перевірки наглядовими органами права виробника отримувати знак екологічного маркування своєї продукції. Основні екокритерії для потреб виробника молока на фермі наступні: продуктивність в кг чи тоннах молока на кг /т використаних матеріалів; вода, кг /т спожита на кг /т виробленого молока; змивна вода, кг /т на кг /т виробленого молока;

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

вода повторного використання в % до загальної кількості використаної води; електроенергія в ват/ к ват, що спожита на кг /т виробленого молока; стічні води, кг /т на кг /т виробленого молока; тверді відходи кг /т на кг /т виробленого молока [4].

Висновки. Кожне сучасне підприємство повинно прагнути підвищитиф свою еко-ефективність. Еко-ефективність визначається рівнем використання власних ресурсів, власних коштів та зменшенням впливу екологічних впливів на довкілля. Еко-ефективність виробництва молока включає зменшення експлуатаційних витрат та збільшення доходної частини за рахунок зменшення витрат енергії, води та викидів твердих відходів; зменшення витрат на очищення води. Вищезазначене повинно здійснюватись за використання новітніх економічно доцільних технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1.Технічний регламент з екологічного маркування, затверджений Постановою КМУ від 18 травня 2011 р. — № 529.

2. Регламент Європейського Парламенту і Ради ЄС від 25 листопада 2009 р 66/2010 про знак екологічного маркування ЄС.

3. Iribarren, D., Hospido, A., Moreira, M-T., Feijoo, G. Benchmarking environmental and operational parameters through eco-efficiency criteria for dairy farms. Science of the Total Environment. — 2011. — P. 409: 1786-1798.

4. Ильяшенко С.Н., Касьяненко В.А. Экономико-математическое моделирование: инструментарий выбора оптимальных направлений развития энергетического комплекса Украины с учетом экологической составляющей // Вісник Технологічного університету Поділля. — 1997. — Вип 2. — С. 147-157.

5.Yan MJ., Humphreys J., Holden NM. An evaluation of life cycle assessment of European milk production // UCD Biosystem Engineering, School of Agriculture, Food Science and Veterinary Medicine, University College Dublin, Ireland. 2010. — P.123.

УДК 663.854.78:575

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВИРОЩУВАННЯ СОЇ ТА СОНЯШНИКУ В УКРАЇНІ

Л.В. Васильєва, студентка

Науковий керівник : д.е.н., доцент Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто сучасний стану і тенденцій розвитку виробництва сої, обґрунтування шляхів підвищення ефективності виробництва і переробки сої.

Ключові слова: соя, валовий збір, урожайність, площа посіву,ефективність.

Постановка проблеми. В Україні виробництво насіння соняшнику традиційно посідає одне з основних місць у розвитку сільського господарства як галузі, якій належить пріоритетне значення в забезпеченні продовольчої безпеки країни і формуванні бюджету АПК з потужним експортним потенціалом вона займає третє місце у світі за обсягом його виробництва після Аргентини та Росії. Стратегічним напрямом розвитку аграрного сектора й економіки України є розширення площ посівів, підвищення врожайності, збільшення виробництва та підвищення його ефективності для сої (Glycine max). Виробництво цієї культури на глобальному рівні стрімко зростає, від неї значною мірою залежить продовольча безпека цивілізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам дослідження організації ефективного виробництва присвячено праці таких відомих економістів-аграрників як В. Андрійчук, Р.Адуков, А.Алтухов, В.Афанасьєв, Г.Баклаженко, Г.Безпахотний, Н.Борхунов, І.Буздалов, А.Голубєв, М.Коробейников, В.Милосердов, П Саблук, І.Ушачев, І.Хицков, А.Чернєв, А.Шутьков, В.Щербаков, А.Югай та інших. Зокрема, проблемам ефективного функціонування олійно-жирового підкомплексу в сучасних умовах присвячені наукові роботи В.П. Бражника, З.Б. Борісоника, Н.Є. Буніной, Д.С. Васильева, В.Д. Гончарова, Н.С. Дворядкина, Н.Г. Екатерінічевої, В.П. Заслонкина, П.Н. Семенова, А.В. Пушкіна і інших авторів.

Постановка завдання. Основними завданнями дослідження є вивчення сучасного стану і тенденцій розвитку виробництва сої та соняшнику, обґрунтування шляхів підвищення ефективності виробництва і переробки цих культур.

Виклад основного матеріалу дослідження. У центральних та південних областях нашої країни сконцентровано найбільші посівні площі соняшнику. Його посіви займають понад 4,0 млн га, що становить 64,7% площі всіх технічних і 15,7% площі усіх сільськогосподарських культур [1].

Насіння соняшнику має сталий попит в різні часи року в усіх регіонах країни, що свідчить про його високу ліквідність та експортну привабливість; для забезпечення зростання виробництва соняшнику велике значення має концентрація посівів в регіонах з найбільш сприятливими умовами; на відміну від більшості інших сільськогосподарських культур валові збори соняшнику не зменшилися за перші роки реформ, а постійно збільшувалися в основному за рахунок розширення посівних площ; виробництво соняшнику за останні декілька років є одним з найбільш високорентабельних виробництв в сільському господарстві.

Для збільшення обсягів виробництва насіння соняшнику та продуктів його переробки необхідно вдосконалювати зруйновані торговельно-економічні відносини, на основі яких створити умови для розвитку зовнішньоекономічної діяльності й виходу української продукції на світовий ринок. Аналіз аграрної політики країн з сучасною ринковою економікою свідчить, що ефективне функціонування сільського господарства і переробних галузей зумовлюється державним протекціоністським підходом із використанням різноманітних інструментів, зокрема — цінових, спрямованих, у першу чергу, на розвиток виробництва, стабілізацію аграрного ринку та на підтримку доходів виробників. Усе це пов’язано з тим, що непаритетність обміну між аграрним і промисловим секторами на користь останнього має загальний та постійний характер, внаслідок чого прибутки селян ніколи не відповідають доходам працівників інших галузей.

Для регулювання ринку насіння соняшнику і продуктів його переробки доцільно вжити ряд регулюючих заходів, які дозволять забезпечити переробні підприємства необхідною кількістю сировини без зниження доходності сільськогосподарських товаровиробників, а саме: установити мінімальне експортне мито у період з вересня по березень наступного року залежно від валового збору насіння соняшнику; запровадити імпортне мито на ввезення олії та шроту в період з березня по вересень наступного року; залишити відкритим і вільним від обмежень імпорт олійної сировини протягом усього року; стимулювати розвиток виробництва рафінованої та фасованої олії в Україні, а також захистити цей сегмент ринку через введення мита на імпорт рафінованої та фасованої олії протягом усього календарного року; надати пільги і зменшити податковий тиск на інвесторів, що вкладають кошти у модернізацію підприємств і розширення асортименту продукції.

З погляду економічної ефективності соя [2]:

1) забезпечує виробництво найдешевшого рослинного білка;

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

2) завдяки властивості біологічної фіксації азоту повітря значно зменшує потребу в придбанні та внесенні азотних мінеральних добрив у сільському господарстві;

3) забезпечує одержання екологічно чистої продукції.

В основних соєсійних країнах соя розміщена в так званому Соєвому поясі. Наприклад, у США вже давно сформовано Кукурудзо-соєвий пояс, в якому 2009 р. було висіяно 32 млн. га кукурудзи і 31 млн га сої. В основі цього поясу – короткоротаційна сівозміна "соя-кукурудза". У цій країні соя як зернова бобова культура біологічно фіксує близько 190 кг/га азоту із атмосфери, на всій площі – 5,8 і млн.. т азоту, значну частину якого залишає після себе своїй наступниці – кукурудзі [3]. В цьому полягає один із секретів того, що фермери США під кукурудзу вносять невисоку дозу азотних добрив, але мають високу її врожайність. Так 2009 р. врожайність кукурудзи становила 103 ц/га, а виробництво її досягло 334 млн. т; сої, відповідно,- 29,6 ц/га і 91,5 млн. т. [4].

У світовому землеробстві це найпродуктивніша і найбільш економічно вигідна короткоротаційна сівозміна. У перспективі виробництво сої передбачає формування в Україні соєвого поясу в Лісостепу. Тут ґрунтово-кліматичні умови найкраще відповідають біологічним потребам цієї культури, завдяки чому вона досягає повної стиглості та формує високий урожай.

Є ряд проблем при вирощуванні білково-олійних культур, з якими нині стикаються як науковці, так і товаровиробники.

Перша з них – проблема насінництва, а саме – відсутність достатнього технічного забезпечення для виробництва насіння сої та інших зернобобових культур. Особливо це стосується малогабаритної техніки для роботи на дослідних ділянках. Є також потреба в будівництва переробних заводів.

Друга проблема – вирощування окремими підприємствами в південному регіоні країни генетично модифікованих сортів сої. Використовуючи сорти, зокрема американської селекції, не адаптовані до умов південного Степу, такі підприємства змушені застосовувати підвищенні дози засобів захисту рослин з розрахунку на 1 га посівів. Однією з причин цього явища є ігнорування системи сівозмін, вирощування сої в монокультурі. Крім того, порушуючи науково обґрунтовані режими зрошення, деякі господарники роблять до 10-12 поливів сої за сезон, що в умовах безстічного рельєфу Херсонської області часто веде до підтоплення земель. Змушує товаровиробників йти на такий крок той факт, що держава виділяє кошти на компенсацію за використані на поливи культур електроенергію та пально-мастильні матеріали. Ми вважаємо, що

потрібно прийняти ряд законодавчих актів, які б урівняли можливості товаровиробників, що вирощують генетично модифіковані й не модифіковані сорти.

Третя проблема – нині сільськогосподарські угіддя розпайовані з видачею громадянам державних актів на право приватної власності на земельні частки (паї), а також передані в оренду, яка є основною формою використання землі. Структура посівних площ на зрошенні не відповідає державним інтересам і вони використовуються для вирощування таких кон'юнктурних культур, як соняшник Тому потрібне суттєве удосконалення структури посівних площ на поливних землях з урахуванням як регіональних, так і державних потреб.

Підвищення ефективності функціонування олійно-екстракційних підприємств та конкурентоспроможності їх продукції можна досягти за рахунок як виведення з експлуатації підприємств, що працюють з найменшою продуктивністю, так і використання сучасних технологій та обладнання. Повне завантаження потужностей переробних підприємств можливе лише при залученні додаткових інвестиційних коштів вітчизняних та іноземних інвесторів. На сьогодні всі підприємства олійно-жирового підкомплексу приватизовані і завдяки інвестиціям значно оновили виробничо-технічну базу, запровадили нові потужності з очищення олії за сучасними технологіями.

Тенденція до зацікавлення іноземних інвесторів вкладати кошти в українські підприємства посилюється. Поліпшення інвестиційного клімату для олієпереробних підприємств дозволило також збільшити інвестиційні вкладення і в підприємства маргаринового, миловарного та інших суміжних виробництв.

Для підвищення ефективності виробництва і переробки соняшнику та сої, з нашої точки зору, необхідно [1, 5]:

1. Розробити і впроваджувати рекомендації по підбору сортів соняшнику та сої для кожного району з огляду на агрокліматичні умови району, області.

2. Розробляти і впроваджувати адаптивні технології вирощування для кожної ґрунтово-кліматичної зони України.

3. Обов’язковим агротехнологічним заходом вважати проведення інокуляції насіння соняшнику та сої перед посівом азотофіксуючими біологічними препаратами. Одним із таких препаратів є екологічно чистий поліфункціональний препарат "Екозорф". Цей економічно вигідний препарат підвищую врожайність культур до 2-5 ц/га.

4. Розробити і забезпечити розповсюдження рекомендацій по підбору засобів захисту соняшнику та сої від бур’янів, шкідників та хвороб, залежно від фази розвитку культур та вибраної технології вирощування.

Висновки. Виходячи з вищенаведеного, можна зробити висновок, що при розробці стратегії й тактики виробництва сої, удосконаленні розміщення її посівів доцільно враховувати: вимоги до ґрунтово-кліматичних умов; урожайність насіння; економічну ефективність виробництва; конкурентоспроможність і попит на насіння, олію та шрот на внутрішньому й світовому ринках. З економічного погляду необхідно чітко дотримуватися структури посівних площ, особливо на зрошенні, ні а якому разі не ігноруючи систему сівозмін. У цьому плані назріла об'єктивна необхідність прийняття Закону України «Про сівозміни». У відповідних ґрунтово-кліматичних зонах потрібно встановити оптимальне співвідношення між соєю, соняшником і ріпаком для максимального використання наявних біокліматичних ресурсів, нарощування виробництва білково-олійних культур та підвищення економічної ефективності сільського господарства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Маслак О. Сучасні тенденції ринку соняшнику/ О. Маслак// Агробізнес сьогодні. — 2012 — №7(230) — С.15-18.
2. Тимченко В. Н. Соя – культура XXI століття / Тимченко В. Н., илипченко А. В., Сонець В. А.//Агроперспектива. — 2006. — № 10. — С.22-24.
3. Бабич. А. Соєвий пояс і розміщення виробництва сої в Україні / Бабич А., Бабич-Побережна А.// Пропозиція. — 2010. — №4 . — С.52-54.
4. Бабич. А. Соя – стратегічна культура світового землеробства XXI століття / Бабич А., Бабич-Побережна А.// Пропозиція. — 2006. — №6 . — С.44-46.
5. Димов О. М. Стан і тенденції розвитку виробництва сої в ринкових умовах/ Димов О. М. //Економіка АПК. — 2009. — № 1. — С.97-102.

УДК 631.153.3:338.43.003.13

СВІТОВИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ NO-TILL ТЕХНОЛОГІЇ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Г.В. Погорєлова, студентка

Науковий керівник : д.е.н., доцент Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто світовий досвід застосування технології No-Till в світі та визначено можливості та перспективи запровадження такої технології в сільськогосподарських підприємствах України.

Ключові слова: система землеробства, землекористування, нульовий обробіток ґрунту, технологія No-Till.

Постановка проблеми. Найпрогресивнішою технологією вирощування зернових культур є технологія прямої сівби зернових за нульового обробітку ґрунту. Проте таку технологію на Україні можна застосовувати в південних областях України. В умовах достатнього зволоження така технологія вимагає багаторазового внесення гербіцидів, що є екологічно небезпечно.

Для широкого впровадження цієї технології в різних зонах України виникає необхідність багаторазового внесення гербіцидів у підвищених дозах, а це призводить до надмірної хімізації в землеробстві. Тому для широкого впровадження такої технології необхідно використовувати інші засоби боротьби із забур'яненістю під час вирощування зернових культур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зв'язку зі швидкими темпами зростання глобальних проблем, пов'язаних з екологією, енергетичною кризою та надмірною хімізацією в сільськогосподарському виробництві, у землеробстві виникає необхідність кардинальних змін, особливо в технології прямої сівби за нульового обробітку [3-5].

Постановка завдання. Розглянути світовий досвід застосування технології No-Till в землекористуванні Україні, визначити можливості та перспективи запровадження такої технології в сільськогосподарських підприємствах країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Коливання врожаїв з року в рік найчастіше обумовлюється невідповідністю запасів вологи в ґрунті, потребам в ній тієї чи іншої культури. Одним з основних способів вирішення цієї проблеми, підвищення врожайності і, найголовніше, якості. та конкурентоспроможності продукції може стати

введення в сівозміну попередників - сидеральних культур, а також використання інноваційних технологій обробітку ґрунту.

Академік І.С. Рабочев підкреслював, що застосування важких машині транспортних засобів призводить до ущільнення ґрунту до глибини 1 м, руйнує структуру, погіршує водно-фізичні властивості ґрунту, що негативно впливає на їх родючість. За дослідженнями А.М. Кононова і В. Гарбара, що проводилися в Білоруській РСР, ущільнення ґрунту шинами і гусеницями знижує врожай зернових на 10-20 %. За відомостями вітчизняного науковця В. С. Гапоненко, урожай кукурудзи при ущільнених міжряддях зменшується на 10-22 % [1].

Статистика показує сумну картину – за останні 10 років відбулося різке зниження рівня механізації сільгоспвиробництва. Різко скоротилися поставки техніки на село, зменшився обсяг випуску вітчизняних тракторів комбайнів та іншої техніки. Тому, в країні повинна проводитися осмислена державна аграрна і технічна політика, адже основними напрямами економічного і соціального розвитку України на період до 2020 р. поставлено завдання збільшити рівень виробництва сільськогосподарської продукції. Ця політика направлена перш за все на інноваційний розвиток та створення сільськогосподарськими підприємствами умов виробництва якісної та конкурентоспроможної продукції. В ряді зарубіжних країн підвищення ефективності виробництва пов’язують з його укрупненням. Наприклад, у США щорічно розоряються майже 250 тисяч ферм – невеликих за розміром господарств з обсягом річного прибутку від 40 до 220 тис. доларів. Тоді як агрофірми, в яких розміри площ землекористування великі, мають нагоду купувати більш продуктивну техніку і ефективно її використовувати [2]. Також такі господарства використовують новітні сорти сільськогосподарських культур, добрив, засобів захисту рослин, вивчають та впроваджують нові технології обробітку ґрунту, зокрема No-till. Проте в Україні вона потребує перш за все належного стартового фінансування, що пояснюється високими цінами на необхідну техніку та низько прибутковим періодом адаптації ґрунту до технології. В наслідок того, що держава не в змозі здійснювати належну фінансову підтримку сільськогосподарським товаровиробникам, вони змушені шукати інвесторів, залучати кредитні кошти, аби раціонально організувати інноваційно-спрямований виробничий процес та забезпечити його прогресивною технікою.

Сьогодні формами підтримки державою сільськогосподарських виробників можуть бути: наукове обслуговування сільськогосподарських виробництв (дослідницька робота щодо створення високоврожайних культур); встановлення граничних цін на окремі види сільськогосподарської продукції; виділення коштів із

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

бюджету безпосередньо сільгоспвиробникам; надання пільгових кредитів фермерам, списання (реструктуризація) їх боргів.

Такі заходи в значній мірі сприятимуть як інноваційному розвитку сільськогосподарських підприємств, так і їх соціально-економічному розвитку. А нова технологія для аграрного сектору може стати рушійним фактором на шляху до високоефективного та продуктивного виробництва.

Переваги No-Till відзначив доктор агрономії інституту INTA по використанню техніки No-Till Маріо Брагачіні. Основний принцип, на його думку, полягає в тому, щоб адаптувати технологію до ґрунту, а не ґрунт під технології. Прямий посів починається із збирання врожаю, коли комбайн рівномірно розподіляє пожнивні залишки. Іншим важливим інструментом, що використовують при прямому посіві є функціональний обприскувач, який задіяний у процесах, пов'язаних з обробкою рослин.

Третім знаряддям та єдиним, якому дозволено втручатися в ґрунт, при системі No-till є дискова сівалка. Тому її вибір є дуже важливим для правильної реалізації технології прямої сівби і для отримання запланованого результату [3]. Протягом 1987-2002 рр. у світі за даною технологією стали обробляти більше 70 млн га, що свідчить її про ефективність. Саме результати впровадження No-till у сільськогосподарський виробничий процес провідних країн дозволили визначити переваги та недоліки технології, розробити стратегію послідовного її впровадження, а також визначити особливості нульового обробітку ґрунту залежно від кліматичних та природних умов.

Застосування No-till технології пов'язано з використанням прогресивних видів сільськогосподарських машин. Наявна техніка вітчизняних аграрних підприємств в основному має термін експлуатації більше 16 років. Світовий же досвід показує, що в собівартості сільськогосподарської продукції економічно розвинутих країн матеріально-технічні та енергетичні ресурси складають близько 60 %. Основними з них у сільському господарстві є трактори і самохідні комбайни, від наявної кількості та технічного стану яких залежить рівень технічної оснащеності аграрного виробництва. У 2002 р., за даними FAO ООН, в сільському господарстві на світовому рівні використовувалося 26705 тис. тракторів та 4489 тис. зернозбиральних комбайнів [2].

Основним, на нашу думку, способом вирішення проблеми підвищення технічної оснащеності сільськогосподарських підприємств України, в умовах економічної кризи та відсутності належної кількості бюджетних коштів, є створення аграрних машинних кооперативів для спільного використання технічних засобів. Таким же чином можна здійснювати організацію кооперативів із закупівлі посівного матеріалу, засобів

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

живлення та захисту посівів. Яскравим прикладом є фермерський кооператив у графстві Маратон (штат Вісконсін), який об'єднує 2500 фермерів. Сума акцій при цьому складає 4 млн. дол., а число акціонерів становить 4500 учасників. Загальний штат кооперативу – 38 чоловік, серед яких є консультанти та менеджери з рослинництва та тваринництва. Кооператив також має завод з виробництва мінеральних добрив, виробництва комбікормів, магазин з продажу зерна та запасних частин для технічних засобів, а також станцію для ремонту сільськогосподарської техніки [4].

У процесі освоєння ґрунтозахисних систем землеробства в Україні слід визначити велику подвижницьку роботу почесного академіка УААН, доктора сільськогосподарських наук Ф.Т. Моргуна та професора Національного університету біоресурсів та природокористування України М.К. Шикули, які творчо розвинули безполицеву систему обробітку ґрунту, розпочату І.С. Овсінським, котра втілилась також в систему біологічного землеробства, відпрацьовану С.С. Антонцем в ПСП «Агроекологія» Полтавської області [5]. На основі таких багаторічних досліджень вітчизняних науковців, слід відмітити, що до проблемами поширення No-till на території України відносять також особливості ґрунтово-кліматичних зон. В.Ф. Сайко та А.М. Малієнко схиляються до думки, що перспективними для мінімального обробітку як землеробської системи буде зона Степу і значна частина правобережного Лісостепу. Західна частина Лісостепу та Полісся залишаються ще на тривалий час зонами переважно диференційованого обробітку з домінуванням оранки та дискових знарядь, а системи мінімального обробітку ґрунту запроваджуватимуться тут лише фрагментарно, окремими господарствами [5].

Висновки. Альтернативні технології землеробства (підтримувальна система удобрення, грунтозбережувальна консервативна технологія, мінімальний і нульовий обробіток, пряма сівба тощо) розглядаються в європейських країнах як дієва противага деградації грунтів. Зменшення механічного і хімічного навантаження на грунти позитивно відбивається на більшості їхніх властивостей і екологічному стані довкілля. Дослідження з грунтоохоронних технологій проводять широке коло університетів і науково-дослідних закладів, активно підтримуються державами і стали пріоритетними.

Активізації інноваційної діяльності в Україні сприятиме забезпечення якісно іншого рівня реалізації регіональних державних науково-технічних програм, а також створенню або модернізації матеріально-технічної бази центрів трансферу технологій і технологічно-технічних кооперативів. Стимулювання з боку держави цих

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

«інноваційних інструментів» на етапі їх становлення дозволить в перспективі отримати значний прибуток від розвитку виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рабочев И. С. Индустриализация земледелия и плодородие почвы / И. С. Рабочев, П. У. Бахтин // Проблемы земледелия. — М. : «Колос». — 1978. — С. 156-160.
2. Саблук П. Т. Світове і регіональне виробництво аграрної продукції : монографія / П. Т. Саблук, Г. А. Калієв, В. І. Власов та ін. // К. : ННЦ ІАЕ. — 2008. — 210 с.
3. «Агроресурс». No-till - аргентинський досвід та його впровадження на Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zerno-ua.com/?p=9663
4. Игнатов В. Д. Технологическое и техническое обслуживание фермерських хазяйств / В. Д. Игнатов, П. М. Чернышов // Инженерная академия Украины. — Одесса. — 1995. — 40 с.
5. Сайко В. Ф. Системи обробітку ґрунту в Україні / В. Ф. Сайко, А. М, Малієнко // ННЦ «Інститут землеробства УААН». — К.: ВД «ЕКМО». — 2007. — 44 с.

УДК: 631.151.2

СУТНІСТЬ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

К.Г. Платовська, студентка

Науковий керівник : д.е.н., доцент Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглядається доцільність запровадження інтенсивних технологій як необхідної передумови підвищення ефективності аграрного виробництва. Застосовується комплексний підхід до проблем інтенсифікації галузей сільського господарства, при якому впровадження сучасних досягнень науки і техніки формує соціальні, технологічні, організаційні та економічні фактори ефективності галузі.

Ключові слова: інтенсифікація, сільське господарство, виробництво, інтенсивність.

Постановка проблеми. Вихід сільськогосподарського виробництва з критичного стану, його поступове відродження можливе тільки за умови обґрунтованого здійснення послідовної інтенсифікації всіх галузей аграрного сектору економіки на інноваційній основі. Нині розвиток інтенсифікації аграрного виробництва, передусім у результаті змін кількісного та якісного складу матеріально-ресурсного потенціалу на основі досягнень науково-технічного прогресу, забезпечує 88% світового виробництва продовольчих ресурсів за рахунок обробітку землі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зародження ідеї інтенсивного використання земель пов’язане із виникненням та розширенням значення диференціальної ренти у системі розвитку аграрного виробництва. Цій проблемі, починаючи із XVIII ст., приділяли увагу представники західноєвропейської класичної політичної економії – Адам Сміт, Давид Рікардо, Карл Маркс, Анн Робер Жак Тюрго й інші відомі економісти. У своїх дослідженнях вони простежують зв’язок людської праці й вплив родючості ґрунту на результати господарської діяльності.

Процес інтенсифікації як основний напрям розвитку сільськогосподарського виробництва, в колишньому Радянському Союзі, зокрема і в Українській РСР, був предметом широких досліджень аграрної економічної науки. Значний внесок у розв’язання цієї складної проблеми зробили українські вчені економісти-аграрники І.Й. Дорош, В.П. Мертенс, І.Н. Романенко, А.Я. Радченко, Б.М. Середенко, О.О. Сторожук, О.М. Онищенко, А.Ф. Чайковський та ряд інших дослідників. Вони вивчали методи визначення економічної ефективності інтенсифікації сільськогосподарського виробництва, раціонального формування капітальних вкладень, організації ефективного використання технічних засобів тощо.

Постановка завдання. Метою даної статті є узагальнення теоретико-

методологічних положень та практичних аспектів інтенсивного розвитку сільськогосподарського виробництва, вивчення тенденцій інтенсифікації аграрної галузі, розробка науково-обґрунтованих рекомендацій щодо стабілізації та підвищення економічної ефективності виробництва продукції завдяки оптимізації рівня інтенсифікації аграрного виробництва

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження теоретичних засад інтенсифікації сільського господарства показало, що питання сутності цього поняття завжди перебувало в центрі уваги економістів-аграрників.

Термін «інтенсивність» у дослівному перекладі означає „напруженість" («напруга»), посилена або більш продуктивна діяльність. Коли мова йде про інтенсивність сільського господарства, здебільшого мають на увазі посилене використання його головного засобу виробництва – землі. Проте більшість сучасних економістів відійшла від розуміння інтенсивності лише як концентрації капіталу одиниці земельної площі.

Свого часу серед науковців найбільш поширеними були «витратна» і «результативна» концепції інтенсифікації як форми розширеного відтворення.

Згідно із «витратною» концепцією, сутність інтенсифікації сільськогосподарського виробництва зводиться до концентрації сукупних затрат уречевленої та живої праці на одиницю земельної площі (голову тварин), тобто концентрація капіталу з метою нарощення обсягів виробництва продукції.

Витратна концепція в умовах обмежених виробничих ресурсів не є раціональною: не можна вважати, що із зростанням витрат на одиницю земельної площі автоматично збільшуватиметься вихід продукції. З досвіду діяльності сільськогосподарських підприємств (1966-1990 рр.) відомо, що капітальні вкладення в сільське господарство колишнього СРСР, надходження мінеральних добрив, насиченість виробничими фондами та енергоресурсами збільшувалися в 4-5 разів, а виробництво продукції зросло лише в 0,7 разу.

Прибічники «результативної» концепції основу сутності інтенсифікації ґрунтують на результативних показниках (виході продукції з одиниці земельної площі або від однієї голови худоби). Проте таке визначення не відображає причинно-результативного зв'язку економічного процесу інтенсифікації. Взявши за основу лише результат виробництва, прихильники цієї концепції недооцінювали роль витрат і капітальних вкладень у розвиток землеробства і тваринництва. Не можна збільшити обсяг виробництва продукції при незмінних витратах на її одиницю, не залучивши додаткових ресурсів.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

До того ж термін «інтенсифікація» не може застосовуватися до продукції, а характеризує процес виробництва через вплив системи факторів. На думку економістів, за основу сучасних уявлень про інтенсифікацію доцільно взяти методологію продуктивної теорії, яка передбачає як більш інтенсивну експлуатацію створеного ресурсного потенціалу, так і залучення у господарський оборот більш продуктивних додаткових ресурсів.

Найбільш повним та вдалим, на нашу думку, є визначення інтенсифікації, як концентрації до оптимального рівня авансованого капіталу і живої праці на одиницю земельної площі (голову сільськогосподарських тварин), що забезпечує випереджаюче збільшення виробництва продукції з цієї площі і підвищення раціональності вкладених ресурсів. Основною метою інтенсифікації аграрних підприємств є приріст високоякісної продукції та підвищення ефективності виробництва на засадах сталого розвитку, зниження матеріально-грошових і трудових затрат на одиницю продукції внаслідок якісного удосконалення всіх сторін виробництва. Чинниками інтенсифікації можуть бути лише ті, які є продуктом науково-технічного прогресу і забезпечують необхідне зростання ефективності підприємства. Напрями інтенсифікації сільськогосподарського виробництва включають: хімізацію, меліорацію, селекцію та насінництво, біотехнології, спеціалізацію, механізацію та автоматизацію, ресурсо- і енергозберігаючі технології, нові форми організації, приріст інвестицій і капітальних вкладень [1].

Виділяють наступні ознаки інтенсифікації [2-3]:

- додаткові вкладення засобів виробництва (сільськогосподарської техніки, добрив, поголів'я худоби) і живої праці на одиницю земельної площі;

- збільшення вкладень супроводжується підвищенням їх якості (вдосконалюється сортовий і породний склад сільськогосподарських культур і тварин, добрив; запроваджуються нові машини, нові технології і способи утримання худоби);

- вдосконалюються форми і методи організації праці і ведення господарства, підвищується кваліфікація кадрів.

Таким чином, інтенсифікація – це соціально-економічний процес, спрямований на збільшення виробництва продукції, підвищення її якості та зниження собівартості на основі впровадження у виробництво нових технологій засобів, сортів сільськогосподарських культур і порід тварин, нових форм організації праці та виробництва, підвищення кваліфікації кадрів тощо.

Основою інтенсифікації є прогресивні технології виробництва продукції. Вони поєднують складові біологічного, агротехнічного, зоотехнічного, ветеринарного,

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

організаційно-економічного та екологічного характеру. Слід зазначити, що основним недоліком розроблених технологій є неекономне витрачання ресурсів, сучасні ж умови вимагають ресурсоощадності і зниження собівартості продукції. Адже технологія разом з вирішенням проблеми збільшення продуктивності повинна забезпечувати підвищення економічної ефективності виробництва, бути економічно, енергетично і екологічно виправдана. Вона повинна забезпечувати високий рівень продуктивності при оптимальному рівні дорогих матеріальних ресурсів. У зв'язку з цим, в останні роки відбувається деінтенсифікація сільського господарства, технологія виробництва характеризується суттєвим зменшенням споживання технічних засобів та інших ресурсів насамперед через підвищення цін на матеріально-технічні ресурси, які значно випереджають зростання цін на продукцію галузі. Тому інтенсивну технологію виробництва можуть застосовувати лише ті аграрні підприємства, які мають ресурсний потенціал або можливість залучити додаткові кошти.

Для формування інтенсивного типу виробництва обов'язково слід врахувати, що кожен напрям інтенсифікації має граничну межу використання, нехтування якою може негативно впливати на агроекологічну систему. Йдеться про екологічно допустимий граничний рівень того чи іншого чинника інтенсифікації. Зокрема, застосування азотних добрив призводить, як відомо, до підвищення в біомасі вмісту нітратів, а тому максимальний рівень внесення цих добрив повинен контролюватися межею, за якою забруднення продукції нітратами перевищуватиме гранично допустимий рівень, передбачений стандартом [4].

На завершення зазначимо, що аграрне виробництво потребує пошуку резервів підвищення економічної ефективності як на господарському, так і на позагосподарському рівнях. Зробити виробництво прибутковим лише за рахунок внутрігосподарських важелів неможливо. Внутрішні виробничі та невиробничі резерви ефективності виробництва повинні активізуватися одночасно з державною підтримкою вітчизняного товаровиробника. Незважаючи на певні кроки у цьому напрямку, відношення держави та підприємств, що виробляють аграрну продукцію, неврегульовані і потребують вдосконалення. Враховуючи обмеженість державного бюджету, державна підтримка повинна відповідати наступним принципам: адресність, цілеспрямованість, системність, що сприятиме стійкості виробництва продукції, підвищенню його ефективності та конкурентоспроможності. Одночасно необхідно забезпечити політику протекціонізму на державному рівні: якщо українська влада має на меті оздоровлення економіки, вона повинна врахувати стан і подальший розвиток аграрного виробництва.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Широкомасштабне запровадження інновацій з метою інтенсифікації сільського господарства та підвищення її економічної ефективності можливе через створення сприятливого економічного середовища, яке характеризується доступністю для суб'єктів підприємницької діяльності інформації про наукові розробки, об'єктивністю нормативно-правового законодавства, стабільністю державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників.

Висновки. Інтенсифікація виробництва – це процес концентрації сукупних затрат уречевленої і живої праці, що передбачає збільшення виходу продукції і підвищення економічної ефективності її виробництва. Інтенсифікація виробництва сільськогосподарської продукції полягає у веденні розширеного виробництва, яке забезпечується за рахунок додаткових капіталовкладень, технічно удосконалених засобів виробництва і висококваліфікованої праці в розрахунку на голову тварин. Інтенсифікація аграрного виробництва має багатофакторний характер і вимагає комплексного, системного підходу до його дослідження та впровадження. Інтенсивний розвиток сільського господарства за такого підходу сприятиме економічному зростанню сільськогосподарських підприємств, формуванню кваліфікованого людського капіталу, забезпеченню продовольчої безпеки та збереженню довкілля.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ткаліч О. В. Основні фактори інтенсифікації аграрного виробництва / О. В. Ткаліч // Економіка АПК. — 2009. — №12 (180). — С. 8-12.

2. Вітков М. С. Основні фактори інтенсифікації аграрного виробництва в перехідний період до ринку/ М.С. Вітков // Економіка АПК. — 2009. — №2 (168). — С. 17-20.

3. Уланчук В.С. Вдосконалення спеціалізації – фактор інтенсифікації тваринництва в аграрному виробництві / В. С. Уланчук, Н. В. Оляднічук : зб. наук. праць Уман. держ. аграр. ун-ту [редкол. : П. Г. Копитко (відп. ред.) та ін.] — Умань, 2008. — Вип. 67. — Ч. 2 : Економіка. — С. 47-54.

4. Березівський П.С. Напрями інтенсифікації розвитку сільськогосподарських підприємств / П.С. Березівський, П.Н. Особа // Економіка АПК. — 2009. — №6 (174). — С.18-25.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

ЗМІСТ

Кафедра менеджменту організації та права

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ
Веремєєва М.А.……3

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ
Гриб В.В.……9

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ
Григорян В.А……...14

ГРОШОВА СИСТЕМА КИЇВСЬКОЇ РУСІ
Заверюха В.С……...18

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАДРОВЫХ АГЕНТСТВ
Касарига В.Е.……..23

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ
Коврига О.В.……28

ІНВЕСТИЦІЇ В АГРАРНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ, ЯК ЕЛЕМЕНТ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
Коляда В.Л.……33

ВПЛИВ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ НА МОТИВАЦІЮ ПРАЦІ
Лазаренко А.О.……39

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА
Легашвілі А.І.……..45

ОЦІНКА ПЕРСОНАЛУ ЯК ШЛЯХ ЙОГО РОЗВИТКУ
Логунова В.Є.……..50

ПРОБЛЕМИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА
Осадча А.І.……...55

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ФЕРМЕРСЬКИМ ГОСПОДАРСТВОМ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ
Оставненко А.О.……60

РОЗВИТОК СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ ЯК ОСНОВНОГО НАПРЯМУ ПІДВИЩЕННЯ ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
Піднебесний О.А.……64

ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВ
Резніченко Ю.С.……..69

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ
Розкладай М.І.……73

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НЕФІНАНСОВОЇ (СОЦІАЛЬНОЇ) ЗВІТНОСТІ У ВІТЧИЗНЯНИХ КОМПАНІЯХ
Скоробагата В.О.……...78

ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ПРОГРАМИ ДЛЯ ХЛІБОПРИЙМАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ
Тирсенко А.В.……..83

ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ
Чебанова О.І.. ……89

ВПЛИВ МАТЕРІАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ НА РЕЗУЛЬТАТИ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА
Юськів Ю.О.……95

Кафедра економічної кібернетики і математичного моделювання

АКТУАЛЬНІСТЬ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ
Щеглова А.……100

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК МЕТОД НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ
Ярижко К.В..……105

ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ
Гаркуша Ю. В...……110

ДЕРЖАВНА СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОПТОВИХ РИНКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ
Нікітіна Р.Є....……...…115

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА
Скнар Л.В.....……119

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЇ ІГОР ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗАДАЧ
Мілляр В.В.....…….....124

РИНОК ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ
Колобова А.Е.....……..130

Кафедра світового сільського господарства і зовнішньоекономічної діяльності

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ ПРИ ЕКСПОРТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ
Заліщук О.А.....……137

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
Клецко В.О.....……..…142

ПЕРСПЕКТИВИ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ
Саларьова І.В.....……..146

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ УКРАЇНИ ТА НАПРЯМКИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ
ХодикінаА.А.....……150

Кафедра управління виробництвом та інноваційною діяльністю підприємств

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РИНКУ НАСІННЯ СОНЯШНИКУ
Азімова А. О…….....154

ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ, ЇХ СТАН ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ
Берегуля І.А ……158

ПОГЛИБЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У САДІВНИЦЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ПЕРВОМАЙСЬКОГО РАЙОНУ
Богдан Ю.В. ……164

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ
Бунзяк Н.Я…….170

ОСОБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ
Болгарина О. В.……176

КРЕДИТНІ СПІЛКИ В УКРАЇНІ: ПРИНЦИПИ СТВОРЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ФУНКЦІОНУВАННЯ
Голота І.М.…….180

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА
Демідаш К.А ……187

СУЧАСНИЙ СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА ТА НЕОБХІДНІСТЬ РОЗВИТКУ КООПЕРАЦІЇ У МОЛОЧАРСЬКОМУ БІЗНЕСІ
Діордієва А.С. ……...191

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
Дубова А.О.……195

НАУКОВІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ
Житник Є.І.……..200

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ
Закурена О. А. ……..205

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ
В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ
Казакуца І.О.……..210

ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ВЕЛИКИХ АГРАРНИХ ПІДПРИЕМСТВ
Кустова А. А…….215

ЗНАЧЕННЯ ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕОЗБРОЄННЯ ДЛЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА
Крамаренко О.В ……...221

ОСОБЛИВОСТІ ВИРОБНИЦТВА Й ФУНКЦІОНУВАННЯ
ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ
Красюк Ю. О. ……...225

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ
Морощук Н.С. …….....229

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВАЯК ВИРІШАЛЬНИЙ ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА
Москвичова М.І.…….....234

СКЛАДОВІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВОМ
Мартиненко Я. О. ……..240

ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАСАДАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
Нєдов А.В, Нєдов О.В ……..245

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ СТРАТЕГІЙ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

Нєдов О.В, Нєдов А.В, …….249

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
НА СВІДОМІСТЬ ОСОБИСТОСТІ
Рогульська Ю.Ю……..255

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРОГРАМИ
«ЗЕРНО УКРАЇНИ-2015»
Олійник А.П. ……...261

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ
УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА
В СУЧАСНИХ УМОВАХ
Сєдов А.О……...267

СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В УКРАЇНІ
ТА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ
Сенчишак М.І……..273

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ
ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ
Терещенко Р.М……278

ЯК СПІЛКУВАТИСЯ З ВАЖКИМИ ЛЮДЬМИ
Топорова Т. С……...283

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ
Шевченко А.П……...289

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА ШЛЯХОМ ВВЕДЕННЯ
ІННОВАЦІЙ
Шишка І.Б. …...……...295

Кафедра економіки підприємств

СВІТОВИЙ ДОСВІД ОЦІНКИ ЕКОЛОГІЧНОГО РИЗИКУ ПОГІРШЕННЯ СТАНУ
ГРУНТІВ
Білан М.С……..301

ТЕОРИТИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ
ЗЕМЕЛЬНИХ УГІДЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ
Безродна О.А……307

ВИРОБНИЦТВО ТЕХНІЧНИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
Васильєва Л.В……..312

ВПЛИВ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА НА
ЕФЕКТИВНІСТЬ ЙОГО ВИРОБНИЦТВА ТА ЗБУТУ
Березовський С. В …….....316

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА РИНКУ ЗЕРНОВИХ В
УКРАЇНІ
Гожий Д.В……321

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

РОЛЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
Данченко Н.Г.…….....326

ҐРУНТИ ТА ЇХ ЗАНЧЕННЯ В АГРОЕКОСИСТЕМАХ
Долгачова А.Ч..…….331

СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ПРОЦЕСУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДВИЩЕННЯМ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ
Загоруйко О.О.….....336

ЕКОНОМІКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА
ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА
Драчов Я.О..…….....341

РЕАЛІЗАЦІЯ СУЧАСНИХ РЕСУРСООЩАДНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ
Кінаш Г.С.…….....346

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА СОНЯШНИКУ
Колошина О.А……...349
СУЧАСНИЙ СТАН ГАЛУЗІ МОЛОЧОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ
Луценко С……..353

ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ
Погоріла Ю.В……358

РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ
Савченко Т.В..……..362

ОСОБЛИВОСТІ ТА МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ NO-TILL В ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННІ УКРАЇНИ
Погорєлова Г.В. …..……..367

СУТНІСТЬ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
Платовська К.Г. ……..372

СУЧАСНІ СПОСОБИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОЩУВАННЯ ЯРОГО ЯЧМЕНЮ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ
Тимків В. …...……....376

ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА В УКРАЇНІ
Фісюн А.М…….379

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГАЛУЗІ БДЖІЛЬНИЦТВА
Харіна С.Ю……383

РОЗВИТОК ГАЛУЗІ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА В УКРАЇНІ
Цибульська О.В..……...……388

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В УКРАЇНІ
Цибульська С.В……393

ЕКОЛОГІЧНІ ПАРАМЕТРИ ЯКОСТІ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА
Цимбал А. М…..……398

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВИРОЩУВАННЯ СОЇ ТА СОНЯШНИКУ В УКРАЇНІ
Васильєва Л.В..……..……403

СВІТОВИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ NO-TILL ТЕХНОЛОГІЇ
В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ
Погорєлова Г.В……..408

СУТНІСТЬ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
Платовська К.Г. ……..313

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ

До друку приймаються статті, що відповідають вимогам ВАК і мають такі необхідні елементи: постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які опирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується дана стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням наукових результатів; висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Подається примірник тексту статті, підписаний авторами, надрукований на папері форматом А4, а також електронний варіант на дискеті 3,5". Обов'язково подаються відомості про автора.

Обсяг статті – до 6 повних сторінок. Розміри полів: ліве – 30 мм , праве – 20 мм, верхнє – 20 мм, нижнє - 20 мм, до 30 рядків на сторінці.

Статті необхідно готувати за допомогою текстового редактора Microsoft Word 7.0 або 8.0. Шрифт статті – Times New Roman Cyr, через інтервал 1,5, розмір – 12 pt.

Назва статті має бути короткою (5–9 слів), адекватно відбивати її зміст, відповідати суті досліджуваної наукової проблеми. При цьому слід уникати назв, що починаються зі слів: «Дослідження питання…», «Деякі питання…», «Проблеми…», Шляхи…», в яких не відбито достатньою мірою суть проблеми.

Анотацію набирати курсивом 11 кеглем. Виклад матеріалу в анотації має бути стислим і точним (близько 50 слів). Слід застосовувати синтаксичні конструкції безособового речення, наприклад: «Досліджено…», «Розглянуто…», «Установлено…"(наприклад, «Досліджено генетичні мінливості… Отримано задовільні результати для естераз…")

Посилання в тексті подавати тільки у квадратних дужках, наприклад [1], [1, 6]. Посилання на конкретні сторінки наводити після номера джерела, потім через кому сторінку (маленьке с.), далі її номер (наприклад: [1, с. 5]). Якщо далі йде інше джерело, то ставити його номер через крапку з комою в тих самих дужках (наприклад, [4, с. 5; 8, с. 10–11]. Не подавати в тексті розгорнутих посилань, таких як (Іванов А.П. Вступ до мовознавства. — К., 2000, — С. 54). (*Додаток).*

Усі цитати, мова оригіналу яких є іншою, подавати мовою Вісника й обов'язково супроводжувати їх посиланнями на джерело і конкретну сторінку.

Не робити посторінкових посилань, а подавати їх у дужках безпосередньо в тексті.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

На всі рисунки й таблиці давати посилання в тексті. Усі рисунки мають супроводжуватися підрисунковими підписами, а таблиці повинні мати заголовки. Рисунки виконувати у редакторі Microsoft Word 6.0, 7.0 за допомогою функції “Створити рисунок”, а не виконувати рисунок поверх тексту. Написи на рисунки виконувати засобами Microsoft Word з тим, щоб редактор мав можливість зробити в них необхідні виправлення.

Формули у статтях по всьому тексту набирати у формульному редакторі — Eq. 3.0, шрифт TIMES, 10 кегль.

Терміни по всій роботі мають бути уніфікованими.

Між цифрами й назвами одиниць (грошових, метричних тощо) ставити нерозривний пробіл (Shift+Ctrl+пробіл).

Скорочення грошових та метричних одиниць (грн, т, ц, м, км тощо), а також скорочення млн, млрд писати без крапки.

Якщо в тесті є абревіатура, то подавати її в дужках при першому згадуванні.

Література, що приводиться наприкінці публікації повинна розташовуватися в порядку її першого згадування в тексті статті й бути оформлена у відповідності з наступними зразками (Додаток). Номер у списку літератури має відповідати лише одному джерелу. Список літератури оформлюється відповідно до державного стандарту України ДСТУ ГОСТ 7.1:2006.

На дискеті повинен бути 1 файл з текстом статті, названий прізвищем автора (Стаття_Прізвище).

Редакційна колегія залишає за собою право на редакційні виправлення.

Зразок оформлення статті

УДК (номер УДК)

НАЗВА СТАТТІ

Л.С.Прокопенко, студент

Миколаївський національний ***аграрний університет***

· **Текст анотації*** *українською мовою*

Ключові слова: (4-7 слів та словосполучень)

* Текст статті *

ЛІТЕРАТУРА

1. Матяш І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині : історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. — К. : Києво-Могилян. акад., 2005. — 397 с. — (Бібліотека наукового щорічника "Україна дипломатична" ; вип. 1).

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК
ВИПУСК 1(8). Частина 2
Економічні науки

Технічний редактор: *Т.Я. Іваненко*
Комп'ютерна верстка: *Ю.В.Антонович*

Підписано до друку 25.12.2009 Формат 60 х 84 1/16.
Папір друк. Друк офсетний. Ум.друк.арк. 16,56.
Тираж 100 прим. Зак. № ___. Ціна договірна.

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського державного аграрного університету
54029, м.Миколаїв, вул.Паризької комуни, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1155 від 17.12.2002 р.

http://www.mnau.edu.ua/ua/04_07.html